سيد قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في ظلال القرآن

25

Naslov originala
SAYYID QUṬB
FĪ ẒILĀLI-L-QUR'ĀN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur’ana

Fī ẓilāli-l-Qur’ān

25

SARAJEVO, 1999.

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ».

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR’ANA

25

بسم الله الرحمن الرحيم

من سورة الشورى والزخرف والدخان والجاثية

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SURE EŠ-ŠŪRA, EZ-ZUHRUF, ED-DUḪĀN I EL-DŽASIJE

بســم الله الرحمن الرحيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

سُورَةُ الشُّورَىٰ مكيّة
وآياتها ٥٣
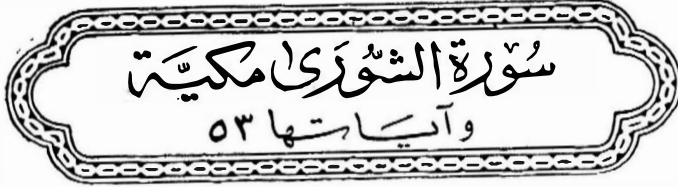
بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« حمٓ * عسٓقٓ * كَذَٰلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ * لَهُ مَا فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ وَهُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْعَظِيمُ * تَكَادُ ٱلسَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِن فَوْقِهِنَّ ، وَٱلْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ، وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِي ٱلْأَرْضِ ، أَلَا إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ * وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ٱللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ ، وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ .

« وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ، وَتُنذِرَ يَوْمَ ٱلْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ ، فَرِيقٌ فِي ٱلْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي ٱلسَّعِيرِ * وَلَوْ شَاءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً ، وَلَٰكِن يُدْخِلُ مَن يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ ، وَٱلظَّالِمُونَ مَا لَهُم مِّن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ * أَمِ ٱتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ؟ فَٱللَّهُ هُوَ ٱلْوَلِيُّ ، وَهُوَ يُحْيِي ٱلْمَوْتَىٰ ، وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

« وَمَا ٱخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَىْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى ٱللَّهِ ، ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبِّى عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ، وَإِلَيْهِ أُنِيبُ * فَاطِرُ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ ٱلْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا ، يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ، لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَىْءٌ ، وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ * لَهُ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ، يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ، إِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ .

« شَرَعَ لَكُمْ مِنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَٱلَّذِى أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ، وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ : أَنْ أَقِيمُوا ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ، كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ، ٱللَّهُ يَجْتَبِى إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ ، وَيَهْدِى إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ * وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ، وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ، وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُورِثُوا ٱلْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِى شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ * فَلِذَٰلِكَ فَٱدْعُ وَٱسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ ، وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ ، وَقُلْ : آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ ٱللَّهُ مِنْ كِتَابٍ ، وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ ، ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ، لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ ، لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ، ٱللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ * وَٱلَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِى ٱللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ٱسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ ، وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ .

« ٱللَّهُ ٱلَّذِى أَنْزَلَ ٱلْكِتَابَ بِٱلْحَقِّ وَٱلْمِيزَانَ ، وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٌ * يَسْتَعْجِلُ بِهَا ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ، وَٱلَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا ، وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا ٱلْحَقُّ ، أَلَا إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ فِى ٱلسَّاعَةِ لَفِى ضَلَالٍ بَعِيدٍ .

« ٱللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ ، وَهُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ * مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِى حَرْثِهِ ، وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا ، وَمَا لَهُ فِى ٱلْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ .

« أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ ٱلدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ ٱللهُ ؟ وَلَوْلَا كَلِمَةُ ٱلْفَصْلِ
لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ، وَإِنَّ ٱلظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * تَرَى ٱلظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا ،
وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ ، وَٱلَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا ٱلصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ ٱلْجَنَّاتِ ، لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ
عِنْدَ رَبِّهِمْ ، ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ * ذَٰلِكَ ٱلَّذِي يُبَشِّرُ ٱللهُ عِبَادَهُ ٱلَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا ٱلصَّالِحَاتِ . قُلْ : لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا ٱلْمَوَدَّةَ فِي ٱلْقُرْبَىٰ ، وَمَنْ يَقْتَرِفْ
حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا ، إِنَّ ٱللهَ غَفُورٌ شَكُورٌ .

« أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللهِ كَذِبًا ، فَإِنْ يَشَإِ ٱللهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ ، وَيَمْحُ ٱللهُ
ٱلْبَاطِلَ ، وَيُحِقُّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ ، إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ » .

SURA EŠ-ŠŪRA
OBJAVLJENA U MEKKI
53 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ha-mīm (42/1).

Ajin-sin-kāf (42/2).

Eto tako Allah Silni i Mudri objavljuje tebi, kao i onima prije tebe (42/3).

Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i On je Svevišnji, Veličanstveni! (42/4).

Gotovo da se nebesa raspadnu jedna iznad drugih! A meleki veličaju i hvale Gospodara svoga i mole oprost za one koji su na Zemlji. - Allah je, zaista, taj koji prašta i koji je milostiv (42/5).

Allah motri na one koji, pored Njega, zaštitnike uzimaju, tebi nije prepušteno da o njima brigu vodiš (42/6).

Eto tako Mi tebi objavljujemo Kur'an, na arapskom jeziku, da bi opominjao Mekku i one oko nje i upozorio na Dan kada će se sakupiti - u koji nema nikakve sumnje. Jedni će u džennet, a drugi u džehennem (42/7).

A da Allah hoće, učinio bi ih sve pravim vjernicima, ali, On u milost Svoju uvodi koga On hoće, a nevjernici nemaju ni zaštitnika ni pomagača (42/8).

Zar oni da druge, a ne Njega, za zaštitnike uzimaju, Allah je jedini zaštitnik! On će oživjeti umrle, samo je On kadar sve (42/9).

Ma u čemu se razilazili, treba da presudu da Allah. To vam je, eto, Allah, Gospodar moj - u Njega se ja uzdam i Njemu se obraćam (42/10).

Stvoritelj nebesa i Zemlje! On vas kao parove stvara - a stvara parove i od stoke - da vas tako razmnožava. Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi (42/11).

U Njega su ključevi nebesa i Zemlje, On daje obilje kome hoće, a i uskraćuje; On, uistinu, zna sve (42/12).

On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrāhimu i Mūsāu i Īsāu: "Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!" Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu. Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati (42/13).

A oni su se podvojili iz zlobe međusobne baš onda kad im je došlo saznanje. I da nije Riječi Gospodara tvoga prije izrečene, do označenog roka, s njima bi bilo već svršeno. A oni kojima se poslije njih Knjiga u nasljedstvo ostavlja veoma sumnjaju u nju (42/14).

Zato ti pozivaj i budi istrajan, onako kako ti se naređuje, a ne povodi se za prohtjevima njihovim, i reci: "Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah objavio, i naređeno mi je da vam pravedno sudim; Allah je i naš i vaš Gospodar, nama naša, a vama vaša djela; nema potrebe da jedni drugima dokaze iznosimo; Allah će nas sve sabrati, i Njemu će se svi vratiti" (42/15).

A dokazi onih koji se o Allahovoj vjeri raspravljaju ništavni su kod njihova Gospodara kada su joj se već mnogi odazvali; na njih će pasti gnjev i čeka ih patnja teška (42/16).

Allah objavljuje Knjigu, samo istinu i pravednost. A šta ti znaš, - možda je Smak svijeta blizu! (42/17).

Požuruju ga oni koji u nj ne vjeruju, a oni koji vjeruju zbog njega - strahuju i da je istina znaju. O, kako su, doista, daleko zalutali oni koji o Času oživljenja raspravljaju! (42/18).

Allah je dobar prema robovima Svojim; On daje opskrbu kome hoće, i On je moćan i silan (42/19).

Onome ko bude želio nagradu na onom svijetu umnogostručićemo mu je, a onome ko bude želio nagradu na ovom svijetu - daćemo mu je, ali mu na onom svijetu nema udjela (42/20).

Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio? Da nije Riječi prije izrečene, među njima bi već bilo presuđeno. - A nevjernike, doista, čeka patnja nesnosna (42/21).

Vidjećeš nevjernike kako strepe zbog onoga što su činili, i kazna će ih stići; a oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće u divnim džennetskim baščama, sve što zažele imaće u Gospodara svoga; biće to blagodat velika (42/22).

Na ovaj način Allah šalje radosne vijesti robovima Svojim, onima koji su vjerovali i dobra djela činili. Reci: "Ne tražim za ovo nikakvu drugu nagradu od vas, osim pažnje rodbinske." A umnogostručićemo nagradu onome ko učini dobro djelo, jer Allah, zaista, mnogo prašta i blagodaran je (42/23).

Zar oni da govore: "On izmišlja o Allahu laži!" A Allah će, ako hoće, srce tvoje učiniti nepokolebljivim. Allah poništava neistinu i utvrđuje istinu riječima Svojim; On dobro zna svačije misli; (42/24)

Ova sura razmatra pitanje vjerovanja kao što to čine i ostale sure objavljene u Mekki. Medutim, ona se posebno, koncentrirala, na pitanje Objave i poslanstva, tako da se može reći da je ovo osnovna nit za koju je vezana ova sura u cjelini. Sve ostale teme dolaze kao slijed toj prioritetnoj istini u ovoj suri.

Pored toga, ova sura upušta se naširoko u razgovor o činjenici monoteizma, izlaže pitanje monoteizma pristupajući mu sa nekoliko strana. U njoj se govori i o činjenici Sudnjeg dana i vjerovanja u Sudnji dan. Ovdje se spominje i budući svijet i scene sa Budućeg svijeta izložene na više mjesta, a obuhvata i razmatranje osobenosti vjernika i njihov moral kojim

se oni odlikuju. Ovdje se ponovo govori i o pitanju opskrbe, obilatom davanju i ustezanju od davanja, o ponašanju čovjeka kada se nađe u izobilju i u neimaštini.

Međutim, činjenica Objave i poslanstva i svega što je vezano za to prekriva sve druge teme. Uostalom, to je izrazita činjenica u cjelokupnoj ovoj suri. To je činjenica koja se upečatljivo odražava u suri i natkrivljuje je, pa - kao da su ostale teme navedene da ojačaju i potvrde tu prvu činjenicu.

Kontekst ove sure nastavlja sa izlaganjem te činjenice i drugih tema koje nju prate na način koji upućuje da se što više razmišlja i promatra. Izlaganju ovog pitanja pristupa se sa nekoliko različitih strana, koje su sačinjene od po nekoliko ajeta u kojima se govori o jednoti Stvoritelja, o Jednoti Skrbnika, o Jednoti Onoga koji postupa po Svojoj volji sa srcima ljudi, o Jednoti Onoga koji postupa po Svojoj volji o sudbini ljudi, dok je razgovor o Objavi i poslanstvu usmjeren da potvrdi jednotu Onoga koji objavljuje i jednotu Objave, jednotu vjerovanja, jednotu programa i metoda, i na kraju, jednotu rukovođenja čovječanstvom u svjetlu ovog vjerovanja.

Ovdje se, zatim, sasvim istaknuto i jasno, odslikava linija monoteizma raznim značenjima, odsjenima i nadahnućima preko svih tema ove sure. Mi ćemo navesti nekoliko primjera ukratko, iz ove sure, prije nego pristupimo detaljnijem objašnjenju.

Ova sura počinje odvojenim slovima, siglama: *Ha-mīm. Ajn-sin-kāf.* (42/1-2). Ova sigla popraćena je: *Eto tako Allah Silni i Mudri, objavljuje tebi, kao i onima prije tebe* (42/3) čime se potvrđuje jednota izvora Objave i kod prvih i kasnijih poslanika: *Objavljuje tebi, kao i onima prije tebe* (42/3). U kontekstu se dalje govori o svojstvu Allaha Svevišnjeg, Veličanstvenog: *Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i On je Svevišnji, Veličanstveni!* (42/4). Time se potvrđuje Jednota Gospodara svega što je na nebesima i Zemlji, Njegovo dominiranje i veličina na jedinstveni način.

Potom se jasno ističe opis stanja Kosmosa u odnosu na pitanje vjerovanja u Jedinog Gospodara i u odnosu na politeizam, koji se javlja kod nekih ljudi: *Gotovo da se nebesa raspadnu jedna iznad drugih! A meleki i veličaju i hvale Gospodara svoga i mole oprost za one koji su na Zemlji. – Allah je, zaista, taj koji prašta i koji je milosiv. Allah motri na one koji, pored, Njega, zaštitnike uzimaju, tebi nije prepušteno da o njima brigu vodiš* (42/5-6). Na osnovu toga cjelokupni Kosmos zauzet je pitanjem vjerovanja i politeizma, čak i nebesa skoro da se raspadnu zbog stava pojedinih stanovnike ove Zemlje, dok meleki mole oprost za sve koji su na Zemlji i

koji rade ovakva grozna djela, a to su pojedinci koji su odstupili od prave vjere.

Poslije ove šetnje kontekst se vraća na prvu činjenicu: *Eto, tako Mi tebi objavljujemo Kur'an, na arapskom jeziku, da bi opominjao Mekku i one oko nje i upozorio na Dan kada će se sakupiti – u koji nema nikakve sumnje. Jedni će u džennet, a drugi u džehennem* (42/7).

U nastavku se govori u paralelizmu *jedni će u džennet, a drugi u džehennem* (42/7) i potvrduje: da je Allah htio, On je mogao učiniti da svi budu jedan Ummet, ali Njegovo htijenje odredilo je, shodno Njegovom znanju i mudrosti, da uvede koga On hoće u Svoju milost. *A nevjernici nemaju ni zaštitnika ni pomagača* (42/8). Ovim se potvrduje da je jedino Allah taj koji je zaštitnik: *On će oživjeti umrle, samo je On kadar sve* (42/9).

U kontekstu se ponovo vraća na prvu činjenicu, činjenicu Objave i poslanstva i potvrduje da sud, o svemu u čemu se ljudi razilaze, daje Allah, Koji je objavio ovaj Kur'an, da se na njega obraćaju ljudi kad god iskrsne kakav nesporazum. *Ma u čemu se razilazili treba da presudu da Allah. To vam je, eto, Allah, Gospodar moj – u Njega se ja uzdam i Njemu se obraćam* (42/10).

Uz Božanstvo govori se i o monoteizmu Stvoritelja, da je On u tome Jedini, govori se o monoteizmu Njegova slobodnog postupka u postupanju sa nebesima i Zemljom, u postupanju kod davanja opskrbe i ustezanja, govori se o Njegovu znanju koje obuhvata sve: *Stvoritelj nebesa i Zemlje! On vas kao parove stvara – a stvara parove i od stoke – da vas tako razmnožava. Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi. U njega su ključevi nebesa i Zemlje, On daje obilje kome hoće, a i uskraćuje; On, uistinu, zna sve* (42/11-12).

Ponovo se kontekst vraća na prvu činjenicu: *On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrāhimu, i Mūsāu i Īsāu: "Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!" Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu. Allah odabire za svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati. A oni su se podvojili iz zlobe međusobne baš onda kad im je došlo saznanje. I da nije riječi Gospodara tvoga, prije izrečene, do označenog roka, s njima bi bilo već svršeno. A oni kojima se poslije njih Knjiga u nasljedstvo ostavlja veoma sumnjaju u nju. Zato ti pozivaj i budi istrajan onako kako ti se naređuje, a ne povodi se za*

prohtjevima njihovim, i reci: "Ja vjerujem u sve knjige, koje je Allah objavio." (42/13-15).

Na ovaj način u ovoj suri se nastavlja sa izlaganjem ove činjenice u ovoj atmosferi. Ovakvo konstantno kazivanje vezano i za druga pitanja iz oblasti vjerovanja potvrduje, istovremeno, prvu činjenicu koja se javlja kao glavna tema ove sure.

Ovaj sklad je potpuno jasan i kompletan u prvoj cjelini sure. Čitalac se susreće, poslije svakih nekoliko ajeta, sa činjenicom Objave i poslanstva na neki način.

Druga cjelina obuhvata preostali dio ove sure i počinje izlaganjem nekolicine ajeta vezanih za dodjelu opskrbe i njeno uskraćivanje, govori o obilatom spuštanju Allahove milosti, o stvaranju nebesa i Zemlje i svega što hodi po zemlji, govori o ladi koja plovi po moru čiji su valovi kao brda. Poslije ovih ajeta u kontekstu se nastavlja da govori o osobinama vjernika kojima se odlikuju oni i vjerničke grupe, zatim o jednoj sceni Sudnjeg dana koja predočava sliku nasilnika, kako će, kad dožive patnju, *povikati: "Postoji li ikakav način da se povratimo?" I vidjećeš kako ih ponižene i klonule vatri izlažu, a oni je ispod oka gledaju* (42/44-45). Nadalje se govori o ponosu vjernika toga dana i njihovu stavu prema nasilnicima:

Oni koji su vjerovali, reći će: "Pravi stradalnici su oni koji na Sudnjem danu i sebe i čeljad svoju upropaste!" A zar nevjernici neće neprekidno patiti (42/45). U sjeni ove scene pozivaju se ljudi da se spase slične pozicije prije nego što istekne vrijeme: *odazovite se Gospodaru svome prije nego što dođe Dan koji Allah neće zaustaviti. Toga Dana utočišta nećete imati i nećete moći poricati* (42/47).

Nakon toga ponovo se vraća na prvu činjenicu iznijetu u ovoj suri, činjenicu Objave i poslanstva, govoreći o tome na jedan poseban način: *a ako glave okrenu, - pa, Mi tebe nismo ni poslali da budeš njihov čuvar, ti si dužan samo da obznaniš* (42/48).

U kontekstu ove sure sve do njena kraja govor kruži oko ove ose, bilo direktno ili indirektno, dajući obilježje kontinuiteta u iznošenju znakova te činjenice dok se ne dode do kraja ove sure objašnjavajući ovako pitanje Objave i poslanstva. *Nijednom čovjeku nije dato da mu se Allah obraća osim na jednom od tri načina: nadahnućem, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika koji Njegovom voljom objavljuje ono što On želi. – On je, zaista, Uzvišen i Mudar! Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga, niti si poznavao vjerske propise, ali smo*

je Mi učinili svjetlom, pomoću kojeg upućujemo one robove Naše, koje želimo. A Ti, zaista, upućuješ na pravi put, na put Allahov, kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji, i, eto, Allahu će se sve vratiti! (44/51-53).

* * *

Nakon insistiranja na činjenici Objave i poslanstva u cjelokupnom kontekstu ove sure, ističe se jedan poseban cilj kako bi se to izložilo na ovaj način i u ovom slijedu.

Ovaj cilj je definiranje novog rukovođenja čovječanstvom predstavljenog u posljednjem poslanstvu, njenu Poslaniku i muslimanskom Ummetu koji slijedi Božanski, stabilni i ispravni program.

Prvi znak počinje uvodom u ovu suru riječima: *Eto tako, Allah Silni i Mudri, obajvljuje tebi, kao i onima prije tebe* (42/3)- da bi se potvrdilo da je Allah Taj koji objavljuje i upućuje sva poslanstva svim poslanicima, da je posljednje poslanstvo produžetak naredbe potvrđene i konstantne od početka svijeta.

Drugi znak dolazi nešto malo kasnije: *Eto tako Mi tebi objavljujemo Kur'an, na arapskom jeziku, da bi opominjao Mekku i one oko nje* (42/7) – da bi se time potvrdio centar novog rukovođenja, na šta će biti ukazano kasnije.

U trećem znaku potvrđuje se jednost poslanstva nakon što je to potvrdeno i u prvom znaku, jednosti izvora: *On vam propusuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrāhimu, i Mūsāu i Īsāu: "Pravu vjeru ipovijedajte i u tome se ne podvajajte."* (42/13).

Ovaj znak navodi se da bi potvrdio da se podvajanje već dogodilo, a ono je suprotno ovoj oporuci, da se to podvajanje nije dogodilo zbog neznanja sljedbenika tih časnih poslanika nego se ono dogodilo sa znanjem, dogodilo se kao nasilje, grijeh i zavidnost: *A oni su se podvojili iz zlobe međusobne baš onda kad im je došlo saznanje* (42/14).

Poslije ovoga nastavlja se sa objašnjenjem pozicije onih koji su došli poslije tih koji su se razišli: *a oni kojima se poslije njih Knjiga u nasljedstvo ostavlja veoma sumnjaju u nju* (42/14).

Na ovom mjestu i definiranju očituje se da su se ljudi vratili anarhizmu i sumnji, da nisu imali zrelog rukovođenja koje bi se zasnivalo na čvrstom i stabilnom programu. Poslanstvo koje je stizalo i koje je vodilo čovječanstvo doživjelo je razilaženje među svojim sljedbenicima tako da su oni koji su došli poslije njih, primili poslanstvo sa sumnjom, na čemu se ne može uspostaviti zrelo rukovođenje.

Nakon toga oglašeno je da je povjereno posljednjem poslanstvu i njenom nosiocu Muhammedu (alejhi's-selam) da preuzme ovo rukovođenje: *Zato ti pozivaj i budi ustrajan, onako kako ti se naređuje, a ne povodi se za prohtjevima njihovim, i reci: "Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah objavio, i naređeno mi je da vam pravedno sudim; Allah je i vaš i naš Gospodar"* (42/15). Zatim se iznosi karakteristično svojstvo vjerničke grupe čija je priroda iznijeta u kontekstu ove sure, a u drugoj cjelini, kaže se da je to grupa koja će se staviti na čelo rukovođenja čovječanstvom pridržavajući se čvrstog, ispravnog i snažnog programa.

U svjetlu ove činjenice kontekst ove sure, njena glavna tema, a i druge teme u ovoj suri, imaju sasvim jasnu namjeru i smjer. Prateći ovaj kontekst detaljnije, ovo pitanje postaje sve jasnije.

* * *

Ha-mīm (42/1).

Ajin-sin-kāf (42/2).

Eto tako Allah Silni i Mudri objavljuje tebi, kao i onima prije tebe (42/3).

Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i On je Svevišnji, Veličanstveni! (42/4).

Gotovo da se nebesa raspadnu jedna iznad drugih! A meleki veličaju i hvale Gospodara svoga i mole oprost za one koji su na Zemlji. - Allah je, zaista, taj koji prašta i koji je milostiv (42/5).

Allah motri na one koji, pored Njega, zaštitnike uzmaju, tebi nije prepušteno da o njima brigu vodiš (42/6).

Ranije je bilo riječi o rastavljenim slovima – siglama, navedenim na početku ove sure, što smatramo da je dovoljno. Ova rastavljena slova spominju se na početku ove sure iza kojih slijede riječi Uzvišenoga:

Eto tako Allah Silni i Mudri objavljuje tebi, kao i onima prije tebe (42/3).

tj. objavljuje slično tome i na ovaj način. Ovim načinom objavljivanja prenosi se Objava tebi i onima koji su bili prije tebe, a to su riječi, termini i tekst sačinjen od ovih slova koji su poznati ljudima. Oni ih razumiju i shvaćaju njihova značenja, ali oni nisu u stanju da sačine od ovih njima poznatih slova nešto slično Kur'anu. S druge strane, ovdje se potvrđuje jednost Objave i jednost njena izvora. Onaj koji Kur'an objavljuje - to je Uzvišeni i Mudri Allah, a oni kojima se kroz protok vremena dostavljaju objave - to su poslanici. Ova Objava u svojoj biti, je jedna premda su poslanici različiti, a i vremena različita: *Objavljuje tebi, kao i onima prije tebe* (42/3).

To je kazivanje iz davne prošlosti, dato u smotuljcima vremena i nizu brojnih složenih krugova i programa čvrstih osnova izloženih na više načina.

Ova činjenica, data na ovaj način, kada se ustali u srcima vjernika, srca će da osjete čvrsto tlo na kome stoje, stabilnost, da osjete i jednotu njena izvora i puta koja će ih povezati sa izvorom ove Objave, Allahom, Silnim i Mudrim. Ova činjenica će omogućiti da vjernici osjete bliskost medusobno, jer oni su sljedbenici Objave svih vremena i svih mjesta. Ovo njihovo srodstvo proteže se kroz historiju čiji su korijeni duboko ukorijenjeni u dolinama vremena i sve se to spaja na kraju sa Allahom, susreću se s Njim oni svi, a On *Uzvišen,* Moćan, Snažan, *Mudar* koji objavljuje onome kome On hoće, šta hoće, sukladno murosti i mjeri. Pa zašto da neki odstupaju od ovog jedinog stalnog Allahovog programa ka putu koji vodi rastavljanju, a ne vodi ka Allahu, putu čiji izvor nije poznat niti je ustrajan na određenom i snažnom smjeru?!

U kontekstu se dalje govori o svojstvu Allaha koji jedini šalje objave svim poslanicima i potvrđuje da je On Jedini Gospodar svega što je na nebesima i na Zemlji i da je On jedini Svevišnji i Veličanstveni:

Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i On je Svevišnji, Veličanstveni! (42/4).

Često se ljudi varaju pa smatraju da su oni gospodari nečega samo zbog toga što se to nalazi u njihovim rukama, potčinjeno njima da se njime koriste pa to upotrijebe za ono što žele. Medutim, ovo nije stvarno vlasništvo. Stvarni vlasnik je Allah, On stvara i ništi, On daje život i smrt, On može da da ljudima što hoće, a može i da ih liši čega hoće. Može da uništi ono što je u njihovim rukama i da im da nešto drugo u zamjenu za ono što je otišlo. Pravo vlasništvo pripada samo Allahu. On sudi prirodama svega. On postupa sa svim skladno odabranom zakonu pa se sve odaziva, pokorava ili postupa prema ovom zakonu. Sve što je na nebesima i na Zemlji pripada Allahu na način punog vlasništva u čemu niko ne sudjeluje s njim. *On je Svevišnji, Veličanstveni* (42/4): Allah nije samo vlasnik i ništa drugo, nego je On i Gospodar uzvišenosti i veličine takoder na svojstven i jedinstven način, veličine s kojom, kada bi se poredilo bilo šta, ono bi bilo niže, i veličine s kojom, kada bi se poredilo bilo šta, ono bi bilo malo i neznatno.

Kada se ova istina čvrsto ustali u srcima, ljudi će odmah spoznati u kom smjeru da krenu, kakvo dobro, opskrbu i zaradu da traže za sebe jer sve što je na nebesima i na Zemlji pripada Allahu, Gospodaru u čijoj je ruci svaki dar i davanje. On je zatim: *Svevišnji Veličanstveni,* koji niti smanjuje, niti odbija molbu onoga ko Mu se obrati kao što to biva kada se obrati molbom nekom od stvorenja, jer stvorenja nisu svevišnja niti veličantsvena.

Poslije ovoga ponovo se govori da samo Allahu pripada vlasništvo u Kosmosu i u uzvišenosti i veličini. Ta pojava predstavljena je u kretnji nebesa koja skoro da se raspuknu od veličanstvenosti koju osjećaju prema svome Gospodaru i zbog udaljavanja pojedinaca od te pojavnosti. Ta se pojavnost manifestira i u kretnji meleka koji veličaju i zahvaljuju svome Gospodaru i traže oprosta stanovnicima Zemlje zbog njihova odstupanja od Istine i zbog lutanja:

Gotovo da se nebesa raspadnu jedna iznad drugih! A meleki veličaju i hvale Gospodara svoga i mole oprost za one koji su na Zemlji. - Allah je, zaista, taj koji prašta i koji je milostiv (42/5).

Nebesa su ta grandiozna i veličanstvena stvorenja koja mi primjećujemo kao da su iznad nas gdje god mi bili na površini zemlje, nebesa o kojima znamo samo malo, i to sasvim malo. Za sada smo saznali da su pojedine galaksije na nebesima sadrže oko sto hiljada miliona sunčanih skupina i u svakoj od tih skupina oko hiljadu miliona sunaca poput ovog našeg Sunca čiji obujam dostiže više od milion puta obujma ove

naše male Zemlje. Ove skupine sunaca, koje možemo promatrati iz naših malih opservatorija, razasute su u prostoru nebesa, a izmedu njih su ogromne udaljenosti, za koje se misli da dostižu na stotine hiljada i miliona svjetlosnih godina (izračunato brzinom svjetlosti koja dostiže 168.000 milja u sekundi). Ova nebesa, od kojih mi vidimo samo ovaj mali ograničeni dio, skoro da se raspuknu, i ona i sve ono što je iznad njih od straha prema Allahu i Njegovoj veličini i uzvišenosti, zatim da se raspuknu čudeći se odstupanju nekih ljudi na Zemlji i njihovu zaboravu ove veličine koju osjeća i Kosmos, pa se zatresa i potresa tako da umalo ne raspukne na najvišem svome mjestu:

A meleki veličaju i hvale Gospodara svoga i mole oprost za one koji su na Zemlji (42/5).

Meleki su bića totalne pokornosti, oni su najpreča stvorenja koja bi trebala da budu u miru, ali oni stalno veličaju i zahvaljuju Allahu zbog osjećaja Njegove veličine i uzvišenosti, zbog straha da se nedovoljno zahvaljuju i nedovoljno pokoravaju, dok stanovnici Zemlje, ograničeni i nesposobni, negiraju i odstupaju, pa meleki izražavaju sažaljenje prema njima bojeći se Allahove srdžbe, traže oprost za stanovnike Zemlje zbog njihovih grijeha i manjkavosti. Ovdje se može podrazumjeti da meleki traže oprost za one koji vjeruju kao što je to izraženo u suri *Gafir* u riječima: *Meleki koji drže prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima* (40/7). U ovoj situaciji primjećuje se koliko su meleki sažaljivi zbog bilo kakvog grijeha koji se dogodi na Zemlji, čak kad ga počine oni koji vjeruju. Koliko se oni zbog toga tresu i traže oprosta od svoga Gospodara veličajući Ga i zahvaljujući Mu, osjećajući Njegovu veličinu i uzvišenost i smatrajući da svaki grijeh koji se učini u Njegovu posjedu traži Allahov oprost i milost, moleći se za to:

Allah je, zaista, taj koji prašta i koji je milostiv (42/5).

U kontekstu se uz silu i mudrost povezuje, veličina i uzvišenost, zatim oprost i milost, i upoznaje ljude sa njihovim Gospodarom i raznim Njegovim svojstvima. Na kraju ovog pasusa, a nakon dokazivanja tih svojstava i njihovog uticaja u cijelom Kosmosu, u kontekstu se izlaže onima koji su uzeli sebi za zašitnika nekog drugoga mimo Allaha i dodaje da nema drugog zaštitnika u Kosmosu osim Allaha, da Poslanik (alejhi's-selam) nije odgovoran za njih, nije njihov zastupnik, nego Allah motri nad njima, On je njihov Staratelj:

Allah motri na one koji, pored Njega, zaštitnike uzimaju, tebi nije prepušteno da o njima brigu vodiš (42/6)

Jasno je da u srcu ovih negatora i nesretnika, koji uzimaju sebi zaštitnike mimo Allaha i čije su ruke prazne, nema ništa osim sitne prašine. Jasno je da se slika tih srca odnosi na slabost i njih i njihovih zaštitnika mimo Allaha, jasno je da Allah pazi na njih, da su oni u Njegovoj ruci, da su slabi i nejaki, dok su Poslanik (alejhi's-selam) i vjernici s njim zaštićeni od nevjerovanja, i njihovih situacija, a da im je za tu zaštitu i pažnju dovoljan Allah.

Ova činjenica mora da se ustali u srcima vjernika da bi, s ovog stanovišta, srca bila mirna u svim situacijama, bez obzira da li oni koji su uzeli sebi za zaštitnike gospodare vlasti, čija se vlast očituje na Zemlji, a ne Allaha, ili bio njihov zaštitnik neko ko nije gospodar vlasti, ali kao i u prethodnom slučaju – oni prihvataju da ih on ponižava, bez obzira koliko se ti nosioci vlasti oholo ponašali. Allah motri na njih, on ih sve prati. Cjelokupni Kosmos oko njih vjeruje u Allaha, samo oni strše poput melodije koja iskače iz harmonične skladnosti. U drugom slučaju srca vjernika su smirena jer vjernici ne preuzimaju nikakvu odgovornost što su ovi uzeli sebi za zaštitnike nekoga mimo Allaha. Vjernici nisu zaduženi da vode brigu o stvorenjima koja su od vjere odstupila. Vjernici su zaduženi samo da ih nasavjetuju i da im saopće poruku poslanstva, a Allah motri na srca svih ljudi.

A onda muslimani nastavljaju da idu svojim putem, smireni jer je to put koji je vezan sa Allahovom Objavom. Oni nemaju nikakve štete niti nesreće zbog devijacije onih koji odstupaju od ovog puta, bez obzira kakva ta devijacija bila.

* * *

Kontekst se vraća na prvu činjenicu:

Eto tako Mi tebi objavljujemo Kur'an, na arapskom jeziku, da bi opominjao Mekku i one oko nje i upozorio na Dan kada će se sakupiti - u koji nema nikakve sumnje. Jedni će u džennet, a drugi u džehennem (42/7).

A da Allah hoće, učinio bi ih sve pravim vjernicima, ali, On u milost Svoju uvodi koga On hoće, a nevjernici nemaju ni zaštitnika ni pomagača (42/8).

Zar oni da druge, a ne Njega, za zaštitnike uzimaju, a Allah je jedini zaštitnik! On će oživjeti umrle, samo je On kadar sve (42/9).

Eto tako Mi tebi objavljujemo Kur'an, na arapskom jeziku (42/7),

Ovaj dio Objave vezan je za dio kojim je počela ova sura. Očit je sklad ovdje, izmedu tih rastavljenih slova - sigli i arapskog jezika Kur'ana. Ova slova arapskog jezika kojim se oni služe, a i ovaj Kur'an dat je na arapskom jeziku preko kojega je Allah uputio Objavu –da bi se time izvršio zacrtani cilj:

da bi opominjao Mekku i one oko nje (42/7).

Termin *ummul qura* upotrijebljen ovdje znači Mekka el-Mukerema, a to je časno mjesto u kome je podignuta drevna Allahova Kuća. Allah je odabrao da Mekka i ona mjesta oko nje budu mjesto ovog posljednjeg poslanstva. Allah je uputio Kur'an preko arapskog jezika zbog razloga koji je Njemu poznat i što je On to htio. A *Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje* (6/124).

I kada pogledamo danas iza ovih dogadaja i njihova ustaljenja, iza uvjeta i onoga što oni zahtijevaju, i nakon što je ovaj poziv išao linijom kojom je išao i rezultirao svojim rezultatima, kada pogledamo danas, spoznat ćemo nešto iz oblasti Allahove mudrosti zašto je izabrao ovaj predio Zemlje, baš u to vrijeme, da bude stanište posljednjeg poslanstva upućenog čitavom čovječanstvu, mudrosti koja se kao takva manifestirala od prvih dana.

U vrijeme kada dolazi do ovog posljednjeg poslanstva, Zemlja je bila nastanjenja i skoro pocijepana na četiri imperije: Rimsko carstvo u Evropi, a djelimično i u Aziji i u Africi, Persijska imperija čija se vlast protezala na veći dio azijskog i afričkog kopna, Hinduska imperija i najzad Kineska imperija. Ove dvije skoro da su bile zatvorene i izolirane svojim vjerama i političkim vezama itd. A ova izolacija činila je prve dvije spomenute imperije da su, zaista, vršile snažan utjecaj u ljudskom životu i njegovom razvoju.

Nebeske vjere objavljene prije islama bile su jevrejska i kršćanska. One su na neki način potpale pod utjecaj ovih dviju imperija nad kojima je,

stvarno, dominirala država, a one nisu imale utjecaja na državu. Pored toga, u tim se vjerama dogodila i devijacija i smutnja.

Jevrejstvo je bilo žrtva čas rimskog, čas perisijskog carstva, tako da ono ne nosi ništa značajno što bi se moglo spomenuti, a okončalo je zbog raznih faktora. Postalo je zatvorena vjera i ograničena samo na Sinove Israilove, vjera koja nije težila niti je imala želje da u svoje okrilje uvede i druge narode.

Što se tiče kršćanstva, ono je rođeno u vrijeme rimske države koja je dominirala kada se ono pojavilo. Dominirala je Palestinom, Sirijom, Egiptom i ostalim područjima u kojima se kršćanstvo potajno širilo. Ono se širilo potajno zbog progona rimskih imperatora koji su ugnjetavali svaku novu vjeru na najgrozniji način, tako da su klanja katkada potamanila na desetine hiljada vjernika i to u otvorenom zločinu. Kada je nestalo perioda rimskog ugnjetavanja i Rimska Imperija se pridružila kršćanstvu, u ovu vjeru su tada ubačene rimske totemističke priče, filozofsko-grče gnostičke rasprave, tako da je kršćanstvo dobilo čudan pečat, i ne može se ubrajati u nebesko kršćanstvo kakvo je objavljeno. Država nije mnogo potpadala pod utjecaj vjere nego je ona i dalje ostala gospodar situacije. Vjera na nju ni najmanje nije utjecala. Pored toga, i trvenja brojnih kršćanskih smjerova, međusobno, rušila su crkvu. Ovo je skoro potpuno uništilo i državu, koja se našla u groznom ugnjetavanju različitih službenih pravaca države. I jedni i drugi bili odstupali su od suštine kršćanstva.

U to vrijeme dolazi islam, dolazi da spasi cjelokupno čovječanstvo iz raspadanja, smutnje, ugnjetavanja i totalnog paganizma svugdje na Zemlji. Islam je došao da regulira život čovječanstva, da ga povede putem ka Allahu, Uputom i Svjetlom. Bilo je neminovno da islam zavlada da bi se ostvario ovaj ogromni pomak u životu ljudi. Razumljivo je da je bilo nužno da to putovanje počinje iz slobodne zemlje nad kojom se nije protezala vlast nijedne od tih imperija, da izgradi, prije svega slobodno društvo nad kojim ne dominira vanjska snaga, nego da ono samo sobom raspolaže, gospodari nad svim onim što je oko ovog mjesta. Arabijski polutok, Mekka i njezina okolica bili su najpogodnije mjesto na Zemlji da se tada pojavi islam, najpovoljnija tačka iz koje će poći islamsko putovanje svjetskog obilježja. Islam i jeste došao zbog toga, i to je njegova ambicija počevši od prvog momenta.

U Mekki i oko nje tada nije postojala organizirana vlast sa zakonima, propisima, vojskom, policijom, i najzad, punom vlasti koja bi vladala Poluotokom, koja bi se mogla suprotstaviti novoj vjeri svojom

organiziranom vlašću i koja bi široke mase mogla podvrgnuti i potpuno njima vladati kao što je to bio slučaj u ove četiri imperije.

Na Arabijskom poluotoku tada nije postojala ni bilo kakva čvrsta vjera koja bi imala jasne naznake, nego je postojala totemističkopaganska vjera potpuno pocijepana brojnim uvjerenjima i kultovima. Arapi su tada imali brojna božanstva: meleke, džine, zvijezde i kipove, i premda su Ka'ba i Kurejšije imali opću vjersku vlast na Poluotoku, ipak ta vlast nije bila vlast koja bi stala čvrsto prema novoj vjeri. Da nije bilo privrednih interesa i posebnih situacija, pretstavnici Kurejšija ne bi ni istupili ovakvim stavom protiv islama, a znali su dobro kakvi su propusti i sukobi vladali u njihovim vjerovanjima. Raspad političkog sistema na Poluotoku, pored vjerskog rasula, nudio je povoljne uvjete da se u tom sistemu razvije nova vjera, oslobođena svih dominacija u svom razvoju koje bi bile izvan njene prirode.

Usred ovog rasula i društvena situacija na Poluotoku igrala je važnu ulogu kod zaštite razvoja novog poziva. U to vrijeme vladao je plemenski sistem, u kome su porodice imale vidan utjecaj. Kada je Muhammed (alejhi's-selam) pristupio sa novim pozivom, našao je okrilje pod mačevima Beni Hašimovića i zaštitu, iskoristio je tu priliku zbog plemenske ravnoteže. Druge porodice su izbjegavale sukobile sa Hašimovićima zbog njihove zaštite Muhammeda (alejhi's-selam), premda Hašimovići nisu ispovijedali njegovu vjeru. Oni su izražavali sažaljenje zbog napada na svakog koji osjeća fanatičnost prema malom broju onih koji su primili islam na početku ovog poziva, a kažnjavanja ili mučenja prepustili su da to odrade oni izmedu sebe. Slobodni robovi, koji su mučeni zbog svog islama, bili su mučeni od strane svojih gospodara. Ebu Bekr (neka je Allah zadovoljan njime) kupovao bi ove štićenike i oslobadao ih i na taj način sprečavao da im bude smanjena bar djelimična muka i unošenje smutnje u njihovu vjeru. Nema nikakve tajne kakvo je stanje bilo u ovoj situaciji u odnosu na novu vjeru.

Zatim, tamo su postojala i svojstva samog arapskog naroda kao što su hrabrost, sloboda i ponos, a to je nužna spremnost da se ponese nova vjera i progres sa svim obavezama.

Arabijski poluotok bio je u to vrijeme prepun plodonosnog tla za sjeme preporoda. Bio je prepun dostatnosti, spremnosti i sa osobama koje bi pripremile zalihe ovog preporoda. Samo stanovništvo Poluotoka imalo je i odredenih iskustava stečenih svojim putovanjima po zemljama Rimske i Persijske imperije. Najznačajnije je bilo zimsko putovanje u pravcu juga

Poluotoka i ljetno u pravcu sjevera. Ta putavanja u jednom i drugom spomenuta su i u Kur'anu: *Zbog navike Kurejšija, navike njihove da zimi i ljeti putuju, neka se oni Gospodaru ovoga Hrama klanjaju, koji ih gladne hrani i od straha brani* (106/1-4). Mnogi uzroci su se međusobno dopunjavali da bi se nagomilao ogromni fond iskustva za otvaranje i pripremanje radi preuzimanja ogromne obaveze, za što je i sami otok bio izabran. Kada je došao islam na Arabijski poluotok on je koristio ovaj cjelokupni fond i usmjerio ovu nagomilanu i deponiranu moć, koja je pripremala svoje riznice za otvor i Allah je i otvorio te riznice ključem islama. Možda nam ovo i govori odakle postoji ovolika grupa velikih i uglednih ljudi među ashabima prvog pokoljenja – u vrijeme života Poslanika (alejhi's-selam) kao što su Ebu Bekir, Omer, Osman, Alija, Hamza, Abbas, Ebi Ubejde, Sa'd ibni Ebi Vekas, Halid ibni Velid, Sa'd ibni Muaz, Ebu Ejjub Ensari i mnogi drugi iz te poznate grupe koja je prihvatila islam, otvorila srca prema njemu i ponijela ga, uzdigla se sa islamom, bez sumnje, i popravila. Ona je ponijela plodonosno sjeme za razvoj i upotpunjenje.

Ovdje nije mjesto da se naširoko govori o spremnosti ovog Poluotoka da ponese novo poslanstvo, da zaštiti njegov razvoj, da omogući da sam sobom i oko sebe vlada. Ovo govori o nekim uzrocima zašto je baš Poluotok bio izabran da bude kolijevka novog vjerovanja upućenog cijelom čovječanstvu, govori o izboru baš ove kuće da iz nje potekne nosilac ovog poslanstva, Alejhi's-selam. To bi bilo, ako bismo govorili o tome, nešto dugo. To je predmet posebne rasprave. Nama će biti dovoljno ovdje da ukažemo na sadržanu Allahovu mudrost o čijim elementima se javlja razmišljanje kad god se proširi iskuskvo ljudi i njihova spoznaja zakona života.

Ovako je objavljen ovaj Kur'an na arapskom jeziku da upozori Mekku i njenu okolicu, a kada se Poluotok oslobodio paganstva i svi stanovnici iskreno prihvatili islam, oni su pronijeli zastavu i prema Istoku i Zapadu, ponijeli su ovo novo poslanstvo i novi sistem koji počiva na ovom poslanstvu cjelokupnom čovječanstvu, kao što i jeste priroda ovog poslanstva. Oni koji su ponijeli ovo poslanstvo najbolja su ljudska stvorenja da to poslanstvo ponesu i prenesu. Oni su izašli sa ovim poslanstvom iz najljepšeg mjesta na Zemlji radi njegova širenja i razvoja.

Nije slučajno da je Poslanik (alejhi's-selam) živio sve dok se ovaj Arabijski poluotok nije riješio paganstva i prihvatio islam, utrao kolijevku ove vjere, koja je zasigurno izabrana za taj poziv sa znanjem, kao što je i izabran za taj poziv i jezik, koji je najpovoljniji da prenese poslanstvo u sve krajeve Zemlje. Arapski jezik je već bio dostigao svoj vrhunac, postao

podoban da ponese ovaj Poziv i otputuje s njim u sve krajeve Zemlje. Da je nekim slučajem to bio mrtav ili nekompletiran, manjkav jezik, on ne bi bio podoban da preuzme ovaj poziv i ne bi bio sposoban da ga prenese izvan Poluotoka. Ovaj jezik kao i njegovi nosioci i njegova sredina bio je najpodobniji za ovaj veliki kosmički događaj.

Tako se javlja cio niz odabranih skladnosti za ovo Poslanstvo i gdje god naučni istraživač usmjeri svoj pogled da razmisli o Allahovoj mudrosti i Njegovu izboru, naći će Allahovu potvrdu u Njegovim riječima: *Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje (6/124).*

Da bi opominjao Mekku i one oko nje i upozorio na Dan kada će se sakupiti – u koji nema nikakve sumnje. Jedni će u džennet, a drugi u džehennem (42/7).

Najveće i najstrožije upozorenje, koje se spominje na više mjesta u Kur'anu, je uporozenje na Dan skupljanja i okupljanja, Dan u kome će Allah okupiti sva stvorenja koja su se razišla kroz protok vremena i u razlici prostora, da ih ponovo razluči *jedni će u džennet, a drugi u džehennem (42/7)* - prema njihovom radu na ovom svijetu i na ovoj Zemlji, u vrijeme života na ovom svijetu.

A da Allah hoće, učinio bi ih sve pravim vjernicima, ali, On u milost Svoju uvodi koga On hoće, a nevjernici nemaju ni zaštitnika ni pomagača (42/8).

Da je Allah htio, On bi ljude stvorio na drugi način, ujedinio bi njihova ponašanja i njihove sudbine, ili u Džennet ili u Džehennem, ali Allah Uzvišeni stvorio je čovjeka radi jedne uloge, a to je namjesništvo na ovoj Zemlji. Sukladno ovom namjesništvu i prema onome što On želi, a to je da čovjek ima posebnu spremnost u svojoj vrsti, rastavio ga je od meleka i od šejtana i svih drugih stvorenja. Čovjek ima jedinstvenu prirodu, jedinstveno usmjerenje, spremnost da bude u skladu s tom prirodom - da jedni krenu prema uputi i svjetlu, da čine dobra djela, a drugi da budu skloni, svojom prirodom i djelima, ka zabludi, mraku i lošem djelu. Svaka od te dvije spremnosti krenut će jednoj mogućnosti, prema prirodi formiranja ovog ljudskog stvorenja, i okončat će na kraju tog svoga ponašanja i hoda: *jedni će u džennet, a drugi u džehennem (42/7); On u milost Svoju uvodi, koga On hoće, a nevjernici nemaju ni zaštitnika ni pomagača (42/8).* Uvesti će ih sukladno Allahovu saznanju o ponašanju ovih dviju grupa u Svoju milost Uputom, ili ih izložiti kazni zbog zablude.

Ranije je rečeno da neki uzimaju sebi za zaštitnike nekoga mimo Allaha. Kur'an ovdje potvrđuje da su to griješnici: *a nevjernici nemaju ni zaštitnika ni pomagača* (42/8). Ti njihovi zaštitnici koje oni sebi odaberu nisu stvarnost, ne postoje.

Kur'an se vraća i postavlja pitanje sa osudom:

Zar oni da druge, a ne Njega, za zaštitnike uzimaju?! (42/9).

Poslije ove osude, Kur'an potvrđuje da je samo Allah zaštitnik, da je On moćan, Onaj čija se moć manifestira i u oživljenju mrtvoga, u čemu se pojavljuje jedinstvena moć u najupečatljivijoj manifestaciji:

...a Allah je jedini zaštitnik! On će oživjeti umrle (42/9)...

Područje moći poopćava i ističe kompletnu istinu te moći, da sve može i da se ta moć ne može svesti u granice:

Samo je On kadar sve (42/9).

* * *

Kur'an se ovdje u kontekstu vraća na prvu činjenicu da bi se objasnila strana na koju se treba obratiti kod svakog razilaženja, a ta činjenica je Objava data od strane Allaha, koja sadrži Njegovu mudrost kako ne bi prevrtljiva želja imala bilo kakva utjecaja u životu nakon uspostavljanja ovog Božanskog snažnog programa:

Ma u čemu se razilazili, treba da presudu da Allah. To vam je, eto, Allah, Gospodar moj - u Njega se ja uzdam i Njemu se obraćam (42/10).

Stvoritelj nebesa i Zemlje! On vas kao parove stvara - a stvara parove i od stoke - da vas tako razmnožava. Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi (42/11).

U Njega su ključevi nebesa i Zemlje, On daje obilje kome hoće, a i uskraćuje; On, uistinu, zna sve (42/12).

Način navođenja ovih činjenica, njihova povezivanja i okupljanja u ovom pasusu je veoma čudan. On zaslužuje da se o njemu veoma pažljivo razmisli. Skriveno i otvoreno povezivanje između njegovih dijelova je ugodno i precizno povezivanje.

Ovaj metod svako razilaženje koje se dogodi među ljudima vraća Allahu: *ma u čemu se razilazili, treba da presudu da Allah* (42/10). Allah je dao svoju kategoričku presudu u ovom Kur'anu. Njegove riječi vezane i za ovaj i za onaj svijet su konačne. On je dao ljudima program kojeg im je izabrao, program koji obuhvata njihov i pojedinačni i društveni život. Uspostavio je sistem kako živjeti, hraniti se, suditi, politički i etički se ponašati. Sve im je to tačno i detaljno objasnio. Dao je da ovaj Kur'an bude kompletan ustav u životu ljudi, daleko opširniji od ustava vlasti i obuhvatniji. Kad god u nekom pitanju dođe, do razilaženja, Allahova presuda o tome nalazi se u ovoj Objavi koju je Uzvišeni objavio Svome Poslaniku (alejhi's-selam) da uspostavi život na principu ove Objave.

Nakon potvrde ove činjenice, Kur' an se direktno obraća Poslaniku (alejhi's-selam) da sva pitanja prepusti Allahu, obraćajući se svome Gospodaru svojom cjelinom:

To vam je, eto Allah, Gospodar moj – u Njega se ja uzdam i Njemu se obraćam (42/10).

Ovo obraćanje, pouzdanje i potvrda Poslanika (alejhi's-selam), iznijeto kao psihički moment, povoljno je kao pogovor na tu činjenicu, jer, eto, Allahov Poslanik (alejhi's-selam) i Njegov Vjerovjesnik svjedoči da je Allah njegov Gospodar, da se on samo na Njega oslanja, da se samo Njemu obraća, nikome drugome, pa kako da se onda ljudi obraćaju kod arbitraže nekom drugom kada se spore o nekom pitanju, a istovremeno upućeni Poslanik obraća se kod suđenja samo na Njega. Allah je najpreči da se ljudi na Njega oslanjaju kod međusobnog suđenja, da se od Njega ne okreću ni u jednom momentu. Kako da se oni obraćaju kod nekog pitanja nekom drugom, a upućeni Poslanik oslanja se samo na Njega, obraća se samo Njemu, jer je On njegov Gospodar koji se stara o njegovom problemu. On je onaj koji ga je usmjerio tamo gdje On želi.

Ustaljenje ove činjenice u srcu vjernika rasvjetljava mu put, definira znakove na putu, pa se ne okreće tamo i ovamo, ulijeva mu smirenost na tom putu, daje mu pouzdanje u koracima, tako da ne sumnja, ne koleba se niti iznenađuje. On vazda osjeća da mu je Allah čuvar i zaštitnik, da mu učvršćuje korake ka ovom pravcu, da upućeni Poslanik slijedi ovaj put koji vodi ka Allahu.

Stabiliziranje ove činjenice u srcu vjernika podiže svijest i osjećaj za ovim Allahovim programom i putom; vjernik osjeća da ne postoji nikakav drugi program niti put na koji bi se čovjek mogao osvrnuti do ovaj; ne

postoji sud do Allahove riječi i njegov sud na koga se vjernici mogu oslanjati kad naiđu na razilaženje. Upućeni Vjerovjesnik obraća se svome Gospodaru koji je i propisao ovaj program i sud, i to ovakav sud.

Po drugi put ovo je popraćeno riječima koje još više učvršćuju i stabiliziraju ovu činjenicu:

Stvoritelj nebesa i Zemlje! On vas kao parove stvara - a stvara parove i od stoke - da vas tako razmnožava. Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi (42/11).

Allah je objavio Kur'an da bi Njegov sud bio konačan kod onoga u čemu se ljudi razilaze. Allah je: *Stvoritelj nebesa i Zemlje* (42/11). On raspoređuje šta se zbiva na nebesima i Zemlji, a zakon koji dominira nebesima i Zemljom je Njegov konačni sud u svemu što se zbiva na nebesima i Zemlji. Sve što se zbiva u životu i kod ljudi, sve je to jedan vid zbivanja na nebesima i Zemlji. Allahov sud u tom zbivanju je sud koji vlada životom ljudi i životom ovog prostranog Kosmosa, da ljudi žive u miru u Kosmosu koji ih okružuje, u kome, bez ikakve sumnje, Allah sudi u svemu.

Allah je Taj na Čiji sud se ljudi moraju obraćati kad god dode do razilaženja. Allah je Taj koji je doveo u red njihove duše i uspostavio ih: *On vas kao parove stvara* (42/11). On vam je uredio život, On zna šta životu odgovara, zna čemu život odgovara i kako život da ustraje. On je taj koji daje da vam život teče sukladno pravilu stvaranja koga je On izabrao, daje da život teče svemu živome ... *a stvara parove i od stoke* (42/11). I tamo u samom stvaranju očituje se jednost koja potvrđuje jednost stila i hoda, jednost htijenja i njegovog namijenjenog odredenja. Allah je Taj koji je dao i vama i stoci da se razmnožavate, sukladno ovom programu i ovom metodu, a onda se On odstranio od svih svojih stvorenja, tako da ne postoji u svemiru ništa što bi Njemu, Uzvišenome, sličilo. *Niko nije kao On* (42/11). Priroda čovjeka sama po sebi spontano vjeruje u ovo, jer Stvoritelju nečega ne liči to stvoreno, ne liči to što je On stvorio. Uostalom, sve stvoreno obraća se Njemu kod medusobnog razilaženja o nečemu, a ne nekome drugome, jer nema ništa niti ikoga ko bi Mu sličio, nema drugih izvora na koje bi se ljudi mogli oslanjati kod razilaženja.

Premda u Kur'anu stoji da *niko nije kao On* (42/11), ipak veza izmedu Allaha i toga što je On stvorio nije prekinuta zbog ovog kompletnog razilaženja. On čuje i vidi: *On sve čuje i vidi* (42/11), a onda sudi presudom Onoga koji je sve čuo i sve vidio.

Nakon što Allah čini svoj sud mjerodavnim i konačnim o onome u čemu se ljudi razilaze, On to uspostavlja na činjenici da su ključevi i nebesa i Zemlje u Njegovoj vlasti od samog početka njihova stvaranja, da im je On propisao zakon koji vlada među njima. *U Njega su ključevi nebesa i zemlje (42/12)*, a pošto su ljudi dio nebesa i Zemlje, to su i njihovi ključevi kod Njega.

Zatim, On upravlja i pitanjima njihove opskrbe, kome će opskrbu ustegnuti, a kome će obilato dodijeliti, jer kod Sebe ima ključeve i nebese i Zemlje: *On daje obilje kome hoće, a i uskraćuje (42/12).* On je njihov Skrbnik. On se brine za njih. On ih hrani i poji. Pa, kome oni da se upućuju do Njemu da im presudi kod međusobnog razilaženja? Ljudi se samo Skrbniku obraćaju za opskrbu, obraćaju se Staratelju koji slobodno postupa kod pružanja opskrbe, obraćaju se Onome koji sve ovo raspoređuje Svojim znanjem i procjenom. *On, uistinu, zna sve (42/12)*, a Onaj koji zna sve, On i sudi, Njegova presuda je pravedna. Ona je konačna.

Tako dolazi do harmoničnosti značenja, a ono je potpuno u skladu sa ovom skrivenom preciznošću, prijatnom i čudnom, da bi se neprestano kucalo i lupkalo po ljudskom srcu sve dok se ne upotpuni i ne dobije skladnu i kompleksnu melodičnost.

* * *

Ovdje se, zatim, u ovoj suri tekst vraća na prvu činjenicu:

On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrāhimu i Mūsāu i Īsāu: "Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!" Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu. Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati (42/13).

A oni su se podvojili iz zlobe međusobne baš onda kad im je došlo saznanje. I da nije Riječi Gospodara tvoga prije izrečene, do označenog roka, s njima bi bilo već svršeno. A oni kojima se poslije njih Knjiga u nasljedstvo ostavlja veoma sumnjaju u nju (42/14).

Zato ti pozivaj i budi istrajan, onako kako ti se naređuje, a ne povodi se za prohtjevima njihovim, i reci: "Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah

objavio, i naređeno mi je da vam pravedno sudim; Allah je i naš i vaš Gospodar, nama naša, a vama vaša djela; nema potrebe da jedni drugima dokaze iznosimo; Allah će nas sve sabrati, i Njemu će se svi vratiti" (42/15).

A dokazi onih koji se o Allahovoj vjeri raspravljaju ništavni su kod njihova Gospodara kada su joj se već mnogi odazvali; na njih će pasti gnjev i čeka ih patnja teška (42/16).

Na početku ove sure stoji: *Eto, tako Allah Silni i Mudri, objavljuje tebi, kao i onima prije tebe* (42/3). Ovim je sažeto ukazano na jednost izvora, jednost programa u smjeru. Sada, u tekstu, prelazi se na razjašnjenje i tok ukazivanja i potvrduje da je ono što je Allah propisao vjernicima bilo u svojoj općenitosti ono što je preporučio i Nuhu i Ibrāhimu i Mūsāu, i Īsāu, a to je da se klanjaju samo Allahu, da se u tome ne razilaze, da na tome počivaju rezultati nužnosti ustrajavanja na iskonskom Allahovom programu, da se ne treba osloniti na želje i strasti onih koji se razilaze, da rezultati počivaju na bdijenju ove jasne i ispravne vjere, da nema potrebe da se donose dokazi onih koji se prepiru o Allahu, nego da se takvi upozore da će biti izloženi srdžbi i žestokoj kazni.

Iz ovog pridržavanja i ove skladnosti javlja se u ovom pasusu kao i prethodnom sasvim jasno:

On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrāhimu i Mūsāu i Īsāu: "Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!" (42/13).

Time je potvrđena činjenica koju smo objasnili na početku ove sure, činjenica jednog osnova i udarnog razvoja u raznim vremenima. Ovome se dodaje i jedan moment ugodnog dogadaja u osjećaju vjernika, a to je da on gleda i ranije pokoljenje koje vuče svoj korijen iz daleke prošlosti, da primjećuje da on slijedi ove plemenite ljude: Nuha, Ibrāhima, Mūsāa, Īsāa i Muhammeda (alejhimu's-selam). Na taj način vjernik osjeća da je on produžetak ovih plemenitih ljudi, da ide njihovim stopama. On će nastaviti ovim putem bez obzira koliko će naići na trnje, čeke i brojne prepreke, jer na njega pazi ova povorka kojoj je ukazana čast od strane Allaha i cijelog Kosmosa od početka same historije. To je, doista, pravi spas vjernicima koji vjeruju u jednog Boga, koji idu stopama Njegovog čvrstog zakona, koji nastoje izbrisati neslogu i cijepanje, koji osjećaju čvrstu medusobnu bliskost koja ih poziva na suradnju i razumijevanje, na povezivanje sadašnjosti sa prošlošću, prošlosti sa sadašnjošću, i na hod svih njih jednim odredenim putem.

Ovako je vjera, koju je Allah propisao muslimanima koji vjeruju u poslanstvo Muhammedovo (alejhi's-selam), bila ona ista vjera koju je On propisao Nuhu, Ibrāhimu, Mūsāu i Īsāu, pa zašto se onda suprotstavljaju sljedbenici Mūsāa i Īsāa? Zašto se glože predstavnici raznih škola sljedbe Isusove, zašto se suprotstavljaju sljedbenici Mūsāa i Īsāa o sljedbenicima Muhammeda (alejhi's-selam)? Zašto se suprotstavljaju muslimanima politeisti koji za sebe tvrde da su sljedbenici Ibrāhimove vjere? Zašto se ne solidarišu svi i zašto ne stupe pod jednu zastavu koju nosi posljednji Poslanik?! Preporuka je jedna, ona je izdata za sve: "*Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!*" (42/13). Preporuka je izdata da čuvaju vjeru, da izvršavaju obaveze, da ne odstupaju od vjere, da je ne kompliciraju, da stanu u jedan red pod njenom zastavom. Samo je jedna zastava. Nju su podizali redom: Nuh, Ibrāhim, Mūsā i Īsā (alejhimu's-selam), sve dok nije, najzad, stigla do Muhammeda (alejhi's-selam).

Međutim, politeisti Mekke i okolnih mjesta, i to dok tvrde da se pridržavaju Ibrāhimove vjere, zauzeli su sasvim drugi stav prema starom i novom pozivu.

Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu (42/13).

Teško im je palo što je Objava došla Muhammedu, a željeli su *da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada* (43/31) , tj. vlastodršcu, njihovom ugledniku. Lične osobine Muhammeda nisu bile takve, mada je on po njihovom sudu bio veoma iskren i vjeran, ali nije bio iz njihovih redova nego iz prosječne kuće Kurejšija. Sve ovo nije odgovaralo, po njihovu mišljenju, da on bude gospodar nekog plemena koji bi imao i svu vlast.

Teško im je palo da njihova vjerska vlast okonča padom totemističkog perioda, kipova i bajki na kojima počiva ta vlast, našto su se oslanjali njihovi i privredni i lični interesi. Zbog toga su se oni čvrsto držali politeizma. Pravi i jasni monoteizam pao im je veoma teško, monoteizam koga je zastupao plemeniti Poslanik.

Teško im je bilo da im se kaže da su njihovi pradjedovi umrli kao politeisti da su bili u zabludi, i da su umrli kao pagani, pa su se čvrsto držali te gluposti i osjećali ponos u griješenju. Sami su izabrali da se bace u Džehennem, da obznane svoje pradjedove da su i oni uvedeni kao zavedeni.

Kur'an donosi pogovor na ovaj njihov stav i kaže da Allah bira i odabire koga On hoće, da On upućuje koga želi, uzima u Svoju zaštitu i sklanja u Svoj sjen prognanike:

Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati (42/13).

On je odabrao Muhammeda (alejhi's-selam) za poslanstvo. On otvara vrata teobe svakome ko mu se obrati i povrati.

On odabire onoga ko se vrati stavu sljedbenika ranijih poslanika, koji su donosili svojim narodima jednu te istu vjeru, pa su se njihovi sljedbenici pocijepali u grupe i partije:

A oni su se podvojili iz zlobe međusobne baš onda kad im je došlo saznanje. I da nije Riječi Gospodara tvoga prije izrečene, do označenog roka, s njima bi bilo već svršeno. A oni kojima se poslije njih Knjiga u nasljedstvo ostavlja veoma sumnjaju u nju (42/14).

Oni se nisu podvojili iz neznanja, nisu se pocijepali što nisu znali osnovu koja ih je povezivala, koja je povezivala njihove poslanike i njihova vjerovanja, nego su se podvojili nakon što su bili obaviješteni, pocijepali su se zbog međusobne oholosti, zavidnosti i griješenja prema činjenici i prema samima sebi. Podvojili su se pod utjecajem grješnih strasti i odvratnih prohtjeva. Podvojili su se ne oslanjajući se na istinito vjerovanje i ispravni program, jer da su bili iskreni prema vjerovanju poslanika i da su slijedili programe poslanika, oni se ne bi podvojili i razišli.

Oni su zaslužili da ih Allah odmah kazni zbog njihove odvratnosti i griješenja u ovom podvajanju, ali je Allahova Riječ već bila donijeta, iz mudrosti samo Njemu poznate, da im da roka do određenog Dana. *I da nije Riječi Gospodara tvoga prije izrečene, do označenog roka, s njima bi bilo već svršeno* (42/14). Istina se obistinila, neistina propala. Završeno je sa životom na ovom svijetu, ali su oni ostavljeni do odredenog roka.

Što se tiče pokoljenja koja su naslijedila Knjigu nakon onih koji su se pocijepali i razišli, a razišli su se sljedbenici svih poslanika, oni su dočekali njihovo vjerovanje i njihovu Knjigu sa nedoumicom i neodlučnim uvjerenjem, jer su ranija razilaženja izazvala medu ovima neodlučnost u svemu, izazvala su smutnju, nejasnoću i zbunjenost medu pojedinim učenjima, pravcima, a i razilaženjima:

A oni kojima se poslije njih Knjiga u nasljedstvo ostavlja veoma sumnjaju u nju (42/14).

Vjerovanje ne može na ovome počivati. Vjerovanje počiva na čvrstoj podlozi na kojoj stoji vjernik. Zemlja se njiše oko njega, on stalan, učvršćenih stopala iznad te čvrste podloge koja se ne klati. Vjerovanje je kao zvijezda koja vazda upućuje stojeći na horizontu kojoj teži vjernik usred orkana i oluje, tako da ne može ni zalutati niti se odvojiti. Međutim, kada vjerovanje dospije u fazu sumnje ili izaziva sumnju, onda ništa nije stabilno u duši nosioca takvog vjerovanja. On ne osjeća stabilnost ni na koji način, nema smirenosti na svom putu.

Vjerovanje je dato da bi vjernici tog vjerovanja znali svoj put i smjer ka Allahu, koji bi vodili svijet koji je iza njih bez zamuckivanja, kolebanja i lutanja, a kada oni počnu sumnjati oni nisu povoljni da vode bilo koga jer i oni sami su izgubljeni.

Takvo je bilo stanje sljedbenika ranijih poslanika kada je došla ova nova vjera.

Profesor Hindi Ebu Hasan Nedevi ističe u svojoj knjizi koja nosi naslov *Maza Hasare'l-alem bi inhitati'l-muslimin:*

Velike vjere postale su žrtve glupaka i lažova, postale su igre onih koji unose devijaciju u vjeru i licemjera, tako da je vjera izgubila svoju dušu i formu. Kada bi prvi nosioci tih vjera proživjeli, oni ne bi prepoznali te vjere. Kolijevke civilizacije, kulture, mudrosti i politike postale su pozorište anarhije, raspada, nerada i lošeg sistema. Vladari nepravedno postupaju, bave se samo sobom, ne prenose ljudima nikakvo poslanstvo niti poziv narodima. Smisao vjerovanja doveden je do raspada, postao je bez ikakva značenja onaj koji podržava značaj vjere, nema zakonske vlaste Bogom date, a nema ni čvrstog sistema u ljudskom sudstvu."[1]

Evropski mislilac Dž. H. Denison donosi u svojoj knjizi koja nosi naslov: *El-Avatifu ke esasin li'l-hadare* [2] slijedeće:

"U petom i šestom stoljeću civilizirani svijet je bio na rubu propasti zbog anarhije, jer su vjerske dogme koje su pomagale uspostavljanju te civilizacije već bile propale, a tamo nije bilo ničega što bi te dogme moglo nadoknaditi. Izgleda da je ta velika civilizacija, čija je izgradnja koštala četiri hiljade godina truda, nadzirala da dođe do cijepanja i raspadanja, da se čovječanstvo skoro nalazilo na povratku u barbarizam gdje je bilo i ranije, gdje se plemena međusobno tuku, glože i kolju, gdje nema ni

[1] *Maza Hasare'l-alem bi inhitati'l-muslimine,* str. 22 II izdanje
[2] Emotion as the Basis of civilisation

zakona ni sistema, gdje civilizacija postaje kao ogromno stablo raširenih grana čiji se hlad širi na sve strane Svijeta, stoji i njiše se, ali u koje se uvuklo oštećenje čak do u srž. Usred manifestacije ovog potpunog nereda i smutnje rodio se čovjek koji je ujedinio cio svijet, rodio se Muhammed (alejhi's-selam).

Zbog toga što su se sljedbenici prošlih poslanika razišli nakon što im je došlo znanje i zbog toga što su oni koji su naslijedili Knjigu poslije njih pali u očajnu sumnju, zbog i jednog i drugog, i zbog upražnjenog mjesta rukovođenja čovječanstvom, gdje nije bilo čvrstog i uvjerenog rukovodioca koji zna svoj pravac, koji vodi Allahu, Allah je poslao Muhammeda (alejhi's-selam) i naredio mu da poziva i ustraje u pozivu, da se ne osvrće na prohtjeve koji vuku nazad oko njega i njegovog jasnog i ispravnog poziva, da oglasi obnovu vjerovanja u jedan poziv koga je Allah propisao:

Zato ti pozivaj i budi istrajan, onako kako ti se naređuje, a ne povodi se za prohtjevima njihovim, i reci: "Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah objavio, i naređeno mi je da vam pravedno sudim; Allah je i naš i vaš Gospodar, nama naša, a vama vaša djela; nema potrebe da jedni drugima dokaze iznosimo; Allah će nas sve sabrati, i Njemu će se svi vratiti" (42/15).

To je novo rukovođenje cjelokupnim čovječanstvom, odlučno rukovođenje koje ustrajava na jasnom programu, čvrstog uvjerenja, koje poziva očevidno ka Allahu, koje ustrajava na Allahovoj naredbi bez ikakva odstupanja, koje se drži daleko od strasti i želja koje se klate tamo-ovamo i idu iz krajnosti u krajnost. To je rukovođenje koje oglašava jednost poslanstva, jednost Knjige, jednost programa i smjera. To je rukovođenje koje vraća vjerovanje njegovom stalnom i jedinom korijenu, vraća cjelokupno čovječanstvo tom jedinom korijenu: *Reci: "Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah objavio"* (42/15), zatim to je vjerovanje koje dominira i kontrolira istinito i pravedno: *i naređeno mi je da vam pravedno sudim* (42/15). To je rukovođenje koje ima vlast, koje oglašava pravdu na Zemlji među svim ljudima. (Poruka je bila takva, a poziv još ograničen na Mekku, na njene ugnjetane narode i predstavnike. Međutim, priroda ovog poziva koji ima punu i jasnu kontrolu očituje se sasvim jasno). Ovaj poziv ističe i oglašava jedno gospodarenje: *Allah je i vaš i naš Gospodar* (42/15), oglašava ustaljenost slijeđenja: *nama naša, a vama vaša djela* (42/15), oglašava kraj prepirke odlučnim riječima: *Nema potrebe da jedni drugima dokaze iznosimo* (42/15), i prepušta ovo pitanje u cjelini Allahu, konačnom presuditelju: *Allah će nas sve sabrati, i Njemu će se svi vratiti* (42/15).

Ovaj ajet otkriva prirodu ovog posljednjeg poslanstva svojim kratkim i odlučnim odlomcima na ovaj sažeti, odlučni i precizni način. To je poslanstvo koje je došlo da nastavi svojim putem bez utjecaja ljudskih želja i strasti, koje je došlo da kontrolira i ostvari pravdu na Zemlji, da ujedini smjer kretanja prema Allahu kao što je, i u suštini, bilo ujedinjeno tokom svih poslanstava.

Poslije objašnjenja ovog pitanja na ovaj način i odgovora vjerničkog opredjeljenja Allahu, osuduje se odlučno prepirka onih koji se prepiru o Allahu, a koja ne zaslužuje da se na njoj zadržavamo, očituje se da je njihov dokaz neistinit, neuspio, da nema nikakve važnosti niti težine. Ovaj pasus se završava sasvim odlučno o ovom njihovom stavu i njih prepušta Allahovoj strašnoj kazni:

A dokazi onih koji se o Allahovoj vjeri raspravljaju ništavni su kod njihova Gospodara kada su joj se već mnogi odazvali; na njih će pasti gnjev i čeka ih patnja teška (42/16).

Zbog toga što su njihovi dokazi ništavni i propali kod njihova Gospodara, govori se da ti dokazi nemaju snage i da ne važe, a iza poraza i njihove nevažnosti na zemlji slijedi srdžba i žestoka kazna na Budućem svijetu. To će biti kazna koja odgovara veličini neistine nakon prihvatanja poziva od strane iskrenih srca i nakon tendenciozne prepirke, odnosno nakon što je ostvarena istina postala sasvim jasna.

* * *

Ovdje počinje novo kruženje sa prvom činjenicom:

Allah objavljuje Knjigu, samo istinu i pravednost. A šta ti znaš, - možda je Smak svijeta blizu! (42/17).

Požuruju ga oni koji u nj ne vjeruju, a oni koji vjeruju zbog njega - strahuju i da je istina znaju. O, kako su, doista, daleko zalutali oni koji o Času oživljenja raspravljaju! (42/18).

Allah je dobar prema robovima Svojim; On daje opskrbu kome hoće, i On je moćan i silan (42/19).

Onome ko bude želio nagradu na onom svijetu umnogostručićemo mu je, a onome ko bude želio nagradu na ovom svijetu - daćemo mu je, ali mu na onom svijetu nema udjela (42/20).

Allah objavljuje ovu Knjigu, objavljuje istinu i pravednost, da ta Knjiga bude sud kod razilaženja nosilaca ranijeg doktrinarnog učenja, da bude sud i kod razilaženja ljudi u stavovima i željama, da uspostavi zakon na pravdi sudstva, krajnja pravda koja kao da je vaga na kojoj se odmjeravaju vrijednosti, prava, djela i postupci.

Sa ove činjenice, činjenice Knjige koja objavljuje samu istinu i pravednost, u kontekstu se prelazi na Smak svijeta. Ova povoljnost između jednog i drugog je očevidna. Smak svijeta je vrijeme donošenja pravednog suda i konačne riječi. Smak svijeta je nepoznanica. Ko zna, možda se uskoro dogodi.

A šta ti znaš, - možda je Smak svijeta blizu! (42/17).

Ljudi zanemaruju Smak svijeta, a on im je sasvim blizu. Toga Dana će se izvršiti obračun sasvim istinito i pravedno. Tada neće biti ništa zanemareno ni zagubljeno.

U kontekstu se predočava stav vjernika prema Smaku svijeta, a i stav nevjernika:

Požuruju ga oni koji u nj ne vjeruju, a oni koji vjeruju zbog njega strahuju i da je istina znaju (42/18).

Srca onih koji ne vjeruju u Smak svijeta, ne osjećaju strah niti mogu pretpostaviti šta ih tada očekuje. Otuda nije ni čudo što ga ubrzavaju podrugljivo. Oni imaju koprenu na očima. Oni ne spoznaju. Međutim, oni koji vjeruju uvjereni su da će doći Smak svijeta, pa su zbog toga brižni i uplašeni. Očekuju ga sa strahom i bojaznošću. Oni shvaćaju šta će značiti Smak svijeta kada se dogodi.

Smak svijeta je istinit. Vjernici znaju da je to istina. Između njih i istine postoji veza. Oni to znaju:

O, kako su, doista, daleko zalutali oni koji o Času oživljenja raspravljaju (42/18).

Oni su daleko odlutali u svojoj zabludi i udaljili se pa će biti teško da se povrate nakon tog dalekog odlaska u lutanju.

Sa razgovora o Budućem svijetu, o brižnji zbog njega, i o ismijavanju, u kontekstu se prelazi na razgovor o opskrbi koju Allah obilato dariva ljudima:

Allah je dobar prema robovima Svojim; On daje opskrbu kome hoće, i On je moćan i silan (42/19).

Izgleda da je povoljnost daleko u pojavi putanja između ove dvije činjenice, ali će se pojaviti čvrsta veza između njih kad se pročita slijedeći ajet:

Onome ko bude želio nagradu na onom svijetu - umnogostručićemo mu je, a onome ko bude želio nagradu na ovom svijetu - daćemo mu je, ali mu na onom svijetu nema udjela (42/20).

Allah pažljivo postupa sa svojim robovima. On opskrbljuje koga hoće. Opskrbljuje i dobrog i lošeg, i vjernika i nevjernika. Svi su oni ljudi i nisu sposobni da se sami opskrbe bilo čime. Allah im je dao život i postarao se za prve i prioritetne potrebe, a da se On nije pobrinuo za opskrbu nevjernika, griješnika i lošega, oni ne bi mogli sami sebe opskrbiti, umrli bi gladni, goli i žedni, umrli bi nemoćni da opskrbe osnovne elemente potrebne za život. Tada se ne bi obistinila Allahova mudrost u davanju im života i prilike da rade na ovom svijetu, što će im biti obračunato na Budućem, bilo njima u korist ili na štetu, a onda je izveo opskrbu iz kruga dobra i zla, vjerovanja i nevjerovanja i povezao je o uzroke koji vežu za opću životnu situaciju i ličnu spremnost pojedinca, učinio opskrbu smutnjom i iskušenjem, prema čemu će i nagraditi ljude na Dan nagrade.

Budući svijet, ili ovaj - Allah je učinio da čovjek odabere koji želi. Ko želi nagradu budućeg svijeta, on radi za njega, a Allah će mu umnogostručiti nagradu, pomoći će mu u namjeri i blagosloviti mu posao. Taj će imati, pored nagrade na budućem svijetu, i propisanu opskrbu i na ovom svijetu i neće biti ničega lišen. Štaviše, opskrba koju mu je Allah dao na Zemlji, katkada će biti i nagrada na budućem svijetu u istom omjeru, ali samo kada to radi uime Allaha u svom traženju ploda, postupku, uživanju u tom plodu i njegovu trošenju. Ko želi nagradu ovog svijeta, Allah će mu je dati onoliko koliko mu je dosuđeno, ništa mu od toga neće manjkati, ali taj neće imati udjela u budućem svijetu. On nije ništa uradio za Budući svijet da bi očekivao taj udio.

Samo jedan pogled na traženje nagrade na ovom svijetu i nagrade na budućem svijetu, otkriva glupost u želji za nagradom samo na ovom svijetu. Opskrbu na ovom svijetu Allah daje i jednima i drugima iz brižnje

prema njima. Svaki od njih ima svoj dio nagrade onoliko koliko mu je dodijeljeno Allahovim znanjem, dočim je nagrada na budućem svijetu samo za onoga koji je želi i ko radi za nagradu na tome svijetu.

Među onima koji traže nagradu na ovom svijetu naći ćemo i bogate i siromašne, sukladno uzrocima sticanja opskrbe vezane za opću situaciju i ličnu spremnost. Istu situaciju naći ćemo i kod onih koji traže nagradu budućeg svijeta. Na zemlji nema razlike između ove dvije grupe ljudi u pogledu opskrbe. Razlika se javlja na drugom svijetu, tamo. Pa ko bi bio toliko lud da zanemari nagradu drugog svijeta, da je ostavi i da ne izmijeni ništa u svom životu na ovom svijetu?

Na koncu, ovo je pitanje vezano za istinu i mjeru koja je donijeta u Kur'anu objavljenom od Allaha. Istina i pravda su dvije pojave u odredbi opskrbe svemu živome, a u povećanju nagrade na budućem svijetu onome kome On hoće i lišavanju te nagrade onima koji žele nagradu ovog svijeta i to na Dan nagrađivanja na budućem svijetu.

* * *

Zatim, ovdje počinje drugo kruženje o prvoj istini.

Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio? Da nije Riječi prije izrečene, među njima bi već bilo presuđeno. - A nevjernike, doista, čeka patnja nesnosna (42/21).

Vidjećeš nevjernike kako strepe zbog onoga što su činili, i kazna će ih stići; a oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće u divnim džennetskim baščama, sve što zažele imaće u Gospodara svoga; biće to blagodat velika (42/22).

Na ovaj način Allah šalje radosne vijesti robovima Svojim, onima koji su vjerovali i dobra djela činili. Reci: "Ne tražim za ovo nikakvu drugu nagradu od vas, osim pažnje rodbinske." A umnogostručićemo nagradu onome ko učini dobro djelo, jer Allah, zaista, mnogo prašta i blagodaran je (42/23).

U prethodnom pasusu potvrđeno je da je ono što je Allah propisao muslimanskom Ummetu bilo preporučeno: Nuhu, Ibrāhimu, Mūsāu i Īsāu. To je ono što je objavljeno i Muhammedu (alejhi's-selam). U ovom pasusu postavlja se pitanje sa mnogo prijezira za ono na čemu su oni i u

čemu su, ko im je to propisao, jer Allah to nije propisao. To je suprotno onome što je Allah propisao od samog vremena kada su tamo postojala poslanstva i propisi.

Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio? (42/21).

Nijedno Allahovo stvorenje nema prava da propisuje šta da se vjeruje, osim ono što je Allah propisao i dopustio, bez obzira ko taj bio da bio. Samo Allah Uzvišeni propisuje to Svojim robovima, jer je On Uzvišeni i Kreator cjelokupnog Kosmosa. On upravlja njime preko općih velikih zakona koje je On odabrao za tu svrhu. Ljudski život nije ništa drugo do mali omot na točku ovog velikog Kosmosa. Otuda točak mora biti čvrst, mora da ide zajedno sa tim Kosmosom. Ovo se može ostvariti jedino kada mu se propiše okvir tim zakonima. Svi su nesposobni bez dvojbe da to obuhvate, osim Allaha. Niko od ljudi nije povjerljiv da donosi propise za život ljudima, s obzirom na taj nedostatak.

Premda je ova činjenica sasvim jasna, ipak se mnogi prepiru o njoj ili, bar, nisu zadovoljni njome. Oni se usuđuju da se oslanjaju na zakon koga nije propisao Allah tvrdeći da oni odabiru ono što je najbolje za njihov narod, traže saglasnost između svojih uvjeta i propisa zakona kojeg oni sobom donose, kao da oni bolje znaju od Allaha i bolje procjenjuju i sude od Njega, ili kao da oni imaju ortaka u nekome mimo Allaha, koji im propisuje ono što Allah nije dozvolio. Ništa nije nesigurnije od toga, niti išta smjelije učinjeno protiv Allaha.

Allah je propisao vjeru ljudima sa znanjem da se ona poklapa sa njihovom prirodom, a i sa prirodom Kosmosa u kome živi ta priroda čovjeka, a zatim - Allah je omogućio ljudima da međusobno surađuju do maksimuma kao i da surađuju, i sa velikom kosmičkom moći, On je u svemu tome postavio pravila, a ljudima je ostavio samo da izvlače zaključak iz tih propisa koji se obnavljaju sa potrebama novog života, ali u okviru cjelokupnog programa i općih propisa. I kad god se ljudi budu u nečemu razišli, oni će to povratiti Allahu i obratiti se time na cjelovite propisane temelje za potrebe čovjeka da bi se sačuvala vaga kojom se mjere ljudi pri svakom djelimičnom propisu i primjeni.

Na taj način dolazi do ujedinjenja izvornosti zakona, a presuda pripada samo Allahu. On je najbolji presuditelj. Svaki drugi pravac znači iskakanje iz Allahova zakona i vjere Allahove, iskakanje iz onoga što je

preporučeno: Nuhu, Ibrāhimu, Mūsāu, Īsāu i Muhammedu (alejhi's-selam):

Da nije Riječi prije izrečene, među njima bi već bilo presuđeno (42/21).

Allah je izrekao odlučujuću riječ i dao im rok do Dana odluke. A da nije te Riječi, Allah bi im presudio, kaznio bi one koji se protive Allahovu zakonu, one koji slijede propise donijete od drugoga, a ne od Allaha, Allah bi ih kaznio ubrzanom kaznom. Međutim, on im je ostavio rok do Dana kazne:

A nevjernike, doista, čeka patnja nesnosna (42/21).

Ovo je kazna griješenja koja ih očekuje, pa zar može biti veći griješnik od onoga ko se suprotstavlja Allahovu zakonu oslanjajući se na zakon nekog drugoga.

Nakon toga ovi griješnici su predočeni u jednoj sceni Sudnjeg dana, zastrašeni zbog kazne, a poslije toga se nisu ni najmanje plašili nego su insistirali na ubrzanju kazne i ismijavali se.

Vidjećeš nevjernike kako strepe zbog onoga što su činili, i kazna će ih stići (42/22).

Ovaj čudni izraz o ovome izaziva njihovo strahovanje i strepnju *zbog onoga što su činili (42/22)*, i to veliku strepnju i strah. To je ono što su zaradili , činili svojim rukama i tome se radovali. Međutim, oni danas strepe, boje se toga i groze *i kazna će ih stići (42/22)*, to kao da je stvarnost, prekrenulo se u kaznu, od koje nema spasa, kaznu koja ih pogađa.

Na drugoj strani primjećujemo vjernike koji su strepili i plašili se ovog Dana. Nalazimo ih sigurne, raspoložene i u blagostanju:

.. .a oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće u divnim džennetskim baščama, sve što zažele imaće u Gospodara svoga. Biće to blagodat velika. Na ovaj način Allah šalje radosne vijesti robovima Svojim, onima koji su vjerovali i dobra djela činili (42/22-23).

Ovaj način izražavanja u cjelini govori o blagostanju, slika okrilje blagostanja: *...u divnim džennetskim baščama, sve što zažele imaće u Gospodara svoga (42/22)*, bez ikakva ograničenja. *Biće to blagodat velika (42/22). Na ovaj način Allah šalje radosne vijesti robovima Svojim (42/23).* To je postojeća radosna vijest koja potvrđuje ranije radosne vijesti, odraz radosne vijesti ovdje je najugodniji.

U sceni ovog uživanja, blagostanja, ljepote i obzorja, Allah doziva Svoga Poslanika (alejhi's-selam) da kaže ljudima da on ne traži od njih nikakvu nagradu zato što ih upućuje na put koji se završava ovom ugodnošću, da mu teško pada ta bolna njihova kazna, nego je to izražavanje ljubavi prema njima jer su oni u srodstvu s njim. Njemu je dovoljna ta nagrada.

Reci: "Ja ne tražim za ovo nikakavu drugu nagradu od vas, osim pažnje rodbinske." A umnostručićemo nagradu onome ko učini dobro djelo, jer Allah zaista, mnogo prašta i blagodaran je (42/23).

To je smisao na koji sam ukazao: da on ne traži od njih nikakvu nagradu nego ga na to navodi ljubav prema bližnjemu jer je Poslanik (alejhi's-selam) imao srodstva sa Kurejšijama u svakoj dolini Mekke pa ih je pokušao svojom Uputom uputiti, ostvariti im dobro i zadovoljstvo prema toj ljubavi koju je gajio prema njima. To mu je nagrada. On se time zadovoljava.

Ovo značenje se urezalo u mojoj duši dok čitam ovo kur'ansko izražavanje na mjestima u kojima je navedeno. Postoji jedan komentar Ibni Abassa (Bog bio zadovoljan njime), koga ovdje navodim, jer ga Buharija citira u svom Sahihu.

Buharija kaže: Prenio nam je Muhammed ibni Beššar, njemu Muhammed ibni Džafer, Džaferu Šube prenoseći od Abdul-Melika ibni Mejsera koji kaže: Čuo sam Tavusa kako prenosi od Ibni Abassa (Bog bio zadovoljan njime) da je Ibni Abass pitao za komentar riječi: *osim pažnje rodbinske* (42/23) i Seid ibni Džubejr kaže da to znači: "rodbina Muhammedova:" Na to Ibni Abass dodaje: "Požurio si s tim. Nije bilo ni jednog ogranka plemena Kurejš, a da Poslanik nije ima rodbine u njemu." Otišao sam do Vjerovjesnika (alejhi's-selam), i on mi reče da to znači: "Da čuvate rodbinske veze između mene i vas."

Prema tome, značenje bi bilo: da prestanete sa vašim uznemiravanjem radi održavanja i zaštite rodbine, da čujete i blago postupate zbog toga što vas je On na Pravi Put uputio. To bi bila ta nagrada koju on traži od vas. On ne traži ništa drugo.

Objašnjenje Ibni Abbasa (Bog bio zadovoljan njime), prihvatljivije je od objašnjenja Seida ibni Džubejra (Bog mu se smilovao), ali ja i dalje osjećam da je Seidovo značenje bliže i nježnije, a Allah bolje zna od nas šta se time misli.

U svakom slučaju, Kur'an ih podsjeća da Poslanik za scenu bašča i veselih vijesti ne traži od njih ništa. U drugim područjima, a ne u ovim, ostalo je dosta prostora i dokaza da traži veliku nagradu. Međutim, Allah ne vrednuje ljude na trgovački način, nego na način tolerantnosti i dobrote.

A umnogostručićemo nagradu onome ko učini dobro djelo (42/23).

Ovdje se ne radi o nenagrađivanju, nego o povećavanju nagrade i dobra, a iza svega toga stoji oprost i zahvala:

...jer Allah, zaista, mnogo prašta i blagodaren je (42/23).

Allah oprašta, a zatim i zahvaljuje. Kome zahvaljuje? Svojim robovima. On im je omogućio da uspiju u dobru, a onda im povećava dobro, oprašta grijehe, zahvaljuje im poslije i jednog i drugog. O, kakva izliva dobrote! Čovjek ne može ni da je prati pored Allahove zahvale i njena ispunjavanja!

* * *

Ponovo se kontekst vraća na tu prvu činjenicu!

Zar oni da govore: "On izmišlja o Allahu laži!" A Allah će, ako hoće, srce tvoje učiniti nepokolebljivim. Allah poništava neistinu i utvrđuje istinu riječima Svojim; On dobro zna svačije misli; (42/24).

Ovdje se u kontekstu govori o posljednjoj sumnji u kojoj oni iznose svoj stav o Objavi, koja je govorila o svom izvoru, svojoj prirodi i cilju u nekoliko prošlih osvrta:

Zar oni da govore:"On izmišlja o Allahu laži" (42/24).

Oni i dalje ne vjeruju, jer tvrde da Muhammedu (alejhi's-selam) ništa nije objavljeno, ništa mu nije stiglo od Allaha.

Ovaj njihov sud se odbacuje, jer Allah nije dao nikome da tvrdi da mu je nešto objavljeno, a On mu to nije objavio. Allah može da mu srce zapečati pa da ne govori ovako o Kur'anu, može da otkrije neistinu koju taj donosi, može da je uništi i da iza toga učini da se istina manifestira i da je ustali.

A Allah će, ako hoće, srce tvoje učiniti nepokoljebljivim. Allah poništava neistinu i utvrđuje istinu riječima Svojim (42/24).

Njemu nije bilo nepoznato šta kola u srcu Muhammeda (alejhi's-selam) i prije nego je rekao:

On dobro zna svačije misli (42/24).

To je sumnja koja nema podloge. To je tvdnja koja nema osnove da se održi. To je tvdnja koja je u suprotnosti sa dobro poznatom činjenicom, da Allah zna sve tajne, da može da naredi sve što hoće, da Njegov zakon potvrđuje istinu, a ništi neistinu. Prema tome, ova Objava je istinita. Riječi Muhammedove su istinite. Sve što mu se prigovara je neistina, grijeh i zabluda. Ovim se završava, privremeno, kazivanje o Objavi, ali privremeno, i vodi ih u drugo kruženje iza ove odluke.

« وَهُوَ ٱلَّذِى يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ ، وَيَعْفُو عَنِ ٱلسَّيِّئَاتِ ، وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ *
وَيَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا ٱلصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ ، وَٱلْكَافِرُونَ لَهُمْ
عَذَابٌ شَدِيدٌ * وَلَوْ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِى ٱلْأَرْضِ ، وَلَٰكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ
مَا يَشَاءُ ، إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ .

« وَهُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا ، وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ ، وَهُوَ ٱلْوَلِىُّ ٱلْحَمِيدُ

« وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ ؛ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ
ـ إِذَا يَشَاءُ ـ قَدِيرٌ * وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ ، وَيَعْفُو عَنْ
كَثِيرٍ * وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ، وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ ٱللَّهِ مِنْ وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ .

« وَمِنْ آيَاتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَامِ * إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ
رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِ ، إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ * أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا
كَسَبُوا ، وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ * وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ .

« فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَىْءٍ فَمَتَاعُ ٱلْحَيَاةِ ٱلدُّنْيَا ، وَمَا عِنْدَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ آمَنُوا
وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ * وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَاحِشَ ، وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ
يَغْفِرُونَ * وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ ، وَأَقَامُوا ٱلصَّلَاةَ ، وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ ، وَمِمَّا

رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ * وَٱلَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْيُ هُمْ يَنتَصِرُونَ * وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا ، فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى ٱللَّهِ ، إِنَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّالِمِينَ * وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ ، فَأُولَٰئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ * إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ ، وَيَبْغُونَ فِي ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ، أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ .

« وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُ مِن وَلِيٍّ مِّن بَعْدِهِ ، وَتَرَى ٱلظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوُا ٱلْعَذَابَ يَقُولُونَ : هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ؟ * وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ يَنظُرُونَ مِن طَرْفٍ خَفِيٍّ ؛ وَقَالَ ٱلَّذِينَ آمَنُوا : إِنَّ ٱلْخَاسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَامَةِ ، أَلَا إِنَّ ٱلظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ * وَمَا كَانَ لَهُم مِّنْ أَوْلِيَاءَ يَنصُرُونَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ، وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُ مِن سَبِيلٍ .

« ٱسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُ مِنَ ٱللَّهِ ، مَا لَكُم مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ ، وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٍ * فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ، إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا ٱلْبَلَاغُ ، وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا ٱلْإِنسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ، وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ ٱلْإِنسَانَ كَفُورٌ .

« لِّلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ، يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ، يَهَبُ لِمَن يَشَاءُ إِنَاثًا ، وَيَهَبُ لِمَن يَشَاءُ ٱلذُّكُورَ * أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا ، وَيَجْعَلُ مَن يَشَاءُ عَقِيمًا ، إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ .

« وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا ، أَوْ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ ، أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ ، إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ * وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ، مَا كُنتَ تَدْرِي مَا ٱلْكِتَابُ وَلَا ٱلْإِيمَانُ ، وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن

نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا ، وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * صِرَاطِ ٱللَّهِ ٱلَّذِي لَهُ مَا فِي
ٱلسَّمَاوَاتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ، أَلَا إِلَى ٱللَّهِ تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ » .

On prima pokajanje od robova Svojih i prašta rđave postupke i zna šta radite; (42/25)

On se odaziva onima koji vjeruju i čine dobra djela i obasipa ih dobrotom Svojom još više, a nevjernike čeka žestoka patnja (42/26).

Kad bi Allah svim Svojim robovima davao opskrbu u obilju, oni bi se na Zemlji osilili, ali On je daje s mjerom, onoliko koliko hoće, jer On dobro poznaje i vidi robove Svoje (42/27).

On šalje kišu kad oni izgube svaku nadu i rasprostire blagoslov Svoj; On je zaštitnik pravi i jedini dostojan hvale (42/28).

Jedno od znamenja Njegovih je stvaranje nebesa i Zemlje i živih bića koja je rasijao po njima; On je kadar da ih sve sabere kad bude htio (42/29).

Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijehova koje ste zaradili, a On mnoge i oprosti (42/30).

I vi Mu na Zemlji nećete moći umaći i ne postoji, osim Allaha, ni pomagač ni zaštitnik (42/31).

Jedno od znamenja Njegovih su lađe nalik na brda koje morem plove (42/32).

Ako želi, On umiri vjetar i one na površini njegovoj ostaju nepokretne - to su pouke svakom onom ko je strpljiv i zahvalan - (42/33)

ili ih potopi, zbog grijehova koje su zaradili, - a mnogima i oprosti -, (42/34)

da bi se oni koji poriču dokaze Naše uvjerili da kazni Našoj ne mogu umaći (42/35).

Sve što vam je dato - samo je uživanje u životu na ovom svijetu, a ono što je u Allaha - bolje je i trajnije za one koji vjeruju i u Gospodara svoga se uzdaju; (42/36)

za one koji se klone velikih grijeha i razvrata i koji, kad ih ko rasrdi, opraštaju; (42/37)

za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i koji namaz obavljaju, i koji se o poslovima svojim dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju, (42/38)

i za one koji se odupiru onima koji ih ugnjetavaju (42/39)

Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga koji oprosti i izmiri se Allah će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine (42/40).

Neće odgovarati onaj koji istom mjerom uzvrati za pretrpljenu nepravdu, (42/41)

a odgovaraće oni koji ljude tlače i bez ikakva osnova red na Zemlji remete; njih čeka bolna patnja (42/42).

Strpljivo podnositi i praštati - tako treba svaki pametan postupiti (42/43).

Onaj koga Allah bez podrške ostavi neće poslije Njega imati nikoga da ga podrži. I ti ćeš vidjeti kako će nasilnici, kad dožive patnju, povikati: "Postoji li ikakav način da se povratimo?" (42/44).

I vidjećeš kako ih ponižene i klonule vatri izlažu, a oni je ispod oka gledaju. Oni koji su vjerovali, reći će: "Pravi stradalnici su oni koji na Sudnjem danu i sebe i čeljad svoju upropaste!" A zar nevjernici neće neprekidno patiti? (42/45).

Njima neće moći pomoći oni kojima su se pored Allaha klanjali; a onaj koga je Allah bez podrške ostavio, taj pravog puta nije ni našao (42/46).

Odazovite se Gospodaru svome prije nego što dođe Dan koji Allah neće zaustaviti. Toga Dana utočišta nećete imati i nećete moći poricati (42/47).

A ako glave okrenu, - pa, Mi tebe nismo ni poslali da budeš njihov čuvar, ti si dužan samo da obznaniš. Kad čovjeku damo da blagodat Našu osjeti, on joj se obraduje, a kad ga zadesi kakva nesreća zbog onoga što su uradile ruke njegove, onda čovjek blagodati ne priznaje (42/48).

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji. On stvara šta hoće! On poklanja žensku djecu kome hoće, a kome hoće - mušku, (42/49).

ili im daje i mušku i žensku, a koga hoće, učini bez poroda; On, uistinu, sve zna i sve može (42/50).

Nijednom čovjeku nije dato da mu se Allah obraća osim na jednom od tri načina: nadahnućem, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika koji,

Njegovom voljom, objavljuje ono što On želi. - On je, zaista, Uzvišen i Mudar! (42/51).

Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga niti si poznavao vjerske propise, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo. A Ti, zaista, upućuješ na pravi put (42/52).

Na put Allahov, kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji. I, eto, Allahu će se sve vratiti! (42/53).

Drugi dio ove sure govori o dokazima vjerovanja koji se nalaze u čovjeku i horizontu, govori o djelima Moći koja okružuje ljude i koja je, direktno, u vezi sa životom ljudi i njihovu življenju, govori i o osobini vjernika koja karakteriše njihovu skupinu. Ovo je uslijedilo poslije izlaganja u prvom dijelu ove sure o Objavi i poslanstvu sa raznih strana. Na kraju ove sure govori se ponovo o prirodi Objave i njenu putu. Između ova dva dijela postoji očita veza. To su dva puta koja vode u ljudsko srce i vežu ga sa Objavom i vjerovanjem.

* * *

On prima pokajanje od robova Svojih i prašta rđave postupke i zna šta radite; (42/25)

On se odaziva onima koji vjeruju i čine dobra djela i obasipa ih dobrotom Svojom još više, a nevjernike čeka žestoka patnja (42/26).

Kad bi Allah svim Svojim robovima davao opskrbu u obilju, oni bi se na Zemlji osilili, ali On je daje s mjerom, onoliko koliko hoće, jer On dobro poznaje i vidi robove Svoje (42/27).

Ovaj doticaj u kontekstu uslijedio je nakon scene o griješnicima koji se tresu zbog onoga što su radili. To je realna njihova scena, zatim nakon scene ovih koji su vjerovali, koji uživaju u džennetskim baščama i nakon negiranja svake sumnje o istinitosti Poslanika (alejhi's-selam) u onome što im je prenio od Allaha i potvrde da Allah zna šta se krije u grudima ljudi.

Ovaj doticaj dolazi da privuče onoga ko se želi pokajati od zablude u koju je upao prije nego što dođe do posljednje presude o tome, otvaraju se oba kanata onima koji se žele pokajati. Allah prima pokajanje takvih,

oprašta im loša djela. Otuda nema mjesta očaju i opterećenju zbog grijeha i straha, zbog počinjenih propusta. Allah zna šta ljudi rade. On zna i koje je pokajanje iskreno, pa ga i prima, kao što zna i grijehe koje su ti ljudi počinili i oprašta im.

U okviru ovog doticaja Kur'an se zadržava i na nagradi vjernika i kazni nevjernika. Oni koji vjeruju odazivaju se svome Gospodaru i On im povećava nagradu iz obilja Svoga, *a nevjernike čeka žestoka patnji* (42/26). Vrata pokajanja su stalno otvorena, da se spasi teške kazne svaki onaj ko Mu se odaziva i dobije nagradu iz obilja Allahova.

Allahova nagrada na budućem svijetu je obilata, njoj nema kraja, ona se daje bez računa. Međutim, opskrba čovjekova na ovom svijetu ograničena je i definirana, jer Uzvišeni Allah zna da se ljudi na zemlji ne mogu savladati onda kada bi im se otvorilo obilje Allahovo.

Kad bi Allah svim Svojim robovima davao opskrbu u obilju, oni bi se na Zemlji osilili, ali On je daje s mjerom, onoliko koliko hoće, jer On dobro poznaje i vidi robove Svoje (42/27).

Ovaj tekst otkriva neznatnost obilja u životu na ovom svijetu, bez obzira koliko ono bilo obilato u odnosu na ogromno obilje opskrbe na budućem svijetu. Allah zna da se Njegovi robovi, ovi ljudi, ne mogu obuzdati kod sticanja dobra, osim kada im je određeno. Međutim, kada bi im bilo dobro pred njima (kako će im biti na budućem svijetu), oni bi se osilili i činili nasilje. Ljudi su sićušni i nisu u stanju uspostaviti ravnotežu. Oni su slabašni i mogu ponijeti do određene granice. Allah dobro poznaje i vidi robove Svoje, pa im je dao opskrbu na zemlji u ograničenoj količini, onoliko koliko se mogu savladivati. Njegovo obilje ostalo je izloženo i prostrto za sve one koji se uspiju spasiti i sačuvati iskušenja na zemlji, za one koji uspiju na ispitima, koji dospiju u vječiti dvorac sa mirom i spasom da dočekaju Allahovo obilje sačuvano za njih bez ikakva ograničenja.

* * *

On šalje kišu kad oni izgube svaku nadu i rasprostire blagoslov Svoj; On je zaštitnik pravi i jedini dostojan hvale (42/28).

Ovo je jedan drugi doticaj koji ih, također, podsjeća na jedan drugi vid Allahova obilja datog ljudima na zemlji. Dugo vremena nije im bilo kiše.

Bili su lišeni osnovnog elementa za život, nestalo im je vode, snašao ih je očaj i zebnja, a onda je Allah dao da padne kiša, spasio ih njome, prosuo Svoju milost, oživio zemlju, dao da ozeleni suho tlo, proklije zrno sjemena, procvjetaju biljke, zrak postane ugodan, život se pokrene, pokrene se sva aktivnost, razvesele se crte na licima ljudi, srca otvore, pokuca i obilato se izlije nada. Izmedu očaja i milosti bio je samo jedan momenat vremena u kome su se otvorila vrata milosti i vrata nebesa, spustila kišu. *On je zaštitnik pravi i jedini dostojan hvale (42/28)*, On je Pomagač i Skrbnik, i samo Njegovu biću i svojstvima pripada zahvala.

Kur'anski termin odabran ovdje da označi kišu je *gajs*, i on u sebi nosi značenje spasa, hitne pomoći i odazivanja očajniku kada je u nevolji i tjeskobi. Isti je slučaj i sa kur'anskim izrazom koji govori o utjecaju kiše. *Ve jenšuru rahmetehu* – rasprostire blagodat svoju – što prouzrokuje vlagu, zelenilo, nadu i otvaranje,, koje zaista čini da biljke procvjetaju i daju plod. O, kakva je to scena u kojoj se osjećaju ugodnim i čula i nervi čovjeka, osvježi se srce i osjećaj poslije scene obilate kiše koja padne poslije suše. Nema nijedne scene koja strese brigu sa srca i zamor sa duše čovjeka kao zemlja kada na njoj procvjetaju biljke, a nakon obilate kiše, kada se obuče zelenilom poslije mrtvila.

* * *

Jedno od znamenja Njegovih je stvaranje nebesa i Zemlje i živih bića koja je rasijao po njima; On je kadar da ih sve sabere kad bude htio (42/29).

Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijehova koje ste zaradili, a On mnoge i oprosti (42/30).

I vi Mu na Zemlji nećete moći umaći i ne postoji, osim Allaha, ni pomagač ni zaštitnik (42/31).

Ova kosmička znamenja izložena pogledima stoje i svjedoče da je Objava došla i da se u nju vjeruje, ali su oni sumnjali u nju i razišli se oko njena objašnjenja. Znamenja na nebesima i Zemlji ne trpe prepirku i sumnju. Ona su kategorički dokazi. U njima priroda govori svojim jezikom. Onaj koji voli da se gloži tu se ne može gložiti. Kosmos je nepobitan dokaz. Ova znamenja svjedoče da Onaj koji ih je dao i koji njima upravlja nije čovjek, niti bilo koje drugo Allahovo stvorenje. Nema izbora, mora se priznati da postoji Graditelj i Onaj koji to rasporeduje. Ogromne veličine

nebesa i Zemlje, potpuna skladnost tih znamenja, njihov ustaljeni sistem i jednost stalnih zakona - ne može ljudski razum drukčije protumačiti osim da postoji Bog koji ih je proizveo i koji njima upravlja. Što se tiče prirode, ona direktno slijedi logiku ovog Kosmosa, shvaća ga i živi u miru s njim prije nego se čuje ijedna riječ izvana.

Znamenja nebesa i Zemlje sadrže u sebi i druga znamenja: *i živa bića koja je rasijao po njima* (42/29). Život na zemlji sadrži i druga znamenja, pored drugih života koji su na nebesima i o kojima ne znamo ništa. To je tajna čiju prirodu niko nije spoznao, a kamoli da je spoznao kako je nastala. To je potpuna tajna. Niko ne zna odakle je došla ni kako je došla ni kako je zaogrnuta životom. Svaki pokušaj koji bi bio uložen da se istraži izvor te tajne ili prirode bio bi uzaludan, zavjesa bi pred njim bila spuštena i vrata zatvorena. Sva su se istraživanja ograničila na razvoj života nakon što je on uspostavljen, zatim na njegovu raznovrsnost i ulogu. U ovom tijesnom i viđenom krugu razišla su se gledišta i stavovi, a sve što je iza te zavjese duboka je tajna do koje ne dopire oko niti se može ona spoznati. To je nešto što pripada Allahu, što samo On zna.

Život je razasut svugdje, iznad zemlje i u samoj zemlji, na dnu mora i u krugu horizonta, a da ne govorimo o drugim životima u nebesima. O tom životu čovjek zna sasvim malo, jer svojim ograničenim sredstvima spoznaje ne može da spozna ništa osim ono malo što je poznato. Život što kruži u nebesima i na Zemlji Allah će okupiti kad hoće i nijedna osoba neće odlutati niti se izgubiti.

Ljudi nisu u stanju da sakupe ni jedno jato pitomih ptica kada izlete iz kafeza ili roj pčela kada odleti iz košnice.

Koliki je broj jata ptica - to samo Allah zna! Rojeve pčela, mravinjake i njima slične zajednice kukaca zna samo Allah. Domovinu jata kukaca i bakterija zna samo Allah. Jata riba i morskih životinja ne zna niko osim Allah. Stada stoke koja je na paši i divljači koja se kreće iz mjesta u mjesto, zajednice ljudi razasute pa zemlji na sve strane i s njima sva druga stvorenja nepoznatog broja i skrivenih mjesta u nebesima - sve će to sakupiti Allah kada htjedne.

Između njihovog razasipanja u nebesima i po Zemlji i njihova sakupljanja stoji samo riječ koja se izdaje. Ovaj izraz stoji nasuprot scene razasipanja i scene sakupljanja u jednom trenu na kur'anski način. Srce primjećuje ove dvije ogromne scene prije nego jezik završi sa čitanjem samo jednog kraćeg ajeta iz Kur'ana. U okrilju ovih dviju scena govori se

ljudima šta će ih zadesiti u ovom životu na osnovu onoga što su uradili, ali ne sve, jer ih Allah neće kazniti za sve što su uradili, nego će mnogo toga oprostiti. Kur'an im predočava njihovu nemoć i podsjeća ih na to da su oni mali dio u velikom svijetu života:

Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijehova koje ste zaradili, a On mnoge i oprosti (42/30).

I vi Mu na Zemlji nećete moći umaći i ne postoji, osim Allaha, ni pomagač ni zaštitnik (42/31).

U prvom ajetu ispunjena je Allahova pravda, a javlja se i Allahova milost ovom slabom i nemoćnom čovjeku. Svaka nesreća koja ga zadesi ima svoj uzrok u onome što je čovjek sobom zaradio, ali ga Allah ne kažnjava za svaki prekršaj. Allah zna za slabost čovjeka, a zna i za njegov odbrambeni mehanizam koji često biva poražen. Zbog toga mu Allah oprašta iz milosti i tolarantnosti prema njemu.

U drugom ajetu otkriva se slabost čovjekova, da neće moći umaći kazni na Zemlji, niti ima pomagača, ni zaštitnika, osim Allaha, ma gdje bio otišao.

* * *

Jedno od znamenja Njegovih su lađe nalik na brda koje morem plove (42/32).

Ako želi, On umiri vjetar i one na površini njegovoj ostaju nepokretne - to su pouke svakom onom ko je strpljiv i zahvalan - (42/33)

ili ih potopi, zbog grijehova koje su zaradili, - a mnogima i oprosti -, (42/34)

I lađe koje plove po moru kao brda jedno su od Allahovih znamenja, znamenje prisutno, poznato, znamenje koje govori bez ikakave polemike da to pripada Allahu. Čije je djelo to more? Koji čovjek, ili nešto drugo, mogu tvrditi da je njihovo djelo? Ko je moru dao te osobine: gustinu vode, dubinu i širinu, pa da nosi ogromne lade? Ko je proizveo materijal od koga su napravljene ove lade? Ko mu je dao te osobine i učinio ga da pluta po vodi? Ko je dao vjetar koji pogoni tu vrstu lada koje su bile poznate sagovornicima toga vremena. (i druge energije koje su potčinjene čovjeku

u novije vrijeme: paru, atomsku energiju i sve drugo što će dati Allah kasnije i omogućiti da se koristi)? Ko je sve to učinio energijom koja se koristi u ovom Kosmosu, za pogon lađa nalik na brda, da se kreću po moru?

Ako želi, On umiri vjetar i one na površini njegovoj ostaju nepokretne (42/33).

One, zaista, zastanu ponekad, umire se naizgled kao da ih je napustio život. *To su pouke svakom onom ko je strpljiv i zahvalan* (42/33).

U njihovom kretanju kao i mirovanju nalazi se znamenje za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan. Strpljenje i zahvala često se zajedno navode u Kur'anu, strpljenje na iskušenju i zahvala na blagodatima. Ovo dvoje su oslonac vjerničkoj duši i u nevolji i u obilju.

...ili ih potopi, zbog grijehova koje su zaradili (42/34).

On slupa te lađe ili ih potopi zbog grijeha koje su počinili ljudi koji su se suprotstavili vjerovanju koje ispunjavaju sva stvorenja osim nekih ljudi.

a mnogima i oprosti (42/34).

On ne kažnjava ljude za svaki grijeh koji su počinili, nego toleriše, oprašta i prelazi preko mnogih grijeha:

da bi se oni koji poriču dokaze Naše uvjerili da kazni Našoj ne mogu umaći (42/35).

Kad bi Allah htio da ih izloži Svom gnjevu ili da potopi njihove lade, oni to ne bi mogli izbjeći i pronaći spas.

Na ovaj način ljudi se podsjećaju da sve što posjeduju, a što je karakteristično za život na ovom svijetu, sve je prolazno, ništa nema stalnosti ni stabilnosti osim čvrste veze sa Allahom.

* * *

Kur'an nastavlja kazivanje ljudima i podsjeća ih da je sve ono što im je dato na zemlji privremeno uživanje na ovom svijetu. Krajnja vrijednost je ono što je Allah pohranio za budući svijet onima koji vjeruju i koji se na svoga Gospodara oslanjaju. U kontekstu će se definirati svojstvo ovih

vjernika, ono što ih odlikuje, i označiti da su oni jedinstven ummet posebnih odlika i naznaka:

Sve što vam je dato - samo je uživanje u životu na ovom svijetu, a ono što je u Allaha - bolje je i trajnije za one koji vjeruju i u Gospodara svoga se uzdaju; (42/36)

za one koji se klone velikih grijeha i razvrata i koji, kad ih ko rasrdi, opraštaju; (42/37)

za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i koji namaz obavljaju, i koji se o poslovima svojim dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju, (42/38)

i za one koji se odupiru onima koji ih ugnjetavaju (42/39).

Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga koji oprosti i izmiri se Allah će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine (42/40).

Neće odgovarati onaj koji istom mjerom uzvrati za pretrpljenu nepravdu, (42/41)

a odgovaraće oni koji ljude tlače i bez ikakva osnova red na Zemlji remete; njih čeka bolna patnja (42/42).

Strpljivo podnositi i praštati - tako treba svaki pametan postupiti (42/43).

U ovoj suri je ranije rečeno da Kur'an slika stanje ljudi, ukazuje da su se oni kojima je data Knjiga razišli nakon što im je dato znanje. To razilaženje bilo je međusobna nepravda i nasilje, a ne nepoznavanje sadržaja objavljene im Knjige i propisanog stalnog programa, konstantnog od vremena Ibrāhima pa preko vremena Mūsāa i Īsāa (alejhi's-selam). Kur'an ukazuje da se ni oni koji su naslijedili Knjigu poslije onih koji su se razišli nisu oslanjali na Knjigu, nego su bili u dubokoj sumnji.

Ako je takva situacija pristalica objavljenih vjera i sljedbenika poslanika (alejhimu's-selam), onda je stanje onih koji ne slijede nijednog od poslanika, niti vjeruju u bilo koju objavljenu Knjigu još gore. Oni su još više zalutali i potpuno slijepi.

Otuda je čovječanstvo imalo potrebu za zrelim rukovođenjem koje će da ga spasi i izbavi ga iz slijepog paganizma u koje je bilo zaronilo, da ga za ruku povede do čvrstog užeta i vodi ga stazom koja ga spaja sa Allahom, njegovim Gospodarom i Gospodarom ovog cjelokupnog Bitka.

Allah je objavio Knjigu Svome robu Muhammedu (alejhi's-selam) na arapskom jeziku da opominje stanovnike Mekke i okolnih mjesta, propisao je u Kur'anu ono što je preporučio Nuhu, Ibrāhimu, Mūsāu i Īsāu, da poveže krugove poziva od pojave historije, da ujedini metod poziva, put i cilj, da na tom pozivu uspostavi muslimansku zajednicu koja kontrolira i vodi, da ostvari postojanje ovog poziva na zemlji, onako kao što je i želio Allah, u formi i u slici kojom je On zadovoljan.

U ovim ajetima odslikavaju se specifičnosti ove zajednice koje ona primjenjuje i kojima se odlikuje. Premda su ovi ajeti objavljeni u Mekki prije uspostavljanja muslimanskog društva u Medini, ipak u njima nalazimo da je dogovor jedna od osobina ove zajednice i da su to oni *koji se u poslovima svojim dogovaraju (42/38),* što govori da je šura - dogovaranje i konsultacija važnija u životu muslimana nego sami politički sistem države. To je kamen temeljac cjelokupne ove zajednice na čemu ona počiva kao društvo, a onda se to dogovaranje polahko uvlači iz zajednice u državu, s obzirom da je to prirodni proces te zajednice. Pored toga, nalazimo da je borba osobina te zajednice, osobina *i za one koji se odupiru onima koji ih ugnjetavaju (42/39),* iako je bilo naređeno muslimanima u Mekki da se strpe i da ne odgovaraju na napad napadom. Tako je trajalo sve dok muslimanima nije izdata druga naredba nakon Hidžre i dok im nije bilo dopušteno da vode borbu. Rečeno im je: *Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini – a Allah je, doista, kadar da ih pomogne (22/39).* Ovo svojstvo se navodi ovdje u ajetima objavljenim u Mekki u povodu predstavljanja lika muslimanske zajednice u kojima se nagovještava da je svojstvo osnovna i stalna osobina braniti se od nasilja, da je ranije donijeta naredba o sustezanju od borbe i da se bude strpljiv, bila privremena naredba izazvana posebnim okolnistima, a pošto je ovdje bilo mjesto gdje će se izmijeniti osnovna svojstva muslimanske zajednice, to je navedena ova stalna osobina, premda su ajeti objavljeni u Mekki, u vrijeme kada muslimanima nije bilo dozvoljeno da se suprotstave napadu.

Navođenje ovih karakterističnih osobina muslimanskog društva, izabranog da vodi čovječanstvo i izvede ga iz mraka paganizma na svjetlo islama i naredbe spomenute u suri objavljenoj u Mekki prije nego je praktično muslimanska zajednica preuzela rukovodenje, važno je da se o tome razmisli. To su svojstva koja se prvo moraju uspostaviti i ostvariti u ovoj zajednici kako bi ona uz pomoć tih svojstava bila sposobna za praktično rukovođenje. Zbog toga moramo o tome dalje promisliti posebno, šta su ta svojstva. Šta je njihova stvarnost i kakvu vrijednost ona imaju u životu cijelog čovječanstva?

To su: vjerovanje, oslanjanje na Allaha, klonjenja od velikih i groznih grijeha, traženje oprosta kod srdžbe, odazivanje pozivu Allaha, klanjanje namaza, puno konsultiranje, dijeljenje od onoga što je Allah dao, suprotstavljanje nasilju, opraštanje, činjenje dobra i strpljenje.

Šta je stavrnost ovih svojstava i njihova vrijednost? Lijepo bi bilo da i ovo objasnimo dok izlažemo ova svojstva u njihovoj kur'anskoj harmoničnosti.

To je da ljudi stoje pred Allahovom stalnom mjerom koja odmjerava ove vrijednosti, vrijednosti koje su prolazne , a i one koje su stalne, kako se ovo pitanje ne bi pomiješalo u ljudskim dušama i kako ne bi nastao nered u njihovoj procjeni. Ova mjera je prethodnica objašnjenja svojstva muslimanske zajednice:

Sve što vam je dato – samo je uživanje u životu na ovom svijetu, a ono što je u Allaha – bolje je i trajnije (42/36).

Na ovoj zemlji su privlačna i sjajna dobra: opskrba, djeca, uživanja, slasti, časti i vlasti. Postoje i dobra koja je Allah dao Svojim robovima na zemlji iz suosjećaja i pažnje kao poseban poklon, nešto što nije vezano ni za grijeh ni za pokornost na ovom svijetu, premda Allah blagosilja onoga ko se pokorava, pa makar imao malo, a diže blagoslov sa griješnika makar griješnik raspolagao velikim dobrom.

Međutim, sve ovo nije stalna i vječita vrijednost nego je to samo uživanje čiji je rok trajanja ograničen, ne može se produžiti niti umanjiti, a ne smatra se ni dokazom plemenitosti kod Allaha, ni prijezirom, ni znakom da je Allah time zadovoljan ili da se srdi na to. To je samo uživanje: ... *a ono što je u Allaha – bolje je i trajnije (42/36)*, bolje samo po sebi i vremenski trajnije. Uživanje u životu na ovom svijetu je neznatno i bezvrijedno kada se uporedi sa onim što je kod Allaha. Ono je i ograničeno kada se uporedi sa srazmjernim Allahovim izlivom. Uživanje u životu na ovom svijetu je i vremenski ograničeno. Krajnja granica uživanja jedne osobe je vijek te osobe, a krajnja granica uživanja čovječanstva je život čovječanstva. I to je u odnosu na Allahove dane jedan treptaj oka ili tako nešto.

Poslije potvrđivanja ove činjenice u kontekstu se nastvalja sa objašnjenjem osobine vjernika kojima je Allah pohranio ono što je bolje i trajnije. Kur'an počinje opisom vjerovanja: *a ono što je u Allaha – bolje je i trajnije za one koji vjeruju (42/36)*. Vrijednost vjerovanja je u tome što je vjerovanje spoznaja prve činjenice koja duši čovjeka daje zdravu spoznaju o ovom Bitku samo ovim putem. Preko vjerovanja u Allaha nastaje

spoznaja činjenice Bitka, da ga je stvorio Allah. Nakon spoznaje Bitka čovjek može da suraduje sa Kosmosom kad zna prirodu Kosmosa kao i zakone koji vladaju u njemu. Tada čovjek uskladuje svoje kretnje sa kretanjem ovog velikog Kosmosa, postaje sretan sa ovim uskladivanjem, nastavlja hod sa cijelim Kosmosom prema Stvoritelju ovog Bitka, sa pokornošću, punom predajom i mirom. Ova osobina potrebna je svakom čovjeku, ali je još potrebnija društvu koje vodi čovječanstvo ka Stvoritelju ovog Bitka. Vrijednost vjerovanja donosi duševni mir i pouzdanje na putu tako da nema nikakvog iznenađenja ni kolebanja, nema straha ni očaja. Ova svojstva su potrebna svakom čovjeku na njegovu putu po ovoj Planeti, ali su još potrebnija vodi koji istražuje put i vodi čovječanstvo tim putem.

Vrijednost vjerovanja vodi oslobodenju od strasti, ličnog cilja, interesa i zadobijanja bogatstva, jer srce postaje vezano za cilj koji je uzvišeniji od samog sebe – svoje ličnosti, osjeća da on u tome nema ništa. To je taj poziv koji se više cijeni kod Allaha. Ovaj osjećaj potreban je svakom kome je povjereno rukovodenje, da ne očajava kad odstupi od njega odbjegla grupa ili kada bude uznemiren ili mučen zbog poziva. Neka se ne zanosi ako mu se odazovu mase ili ako bude kontroliran jer je ovo važnije.

Prva grupa muslimana vjerovala je predano i iskreno, tako da je to djelovalo na njihove duše i ponašanja veoma snažno. Slika vjerovanja je kasnije kod ljudi slabila i tamnila dok nije potpuno izgubila svoje djelovanje na moral ljudi i njihovo ponašanje. Kada je došao islam, on je proizveo živu, djelotvornu i aktivnu sliku vjerovanja koja je odgovarala grupi koja je preuzela rukovođenje na svoja pleća.

Profesor Ebu Hasan Nedevi ističe u svome djelu *Ma za hasere'l-alem bi inhitati'l-muslimin* o vjerovanju slijedeće:

“Raspao se veliki čvor, čvor paganizma i nevjerovanja, raspao se čvor u cjelini. Poslanik je poveo prvu borbu i nije imao potrebe da ponovo započinje borbu kod svake naredbe ili zabrane. Islam je porazio paganizam u prvoj borbi. Ta pobjeda je bila saveznik u svakoj borbi. Svi su prihvatili mir svojim srcem, udovima i dušama. Nisu su se suprotstavljali Poslaniku nakon što bi im objasnio Uputu i Pravi Put. Oni ne bi nalazili u sebi ništa protiv onoga što bi Poslanik presudio, niti bi oni imali izbor nakon što bi Poslanik (alejhi's-selam) naredio ili zabranio.[3] Kada je šejtanski dio napustio njihove duše, čak kada je izašao i njihov dio iz njihovih duša, oni

[3] str. 72 II izdanje

su prema sebi, ne samo prema drugima, pravo postupali. Tada su postali, na ovom svijetu, ljudi budućeg svijeta, današnji ljudi – ljudi sutrašnjice, ljudi koje ne može ražalostiti nesreća niti ih može blagodat učiniti oholim i ponosnim, siromaštvo ih ne može zabaviti ni bogatstvo učiniti nasilnicima, ne može ih zabaviti trgovina niti ih moć može zanijeti pa da misle da im je sve lahko; to su oni koji ne žele oholost na zemlji niti smutnju, postali su za ljude pravo mjerilo, bili pravedni kod svjedočenja radi Allaha, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rodaka. Dijelovi zemlje su im bili pod nogama, postali su zaštitnici čovječanstva, čuvari svijeta, postali su nosioci poziva Allahovoj vjeri." [4]

I Arapi i nearapi živjeli su životom paganizma, klanjali su se svemu što je stvoreno radi njih i što se povinjavalo njihovoj želji i postupcima. Onaj koji bi se pokoravao ne bi bio nagrađen, a ni griješnik ne bi bio kažnjen bilo kakvom kaznom. Niko nije naređivao niti zabranjivao. Vjera je bila u njihovom životu nešto beznačajno i površno. Ona nije utjecala niti je imala vlast nad njihovim dušama, strastima i srcima, nije utjecala na njihov moral, niti na njihovo druženje. Vjerovali su u Boga kao graditelja koji se kada je završio djelo, povukao, napustio vlasništvo u korist ljudi, povinovao se njima poput božanstvu, pa su oni uzeli vlast u svoje ruke, preuzeli upravu nad državom, upravljali njome, dijelili opskrbu i drugo što je bilo od interesa organiziranoj državi. Njihovo vjerovanje u Allaha nije prelazilo historijske spoznaje. Njihovo vjerovanje u Allaha i njihovo pripisivanje stvaranja nebesa i Zemlje Allahu nije se razlikovalo od odgovora učenika historijske discipline. Učeniku bi bilo rečeno: "Ko je podigao ovu drevnu palaču?" A znalo se da je vlasništvo nekog od ranijih vladara, bez straha od njega ili povinjavanja njemu. Vjera im je bila lišena skrušenosti Allahu. Nisu znali o Allahu ono čime bi On bio zadovoljan njima. Njihovo znanje je bilo mutno, nejasno, neznatno, sažeto i ograničeno. Ono ne bi izazivalo u njima ni poštovanje ni ljubav.

Arapi i oni koji su prihvatili islam prošli su iz ove bolesne, nejasne i mrtve spoznaje u doboko, jasno i duhovno znanje koje je dominiralo dušama, strastima, srcima i organima tijela, utjecalo na moral i društvo, imalo vlast nad životom i svime što je bilo u vezi sa životom, vjerovali su u Allaha koji nosi lijepa imena i Koji je visoko cijenjen, vjerovali su u Gospodara svjetova, Milostivog, Samilosnog, Vladara Sudnjeg dana, Gospodara, Svetoga, od mahana čistoga, Koji potvrđuje obećanje i daje sigurnost, Koji sve pazi i prati, Snažnog, Silnog, Uzvišenog, Stvoritelja, Koji

---

[4] str. 74 II izdanje

divno stvara, Koji likove daje, Koji mnogo prašta, Koji voli, Samilosnog, Kome pripada i stvaranje i naredba i u čijoj je Ruci sve, Koji daje drugom zaštitu, a On ne traži zaštitu od drugoga i Koji ima i druga svojstva koja se spominju u Kur'anu. On nagrađuje Džennetom i kažnjava Džehennemom, daje opskrbu kome hoće i koliko hoće, zna sve skriveno na nebesima i Zemlji, zna skriveno oku i ono što se taji u grudima, a ima i sve druge moći, slobodu postupanja i znanje koje se spominje u Kur'anu.

Njihove duše doživjele su duboki preobražaj ovim prostranim, značajnim, jasnim i snažnim vjerovanjem. I kada neko bude vjerovao u Allaha i kada bi očitovao da nema drugog Boga osim Allaha, njegov bi se život izmijenio iz temelja. Vjerovanje se utisne u njegovu utrobu i uvuče u sve njegove vene i osjećaje i poteče kroz njega poput duše i krvi, iščupa bakterije paganizma i njegove korijene, prelije se pamet i srce obiljem izliva tako da čovjek postane sasvim drugi. Iz njega izraste veličanstveno vjerovanje, uvjerenje, strpljenje i hrabrost, zatim nadnaravno djelo i moral, što iznenađuje pamet, filozofiju, historiju i etiku, tako da zbunjenosti i uzbuđenja ne ostaju zauvijek. Nauka nije u stanju da to objasni. To može objasniti samo kompletno i duboko vjerovanje.[5]

Ovo vjerovanje je bila etičko-odgojna psihološka škola koja uliva etičke vrline u vjernika iz oštrine volje i moći duše, iz njena obračuna i pravičnosti. Ono je bilo najjača odbrana poznata u historiji etike i psihologije protiv etičkog posrtaja i moralnog pada ljudi, čak i kad bi se ispitivale i animalne slike u kojima se čovjek s vremena na vrijeme potpuno sroza, i to tamo gdje ga oko ne vidi niti dohvaća zakon. Ovo vjerovanje prerasta u jako prokletstvo i bol koji probada srce i pretvara se u strašnu viziju. Taj koji to doživi nikada neće biti miran sve dok ne prizna svoj grijeh pred zakonom, prepusti se primjeni stroge kazne, podnosi je sasvim mirno i sa zadovoljstvom, oslobađajući se Allahove srdžbe i kazne na budućem svijetu."[6]

Ovo vjerovanje je straža radi osiguranja čovjeka, njegove krijeposti i plemenitosti, straža da savlada sebe od pohlepe i strasti koji razdiru čovjeka u samoći kad ga ne vidi niko, straža nad čovjekom kad ima vlast i kada je provodi u vrijeme kad se ne boji nikoga. U historiji islamskog osvajanja nailazimo na krijeposne slučajeve kod zarobljavanja plijena i kod davanja povjerenja i rukovođenja stručnim osobama, vjernim Allahu,

---

[5] Isti izvor str. 75-76, II izdanje
[6] Isti izvor str. 76, II izdanje

kakvih historija čovječanstva ne poznaje. Ovo nije ništa drugo do rezultat čvrstog vjerovanja, iskrenosti u radu u svako vrijeme i na svakom mjestu.

Prije nego su imali ovo vjerovanje, među njima je vladala anarhija u radu, moralu, ponašanju, uzimanju, ostavljanju, politici i društvu. Nisu priznavali vlast, nisu prihvatali nikakav sistem, nisu pristupali nijednoj grupi, nego išli onako, lutali slijepo, nepromišljeno, a sada su dospjeli u okvir vjerovanja i odanosti iz čega nisu željeli izaći. Allahu su priznali vlasništvo i vlast, naredbu i zabrane, a sebi status poslušnosti, odanosti i apsolutne pokornosti, ostavili su vođenje i potpuno se predali Allahovoj odredbi, spustili su svoje zavjese, napustili želje, strasti i egoizam, postali su robovi, ništa ne posjeduju pa ni sebe, ne postupaju slobodno ni u životu, čine samo ono čime je Allah zadovoljan i što On dopušta. Ne bore se niti se mire, bez Allahova dopuštenja, ne bivaju zadovoljni niti srditi, ne dijele niti sprečavaju, ne uspostavljaju veze niti ih kidaju bez Allahove dozvole ili saglasnosti sa Allahovom naredbom.

Ovo je vjerovanje na koje ukazuje ovaj ajet dok opisuje zajednicu koja je izabrana da preuzme vođenje čovječanstva ovom vjerom. Jedna od odredaba ove vjere je oslanjanje na Allaha. Ovo svojstvo Kur'an izričito spominje i ističe u riječima:

u Gospodara svoga se uzdaju (42/36)

Ova zamjena u konstrukciji rečenice, tzv. inverzija, govori o označavanju oslona i pouzdanja samo na svoga Gospodara. Vjerovanja u Allaha nameće takvo pouzdanje u Allaha, a ne u nekog drugoga. Ovo je pravi monoteizam, tevhid u čistoj predstavi i slici. Vjernik vjeruje u Allaha i Njegova svojstva uvjerivši se da nema nikoga na ovom svijetu ko bi mogao da uradi nešto bez Allahova htijenja, vjerujući da se ništa ne događa u ovom Bitku bez Njegova dopuštenja. Zbog toga se i ograničava pouzdanje samo na Njega tako da se čovjek ne može predati nekom poslu ni ostaviti ga bez Allahova htijenja.

Ovakav osjećaj potreban je svakome da bi išao podignute glave prema Allahu, a ne oborene, mirna srca, da se nikome ne moli osim Allahu, da se nikoga ne plaši osim Njega, da je smiren u nevolji, ponizan u bogatstvu, da ne pokazuje ni blagostanje ni očaj. Ovakav osjećaj je najneophodniji rukovodiocu koji snosi odgovornost ispitivanja pravca.

Za one koji se klone velikih grijeha i razvrata (42/37).

Čistota srca i ponašanja – bez velikih grijeha i razvrata je jedan vid ispravnog vjerovanja, nešto što je neminovno za zrelo i usješno rukovođenje. Srce ne može biti čistog vjerovanja dok čini velike grijehe i ne kloni se griješenja. Srce nije povoljno za rukovođenje ako ga je napustila čistota vjerovanja, obuzelo griješenje i nestalo svjetla vjerovanja u njima.

Vjerovanje se uzdiže sa izoštrenim osjećajem u srcima vjerničke grupe sve dok ne dostigne stepen na koji ukazuju ranije navedeni izvodi citirani na str. 36 (izvor pod fusnotom 6) i pripremi prvu zajednicu da vodi čovječanstvo, ne kao tjerano niti vezano stado, nego kao strijela koja ukazuje na zvijezdu da se time uputi ko hoće, na poprištima strasti.

Allah zna koliko su slaba ova ljudska stvorenja, pa je odredio i definirao granicu koja je povoljna za rukovođenje. Onaj ko postigne ono što je kod Allaha - on će se kloniti velikih grijeha i razvrata, ne malih. Allahova milost obuhvatit će te male grijehe i propuste, jer Allah zna ljudsku moć. Ovo je Allahov dar, dopuštenje i milost ovom čovjeku. Potrebno je da se čovjek stidi Allaha jer dopuštenje znači stid, dok oprost u plemenitim srcima izaziva smisao stida.

... i koji, kad ih ko rasrdi, opraštaju; (42/37).

Ova osobina navodi se nakon tihog ukazivanja na Allahovu tolerantnost prema čovjeku kad pogriješi i učini prekršaj, pa su otuda tolerantnost i oprost među ljudima poželjni. Svojstvo vjernika traži da vjernici jedan drugom, kada se rasrde, opraštaju.

Islamska tolerancija se javlja i po drugi put prema ljudskoj duši. Islam ne opterećuje čovjeka iznad njegove moći. Allah zna da je srdžba ljudska reakcija koja izbija iz njegove prirode. Ona nije zlo u cjelini. Srdžba radi Allaha, njegove vjere, istine i prirode je poželjna. U njoj ima dobra. Zbog toga srdžba sama po sebi nije zabranjena niti se ubraja u grešku, nego se smatra kao nešto prirodno. Čovjek se oslobađa iznenađenja i raspršenosti između svoje prirode i svoje vjere, ali, istovremeno, islam ga navodi da savlađuje srdžbu i da oprašta. Savlađivanje u srdžbi se smatra omiljenim svojstvom vjerovanja, mada je poznato da se Poslanik (alejhi's-selam) nije nikada u životu rasrdio radi sebe, nego bi se rasrdio radi Allaha, a kada bi se rasrdio radi Allaha, on ne bi tražio ništa za sebe. Jasno, ovo je stepen te velike i plemenite duše Muhammedove. Time Allah nije opteretio druge, mada voli da su i drugi plemeniti kao i Muhammed. Poslanik bi se zadovoljio zbog srdžbe radi Allaha da ljudi zatraže oprost.

Oprostiti se može kad postoji moć i savladivanje svijesti da ne dođe do osvete, sve dok je pitanje u granicama ličnog kruga vezanog za pojedince.

Za one koji se Gospodaru svome odazivaju (42/38) - i koji su odstranili prepreke koje su između njih i njihova Gospodara, odstranili ove nagomilane prepreke u sebi, koje nisu omogućavale spajanje. Uostalom, i ne postoje druge smetnje između čovjeka i njegova Gospodara do prepreke u samom čovjeku, prepreke strasti i sklonosti čovjeka, prepreke u čovjeku koje su se prilijepile za njega. Međutim, kada se čovjek liši svih ovih prepreka, on će pronaći stazu koja vodi njegovu Gospodaru, otvorenu i spojivu sa Gospodarom. Tada će duša čovjekova odgovoriti bez ikakvih prepreka, odgovorit će svojom cjelinom, neće stati pred svakom obavezom zbog neke prepreke koja želi da tu obavezu onemogući. Ovo je to uslišavanje i odazivanje u svojoj općosti. U nastavku se objašnjava ovo odazivanje svome Gospodaru:

... i koji namaz obavljaju (42/38).

Namaz u ovoj vjeri ima veliku ulogu. Namaz dolazi odmah poslije prve osnove islama, poslije Šehadeta – svjedočenja da nema drugog Boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov Poslanik. Namaz je prva forma odaziva Allahu. Namaz je spona između čovjeka i njegova Gospodara. Namaz je forma jednakosti između ljudi u jednom safu na ruku'u i sedždi. Nijedna glava ne stoji iznad druge glave, niti stoji čovjek ispred drugog čovjeka.

Možda je zbog toga i uslijedilo uspostavljanje namaza na osnovu dogovora prije nego je spomenut zekjat:

...i koji se o poslovima svojim dogovaraju (42/38).

Ova konstrukcija govori da se o svemu treba dogovarati da bi se život ovako formirao. Ova naredba je objavljena, kao što smo reki, u Mekki, prije uspostavljanja islamske države. Prema tome, ova klauzula ima općenitije i obuhvatnije značenje od države u životu muslimana. To je pečat muslimanske zajednice u svim situacijama, makar država, u pravom smislu, i ne bila uspostavljena.

Činjenica je da država u islamu nije ništa drugo do prirodni odraz društva i osobenosti tog društva. Društvo uključuje u sebe državu, uzdiže je primjenom islamskog programa i njegove kontrole nad životom pojedinca i društva.

Element konsultiranja i dogovora javio se u islamskoj zajednici veoma rano. Smisao dogovora ima šire i dublje značenje od onoga što obuhvaćaju država i vlast u njoj. To je stvarno obilježje islamskog života, istaknuta naznaka zajednice, koja je izabrana da vodi čovječanstvo. Dogovaranje je najnužnije sredstvo kod rukovodenja.

Forma kojom se čini dogovaranje nije data u čeličnom kalufu nego je ostavljena da se izvodi u povoljnoj formi za svaku sredinu i vrijeme da bi se ostvarilo to obilježje u životu islamske zajednice. Islamski sistem u cjelini nema okoštalu formu, nije doslovni tekst, on je prije svega duša koja izrasta iz činjenice vjerovanja u srcu i prilagodavanje svijesti i ponašanja ovoj činjenici. Istraživanje forme islamskog sistema bez uzimanja u obzir činjenice kompletnog vjerovanja ne vodi ničemu. Ovo bi bio uopćen i neprecizan govor kao što izgleda na prvi pogled, za onoga ko ne poznaje činjenicu vjerovanja i islamsku doktrinu. Ova doktrina, u svojim čistim doktrinarnim osnovama, i prije osvrta na sistem na bazi te doktrine sadrži psihološke i racionalne istine, sama je po sebi nešto što egzistira, nešto aktivno i djelotvorno, nešto što ima odraza na ljudsko biće. To je nešto što se priprema da iznjedri odredene forme sistema i određene situacije u ljudskom životu. Tek tada dolaze tekstovi da ukažu na ove forme i situacije, samo radi njihova uredenja, a ne da ih stvaraju i izgrade. Da bi se uspostavila kakva - takva forma islamskog sistema, morali bi, prije toga, da postoje muslimani, da postoji aktivno i djelotvorno vjerovanje. U protivnom, sve forme sistema neće ispuniti potrebu, niti će ostvariti takav sistem koji bi imao obilježje islamskog sistema.

Kada, zaista, postoje muslimani, a islam se, uistinu, utkao u njihova srca, islamski sistem sam po sebi se rada i nastaje, uspostavlja se forma sistema koja odgovara tim muslimanima, njihovoj sredini i situaciji. Tada se ostvaruju islamski principi u cjelini na najbolji način.

...i dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeluju (42/38).

Ovaj tekst je objavljen dosta rano, - da bi i on definirao strogu obavezu zekjata. Definiran je druge godine po Hidžri, ali smjernice općeg davanja iz okvira Allahove opskrbe date su još ranije u životu islamske zajednice. Štaviše, ove smjernice rodene su kad i islamska zajednica.

Pozivanje na davanje mora da postoji, mora da se čisti srce od škrtosti i nadvladivanja želje za imetkom, a biti pouzdan u ono što je kod Allaha. Sve je ovo potrebno da bi se upotpunio smisao vjerovanja. Ovo je potrebno i radi života u društvu. Raditi na ovom polju je jedan vid borbe.

Solidarnost mora da postoji u ovoj borbi, njenom ispunjenju i djelovanju. Ova solidarnost je katkada cjelovita, tako da ponekad ne ostaje ni imetak koji bi se isticao kao što se dogodilo počekom perioda po dolasku muhadžra iz Mekke i njihovu odsjedanju kod braće muslimana u Medini. Kada su se prebrodili teški uvjeti, onda je postavljen stalni temelj davanja, zekjata.

U svakom slučaju, davanje onima koji su u nevolji u svojoj općosti je jedna od karakteristika vjerničke zajednice koja je odabrana za vođenje.

...i za one koji se odupiru onima koji ih ugnjetavaju (42/39).

Ova navedena osobina u dijelu Kur'ana objavljenom u Mekki ima poseban smisao i značaj kao što je rečeno. Ona potvrđuje osnovno svojstvo muslimanske zajednice, svojstvo otpora nasilju, svojstvo nepovinjavanja glave nasilju. Ovo je sasvim prirodno za jednu zajednicu koja je izvedena narodu da bude najbolji Ummet da naređuje da se čini pozitivno i zabranjuje negativno, da kontrolira život čovječanstva istinito i pravedno. To je čast u ime Allaha, a *snaga je u Allaha i u poslanika Njegova i u vjernika* (63/8). Priroda ove zajednice i njena obaveza je da se suprotstavlja nasilju i da se brani od njega. Ako je postojala potreba neko vrijeme zbog lokalnih uvjeta tada u Mekki i radi ogojnih uvjeta u životu prvih muslimana, posebno Arapa, da se povlače od borbe, a da klanjaju i daju zekjat, jer su to vanredne mjere, to nije karakteristika koja bi se odnosila na stabilnu, utemeljenu zajednicu.

Tada su bili posebni uvjeti pa se odabrao metod mira i strpljenja u vrijeme mekkanskog perioda.

Između ostalog tada se dogodilo:

- mučenje prvih muslimana i njihovo iskušenje i unošenje nemira zbog vjere, koje nije dolazilo od nekog foruma koji je imao vlast nad ovom zajednicom. Politička i društvena situacija na Arabijskom poluotoku bila je plemenska i nestabilna, zatim, oni koji su mučili pojedince muslimane bili su njegovi ako je imao rod. Niko se nije usuđivao da muči muslimana osim njegovi – iz njegove porodice. Jedini kolektivni napad i mučenje muslimana, kao jedinke ili kolektivno, mogao se dogoditi u nekom od klubova. Bilo je toga da su gospodari mučili svoje robove, sve dok ih neko od muslimana ne bi otkupio i dao im slobodu. Tada, pretežno, ni njega ne bi smio niko mučiti. Ni Poslanik (alejhi's-selam) nije želio da dođe do krvoprolića u svakoj kući između muslimana te obitelji i onih koji nisu

prihvatili, iz te obitelji, islam. Mir je bio bliži i povoljniji da smekša srca nego grubost.

- Jedan od uvjeta bio je što je arapska sredina bila ponosna na sebe. Ona bi se revoltirala i branila svakog svoga koji bi bio mučen. Muslimansko podnošenje mučenja i njihova ustrajnost u vjerovanju bilo je nešto najbliže što je izazivalo ovaj ponos u redovima muslimana. Ovo se dogodilo sa porodicom Beni Hašim i njihovom izolacijom u Šib – dolinu gdje su bili u okruženju. Arapski ponos se pobunio protiv ove opsade okruženja i pocijepao dokument (sahifu), koja je sadržavala ovaj ugovor. Na taj način dokinut je ovaj nepravedni dogovor.

- Medu te uvjete spada i to što je arapska sredina bila borbena i vrlo brzo hvatala za oružje, naelektrisana, nepokorna nikakvom sistemu, a ravnoteža u islamskoj ličnosti tražila je da se čovjek potčini i da se savladava stalna oholost, da se to podčini cilju, da se to nadoknadi i zamijeni strpljenjem i disciplinom, savladivanjem nerava uz osjećaj dominacije vjerovanja u duši nad svakim skokom i bogatstvom. Zato je bio apel da se strpi svaki musliman na podnošenju mučenja, sukladno odgojnom programu koji ima za cilj uspostavljanje ravnoteže u islamskoj ličnosti, navikavati je na strpljenje i ustrajnost, navikavati je da nastavi odredenom stazom.

Ove i druge slične njima neminovnosti nametnule su politiku mira i strpljenja u Mekki, ali sa priznanjem stalnog političkog naglaska i poruke muslimanskoj zajednici: *i za one koji se odupru onima koji ih ugnjetavaju* (42/39).

Ovo pravilo potvrdeno je opisom općeg pravila u životu:

...nepravda se može uzvratiti istom mjerom (42/40).

Ovo je princip kod kažnjavanja, za loše djelo odgovoriti istom mjerom, kako se počinitelj ne bi hvalisao zlom i osilio se kada ne naide na zabranu koja bi ga spriječila da čini smutnju na Zemlji i koji bi nastavio činiti nedjela sasvim mirno i sigurno.

To je tako, ali se daje prednost opraštanju u namjeri da se postigne Allahova nagrada i unese mir umjesto mržnje i jeda, da se unese red u društvo a odstrani mržnja. Ovo je izuzetak tog pravila jer oprost može biti samo onda kada postoji mogućnost uzvraćanja istom mjerom. Tada oprost ima težinu i odražava se na unošenje reda kod onoga koji nasilno postupa i onoga koji toleriše i oprost. Onaj koji je nasilje učinio, pa mu je uzvraćeno

kao dobročinstvo, a ne kao nešto od nekoga slabog pa da se toga stidi, nego da osjeća da je njegov protivnik koji mu je to oprostio uzvišeniji od njega - jer snažniji kad oprosti čisti sebe i uzdiže, oprost je tada bolji i za jednog i za drugog. Tako nije kad je protivnik slab i nemoćan. Oprost se ne može ni spomenuti kod nemoći. Oprosta tamo nema. To je zlo za kojim teži počinitelj i izgrednik. To ponižava onoga kome je zlo nanijeto, ko je napadnut. U tom slučaju bi se zlo i dalje širilo Zemljom:

On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine (42/40).

Ovo je potvrda u prilog prvog pravila: *nepravda se može uzvratiti istom mjerom* (42/40), s jedne strane, a s druge strane, nadahnjuje da se stane kod odbacivanja lošeg djela ili oprosta i da se ne prelazi granica kod uzvraćanja.

Druga potvrda daje više objašnjenja:

Neće odgovarati onaj koji istom mjerom uzvrati za pretrpljenu nepravdu, (42/41)

a odgovaraće oni koji ljude tlače i bez ikakva osnova red na Zemlji remete; njih čeka bolna patnja (42/42).

Onaj koji istom mjerom na nasilje uzvrati, uzvrati istom mjerom a ne pregoni, nije ni najmanje griješan. On praktikuje svoje zakonsko pravilo. Niko mu to ne može spriječiti niti mu stati na put. Na put se može stati samo onima koji nasilje čine ljudima, koji nasilje čine na Zemlji, bespravno. Ova Zemlja nije data da po njoj nasilnik hara, a da mu ljudi ne stanu na put, da ga ne ometu i da ga ne spriječe da čini dalje nasilje. Nasilnik može da čini nasilje na Zemlji, kada nema nikoga ko bi mu se suprotstavio i onemogućio mu to. Allah obećava nasilniku bolnu kaznu. Medutim, i ljudi su dužni da mu se suprotstave i presijeku mu put nasilja.

U nastavku teksta ove sure govori se o ravnoteži, umjerenosti, disciplini, strpljenju i tolerantnosti u pojedinačnim situacijama i kada je to moguće, kao što se samo po sebi razumije i kada strpljenje i tolerantnost uzvisuju, a ne ponizuju, kada unose nešto lijepo, a ne poniženje:

Strpljivo podnositi i praštati - tako treba svaki pametan postupiti (42/43).

Skup ajeta o ovom pitanju predočava umjerenost i ravnotežu izmedu dvije krajnosti. Ovi ajeti teže da se čovjek zaštiti od mržnje i srdžbe, slabosti i poniženja, nepravde i nasilja, i da to poveže sa Allahovim

zadovoljstvom u svakoj situaciji, da stavi strpljenje kao prvu poputbinu na putu.

Grupa osobina ovih vjernika daje poseban značaj ovoj zajednici koja vodi čovječanstvo i nada se onome što je kod Allaha, a što je bolje i trajnije za one koji vjeruju i na svoga Gospodara se oslanjaju.

* * *

Poslije utvrđenja svojstava vjernika kojima Allah pohranjuje kod Sebe ono što je za njih bolje i trajnije, na suprotnoj strani izlaže se slika griješnika, zalutalih, i govori se kakva ih poniženja i gubitak očekuju:

Onaj koga Allah bez podrške ostavi neće poslije Njega imati nikoga da ga podrži. I ti ćeš vidjeti kako će nasilnici, kad dožive patnju, povikati: "Postoji li ikakav način da se povratimo?" (42/44).

I vidjećeš kako ih ponižene i klonule vatri izlažu, a oni je ispod oka gledaju. Oni koji su vjerovali, reći će: "Pravi stradalnici su oni koji na Sudnjem danu i sebe i čeljad svoju upropaste!" A zar nevjernici neće neprekidno patiti? (42/45).

Njima neće moći pomoći oni kojima su se pored Allaha klanjali; a onaj koga je Allah bez podrške ostavio, taj pravog puta nije ni našao (42/46).

Allahova odredba ne može se odbiti. Njegovom htijenju nema pogovora: *Onaj koga Allah bez podrške ostavi neće poslije Njega imati nikoga da ga podrži* (42/44). Kada se ustanovi na osnovu činjeničnog stanja jednog čovjeka, da on zaslužuje zabludu, onda se Allahova riječ obistinjava, da takav bude jedan od zalutalih, da poslije toga nema nikoga da ga podrži i izvede iz zablude ili zaštiti od kazne zbog zablude koju mu je Allah odredio. O takvom se donosi scena u preostalom dijelu ovog ajeta:

I ti ćeš vidjeti kako će nasilnici, kad dožive patnju, povikati: "Postoji li ikakav način da se povratimo?" I vidjećeš kako ih ponižene i klonule vatri izlažu, a oni je ispod oka gledaju (42/44-45).

Kur'anski termin *zalimun* znači nasilnici pa je i povoljno da poniženje bude njihova izrazita pojava na Dan kazne. Oni primjećuju kaznu, a njihova oholost opada. Oni se pitaju slomljeni: *Postoji li ikakav način da se povratimo?* (42/44). U ovom rečeničnom sklopu koji

nagovještava očaj, tugu i slomljenost, traga se za bilo kakvom iskrom spasa. Oni su izloženi vatri, poniženi, ne zbog bogobojaznosti ni stida, nego zbog poniženja i prijezira. Oni su izloženi vatri oborenih pogleda, oči ne podižu zbog poniženja i sramote, *oni je ispod oka gledaju* (42/45). To je slika poniženja.

Izgleda da u ovom momentu vladaju položajem oni koji su vjerovali, oni govore i odlučuju: *Oni koji su vjerovali reći će: "Pravi stradalnici su oni koji na Sudnjem danu i sebe i čeljad svoju upropaste!"* (42/45). To su oni koji su sve uzgubili, oni koji stoje skrušeno od poniženja i govore: *Postoji li ikakav način da se povratimo?* (42/44).

Na ovu scenu dolazi opći pogovor da bi objasnio bol ovih koji su izloženi vatri:

A zar nevjernici neće neprekidno patiti! Njima neće moći pomoći oni kojima su se pored Allaha klanjali; a onaj koga je Allah bez podrške ostavio, taj pravog puta nije nije ni našao (42/45-46).

Nema pomoći! Put je zatvoren.

* * *

U okviru ove scene riječi su upućene tvrdoglavima i oholima da se odazovu svome Gospodaru prije nego ih iznenadi sudbina slična ovoj kada neće moći naći skloništa koje će ih zaštiti niti pomagača koji bi odbacio njihovu bolnu sudbinu. Poslanik (alejhi's-selam) se poziva da ih se prođe, ako odbiju i ne odazovu se na ovo upozorenje. Njegova je obaveza samo da saopći, on nije zadužen za njih niti im je zastupnik:

Odazovite se Gospodaru svome prije nego što dođe Dan koji Allah neće zaustaviti. Toga Dana utočišta nećete imati i nećete moći poricati. A ako glave okrenu, pa – Mi tebe nismo ni poslali da budeš njihov čuvar, ti si samo dužan da obznaniš (42/47-48).

Ovdje se otkriva priroda čovjeka koji se suprotstavlja i postupa tvrdoglavo, izlaže se mučenju i kazni. On ne može podnijeti mučenje, nježan je, zanosi se u uživanju, očajava zbog jada, prelazi svoju granicu, ne vjeruje iz tjeskobe.

Kad čovjeku damo da blagodat Našu osjeti, on joj se obraduje, a kad ga zadesi kakva nesreća zbog onoga što su uradile ruke njegove, onda čovjek blagodati ne priznaje (42/48).

Ovo je popraćeno riječima da je dio u kojem čovjek uživa ili se nalazi u nevolji, svaki dar ili lišenost toga dara, u Allahovoj ruci. Šta je onda ovom čovjeku da se veseli dobru, a očajava zbog zla i drži se daleko od Allaha koji gospodari njime u svakoj situaciji?!

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji. On stvara šta hoće! On poklanja žensku djecu kome hoće, a kome hoće - mušku, (42/49).

ili im daje i mušku i žensku, a koga hoće, učini bez poroda; On, uistinu, sve zna i sve može (42/50).

Potomstvo je jedna vrsta dara ili sprečavanje toga dara, davanje ili lišavanje. To je lično potomstvo čovjekovo. Čovjek je ovdje veoma osjetljiv. Osjećaj čovjeka ovdje je najjači i najdublji. Ranije je govoreno, u ovoj suri, o opskrbi, o darivanju u izobilju i sustezanju, a ovo je dopuna te opskrbe, ali u potomstvu. I ta je opskrba data od strane Allaha kao i imetak.

To što je naprijed spomenuto da je Allah Gospodar nebesa i Zemlje je odgovarajuće za sve dijelove koji proističu iz tog općeg dobra kao i navođenje ranijeg teksta: *On stvara šta hoće!* (42/49). To je potvrda psihiloškom nagovještaju, poželjnom o ovom predmetu da se i to prepušta Allahu, što je bolje za čovjeka, Allahu koji stvara šta hoće, što veseli i što žalosti, što daje dar ili ga lišava.

U nastavku se objašnjava dar i lišenost dara, jer Allah poklanja kome hoće žensko (a Arapi su prezirali da im se rodi žensko dijete), a poklanja kome hoće muško dijete, a poklanja kome hoće i muško i žensko, a lišava koga hoće i jednog i drugog. Ostavlja ga sterilnog, a sterilnost nije nikome draga. Sve ove situacije podliježu Allahovu htijenju. Niko se ne miješa u to osim On. On postupa u tome prema svome znanju i provodi to svojom moću. *On, uistinu, sve zna i sve može* (42/50).

* * *

Na kraju ove sure u kontekstu se ponovo govori o prvoj činjenici na kojoj počiva ova sura, govori se o Objavi i poslanstvu, vraća se na ovu činjenicu da otkrije prirodu ovog spoja između Allaha i odabranih Njegovih

robova, da ukaže u kakvoj je formi ta spona, da potvrdi da se to, zaista, dogodilo posljednjem Poslaniku (alejhi's-selam), zbog cilja kojim je htio Allah, Uzvišeni, da uputi koga hoće na Pravi Put.

Nijednom čovjeku nije dato da mu se Allah obraća osim na jednom od tri načina: nadahnućem, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika koji, Njegovom voljom, objavljuje ono što On želi. - On je, zaista, Uzvišen i Mudar! (42/51).

Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga niti si poznavao vjerske propise, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo. A Ti, zaista, upućuješ na pravi put (42/52).

Na put Allahov, kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji. I, eto, Allahu će se sve vratiti! (42/53).

Ovaj tekst je kategoričan: da čovjekovo nije da mu Allah sučelice govori. Od Aiše (Bog joj se smilovao) prenosi se: "Ko tvrdi da je Muhammed vidio svoga Gospodara, učinio je veliku izmišljotinu protiv Allaha."[7] Allah se obraća ljudima na jedan od tri načina: *nadahnućem* (42/51), da mu direktno u dušu dostavlja, i zna se da je od Allaha, ili *iza zastora* (42/51) kao što je Allah govorio sa Mūsāom (alejhi's-selam) kada je tražio da Ga vidi pa mu na to Allah nije odgovorio i Mūsā nije odolio pojavi Allahovoj na brdu: *A Mūsā se onesvješćen strovali. Čim se osvijesti, reče: "Hvaljen neka si! Kajem Ti se ja sam vjernik prvi!"* (7/143); *ili da pošalje izaslanika* (42/51), a on je melek *obavlja ono što On želi* (42/51), na način kako se to prenosi od Allahova Poslanika (alejhi's-selam).

Prvo, ono što mu donosi melek u dušu i srce, a da ga Poslanik (alejhi's-selam) ne vidi, kako kaže Poslanik: "Džibril (Ruhu'l-Kudus) udahnuo je u moje srce da niko neće umrijeti dok ne završi sa svojom opskrbom, pa se čuvajte Allaha i lijepo tražite."

Drugo, da bi se Poslaniku (alejhi's-selam) melek predstavio u liku čovjeka, pa bi mu govorio dok Poslanik ne bi zapamtio to što on govori.

Treće, da bi mu Objava dolazila slično zvonjenju zvona. Ovaj način Objave bio mu je najteži, pa čak i znoj bi mu čelo prelio i u vrijeme najžešće zime, pa bi i jahalica u tim momentima kleknula na tle s njim, ako bi tada jahao. Jednom prilikom došla mu je tako Objava, a njegova stegna bila na

---

[7] Prenose Buharija i Muslim.

stegnima Zejda ibni Sabita, pa je Zejdu dotežalo toliko da mu je skoro nanijelo kontuziju koljena.

Četvrto, da Poslanik primijeti meleka u obliku kakav je stvoren. Melek bi mu objavio ono što je Allah htio da mu objavi. Ovo mu se dogodilo dva puta, kao što to spominje Allah u suri En-Nedžm.[8]

Ovo su bile forme Objave i način povezivanja: *On je, zaista, Uzvišen i Mudar (42/51)*, objavljuje sa visina, objavljuje mudro onome koga je odabrao za Objavu.

A onda, ja nisam nijednom stao pred ajetom koje govori o Objavi ili hadisom da razmislim o ovom spoju, a da nisam osjetio jak potres u mom tijelu. Kako? Kako dolazi do ovog povezivanja ili spajanja izmedu Iskonskog Bića, Vječitog, Koji nema ograničenja u mjestu i vremenu, Koji sve obuhvata i Kome ništa ne sliči, kako dolazi do ovog spajanja izmedu ovog visokog Bića i bića čovjeka, ograničenog i mjestom i vremenom, ograničenog i granicom stvaranja, prolaznog bića?! Kako predstaviti ovo spajanje u značenju, u riječima i u tekstu?!

Kako je moguće ograničenom i prolaznom biću da dočeka riječi Iskonskog, Vječitog Allaha, Koji nema mjesta niti ograničenja, Koji nema poznatog oblika.

Kako? Kako?

Ja se ponovo vraćam i kažem: Šta je tebi pa da pitaš kako? Ti možeš da poimaš samo u granicama svoga ograničenog, malog i ništavnog kruga. Ova činjenica se dogodila i predstavila u jednoj slici i dobila egzistenciju koja može da se spozna da postoji.

Međutim, taj moment potres i veličanstvenost još traju! Ovo poslanstvo je, doista, nešto veliko. Ovaj moment dočeka je, zaista, veličanstven, da ljudsko biće dočeka Objavu od Uzvišenog Bića. Brate moj, ti koji čitaš ove riječi, da li i ti ovako poimaš kao i ja da je ova Objava poslata od tamo? Da li smijem da kažem, poslata ovamo?! Nikako, jer, doista, nema toga "tamo"; ono potiče iz izvora koji nema mjesta ni vremena, nema mjesta, granice, strane ni okolnosti. Potiče iz Apsolutnog, Neograničenog, potiče iz Iskonskog, vječitog, potiče od Allaha, Uzvišenog, ka čovjeku, čovjeku bez obzira koliko bio poslanik i vjerovjesnik. I on je ovaj čovjek, ograničen i okovan. Ova Objava, ovo čudno povezivanje i spajanje je

[8] Prenijeto iz djela *Zadu'l-mead* od Dževzija.

nadnaravnost koju može samo Allah da učini da bude realnost, da učini da se ostvari. Niko osim Allaha ne zna kako se to događa i ostvaruje. Brate moj, koji čitaš ove riječi, da li i ti osjećaš ono što ja osjećam iza ovog isprijesijecanog teksta kojim pokušavam da izrazim ono što osjeća moje cjelovito biće? Ja ne znam šta da kažem. Kakvu veličinu i potres izražava moje cjelovito biće dok pokušavam da predstavim taj veliki začuđujući i nadnaravni događaj u njegovoj prirodi, nadnaravan i u njegovoj slici koja se dogodila bezbroj puta. Osjećam da su ljudi ovaj događaj opažali pravim okom u vrijeme Poslanika (alejhi's-selam). Ove čudne događaje, u historiji čovječanstva, potvrđuje nam Aiša (Bog bio zadovoljan njome). Prenoseći jedan takav moment, ona kaže da je Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Aiša, ovo je Džibril, isporučuje ti selam." Ja sam odgovorila: "Alejhi's-selam, ve rahmetullahi!" i dodaje: "On prenosi što mi ne vidimo."[9] Slično ovom momentu prenosi i Zejd ibni Sabit (Bog bio zadovoljan njime) dok su stegna Poslanika bila na njegovim stegnima, došla mu je Objava, otežao sam da je skoro došlo do kontuzije i bola od njegova koljena. Ovo su ti ashabi (Bog im se smilovao) koji su posvjedočili ovaj događaj bezbroj puta i priznaju to biću Poslanika (alejhi's-selam). Oni ga ostavljaju u Objavi dok ne završi sa prijemom, a onda im se vraća ili se oni njemu vraćaju.

Zatim, kakva je bila priroda ove duše koja prima i dočekuje tu uzvišenu plemenitu povezanost? Koji je to dragulj koji može biti povezan sa ovom Objavom i pomiješati se sa ovim elementom, da bude skladan sa svojom prirodom i sadržajem?

To je jedno drugo pitanje. To je, zaista, činjenica, ali izgleda da je daleko na visoku horiznotu, visoko se penje, skoro da spoznaja u njoj ne može uživati.

Kako li je doživljavala, Bože, duša ovog Vjerovjesnika (alejhi's-selam), duša ovog čovjeka, ovu sponu i ovo dočekivanje? Kako li se otvarala? Kako joj je odgovarao taj izliv? Kako je osjećala taj Bitak u ovim čudnim momentima u kojima se Allah javlja, Allah čije se strane Bitka harmoniziraju sa njegovim riječima?

Zatim, kakva je to zaštita? Kakva je to milost i čast da Uzvišeni Allah tako pažljivo postupa i pokuzuje interesiranje za ovo neznatno stvorenje zvano čovjek, da mu šalje Objavu, kako bi popravilo svoj položaj, da rasvijetli put tom sićušnom stvorenju, odbije one koji su od nje odbjegli, a

---

[9] Prenosi Buharija

to Mu je lakše nego čovjeku odbiti komarca kada se uporedi sa Njegovim prostranim i širokim posjedom.

To je činjenica ali je iznad moći čovjekova poimanja, osim ako se vine u visoke i svijetle horizonte:

Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga niti si poznavao vjerske propise, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo. A Ti, zaista, upućuješ na pravi put (42/52).

Na put Allahov, kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji. I, eto, Allahu će se sve vratiti! (42/53).

Na takav način (42/53) predstavlja se ovaj pravac, ovo povezivanje i spoj. *Mi i tebi objavljujemo* (42/52). Objava je završena na uobičajeni način. To što je s tobom nije ništa novo, tebi se objavljuje *ono što ti se objavljuje* (42/52). U njemu je život, rasprostire život, ono brani ga, pokreće ga, razvija ga u srcima i u praktičnoj i u poznatoj realnosti. *Ti nisi znao šta je Knjiga, niti si poznavao vjerske propise* (42/52). Ovako je predočen u tekstu Poslanik (alejhi's-selam), a On zna najbolje šta je s njim bilo i prije nego je primio ovu Objavu. Poslanik (alejhi's-selam) je čuo o Knjizi i ovom vjerovanju, jer je na Arabijskom poluotoku bilo poznato da postoje sljedbenici Knjige, među onima koji žive s njima i da oni imaju svoju vjeru. Medutim, to nije bio cilj, nego je cilj da srce obuhvati ovu činjenicu, da je osjeća, da njeno postojanje utiče na savjest čivjeka. Ovo nije bilo prije nadahnuća Allahovom naredbom koja je zaogrnula srce Muhammeda (alejhi's-selam):

ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo (42/52). Ovo je sasvim prirodno, priroda ove Objave, duha ove Knjige. Knjiga je svjetlo čiji se smiješak miješa sa srcima koje Allah želi da budu upućena na osnovu znanja o činjeničnom stanju tih srca i miješanja ovog svjetla s tim srcima:

A Ti, zaista, upućuješ na pravi put (42/52). Da je ovo pitanje specifično postoji i dokaz, da je pitanje Upute ovisno o Allahu i Njegovu Htijenju, da ne ovisi o nečem drugom. Ono je vezano za Allaha. On ga dodjeljuje kome hoće na osnovu Svoga znanja, koje je samo Njemu poznato. Poslanik (alejhi's-selam) je samo posrednik u realizaciji tog Allahovog htijenja. On ne gradi, ne uspostavlja uputu u srcima ljudi, nego saopćava poslanstvo. Na taj način se dogada i provodi Allahovo htijenje:

A Ti, zaista, upućuješ na pravi put, na put Allahov, kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji (42/52-53). To je uputa na Allahov Put, na kome se susreću svi putevi, jer je to put koji vodi Gospodaru kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji, i koji upućuje na Njegov put koji dovodi do zakona nebesa i Zemlje, i snaga nebesa i Zemlje, i opskrba koju donose nebesa i Zemlja, i usmjerenje nebesa i Zemlje ka njihovu velikom Gospodaru kome sve smjera i ide:

I, eto, Allahu će se sve vratiti (42/53).

Sve se završava s Njim, sve se susreće kod Njega. On će o svemu tome odlučivati.

Ovo je svjetlo koje vodi Njegovom putu kojeg je On izabrao ljudima da idu njime, da se vrate, na koncu, Njemu, upućeni i pokorni.

* * *

Ovako se završava ova sura koja je počela razgovorom o Objavi. Objava je bila centralna os. Pitanje Objave tretirano je od prvih poslanstava da bi se potvrdila jednost vjere, jednost programa, jednost puta, da bi se oglasilo novo rukovodstvo čovječanstva predstavljeno u poslanstvu Muhammeda (alejhi's-selam) i prvoj grupi vjernika, da bi se dalo povjerenje rukovođenja ovoj grupi da vodi Pravim Putem, putem Allaha, Kome pripada sve što je na nebesima i Zemlji, da objasni specifičnost ove grupe i njen posebni karakter koji odgovara rukovođenju i nošenju ovog emaneta, povjerenja koje je dato s nebesa na Zemlju ovim čudnim uzvišenim metodom.

سُورَةُ الزُّخْرُفِ مَكِّيَّةٌ
وآياتها ٨٩

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« حٰمٓ * وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ * إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ * وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ * أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ؟

« وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ * وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ * فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا ، وَمَضَىٰ مَثَلُ الْأَوَّلِينَ .

« وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ : خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا ، وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ * وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا ، كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ * وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا ، وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ * لِتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ ، ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ ، وَتَقُولُوا : سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ * وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ .

« وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ * أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ ؟ * وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا

وَهُوَ كَظِيمٌ * أَوَ مَنْ يُنَشَّأُ فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ؟ * وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ
الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَانِ إِنَاثًا . أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ ؟ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ .
« وَقَالُوا : لَوْ شَاءَ الرَّحْمَانُ مَا عَبَدْنَاهُمْ . مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ *
أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ؟ * بَلْ قَالُوا : إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى
أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ * وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا
قَالَ مُتْرَفُوهَا : إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ * قَالَ : أَوَلَوْ
جِئْتُكُمْ بِأَهْدَى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ ؟ قَالُوا : إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ *
فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ ، فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ » . .

SURA ES-ZUHRUF
OBJAVLJENA U MEKKI
89 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ha-mīm (43/1).

Tako Mi Knjige jasne, (43/2)

Mi je objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku, da biste razumjeli, (43/3)

a on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i pun mudrosti (43/4).

Zar da odustanemo da vas opominjemo zato što svaku mjeru zla prelazite? (43/5).

A koliko smo Mi prijašnjim narodima vjerovjesnika poslali (43/6)

i nijedan im vjerovjesnik nije došao, a da mu se nisu narugali! (43/7).

Zato smo uništavali one koji su od ovih moćniji bili, a ranije su isticane vijesti o narodima drevnim (43/8).

A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: "Stvorio ih je Allah!" - Da, Silni i Sveznajući, (43/9)

Onaj koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio, da stignete kuda naumite; (43/10)

Onaj koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele - tako ćete i vi biti oživljeni; (43/11)

Onaj koji stvara stvorenja svake vrste i daje vam lađe i kamile da putujete, (43/12)

da se leđima njihovim služite i da se, kad na njima jahali budete, blagodati Gospodara svoga sjetite i da reknete: "Hvaljen neka je Onaj koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići, (43/13)

i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" (43/14).

A oni Njemu od robova Njegovih pripisuju dijete. Čovjek je, zaista, očevidni nezahvalnik (43/15).

Zar da između onih koje On stvara uzima Sebi kćeri, a vas da daruje sinovima? (43/16).

A kad nekog od njih obraduju viješću da mu se rodila ona koju pripisuje Milostivom, lice mu se pomrači i postaje potišten (43/17).

Zar one koje u ukrasima rastu i koje su u prepirci bespomoćne? (43/18).

Oni meleke koji su robovi Milostivoga ženama nazivaju. Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu? Njihova tvrđenja će biti zapisana i oni će odgovarati! (43/19).

"Da Milostivi hoće" - govore oni -, "mi im se ne bismo klanjali." Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu (43/20).

Zar smo im prije Kur'ana dali Knjigu pa se nje pridržavaju? (43/21).

Oni čak govore: "Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru i prateći ih u stopu mi smo na pravom putu" (43/22).

I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: "Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu" (43/23).

"Zar i onda" - govorio bi on – "kad vam ja donosim bolju od one koju ste od predaka vaših upamtili?" A oni bi odgovarali: "Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano!" (43/24).

I Mi smo ih kažnjavali, pa vidi kako su skončali oni koji su poslanike u laž ugonili (43/25).

U ovoj suri se govori o nekim poteškoćama i kaznama na koja je nailazio islamski poziv, govori se o prepiranju i suprotstavljanju, a s tim i kako je Kur'an liječio te pojave u dušama ljudi, kako je kod tog tretmana potvrđivao činjenice i svoje vrijednosti u okružju bajki totemizma i paganski neistinitih vrijednosti koje su se tada bile uvriježile u ljudskim dušama, a neke od njih postoje vazda i svugdje u ljudima.

Paganski totemizam bi govorio: U ovim životinjama koje je Allah potčinio ljudima ima i Allahov dio i dio njihovih tzv. božanstava. *Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke, koju je On stvorio, pa govore: "Ovo je za Allaha" – tvrde oni-, "a ovo za božanstva naša!" Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim.* (6/136). U vezi sa stokom oni su imali i druge raznobojne i raznovrsne izmišljotine. Sve je to nastalo zbog odstupanja od vjere. Neke životinje bile su im zabranjene za jahanje, a od drugih nisu smjeli jesti meso: *Oni govore: "Ova i ova stoka i ti i ti zemaljski plodovi su zabranjeni, smiju ih jesti samo oni kojima mi dozvolimo"- tvrde oni-, "a ove i ove kamile je zabranjeno jahati." Ima stoke prilikom čijeg klanja ne spominju Allahovo ime, imišljajući o Njemu laži* (6/138).

U ovoj suri je unošenje ispravke u tim devijacijama vjerovanja, vraćanje ljudi prirodi i prvim, osnovnim činjenicama. Sve su životinje Allahova stvorenja. One su jedan vid znamenja života vezano za stvaranje nebesa i Zemlje. Allah ih je stvorio i potčinio ljudima da bi se sjećali Allahove blagodati učinjene njima i zahvaljivali Mu, a ne da Mu izmišljaju ortaka i sebi propisuju životinje, što Allah nije naredio. Oni priznaju da je Allah Stvoritelj, a onda odstupaju od ove činjenice i odvajaju se od svog stvarnog života, slijede izmišljotine i bajke: *A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: "Stvorio ih je Allah!" Da, Silni i Sveznajući, Onaj koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio, da stignete kuda naumite. Onaj koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele – tako ćete i vi biti oživljeni; - Onaj koji stvara stvorenja svake vrste i daje vam lađe i kamile da putujete, da se leđima njihovim služite i da se, kad na njima jahali budete, blagodati Gospodara svoga sjetite i da reknete: "Hvaljen neka je Onaj koji je dao da*

nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" (43/9-14).

Paganski totemizam je isticao da su meleki Allahove kćeri, mada oni sami osuđuju žensku rođenčad, a ipak su Allahu odabrali kćeri. Oni meleke obožavaju, a ne Allaha i govore: "Mi ih obožavamo prema Allahovu htijenju, a da je On htio, mi ih ne bismo obožavali." To su bila prava mitska kazivanja nastala iz odstupanja od pravog vjerovanja.

U ovoj suri Kur'an im se suprotstavlja njihovom logikom i napada ih, također, jasnom logikom prirode. O ovim mitskim kazivanjima koja se ne oslanjaju ni na što Kur'an kaže: *A oni Njemu od robova Njegovih pripisuju dijete. Čovijek je, zaista, očevidni nezahvalnik. Zar da između onih koje On stvara, uzima Sebi kćeri, a vas da daruje sinovima? – A kad nekog od njih obraduju viješću da mu se rodila ona koju pripisuju Milostivom, lice mu se pomrači i postaje potišten. Zar one koje u ukrasima rastu i koje su u prepirci bespomoćne? Oni meleke koji su robovi Milostivoga ženama nazivaju. Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu?- Njihova tvrđenja će biti zapisana i oni će odgovarati!" "Da Milostivi hoće," – govore oni -, "mi im se ne bismo klanjali." Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu. Zar smo im prije Kur'ana dali Knjigu, pa se nje pridržavaju? Oni čak govore: "Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru i prateći ih u stopu mi smo na pravom putu."* (43/15-22).

Kada im je bilo rečeno: Vi se klanjate kipovima i drveću, a ono čemu se klanjate, a ne Allahu, to je kamenje Džehennema. Rečeno im je: Sve čemu se ljudi klanjaju, osim Allaha, i to i oni koji mu se klanjaju sve će biti u Džehennemu. Oni mijenjaju jasne riječi i to uzimaju za predmet rasprave pa kažu: "Šta je sa Īsāom? I njega je njegov narod obožavao? Je li i on u Džehennemu?" Zatim dalje pitaju: "Kipovi predstavljaju meleke, a meleki su Allahove kćeri. Prema tome naše klanjanje melekima bolje je nego klanjanje kršćana Īsāu, jer je Īsā čovjek i ima prirodu čovjeka!"

U ovoj suri se otkriva njihova vrtnja u ovoj prepirci, ispričava se Īsā (alejhi's-selam) od onoga što su činili njegovi sljedbenici nakon njegove smrti: *A kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni zbog toga, zagalamili i rekli: "Da li su bolji naši kumiri ili on?" A naveli su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali, jer su oni narod svađalački. On je bio samo rob koga smo mi poslanstvom nagradili i primjerom za pouku sinovima Israilovim učinili, -* (43/57-59).

Smatrali su da oni ispoljavaju vjeru svoga pradjeda Ibrāhima. Prema tome oni su na ispravnijem putu od naroda objavljene Knjige i imaju bolju vjeru, a oni, eto, tako nisko pali u totemističkom paganizmu.

U ovoj suri im se objašnjava činjenica Ibrāhimove vjere, da je ona vjera čistog tevhida – monoteizma, da vjera monoteizma ostaje i iza njega, stalno, da je i Poslanik (alejhi's-selam) donio tu istu vjeru. Međutim, oni su dočekali tu monoteističku vjeru i Poslanika (alejhi's-selam) kako ne bi trebalo da je dočeka potomstvo Ibrāhimovo: *I kad Ibrāhim reče ocu svome i narodu svome: "Nemam ja ništa s onima kojima se vi klanjate, ja se klanjam samo Onome koji me je stvorio, jer će mi On, doista, na pravi put ukazati",- On učini riječ tevhida trajnim za potomstvo svoje da bi se dozvali. A Ja sam dopustio ovima, a i precima njihovim da uživaju sve dok im nije došla Istina i Poslanik očevidni. A sada, kad im Istina dolazi, oni govore: "Ovo je vradžbina, i mi u nju nikako ne vjerujemo!"* (43/26-30).

Nisu spomenuli mudrost Allahova izbora Muhammeda (alejhi's-selam) za Poslanika tako da se u njihovim licima odražavaju ovozemaljske, slabe i beznačajne vrijednosti kojima su oni vrednovali ljude.

U ovoj suri se iznose i njihova poimanja i riječi u vezi sa ovim i odgovara im se objašnjavanjem činjenične vrijednosti a i neznatnost vrijednosti koju oni drže za vrijednost i uzdižu je: *I još kažu: "Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!" Zar oni da raspolažu milošću Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili. – A milost Gospodara tvoga bolje je od onoga što oni gomilaju. A da neće svi ljudi postati nevjernici, Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Milostivog od srebra učinili. a i stepenice uz koje se penju i vrata kuća njihovih idivane na kojima se odmaraju, i ukrase od zlata bismo im dali, jer sve je to samo uživanje u životu na ovom svijetu, a onaj svijet u Gospodara tvoga biće za one koji budu Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih zabrana se klonuli* (43/31-35).

U nastavku se donosi krug kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam) i faraonu. U njemu dolazi do izražaja ponos faraona sa tim beznačajnim i bezvrijednim vrijednostima i kraj faraona, kraj kakav očekuje sve one koji se ponose onim čime se ponosio faraon: *Još davno Mi smo poslali Mūsāa sa znamenjima Našim faraonu i glavešinama njegovim, i on je rekao: "Ja sam, doista, Gospodara svjetova poslanik!" I pošto im je donio znamenja Naša, oni su ih, odjednom, počeli ismijavati. I Mi smo im dokaze pokazivali, sve jedan veći od drugoga, i na muke smo ih stavljali ne bi li se dozvali. "O, ti*

čarobnjače!" – govorili su oni – "zamoli Gospodara svoga, u naše ime, na temelju tebi datog obećanja, mi ćemo sigurno pravim putem poći!" A čim bismo ih nevolje oslobodili začas bi obevezu prekršili. I faraon obznani narodu svome: "O, narode moj," – reče on – "zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ovi rukavi rijeke koji ispred mene teku, - shvaćate li? I zar nisam ja bolji od ovoga bijednika koji jedva umije da govori? Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?" I on zavede narod svoj, pa mu se pokori; oni su, doista, bili narod grešni. A kad izazvaše Naš gnjev Mi ih kaznismo i sve ih potopismo, i učinili smo ih primjerom i poukom narodima kasnijim (43/46-56).

* * *

O tim totemističkim, devijantnim, mitskim kazivanjima iz oblasti vjerovanja, o ispravnim i neispravnim vrijednostima govori ova sura i tretira ih na način kao što je ranije rečeno, i to u tri dijela od kojih je jedan izložen prije ovoga. Tom prilikom smo ukazali i na predmete drugih dijelova u nekoliko ajeta ove sure. Da prijeđemo na objašnjenja:

Ha-mīm (43/1).

Tako Mi Knjige jasne, (43/2)

Mi je objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku, da biste razumjeli, (43/3)

a on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i pun mudrosti (43/4).

Zar da odustanemo da vas opominjemo zato što svaku mjeru zla prelazite? (43/5).

A koliko smo Mi prijašnjim narodima vjerovjesnika poslali (43/6)

i nijedan im vjerovjesnik nije došao, a da mu se nisu narugali! (43/7).

Zato smo uništavali one koji su od ovih moćniji bili, a ranije su isticane vijesti o narodima drevnim (43/8).

Ova sura počinje sa dva slova *ha* i *mīm* i na njih se nadovezuje: *Tako Mi Knjige jasne (43/2).* Allah Uzvišeni zaklinje se sa *Ha mimom* kao što se zaklinje sa jasnom Knjigom. *Ha mīm* je u sastavu *Knjige jasne* ili je *Knjiga jasna* u sastavu *ha mima.* Ova jasna Knjiga u svom izgovoru satkana je iz

vrste ovih slova, a ova dva slova, kao i ostala slova u jeziku ljudi, znamenja su Stvoritelja, koji je ljude formirao u ovoj slici i dao im ove glasove. Za ova slova postoji više značenja, posebno kada se ona spominju kada je riječ o Kur'anu.

Uzvišeni Allah, zaklinje se sa *Ha mīm* i *Knjigom jasnom* u namjeri da je Kur'an dao u formi u kojoj je prenijet Arapima:

Mi je objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku, da biste razumjeli, (43/3)...

Cilj je da ga razumiju kad ga primijete, da je na njihovom jeziku, jeziku koga oni znaju i kojim se služe. Kur'an je Objava Allaha Uzvišenog koga je On dao u ovoj govornoj formi na arapskom jeziku kada je odabrao Arape da ponesu ovo poslanstvo, iz mudrosti na koju smo djelimično ukazali u suri Eš-Šura i zbog toga što je On znao da je ovaj narod vrijedan, a ovaj jezik povoljan da preuzme i prenese Kur'an. Allah zna kome će predati poslanstvo.

U tekstu se dalje objašnjava položaj Kur'ana kod Allaha i njegova iskonska i trajna vrijednost:

A on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i pun mudrosti (43/4).

Mi nećemo ulaziti u naučnu raspravu o smislu *Glavne Knjige,* o tome šta je ona. Da li je ona "Levh-i mahfuz" ili Allahovo iskonsko znanje? Ni jedno ni drugo nemaju stalnog definitivnog dokaza, ali iz njega se stiče sazananje koje će nam pomoći da pojmimo činjenicu u cijelosti kada proučimo ovaj ajet: *a on je u Glavnoj Knjizi u Nas cijenjen i pun mudrosti* (43/4). Mi osjećamo stalnu, čvrstu vrijednost Kur'ana u Allahovu znanju i Njegovoj odredbi i to nam je dovoljno. Ovaj Kur'an je *cijenjen i pun mudrosti* (43/4). U ova dva svojstva otkriva se sjen razumskog života, a Kur'an je, zaista, takav. On kao da ima dušu, on je posebnog bića i obilježja, on se harmonizira sa dušama koje dotiče. Kur'an svojom veličinom i mudrošću stoji iznad čovječanstva, upućuje ga i vodi sukladno ljudskoj prirodi i osobenostima, gradi u ljudskoj spoznaji i životu te vrijednosti, poimanja i istine koje na čovječanstvo primjenjuju ova dva svojstva: cijenjenost i mudrost.

Potvrda ove činjenice je garantiranje da ljudi na čijem je jeziku objavljen Kur'an, osjete vrijednost ogromnog dara kojeg im je Allah poklonio i vrijednost blagodati kojom ih je Allah obdario, da im objasni dalekosežnost ružnog pregonjenja u njihovu odbijanju Kur'ana i njegovo

omalovažavanje, da im objasni šta su postigli svojim zanemarivanjem i odbijanjem, zatim da iznese i njih i njihovo pregonjenje i zaprijeti im kaznom da se prođu zanemarivanja i pregonjenja:

Zar da odustanemo da vas opominjemo zato što svaku mjeru zla prelazite? (43/5).

Čudno je bilo i još je čudno da se Allah Uzvišeni, sa Svojom veličinom, visinom i bogatstvom interesira za ovu grupu ljudi pa im objavljuje Knjigu na njihovom jeziku, govori im šta se krije u njihovim dušama, otkriva im tajne života, objašnjava im uputu, prenosi kazivanje o minulim narodima, navodi Allahov zakon o uništenim drevnim narodima, a oni, i poslije svega toga, sve zanemaruju i protive se.

To je zaplašujuća prijetnja ne bi li im ona pred očima zasjala poslije zanemarivanja polaganja računa i čuvanja i ružne kazne za njihovo pregonjenje.

Pored te prijetnje, Kur'an ih podsjeća na Allahov zakon koji se odnosi na one koji nagone poslanike u laž, nakon što im upućen poslanik.

A koliko smo Mi prijašnjim narodima vjerovjesnika poslali (43/6)

i nijedan im vjerovjesnik nije došao, a da mu se nisu narugali! (43/7).

Zato smo uništavali one koji su od ovih moćniji bili, a ranije su isticane vijesti o narodima drevnim (43/8).

Šta oni očekuju, a Allah je uništio one koji su od njih bili moćniji kad su počeli ismijavati poslanike kao što ih oni sada ismijavaju?!

* * *

Čudno je bilo s tim narodom da su priznavali Allaha, Njegovo stvaranje nebesa i Zemlje, ali ovim priznanjem nisu priznali prirodni zaključak – vjerovanje u jednog Allaha, nisu se Njemu iskreno usmjerili, nego su Mu pripisivali ortaka, pripisivali Mu neke životinje koje je On stvorio, smatrali su da su meleki Njegove kćeri, klanjali se njima, a ne Njemu, u formi kipova.

Kur'an iznosi njihova priznanja i na osnovu toga izvlači zaključak, upućuje ih na logiku prirode koje se oni klone, upućuje ih kako da se

ponašaju zbog Njegove blagodati učinjene njima u vidu lađa i životinja koje je On stvorio, raspravlja s njima o njihovim tvrdnjama o melekima:

A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: "Stvorio ih je Allah!" - Da, Silni i Sveznajući, (43/9)

Onaj koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio, da stignete kuda naumite; (43/10)

Onaj koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele - tako ćete i vi biti oživljeni; (43/11)

Onaj koji stvara stvorenja svake vrste i daje vam lađe i kamile da putujete, (43/12)

da se leđima njihovim služite i da se, kad na njima jahali budete, blagodati Gospodara svoga sjetite i da reknete: "Hvaljen neka je Onaj koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići, (43/13)

i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" (43/14).

Arapi su imali nekakvo vjerovanje, mislim da su to bili ostaci prvih hanefija – vjere Ibrāhima (alejhi's-selam), ali to je bilo vjerovanje ispunjeno konfuzijom i odstupanjem. U njega je unijeto mnoštvo bajki i mitskih priča. Od tog vjerovanja je ostalo toliko da se po prirodi nije moglo zanijekati postojanje Gospodara ovog Bitka i da je to Allah, jer je nemoguće, po logici prirode i spontanosti toga, daje Kosmos nastao onako bez Stvoritelja, nego je samo moguće da je Allah stvorio ovaj Kosmos, ali su oni ostali na ovoj činjenici o kojoj govori priroda sama po sebi svojim pojavnim oblikom, a nisu priznavali šta prirodno stoji iza toga:

A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: "Stvorio ih je Allah!" - Da, Silni i Sveznajući, (43/9)...

Sasvim je jasno da ova dva svojstva *Silni, Sveznajući* nisu njihove riječi. Oni su priznavali da je Allah nebesa i Zemlju stvorio, ali Allaha nisu poznavali takvog kao što o Njemu govori islam, nisu poznavali ova pozitivna Allahova svojstva koja čine da Allahovo Biće aktivno utiče na njih u njihovu životu na ovom svijetu. Oni su priznavali Allaha kao Stvoritelja ovog Kosmosa i kao Stvoritelja samih njih, ali su prizvali pored Njega i ortake Njemu, jer nisu poznavali Allahova svojstva koja negiraju politeizam nego su to znali površno i na način koji se međusobno sukobljavaju i dokidaju.

Kur'an ih ovdje obavještava da je Allah Onaj za koga oni kažu da je Stvoritelj nebesa i Zemlje *Silni, Sveznajući* (43/9), Snažni i Moćni, da sve zna i poznaje i počinje ovim imenima da bi ih priznali, i nastavlja s tim imenima u slijedećim koracima radi ovog priznanja. S njima Kur'an ide dalje i definira svojstva Allaha Uzvišenog, objašnjava Allahovo dobro učinjeno njima nakon stvaranja i razvoja:

Onaj koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio, da stignete kuda naumite; (43/10)...

Uistinu, učinio je Zemlju kolijevkom čovjeku u jednoj of formi, koju saznaje pamet svakog pokoljenja. Oni koji se susreću sa Kur'anom prvi put, možda to spoznaju čim vide ovu Zemlju pod svojim nogama pripremljenu za hodanje po njoj, za usjev, općenito pripremljenu za život i razvoj. Mi to danas opažamo na većim prostorima, u boljoj i uočljivijoj slici, a prema stepenu našeg saznanja o prirodi Zemlje, njenoj bližoj i daljoj historiji, kad bi bilo naše saznanje i procjene istinite, a oni koji dolaze iza nas, spoznat će u tim činjenicama ono što mi nismo znali. Prema tome, smisao ovog teksta proširuje se i produbljuje, horizonti i dalekosežnosti sve se više otkrivaju što se znanje širi, što se nauka više unapređuje i otkrivaju nepoznata prostranstva čovjeku.

Mi danas shvaćamo da je Zemlja kolijevka i da je ova Planeta prelazila iz faze u fazu dok nije postala kolijevka čovjeku. Za vrijeme ovih faza izmijenila se površina zemljine kore od suhe i čvrste u zemlju koja je povoljna za poljoprivredu, da je došlo do vode spajanjem kisika i vodika, da je Zemlja nastavila da kruži oko sebe pa je nastalo vrijeme koje je omogućilo svojom umjerenom klimom i podobnošću život, da je njena brzina dostigla stepen koji dopušta da se stabiliziraju stvari i život na njenoj površini, da se ne raspe po Kosmosu.

Iz ove činjenice saznajemo da je Allah pohranio Zemlji posebnu specifičnost tzv. zemljinu težu i time sačuvao sloj zraka koji dopušta život. Kad bi oslabio omotač zraka oko ove Planete, onda na njoj ne bi bilo ni života, kao što ga nema na drugim planetama na kojima je teža slaba kao što je npr. na Mjesecu. Ovu težu Stvoritelj je učinio umjerenom sa faktorima potiskivanja koje nastaje iz kretanja Zemlje. Na taj način održavaju se stvari i život kako ne bi poletjeli jedno pored drugoga ili se prosuli. Istovremeno teža dozvoljava da se kreće čovjek i sve drugo živo po Zemlji. Kad bi porasla zemljina teža iznad povoljnosti, stvari i život bi bili privezani za Zemlju i kretanja bi bila onemogućena ili bi bar postala otežana, s jedne stane, a povećao bi se i pritisak zraka na Zemlju, s druge

strane. Predmeti i sve što je živo bili bi potpuno vezani za Zemlju ili bi bili zgnječeni kao kada Mi zgnječimo muhu ili komarca udarcem koncentriranim na njih, a da ih, katkada, nismo ni dotakli našom rukom. Kada bi pritisak zraka na Zemlju oslabio iznad nivoa kakav je sada, grudi i vene čovjeka bi popucale.

Iz činjenice da je Allah učinio Zemlju kolijevkom i omogućio život na njoj saznajemo, također, da je Uzvišeni i Sveznajući Stvoritelj dao na njoj razne skladnosti koje sve zajedno dozvoljavaju da postoji ovaj čovjek i omogućile mu život. Kada bi nestala samo jedna od ovih skladnosti, život bi bio onemogućen ili, bar, otežan. Od tih skladnosti koje smo spomenuli je i to što je Allah dao ogromne količine vode na površini Zemlje – okeane i mora, dovoljno za usisavanje otrovnih gasova koji nastaju zbog raznih faktora na površini Zemlje i očuvanje zraka vazda u granicama koje dozvoljavaju živom da živi, zatim i to što je biljke učinio da budu ravnoteža između kisika kojeg udiše sve živo da bi živjelo i kisika kojeg ispuštaju biljke za vrijeme asimilacije koju obavljaju. Da nije ove ravnoteže, život bi bio ugašen za vrlo kratko vrijeme.

I tako iz brojnih dokaza za činjenicu: *Koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio (43/10)* - otkrivaju nam se svakog dana i umnožavaju dokazi za to koje su spoznali oni kojima se obratio Kur'an prvi put. Sve ovo svjedoči o moći, ali i znanju Stvoritelja nebesa i Zemlje, Silnog i Sveznajućeg. Sve ovo osjeća ljudsko srce, osjeća moćnu i djelotvornu ruku. Kud god pogled baci, kud god se okrene osjetit će Allahovu moć, shvatit će da to nije slučajno niti uzaludno stvoreno, shvatit će da ga ova moćna Ruka čuva, shvatit će da svaki korak kuda krene u životu, prije i poslije određuje Allah.

Da *stignete kuda naumite (43/10)* - razmišljanje o Kosmosu, o skladnim zakonima koji vladaju u njemu garancija je da će srce biti upućeno prema Stvoritelju ovog Kosmosa. Na to čovjeka navodi uvođenje tog uređenog, složenog i čudnog sistema koji vlada u Kosmosu.

U kontekstu se nastavlja s njima drugi korak i govori o putu nastanka života i življenja, nakon pripreme Zemlje čovjeku i utiranju puta na Zemlji radi života:

Onaj koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele - tako ćete i vi biti oživljeni; (43/11)...

I vodu koju Allah spušta s neba zna svako i gleda to svakodnevno, ali većina ljudi prolazi pored ovog čudnog događaja bez budnosti i potresa

zbog dužeg druženja s tim i njegova ponavljanja. Međutim, Muhammed (alejhi's-selam) dočekivao je svaku kap kiše s ljubavlju, dobrodošlicom, svečano i radosno, jer ta svaka kapljica dolazi od Allaha, a njegovo živo srce, spoznaje Allahovo stvaranje u svakoj ovoj kapljici i vidi Njegovu ruku. Tako nju treba da dočekuje svako srce vezano za Allaha i Njegov zakon u Kosmosu. Ona je rođenče ovog zakona koji djeluje u Kosmosu. Allahovo oko je prati, Njegova ruka je uvijek s njom i u svakoj kapljici. Ovu žarku istinu ne rashlađuje niti umanjuje njeno nastajanje, niti umanjuje to što je osnova ove vode para koja se gusto uzdiže iz Zemlje u prostor Svemira. Ko je dao ovu Zemlju? Ko je dao vodu na njoj? Ko vlada toplotom na Zemlji? Ko je dao da se voda isparava toplotom? Ko je dao pari osobenost da se ona diže u visine? Ko joj je dao osobinu zgušnjavanja u prostoru Svemira? Ko je dao Kosmosu i druge osobenosti koje čine tu zgusnutu paru naelektrisanu pa se susreću i ispražnjavaju pa onda pada kiša? Uostalom, šta je elektricitet? Kakve su to osobine i tajne koje prestaju sa padanjem kiše? Nauka baca na naše osjećaje terete koji kriju ritam ovog čudnog Kosmosa umjesto da od nauke uzmemo znanje koje bi prouzrokovalo da nam osjećaji zalepršaju i srce zasvijetli!

Onaj koji s neba s mjerom spušta vodu (43/11).

To je odmjerena količina, nije prekomjerna pa da dođe do potopa, a nije ni neznatna pa da dođe do suše na Zemlji i da uvehne život. Mi primjećujemo ove čudne događaje, a znamo i njihovu potrebu danas za razvoj života i njegovog opstanka onako kako to Allah želi:

Pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele (43/11).

Vraćanje je oživljavanje. Život prati vodu, a iz vode je sve živo.

... tako ćete i vi biti oživljeni (43/11).

Onaj koji je dao život prvi put, On će ga i povratiti. Onaj koji je izveo život prvi put iz mrtve zemlje, tako će On izvesti i život iz nje na Dan proživljenja. Povratak je od početka. U tome nema ništa teško za Allaha.

Zatim, stoku od koje politeisti čine da jedan dio prirada Allahu, a drugi nekom drugom, a ne Allahu, Allah nije stvorio zato, nego ju je stvorio da bude Allahova blagodat ljudima, da je jašu kao što putuju lađom, da Allahu zahvaljuju što im je On potčinio i lađu i stoku i da uzvraćaju na Njegovu blagodat onoliko koliko On zaslužuje.

Onaj koji stvara stvorenja svake vrste i daje vam lađe i kamile da putujete, (43/12)

da se leđima njihovim služite i da se, kad na njima jahali budete, blagodati Gospodara svoga sjetite i da reknete: "Hvaljen neka je Onaj koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići, (43/13)

i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" (43/14).

Izraz *stvaranje svake vrste* u paru je osnova života kao što je na to ukazao ovaj ajet. Sve živo je u paru, čak i jedna ćelija ona prva nosi u sebi osobenosti muška i ženska. Možda je parno stanje bilo osnova Kosmosa u cjelini, ne osnova života samo, ako imamo u vidu da je osnova života atom satkan od elektrona, negativno nabijenog, i protona, pozitivno nabijenog, na šta ukazuju dosadašnja naučna istraživanja.

U svakom slučaju, parnost u životu je javna činjenica. Allah je stvorio u paru i čovjeka i sve ostalo:

... i daje vam lađe i kamile da putujete (43/12).

Ovdje se ljudi podsjećaju da bi im se time ukazalo na Allahovu blagodat sa njihovim odabirom za zastupništvo na Zemlji i što im je Allah dao snagu i moć, zatim što im je ukazao na nužno ponašanje kod zahvale na ovoj blagodati, a zahvala je za ovaj odabir, da se sjete dobročinitelja kad god im bude ponuđena kakva blagodat, kako bi srca ostala vezana za Allaha kod svakog pokreta u životu.

...da se leđima njihovim služite i da se, kada na njima jahali budete, blagodati Gospodara svoga sjetite i da reknete: "Hvaljen neka je Onaj koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići... (43/13), mi nismo u stanju uzvratiti na Njegovoj blagodati nečim sličnim. Možemo samo zahvaliti kao za uzvrat na ovim blagodatima.

Zatim da se sjete da će se, poslije zastupništva na Zemlji, vratiti svome Gospodaru da ih nagradi za ono što su radili u toku zastupništva u kome ih je Allah obilato darivao, pa im je, između ostaloga, dao snagu i moć:

...i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" (43/14).

Ovo je to nužno ponašanje u odnosu na pravo Darovatelja. Allah nas upućuje da Ga se sjetimo kad god budemo uživali u blagodatima kojima nas On obilato zasipa i u kojima živimo, a onda sve to zaboravljamo.

Islamski moral je u ovome čvrsto povezan sa odgojem srca i oživljenjem savjesti. Nije to samo neki obred koji bi se iskazivao kod

jahanja na životinji ili ukrcavanja na ladu, niti neki tekst kojeg bi učio čovjek, nego je to osjećaj stida u svijesti da bi se osjetila činjenica Allaha, činjenica veze između Njega i Njegovih robova, da ljudi osjete Njegovu moć u svemu što ih okružuje, u svemu što uživaju, a što im je Allah potčinio. To je čisto dobro i uživanja bez uzvraćanja Njemu bilo čime. Uostalom, ljudi nisu u stanju zahvaliti Allahu onim što bi odgovaralo Njegovu dobru. Zatim to je da im srca vazda osjećaju strah da će se na koncu sresti sa Allahom, da će podnijeti obračun. Sva ova osjećanja garancija su da će ljudsko srce ostati budno i osjetljivo, da neće zaboraviti da ga Allah kontrolira, neće okoštati, neće se pokazivati glupim, nepokretnim, nemarnim i zaboravnim.

* * *

U tekstu Kur'ana se dalje razmatra mitsko kazivanje o melekima, da su ih ljudi uzeli sebi za božanstva koja su po njihovoj tvrdnji Allahove kćeri, a oni Allahovi robovi:

A oni Njemu od robova Njegovih pripisuju dijete. Čovjek je, zaista, očevidni nezahvalnik (43/15).

Zar da između onih koje On stvara uzima Sebi kćeri, a vas da daruje sinovima? (43/16).

A kad nekog od njih obraduju viješću da mu se rodila ona koju pripisuje Milostivom, lice mu se pomrači i postaje potišten (43/17).

Zar one koje u ukrasima rastu i koje su u prepirci bespomoćne? (43/18).

Oni meleke koji su robovi Milostivoga ženama nazivaju. Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu? Njihova tvrđenja će biti zapisana i oni će odgovarati! (43/19).

"Da Milostivi hoće" - govore oni -, "mi im se ne bismo klanjali." Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu (43/20).

Zar smo im prije Kur'ana dali Knjigu pa se nje pridržavaju? (43/21).

Oni čak govore: "Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru i prateći ih u stopu mi smo na pravom putu" (43/22).

I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: "Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu" (43/23).

"Zar i onda" - govorio bi on – "kad vam ja donosim bolju od one koju ste od predaka vaših upamtili?" A oni bi odgovarali: "Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano!" (43/24).

I Mi smo ih kažnjavali, pa vidi kako su skončali oni koji su poslanike u laž ugonili (43/25).

Kur'an, zaista, okružuje ova mitska kazivanja i suočava ih u dušama tih ljudi sa svih strana. Nijedno mjesto ne zanemaruje, a da mu se ne suprotstavi. U svemu ovome Kur'an ih suočava sa njihovom logikom, mirnim putem i stvarnošću njihova života, a i sa sudbinom drevnih naroda koji su stradali, a koji su se slično njima ponašali i govorili poput njih.

U kontekstu se počinje sa predočavanjem površnosti ovih mitskih kazivanja, i njihova dokidanja i iznosi količina otvorenog politeizma u tim kazivanjima:

A oni Njemu od robova Njegovih pripisuju dijete. Čovjek je, zaista, očevidni nezahvalnik (43/15).

Meleki su Allahovi robovi. Pripisivanje njihova rodbinstva Njemu značilo bi njihovo oslobođenje svojstva klanjanja Allahu, značilo bi pripisivati im da su u posebnom srodstvu sa Allahom. Oni su robovi kao i svi ostali, i ne može im se davati nikakvo drugo obilježje, osim svojstvo klanjanja Allahu u njihovim odnosima sa svojim Gospodarom i Stvoriteljem. Sva Allahova stvorenja su Njegovi robovi, samo se Njemu klanjaju, a ova tvrdnja čovjeka označava, kao što je gore rečeno, pečatom nevjerovanja koje nema sebi slične kategorije nevjerovanja: *čovjek je, zaista, očevidni nezahvalnik* (43/15).

Kur'an ih napada njihovom logikom i običajem, ismijava glupost njihove tvrdnje, da su meleki ženska bića i što ih pripisuju Allahu:

Zar da između onih koje On stvara uzima Sebi kćeri, a vas da daruje sinovima? (43/16).

Ako Allah Uzvišeni uzima sinove sebi pa šta Mu je da uzima sebi i kćeri, a njima daje sinove? Odgovara li da oni tako tvrde dok, istovremeno, osuduju i preziru kada im se rodi žensko dijete i smatraju ga lošim predznakom?

A kad nekog od njih obraduju viješću da mu se rodila ona koju pripisuju Milostivom, lice mu se pomrači i postaje potišten (43/17).

Zar ne bi bilo dostojno i moralno da Allahu ne pripisuju ono što im nagovještava zlo kad ih obavijeste da se žensko rodilo, i kada neka lice pocrne od neugodnosti koja katkada dostiže granicu da se ne može ni opisati, kada guši u sebi gnjev i šuti, a vidi se da da je očajan. Zar ne bi bilo dostojno i moralno da ne dodjeljuju Allahu onoga ko raste u svili, miru i nježnosti, ko nije u stanju da se gloži i bori, dok se oni, istovremeno, vesele u svojoj sredini čovjeku konjaniku i borcu.

Kur'an raspravlja s njima o ovome njihovom logikom, stide se od izbora onoga što preziru, a pripisuju to Allahu. Pa zašto ne izaberu ono što smatraju da je bolje, čime se vesele i zašto to ne pripišu Allahu, ako to već moraju da čine?

Kur'an ih, s druge strane, dovodi u okruženje, a i njihovo mitsko kazivanje i tvrdnju da su meleki ženska bića. Na čemu oni grade svoj sud.

Oni meleke koji su robovi Milostivoga, ženama nazivaju. Zar su oni prisutvovali stvaranju njihovom? Njihova tvrđenja će biti zapisana i oni će odgovarati (43/19).

Zar su oni prisustvovali njihovu stvaranju pa znaju da su ženska bića? Videnje je dokaz, a dokaz odgovara nosiocu takve tvrdnje da se na njega osloni. Oni ne mogu ustvrditi da su prisustvovali njegovu stvaranju, međutim, oni to svjedoče i tvrde. Neka slijede to svjedočenje bez svoje prisutnosti tome: *Njihova tvrđenja će biti zapisana i oni će odgovarati!* (43/19).

U tekstu dalje slijedi njihovo izmišljanje, a to što zamišljaju oni se oko toga glože i ispričavaju.

"Da Milostivi hoće" – govore oni-, "mi im se ne bismo klanjali." Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu (43/20).

Oni nastoje izbjeći kad ih dokaz dovede u okruženje i mitska kazivanja propadnu naočigled. Oni se tada predaju Allahovu htijenju i misle da je Allah zadovoljan njihovim obožavanjem meleka. A da nije bio zadovoljan On im ne bi omogućio da im se klanjaju. Sigurno bi im to spriječio

Ove izmišljene riječe uperene su protiv istine, jer sve što se dešava u ovom Bitku, sve se dogada sukladno Allahovu htijenju. Međutim, Allahovo

htijenje dalo je čovjeku snagu da se opredijeli za istinu ili zabludu, obavezao ga je da odabere istinu s čime je On zadovoljan, a nije zadovoljan da čovjek izabere nevjerovanje i zabludu. Allah ga je stvorio sposobnim da može da odabere jedno ili drugo, uputu ili zabludu.

I oni kada se okreću protiv Allahova htijenja tada padaju sasvim nisko. Oni nisu uvjereni da je Allah htio da se oni klanjaju melekima, a onda - odakle im je to došlo? *Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu* (43/20) - i slijede tlapnje i mišljenja.

Zar smo im prije Kur'ana dali Knjigu pa se nje pridržavaju? (43/21).

Da se na nju oslanjaju u svom pozivu, a i u klanjanju, da se pridržavaju činjenica koje su u njoj i da se oslanjaju na dokaze kojima raspolažu.

Tako im se prigovara s ove strane i obavještavaju se da vjerovanje nije nepromišljeno postupanje niti se oslanja na mišljenje i zablude, nego se napaja iz Knjige dostavljene od strane Allaha, da se nje pridržava onaj kome je objavljena.

U ovom definiranju otkriva se njihov jedini oslonac u vjerovanju u ove mitske priče koje ne počivaju na nekom viđenju, otkriva se njihovo prakriciranje neispravnog klanjanja koje se ne oslanja ni na kakvu objavljenu knjigu:

Oni čak govore: "Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru i prateći ih u stopu mi smo na pravom putu" (43/22).

Te njihove riječi izazivaju smijeh, pored toga što se one same opovrgavaju i ne oslanjaju na bilo kakvu snagu. To je samo oponašanje i slijepa kopija bez razmišljanja, bez promišljanja i bez dokaza. To je prijezirna slika koja podsjeća na sliku stada koje ide tamo gdje je tjerano, a ništa ne pita kuda idemo, niti raspoznaje znakove puta.

Islam je poslanstvo idejnog oslobođenja i davanje slobode savjesti. Islam ne prihvata to slijepo i prijezirno oponašanje, ne prihvata oponašanje roditelja i djedova ponoseći se grijehom i prohtjevom. Oslonac mora biti. Dokaz mora postojati. Mora se razmišljati i promišljati, a onda odabrati zdanje sačinjeno na spoznaji i uvjerenju.

Na kraju ove šetnje u tekstu ove sure izlaže se sudbina onih koji su tako govorili i slijedili put oponašanja i slijepog povođenja kod

suprotstavljanja i unošenja neistine, i nakon insistiranja na svojim stavovima, usprkos upozorenju i objašnjenju:

I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: "Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu" (43/23).

"Zar i onda" - govorio bi on – "kad vam ja donosim bolju od one koju ste od predaka vaših upamtili?" A oni bi odgovarali: "Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano!" (43/24).

I Mi smo ih kažnjavali, pa vidi kako su skončali oni koji su poslanike u laž ugonili (43/25).

Tako dolazi do izražaja da je priroda svih onih koji se suprotstavljaju Uputi, jedna te ista, i da se njihov dokaz za njihov takav stav ponavlja: *"Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu"* (43/23), ili smo vođeni. Njihova srca su, pri tom oponašanju, zatvorena, pamet im uništena da ne razmišljaju ni o čemu novom, makar to i ukazivalo na nešto što bi bilo bolje i makar se oni sukobljavali i sa dokazom. Razumljivo je da poslije toga nema ništa drugoga osim rušenja i ekzemplarne kazne ovoj prirodi koja ne želi da otvori svoje oči, da vidi, da otvori svoje srce pa da osjeti, ili da pamet pusti pa da razmisli i uvjeri se.

Ovo je sudbina takve vrste ljudi koju Kur'an iznosi upravo njima, možda bi im postala jasna posljedica takva puta kojim oni idu.

« وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ : إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي
فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ * وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ .

« بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ * وَلَمَّا جَاءَهُمُ
الْحَقُّ قَالُوا : هَذَا سِحْرٌ ، وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ * وَقَالُوا : لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى
رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ؟ * أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ ؟ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ ، لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا ،
وَرَحْمَةُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ * وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ

يَكْفُرُ بِالرَّحْمَانِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفاً مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ * وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَاباً وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ * وَزُخْرُفًا، وَإِنْ كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ.

« وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَانِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ * وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ * حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ : يَالَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ ، فَبِئْسَ الْقَرِينُ * وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ.

« أَ فَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ * فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ * أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ * فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ ، وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ * وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَانِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ ؟

« وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ ، فَقَالَ : إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ* فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَاهُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ * وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا ، وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ * وَقَالُوا : يَا أَيُّهَا السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ * فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِذَاهُمْ يَنْكُثُونَ * وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ : قَالَ : يَاقَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَٰذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ؟ * أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ؟ * فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ * فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ ، إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ * فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ * فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفاً وَمَثَلًا لِلْآخِرِينَ » ..

A kad Ibrāhim reče ocu svome i narodu svome: "Nemam ja ništa s onima kojima se vi klanjate, (43/26)

ja se klanjam samo Onome koji me je stvorio, jer će mi On, doista, na pravi put ukazati", (43/27)

on učini riječi tevhida trajnim za potomstvo svoje, da bi se dozvali (43/28).

A Ja sam dopustio ovima, a i precima njihovim da uživaju sve dok im nije došla Istina i Poslanik očevidni (43/29).

A sada, kad im Istina dolazi, oni govore: "Ovo je vradžbina, i mi u nju nikako ne vjerujemo!" (43/30).

I još kažu: "Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!" (43/31).

Zar oni da raspolažu milošću Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili. - A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju (43/32).

A da neće svi ljudi postati nevjernici, Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Milostivog od srebra učinili, a i stepenice uz koje se penju, (43/33)

i vrata kuća njihovih i divane na kojima se odmaraju, (43/34)

i ukrase od zlata bismo im dali, jer sve je to samo uživanje u životu na ovom svijetu, a onaj svijet u Gospodara tvoga biće za one koji budu Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih zabrana se klonili (43/35).

Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati; (43/36)

oni će ih od pravog puta odvraćati, a ljudi će misliti da su na pravom putu (43/37).

I kada koji dođe pred Nas, reći će: "Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!" (43/38).

Toga dana vam neće biti od koristi to što ćete u muci zajedno biti, kad je jasno da ste druge Allahu ravnim smatrali (43/39).

Zar ti da dozoveš gluhe i uputiš slijepe i one koji su u očitoj zabludi?! (43/40).

Ako bismo ti dušu uzeli, njih bismo, sigurno, kaznili, (43/41)

ili, kad bismo htjeli da ti pokažemo ono čime im prijetimo, - pa Mi njih možemo svakom kaznom kazniti (43/42).

Zato se drži onoga što ti se objavljuje, jer ti si, uistinu, na pravom putu (43/43).

Kur'an je, zaista, čast i tebi i narodu tvome; odgovaraćete vi (43/44).

Pogledaj u odredbama objavljenim poslanicima Našim, koje smo prije tebe slali, da li smo naredili da se, mimo Milostivog, klanja božanstvima nekakvim (43/45).

Još davno Mi smo poslali Mūsāa sa znamenjima Našim faraonu i glavešinama njegovim, i on je rekao: "Ja sam, doista, Gospodara svjetova poslanik!" (43/46).

I pošto im je donio znamenja Naša, oni su ih, odjednom, počeli ismijavati (43/47).

I Mi smo im dokaze pokazivali, sve jedan veći od drugoga, i na muke smo ih stavljali ne bi li se dozvali (43/48).

"O, ti, čarobnjače!" - govorili su oni – "zamoli Gospodara svoga, u naše ime, na temelju tebi datog obećanja, mi ćemo sigurno pravim putem poći!" (43/49).

A čim bismo ih nevolje oslobodili, začas bi obavezu prekršili (43/50).

I faraon obznani narodu svome: "O narode moj," reče on – "zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ovi rukavi rijeke koji ispred mene teku, - shvaćate li? (43/51).

I zar nisam ja bolji od ovoga bijednika koji jedva umije da govori? (43/52).

Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?" (43/53).

I on zavede narod svoj, pa mu se pokori; oni su, doista, bili narod grešni (43/54).

A kad izazvaše Naš gnjev, Mi ih kaznismo i sve ih potopismo, (43/55)

i učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim (43/56).

Kurejšije bi govorile da su potomci Ibrāhimovi, što je istina, govorili su da slijede Ibrāhimovu vjeru, a ovo nije istina. Ibrāhim je oglasio monoteizam sasvim jasno i otvoreno, bez ikakva okolišavanja i nejasnoće. Radi toga je napustio svoga oca i svoj narod nakon pokušaja da ga ubiju i spale i na tome je uspostavio svoj zakon i preporučio ga svome narodu. U tome nije bilo ni najmanje politeizma niti značajne njegove niti.

U ovom dijelu ove sure Kur'an ih navodi na ovu historijsku činjenicu, da na tome iznesu svoj poziv kojeg zastupaju, zatim prenosi njihovo protivljenje poslanstvu Muhammeda (alejhi's-selam) gdje kažu: *"Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!"* (43/31). Kur'an razmatra ove njihove riječi i greške koje se u tome kriju kod procjene osnovnih vrijednosti na kojima je Allah uspostavio život, a iznosi i loše vrijednosti koje im se čine i koje su ih odvratile od istine i upute.

Poslije potvrđivanja ove istine o ovom pitanju, Kur'an ih upoznaje sa posljedicom onih koji se suprotstavljaju zikrullahu i nakon što ih je upoznao sa bolešću takva sljepila, a ono je jedno od šejtanskih zavođenja. Na kraju ove cjeline Kur'an se osvrće Poslaniku (alejhi's-selam), tješi ga zbog njihova odbijanja i sljepila, jer on nije taj koji slijepog upućuje ili gluhog čini da čuje. Oni će dobiti svoju kaznu, da li na ovom svijetu ili im je nju Allah odgodio za budući Svijet. Poslaniku se govori da se pridržava onoga što mu je objavljeno, a to je istina koju su prenosili svi poslanici. Svi su oni objavljivali monoteizam: *Pogledaj u odredbama objavljenim poslanicima Našim, koje smo prije tebe slali, da li smo naredili da se, mimo Milostivog, klanja božanstvima nekakvim* (43/45).

Ovdje se dalje iznosi i kazivanje o Mūsāu (alejhi's-selam), iznosi se jedan krug koji predstavlja ovaj stvarni postupak Arapa prema njihovom poslaniku. To kao da je ponovljeni primjer koji sadrži ista protivljenja Mūsāu od strane protivnika, iznosi se oholost faraona i njegov primjer vrijednosti uz upozorenje da je to ono čime se ponose i politeisti.

* * *

A kad Ibrāhim reče ocu svome i narodu svome: "Nemam ja ništa s onima kojima se vi klanjate, (43/26)

ja se klanjam samo Onome koji me je stvorio, jer će mi On, doista, na pravi put ukazati", (43/27)

on učini riječi tevhida trajnim za potomstvo svoje, da bi se dozvali (43/28).

Poziv ka monoteizmu kojim se politeisti suprotstavljaju je poziv njihova pradjeda Ibrāhima. To je poziv kojeg je Ibrāhim uputio svome ocu i narodu svome suprotstavljajući se time njihovom neispravnom vjerovanju, ne povodeći se za njihovim naslijeđenjim vjerovanjem, niti se prihvatajući toga samo zato što je našao svoga oca i svoj narod da se tako klanjaju. Štaviše, on se nije njima dodvoravao niti pravdao da nema nikakve veze s tim vjerovanjem kod otvorenog izjavljivanja. O tome Časni Kur'an kaže:

Nemam ja ništa sa onima kojima se vi klanjate, ja se klanjam samo Onome koji me je stvorio, jer će mi On, doista, na pravi put ukazati (43/26-27).

Iz ovih riječi Ibrāhima (alejhi's-selam) i njegovog pravdanja vidi se da on nema ništa sa onima kojima se oni klanjaju osim samo s Onim koji ga je stvorio. Jasno se vidi da oni nisu bili nevjernici, da nisu negirali Allaha, da Ga uopće nema, nego su Mu pripisivali ortaka i pored Njega klanjali se i drugim božanstvima. Zato Ibrāhim ističe da nema ništa s tim čemu se oni klanjaju, iz tog klanjanja izuzima samo Allaha i opisuje Ga svojstvima koja kažu da se čovjek Allahu klanja, jer ga je Allah stvorio i omogućio mu da odraste. Prema tome, On je Onaj stvarni koji zaslužuje klanjanje, s obzirom da ga je On dao da postoji. Ibrāhimovo vjerovanje potvrđuje da ga je njegov Gospodar uputio, pošto ga je On stvorio, a stvorio ga je da ga uputi. Allah najbolje zna kako ga je uputio.

Ibrāhim je izrekao ove riječi na kojima stoji život, izrekao je riječi tevhida – da je samo jedan Allah, što potvrđuje cjelokupni Bitak:

On učini riječi Tevhida trajnim za potomstvo svoje, da bi se dozvali (43/28).

Ibrāhim (alejhi's-selam) ima najviše udjela za ukorjenjivanje tevhida na Zemlji, za njegovo saopćavanje kasnije pokoljenjima putem svoga potomstva i onih koji su došli poslije njega. To su činili poslanici – njegovi potomci, među kojima su njih trojica Poslanici Odluke: Mūsā, Īsā i Muhammed, posljednji poslanik (alejhi's-selam). Danas, nakon protoka na

desetine stoljeća na Zemlji, ima više od hiljadu miliona sljedbenika velikih vjera koji izražavaju riječi tevhida svoga oca Ibrāhima, koji je učinio da ova riječ bude vječita. Od nje odstupaju samo zalutali. Medutim, ona je trajna, ne gubi se, ona je čvrsto ukotvljena, ne zatresa se, jasna je, ne okružuje je neistina. ... *da bi se dozvali* (43/28) i povratili Onome koji ih je stvorio, zamolili Ga i obožavali Ga. Vratiti se ka jednoj Istini, spoznati je i pridržavati se nje.

Ljudi su znali za tevhid i prije Ibrāhima, ali se monoteizam nije ustalio na Zemlji sve do poslije Ibrāhima. Ljudi su to saznali preko Nuha, Huda, Saliha i, možda, Idrisa i drugih poslanika, ali se monoteizam nije održao da bi kasnije živjeli s njim i za njega. Međutim, kada je monoteizam postao poznat zahvaljujući Ibrāhimu, monoteizam se zadržao i poslije njega. To su ispovijedali, poslije Ibrāhima, svi poslanici neprekidno sve dok nije došao njihov posljednji potomak iz roda Ismailova, njemu najsličniji potomak,[10] Muhammed (alejhi's-selam), posljednji poslanik nosilac tevhida u njegovoj posljednjoj i najpotpunijoj formi koji čini da se cjelokupni život odvija na njemu, na tevhidu koji utiče na svaku aktivnost čovjeka i na svako poimanje.

Ovo je kazivanje o tevhidu počevši od Ibrāhima, tevhidu koji se pripisuje njemu. Ovo je tevhid koga je Ibrāhim učinio da ostane trajno poslije njega. Ovo je taj tevhid koji je stigao i do ovog pokoljenja jednim te istim jezikom poslije Ibrāhima. A kako će ga dočekati oni koji pripadaju Ibrāhimu i narodu Ibrāhimovu?

Dosta je vremena od tada proteklo i Allah je dao iza njih pokoljenja i pokoljenja dok nije došlo vrijeme kada su zaboravili vjeru Ibrāhimovu. Tevhid im je postao tuđ i prezren. Nosioca tevhida dočekali su najgore što može biti, odmjeravali nebesko poslanstvo zemaljskim mjerilima pa je svaka mjera postala netačna:

A Ja sam dopustio ovima, a i precima njihovim da uživaju sve dok im nije došla Istina i Poslanik očevidni (43/29).

A sada, kad im Istina dolazi, oni govore: "Ovo je vradžbina, i mi u nju nikako ne vjerujemo!" (43/30).

---

[10] Džabir prenosi od Božijeg Poslanika (alejhi's-selam) da je rekao: "Bili su mi predočeni poslanici: Mūsā mi je sličio kao da je jedan od ljudi iz Šenue, vidio sam i Īsā sina Merjemina, on je bio najsličniji, koga sam ikad vidio, Urvetu ibni Mes'udu, a vidio sam i Ibrāhima (alejhi's-selam), a on je najbliži, koga sam ikada vidio, vašem sudrugu!"

I još kažu: "Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!" (43/31).

Zar oni da raspolažu milošću Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili. - A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju (43/32).

A da neće svi ljudi postati nevjernici, Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Milostivog od srebra učinili, a i stepenice uz koje se penju, (43/33)

i vrata kuća njihovih i divane na kojima se odmaraju, (43/34)

i ukrase od zlata bismo im dali, jer sve je to samo uživanje u životu na ovom svijetu, a onaj svijet u Gospodara tvoga biće za one koji budu Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih zabrana se klonili (43/35).

U kontekstu se donosi kazivanje Ibrahomovo koji se obraća prisutnim ljudima:

A Ja sam dopustio ovima, a i precima njihovim da uživaju sve dok im nije došla Istina i Poslanik očevidni (43/29).

Kao da se ovim riječima kaže: da ostavimo riječi Ibrāhima, one nemaju nikakve veze s njima niti su one povoljne za njih, nego da pogledamo djela ovih, ona nisu vezana za djelatnost Ibrāhima. I ovima, zaista, i njihovim pradjedovima pripremljeno je uživanje i produžen rok života dok im nije objavljena istina u ovom Kur'anu i dok nije došao jasni Poslanik koji im je izložio ovu istinu sasvim jasno:

A sada, kad im Istina dolazi, oni govore: "Ovo je vradžbina, i mi u nju nikako ne vjerujemo!" (43/30).

Istina se nikada ne miješa sa čarobnjaštvom. Istina je sasvim jasna, a čarobnjaštvo je tlapnja. Oni su prvi znali da je čarobnjaštvo neistina. To nije bilo nepoznato glavešinama Kurejšija, ali su oni obmanjivali mase koje su stajale uz njih, govoreći da je to, zaista, vradžbina i time oglasili svoje nevjerovanje u ovu istinu. To su i potvrdili govoreći: *"I mi u nju nikada ne vjerujemo"* (43/30), da bi ubacili strah u mase da bi i mase povjerovale u ono što oni govore, slijedili ih i poveli se za njima. Oni su postupali sa masom slično postupku svih glavešina svakog naroda, zavodeći ih. To su činili iz straha da im se ne izmaknu mase ispod njihova uticaja i upute ka monoteizmu. Svaka veličina se ruši kada se čovjek klanja i plaši samo Allaha, Uzvišenog, Velikog.

U Kur'anu se dalje govori o njihovu miješanju u određene vrijednosti i mjerila. Oni se suprotstavljaju izboru Muhammeda (alejhi's-selam) da im on prenese istinu i svjetlo.

I još kažu: "Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!" (43/31).

Pod pojmom dva grada misli se na Mekku i Taif. Poslanik (alejhi's-selam) je bio jedan od viđenih Kurejšija i Benu Hašima, a oni su bili veoma ugledni među Arapima. Ličnost Poslanika (alejhi's-selam) bila je poznata zbog moralnog ugleda u njegovoj sredini i prije poslanstva, ali on nije bio plemenski vođa niti starješina šire porodice u sredini koja se ponosi ovim plemenskim vrijednostima. Ovo su namjeravali reći njegovi protivnici u riječima: *Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!* (43/31).

Allah najbolje zna kome će ustupiti poslanstvo. On je izabrao za to zvanje osobu za koju je znao da je spremna za to. Nije htio da povjeri poslanstvo nekome ko je izvan ove prirode, niti moćnom koga ne krasi ova priroda. Allah je zato ovo poslanstvo povjerio osobi koja se odlikuje visokim moralom, a moral je priroda ovog poziva, njegova vidna i istaknuta osobina. Etika je stvarnost ovog poziva. Allah nije izabrao za poslanstvo nekog plemenskog vođu niti starješinu šire porodice niti nekog uglednika ili bogataša da ne bi pomiješao vrijednosti ovog svijeta sa ovim neobičnim pozivom, da se ovaj poziv ne opterećuje nekim ovosvjetskim ukrasima koji ustvari ne znače ništa, da ne bi bilo šta, što nije iz oblasti ovog poziva, da ne bi uticalo na ovaj poziv, da se u poslanstvo ne bi uvukao pohlepnik niti neko ko bi uništio čistotu poziva.

Narod kojim su vladala uživanja i koji ne spoznaju prirodu Allahova poziva nastavili su da se snažno suprotstavljaju:

"Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!" (43/31).

Kur'an im na to odgovara osuđujući njihovo suprotstavljanje Allahovoj milosti Koji je izabrao koga je On htio od Svojih robova. Kur'an im odgovara i na njihovo miješanje zemaljskih i nebeskih vrijednosti, objašnjava im istinu vrijednosti s kojom se oni ponose i govori im o pravoj težini zemaljske vrijednosti u Allahovom mjerilu:

Zar oni da raspolažu milošću Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po

nekoliko stepeni da bi jedni druge služili. - A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju (43/32).

Zar oni da raspolažu milošću Gospodara tvoga? O, čuda, šta oni imaju sa Allahovom milošću? Oni ničim ne raspolažu, ne ostvaruju opskrbu za sebe čak ni najmanju opskrbu na ovoj Zemlji. Mi im to dajemo. Mi smo to razdijelili među njima sukladno našoj mudrosti i procjeni da živi ova zemlja i da se razvija ovaj život:

Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugim uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili (43/32).

Hrana i opskrba potrebna za život na ovom svijetu prati nadarenosti pojedinca, uvjete života, odnose među društvom i dolazi do razlike dijela raspodjele među pojedincima i društvima sukladno tim faktorima. Opskrba se razlikuje od društva do društva iz stoljeća u stoljeće, sukladno organizaciji i povezanosti toga društva i u skladu sa općim uvjetima. Međutim, osnovna naznaka u tome ostaje stalna. Ona se nikada ne mijenja, čak ni u vještački upravljanim društvima u sistemima usmjerene proizvodnje i distribucije. Ona se razlikuje među osobama.

Uzroci te razlike nastaju sa razlikom između društava i vrsta sistema, ali karakteristika razlike i količina opskrbe nikada ne odstupa niti se ikada dogodilo, pa ni u vještački upravljanim društvima usmjerenog pravca, da budu izjednačene sve osobe u ovoj opskrbi: *Mi jedne nad drugima uzdižemo* (43/32).

Mudrost u ovoj primjetnoj razlici u svim stoljećima, svim sredinama i društvima je:

da bi jedni druge služili (43/32).

Da jedni drugima služe, a točak života kada kruži, jedni ljudi, zasigurno služe drugima. Služenje nije potčinjavanje i dominacija, dominacija klase nad klasom ili osobe nad osobom. Nikako! Ovo je značenje bliskosti, jednostavnosti, ne diže se na nivo Allahove vječite riječi. Ne, nikako! Značenje ove riječi trajnije je od bilo kakve izmjene ili napretka nad društvenim i ljudskim položajima i dalekosežnije od promjenjivih uvjeta. Svi su ljudi u službi jedan drugome. Točak života kruži u društvu i čini da jedan drugog služimo u svakoj situaciji i okolnosti. Onaj kome je data opskrba daje opskrbu drugome, njemu potčinjenom. I obratno je ispravno. Ovaj je zadužen da sabire sredstva, hrani se time i opskrbljuje onoga. Jedan drugog opslužuje potpuno jednako. Razlika u opskrbi je to

što je ovaj u službi onoga, a onaj u službi ovoga kod kruženja života. Radnik je u službi inženjera i poslodavca, inženjer u službi radnika i poslodavca, a poslodavac je u službi i inženjera i radnika podjednako. Svi su oni u službi zastupništva na Zemlčji sa razlikom u nadarenosti i spremnosti, a ona se javlja u djelima i opskrbama.

Mislim da mnogi propagatori usmjerenih pravaca uzimaju ovaj ajet kao povod za napad na islam, na njegov društveni i privredni sistem. Mislim, također, da se i mnogi muslimani zadržavaju sa mrmljanjem i nejasnom artikulacijom pred ovim tekstom, kao da odbijaju i optužbe da postoji u islamu razlika u opskrbi među ljudima, odbijaju optužbe da se ljudi razlikuju u opskrbi da bi jedan drugog uzimali u službu.

Smatram da je došlo vrijeme za muslimane da sa islamom zauzmu otvoreni stav apsolutne dominacije, a ne poziciju odbrane pred praznim optužbama. Islam donosi vječne i koncentrisane istine u prirodi ovog Bitke, stalne poput nebesa, Zemlje i njenih zakona koji se ne mijenjaju niti se potresaju.

Priroda ljudskog života bazira se na osnovi razlike u nadarenosti pojedinaca i razlike u tome što pojedini ljudi mogu obavljati kakav posao. Razlika se javlja u savršenstvu tog posla. Ova razlika je neminovna zbog raznovrsnosti poželjnih uloga za zastupništvo na ovoj Zemlji. Kad bi svi ljudi bili kopija jedan drugoga, život ne bi mogao opstati na ovaj način na ovoj Zemlji. Ostali bi mnogi poslovi da se ne bi mogla naći za njih stručna osoba niti onaj ko bi ih obavljao. Onaj ko je dao život i hoće da taj život opstoji i razvija se, On je stvorio i različite stručnosti i spremnosti, prema razlici željenih uloga koje treba izvršiti. Iz ove razlike u ulogama izrasta i razlika u opskrbi. Ovo je to pravilo. Što se tiče razlike u opskrbi, ona se razlikuje od društva do društva, od sistema do sistema, ali nikada se ne negira prirodno pravilo koje je u skladu s prirodom života i njegova razvoja. Zatim nosioci vještačkih i formalnih učenja nikada nisu mogli izjednačiti platu radnika i inženjera i platu vojnika i komandanta, premada su svim silama htjeli da ostvare svoje učenje. Bili su poraženi pred Allahovim zakonom, a što potvrđuje ovaj ajet koji otkriva jedan od stalnih zakona života.

To je situacija sa opskrbom i življenjem na ovom svijetu. Iza toga je Allahova milost:

A milost Gospodara tvoga bolje je od onoga što oni gomilaju (43/32).

Allah bira za tu milost koga hoće, bira među ljudima one koji su sposobni za to. Između te milosti i ponude života na ovom svijetu nema nikakve veze. Allahova milost nema nikakve spone sa vrijednostima života na ovom svijetu. Vrijednosti ovog života su krajnje beznačajne kod Allaha. Najzad u njima uživaju i dobri i griješnici, uživaju i dobri i loši, dok se Allahova milost odnosi samo na odabrane.

Vrijednosti ovog svijeta su zaista beznačajne i jeftine jer da je Allah htio, mogao ih je sve dati nevjernicima, ali je ovako postupio radi iskušenja ljudi koje bi ih moglo odvraćati od vjere u Allaha:

A da neće svi ljudi postati nevjernici, Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Milostivog od srebra učinili, a i stepenice uz koje se penju, (43/33)

i vrata kuća njihovih i divane na kojima se odmaraju, (43/34)

i ukrase od zlata bismo im dali, jer sve je to samo uživanje u životu na ovom svijetu, a onaj svijet u Gospodara tvoga biće za one koji budu Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih zabrana se klonili (43/35).

To bi bilo tako da Allah nije htio izložiti ljude iskušenju. Allah zna njihovu slabost i uticaj ponude ovog svijeta na njihovo srce. On bi onome ko ne vjeruje u Milostivoga, Vlasnika velike i neograničene milosti , dao kuće čiji su krovovi od srebra i stepenište od zlata, kuće brojnih ulaza, dao bi palače ispunjene krevetima za nasloniti se sa raznim bogatim ukrasima aludirajući time da su srebro i zlato, ukrasi i uživanja, beznačajni - jer se tako jeftino daju onome ko ne vjeruje u Milosnoga:

...jer sve je to samo uživanje u životu na ovom svijetu (43/35).

To prolazno uživanje ne prelazi granice života ovog svijeta, bezvrijedno je to uživanje koje odgovara životu ovog svijeta:

...a onaj svijet u Gospodara tvoga biće za one koji budu Njegova naređenja izvršavali (43/35).

Ovi su počašćeni kod Allaha zbog izvršavanja Allahovih naređenja. On im je pohranio ono što je plemenitije i trajnije. Utiče na njih onim što je jače i cjenjenije i odlikuje ih nad onima koji ne vjeruju u Milostivoga, od onih kojima daje ta jeftina uživanja koja daje i životinjama. Kod izlaganja života ovog svijeta Allah donosi nekoliko primjera imetka, ukrasa i uživanja da bi stavio mnoge na iskušenje, a najgore je iskušenje kada se primijeti imetak u rukama nevjernika, a primijeti da su ruke čestitih ljudi prazne, ili se vidi da su čestiti ljudi u poteškoći i iskušenju, a oni drugi u snazi,

bogatstvu, moćni i na položaju dominacije. Allah zna odraz ovog iskušenja u ljudskim dušama, ali im otkriva beznačajnost te vrijednosti i njenu prezirnost, otkriva im, takoder, kakve je vrijednosti pohranio čestitim ljudima koji izvršavaju svoje obaveze prema Allahu. Vjerničko srce je smireno zbog Allahovog izbora čestitima, a i griješnicima.

To su oni koji su se suprotstavili Allahovu izboru čovjeka kome nije dato nikakvo dobro ovog svijeta. To su oni koji vrednuju čovjeka starješinstvom kojeg oponaša ili imetkom s kojim raspolaže. Smatraju, na osnovu ovih djela, da je ništavno protivljenje ovih i da su oni bezvrijedni kod Allaha, smatraju da je to dato najgorem Allahovu stvorenju i najmržem kod Allaha. Ona ne ukazuje na bliskost Njemu niti govori o zadovoljstvu, ne ukazuje na izbor najboljega.

Ovako Kur'an postavlja stvari svaku na svoje mjesto i otkriva Allahov zakon o raspodjeli opskrbe na ovom i Budućem svijetu, potvrđuje da je stvarna vrijednost, kao što je kod Allaha, stalna, a to je povodom odgovora onima koji se protive poslanstvu Muhammeda (alejhi's-selam), njegovu izboru i odbacivanja oholih velikana.

Ovako Kur'an utvrduje osnovna pravila i cjelovite istine koje se ne potresaju niti mijenjaju. Na njih ne utiču izmjene u životu, ni sistemi, ni brojnosti pravaca i učenja, ni raznovrsnost sredine. Postoje zakoni života koji su stalni. Život se kreće u njihovu krugu, ali ne iskače iz krugova tih zakona. Oni čija je preokupacija promjenjljive pojave i koje odstupaju od odredaba stalnih činjenica, oni ne spoznaju Allahov zakon niti im je on dostupan, zakon koji uskladuje stalno i promjenjivo u krutosti života i njegovim fazama. Oni smatraju da stalni razvoj ne dozvoljava da postoje bilo kakva stalna pravila za bilo šta, i odbacuju da postoji bilo kakav stalni zakon do zakon stalnog razvoja. Oni odriču da postoji stalni zakon, nego ističu da postoji zakon stalnog razvoja. Ovo je taj jedini zakon u kojeg oni vjeruju da je stalan. Medutim, mi, pretstavnici islamskog vjerovanja, vidimo u realnosti života potvrdu za ono što odreduje Allah, vidimo postojanje i stalnosti i promjene koje su potrebne u svakom uglu Kosmosa i u svakom uglu života. Najbliža nama ta potreba je stalnost razlike u opskrbi ljudi i izmjena porijekla razlike i njenih uzroka u sistemima i društvima. Ova obligatnost je konstantna i u drugim primjerima.[11]

* * *

[11] M. Qutb *Fikretu'l-islam ani'l-Kevni we'l-hajati we'l-insan* izvod iz nedovršenog djela.

Pošto je objašnjena ništavnost ponuda života ovog svijeta i beznačajnost tih ponuda za Allaha, sve ono što je dato griješnicima i lažovima ne ukazuje da se time stiče bilo kakva čast kod Allaha niti to ukazuje na spas. Zatim, budući je svijet pripremljen za one koji izvršavaju svoje obaveze, tada je nastavio da objašnjava kakva je sudbina onih koji ostvare i postignu te ponude ovog svijeta, a ostanu slijepi i ne spominju Allaha, koji su odstupili od pokornosti koja im omogućuje opskrbu budućeg svijeta pripremljenu za one koji su bogobojazni.

Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati; (43/36)

oni će ih od pravog puta odvraćati, a ljudi će misliti da su na pravom putu (43/37).

I kada koji dođe pred Nas, reći će: "Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!" (43/38).

Toga dana vam neće biti od koristi to što ćete u muci zajedno biti, kad je jasno da ste druge Allahu ravnim smatrali (43/39).

Termin *el-ašijj* upotrijebljen ovdje u tekstu Kur'ana znači izgubiti vid. To se pretežno dešava kod suočenja sa jakim i blještavim svjetlom u koje oko ne može da gleda kad nastupi mrak i zamorno oko ne može da primijeti prazninu. Ponekad je to kao posebna bolest, a ovdje se misli na sljepilo i odstupanje od sjećanja na Milosnoga, odstupanje od osjećaja da On jest, ima, odstupanje od osjećaja Njegove kontrole u svijesti čovjeka:

Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati; (43/36).

Allahovo htijenje je odredilo da čovjeka stvori takvim kakav čovjek jeste, a kad čovjek zatvori svoje srce i spriječi prodor sjećanja na Allaha u svoje srce, šejtan nađe stazu da mu se približi, veže ga za sebe, postane mu loš drug koji ga zavodi i uljepšava mu ono što je ružno i loše. Ovaj uvjet i njegov odgovor u ovom odrazu govore o cjelovitom i stalnom htijenju s kojim se ostvaruje rezultat čim se ostvari uzrok kao što je to Allah odredio u Svome znanju.

Uloga loših drugova – šejtana je da odvraćaju svoje drugove od Allahova Puta, dok ovi misle da su na pravom putu:

oni će ih od pravog puta odvraćati, a ljudi će misliti da su na pravom putu (43/37).

Ovo je nešto najgore što može učiniti drug drugu, a to je da ga odvraća od jedinog namjerenog puta, ne dozvoljava mu da se otrijezni ili da uoči zabludu pa da krene pravo nego ga obmanjuje, zavarava ga da ide pravom namjerenom stazom i to tako sve dok se ne suoči sa bolnom sudbinom.

Izraz *le jesudunehum* i *jahsebune* upotrijebljeni u tekstu u *imperfektu* predstavlja radnju koja je trajno izložena pogledima, primjećuju je jedni, a ne vide drugi zalutali koji padaju u zamke i ne osjetivši, a onda ih iznenadi kraj dok još i ne pomišljaju:

I kada koji dođe pred Nas, reći će: "Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!" (43/38).

Tako se u tekstu prenosi u jednom času sa ovog svijeta na budući svijet i traka života se zatvara, nastaje sljepilo (kod onih koji se nisu sjećali Milostovoga) do kraja kruženja i to odjednom, ne očekujući. Ovdje se otrijezne kao što se otrijezni mahmurna pijanica, otvaraju se oči nakon sljepila. Jedan od njih pogleda na lošeg mu druga koji ga je zavodio i obmanjivao tvrdeći da je to pravi put, a odveo ga u propast, pogleda na njega ljutito govoreći: *Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada* (43/38). Kamo sreće da se nismo nikada ni susreli na ovoj velikoj udaljenosti!

Kur'an je popratio riječi druga koji je upropastio svoga druga riječima: *"Kako si ti bio zao drug!"*(43/38).

Na kraju slušamo riječi velikog očaja i jednog i drugog kada se spušta zastor nad svima:

Toga dana vam neće biti od koristi to što ćete u muci zajedno biti, kad je jasno da ste druge Allahu ravnim smatrali (43/39).

Kazna je cjelovita. Nju neće ublažiti zajedništvo niti međusobno dijeljenje ortaka, da bi kazna splasla.

* * *

Tada kur'anski tekst napušta ove u vrijeme njihove očajničke i ponižavajuće scene. Ostavlja ih da se međusobno kore i grde. Riječi

upućuje Poslaniku (alejhi's-selam), tješi ga zbog ove očajne sudbine kojom skonča jedna grupa ljudi, izjavljuje mu saučešće zbog njihova odbijanja i nevjerovanja u ono što je Poslanik (alejhi's-selam) donio i potvrđuje mu da je istina ono što mu je objavljeno, da je to stalna istina od davnina u poslanstvu svakog poslanika:

Zar ti da dozoveš gluhe i uputiš slijepe i one koji su u očitoj zabludi?! (43/40).

Ako bismo ti dušu uzeli, njih bismo, sigurno, kaznili, (43/41)

ili, kad bismo htjeli da ti pokažemo ono čime im prijetimo, - pa Mi njih možemo svakom kaznom kazniti (43/42).

Zato se drži onoga što ti se objavljuje, jer ti si, uistinu, na pravom putu (43/43).

Kur'an je, zaista, čast i tebi i narodu tvome; odgovaraćete vi (43/44).

Pogledaj u odredbama objavljenim poslanicima Našim, koje smo prije tebe slali, da li smo naredili da se, mimo Milostivog, klanja božanstvima nekakvim (43/45).

Ovaj smisao se ponavlja u Kur'anu tješeći Poslanika (alejhi's-selam) i objašnjavajući mu prirodu upute i zablude, vraća to Allahovu htijenju i samo Njegovoj odredbi, izvodi to iz okvira zadatka Poslanika (alejhi's-selam) i postavlja granice koje razdvajaju područje ljudske ograničene moći i to na najuzvišenijem stepenu – stepenu poslanstva i između božanske neograničene moći, i izvodi značenja monoteizma u najpreciznijoj formi i na najprijatniji način:

Zar ti da dozoveš gluhe i uputiš slijepe i one koji su u očitoj zabludi?! (43/40).

Oni nisu ni gluhi ni nijemi nego su u zabludi kao gluhi i nijemi. Njima ništa ne koristi poziv na Pravi Put, ništa im ne koristi ukazivanje na dokaze Pravog Puta. Uloga poslanika je da omogući da čuje onaj ko može čuti, da uputi onoga ko vidi, a ako su im organi oslabili i zaklonili prozore njihovih srca i duša, onda Poslanik nije odgovoran za njihovu uputu ili zabludu. On je izvršio svoj zadak koji je mogao izvršiti.

Allah preuzima to pitanje nakon što je Poslanik obavio svoj ograničeni zadatak:

Ako bismo ti dušu uzeli, njih bismo, sigurno, kaznili, (43/41)

ili, kad bismo htjeli da ti pokažemo ono čime im prijetimo, - pa Mi njih možemo svakom kaznom kazniti (43/42).

Ovo pitanje ne iskače iz ove dvije situacije, pa ako Allah dušu uzme Svome Poslaniku, On će preuzeti na Sebe da kazni one koji su Poslanika nagonili u laž, a ako bi Allah dao Poslaniku da živi dok se ne ostvari ono na što ih upozorava, On može da to upozorenje ostvari. Oni se ne mogu izvući. Ovo pitanje se vraća Allahovu htijenju i Njegovoj moći u oba slučaja. Allah je Gospodar poziva, a Poslanik je samo poslanik:

Zato se drži onoga što ti se objavljuje, jer ti si, uistinu, na pravom putu (43/43).

Ustraj na tome na čemu si! Idi putem, ne osvrći se šta je bilo s njima i šta će eventualno biti. Idi svojim putem smirenoga srca *jer ti si, uistinu, na pravom putu* (43/43). Neka te niko ne okrene, ne skrene, niti odvoji od toga puta.

Ovo vjerovanje vezano je za činjenicu velikog Kosmosa. Ona je u skladu sa cjelovitim zakonom na kome počiva ovaj Bitak. Ovo vjerovanje odvija se sa Kosmosom, ne odvaja se od njega niti rastavlja. Ono vodi svoga nosioca prema Stvoritelju ovog Bitka, pravo, njegovo putovanje je sigurno na tom putu.

Uzvišeni Allah ustaljuje Svoga Poslanika (alejhi's-selam) učvršćivanjem ove Istine. U tome je i ustaljenje i nosilaca ove vjere poslije Poslanika (alejhi's-selam), bez obzira na koliko otpora nailazili kod onih koji su odbjegli od ovog pravca:

Kur'an je, zaista, čast i tebi i narodu tvome; odgovaraćete vi (43/44).

Tekst ovog ajeta predstavlja jedan od dva dokaza:

- da je ovaj Kur'an opomena tebi i tvom narodu, za što ćeš biti pitan na Sudnjem danu. Poslije ove opomene nema drugog dokaza;

-Da ovaj Kur'an uzdiže tvoj spomen i tvoga naroda. Ovo se zaista dogodilo.

Što se tiče samog Poslanika (alejhi's-selam), na njega stotine miliona usana donose *salavat,* sjećaju ga se sa velikom ljubavi nastupom dana i noći, počev od prije hiljadu i četiri stotine godina otprilike. Stotine miliona srca kucat će sjećajući ga se i voleći od tog dalekog vremena pa dok Allah bude dao da se naslijeduje Zemlja i život bude na njoj.

Što se tiče njegova naroda, pa Kur'an, kada im je stigao, o njima svijet nije ništa znao niti išta osjećao, a ako je nešto i znao, smatrao ih je da su na margini života, nevažni. Kur'an im je dao veliku ulogu u historiji ovog svijeta. To je Knjiga s kojom su se oni suočili sa cijelim svijetom i zahvaljujući toj Knjizi svijet ih je upoznao. To je saznanje o njima i to saznanje i uvažavanje trajalo je sve dok su se oni pridržavali sadržaja Kur'ana, a kada su se prošli Kur'ana, i Zemlja ih je osudila. U očima svijeta postali su nevažni, svijet ih je odbacio daleko na pozadinu povorke, nakon što su bili ugledni rukovodioci te povorke.

To je velika odgovornost za koju će biti pitan ovaj Ummet, koga je odabrao Allah za Svoju vjeru, odabrao ga da vodi odbjeglu ljudsku karavanu, a pošto su proigrali to povjerenje – taj emanet, u Kur'anu su upozoreni: *odgovaraćete vi (43/44).*

Ovo posljednje značenje je šire i obuhvatnije i ja sam sklon da ga prihvatim:

Pogledaj u odredbama objavljenim poslanicima Našim, koje smo prije tebe slali, da li smo naredili da se, mimo Milostivog, klanja božanstvima nekakvim (43/45).

Monoteizam je osnova jedine Allahove vjere, od najstarijeg poslanika u vremenu. Pa zašto griješe ovi i oslanjaju se na božanstva koja obožavaju mimo Milostivoga?

Kur'an potvrđuje ovu činjenicu ovdje na ovaj jedinstven način. To je slika Poslanika (alejhi's-selam) koji pita prethodne poslanike o ovom problemu. *Da li smo naredili da se, mimo Milostivog, klanja božanstvima nekakvim (43/45)?* Na ovo pitanje stigao je kategorički odgovor u Kur'anu od svih poslanika. To je slika, doista, interesantna. To je stil koji nagovještava jak uticaj na srca ljudi.

Između Poslanika (alejhi's-selam) i poslanika koji su bili prije njega postoji velika razdaljina i u mjestu i u vremenu. Tamo su razdaljine i u životu i smrti, one su daleko veće od razdaljina u mjestu i vremenu. Medutim, ove sve razdaljine postaju ništavne ovdje pred stalnom neprekidnom činjenicom, činjenicom jedinstva poslanstva koncentrisanog u cjelini na monoteizmu. To je garancija da se istakne i potvrdi ništavnost vremena i mjesta, života i smrti i svih ostalih promjenljivih pojavnosti. Na toj garanciji susreću se životi i smrti kroz protok vremena sporazumijevajući se i upoznavajući se. Ovo je taj kur'anski ugodni i čudni izraz.

Mada za Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i njegovu braću poslanike nema nešto da je daleko, a drugo da je blizu u odnosu na njihova Gospodara; tamo vazda postoji taj iskonski moment u kome postoje prepreke i podižu se sa njih barijere da bi se pojavila u punom sjaju cjelovita Istina, gola, bez ikakve zavjese, istina čovjeka i istina cjelovitog Bitka i svijeta na njemu da bi zasijala jednost povezanosti. S te jednosti već su spale prepreke vremena, mjesta, oblika i slike. Poslanik (alejhi's-selam) tu postavlja pitanje i odgovara mu se bez prepreke i zastora, kao što se dogodilo za vrijeme Noćnog putovanja i Miradža.

Na ovakvim i sličnim mjestima bilo bi, doista, lijepo da se mnogo ne zadržavamo u našem životu. Ovo uobičajeno nije cjeloviti zakon, jer su nama poznate samo neke pojavnosti i djela ovog Bitka, ali samo onda kada smo upućeni na neki dio zakona koji vlada u Kosmosu. Ovo zbog toga što postoje izvjesni zastori u našem formiranju i kod naših čula i svega uobičajenog koje se gradi na čulima. Što se tiče momenta kada se čovjek ili njegova duša oslobodi ovih prepreka i zastora, onda će susret gole činjenice čovjeka sa golom činjenicom bilo čega drugoga biti sasvim lakši od doticaja tijela sa tijelom.

* * *

U kontekstu tješenja Poslanika (alejhi's-selam) zbog suprotstavljanja njemu od strane nekih velikana njegova naroda, zbog njegova odabira za Allahova poslanika i njihova ponosa neistinitim vrijednostima, ponude života ovog svijeta, donosi se i jedan krug kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam), faraonu i njegovim glavešinama. U tom kazivanju se iznosi ponos i oholost faraona koje je slično ponosu onih koji govore: *"Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada"* (43/31), ovdje se govori i o ponosu faraona i njegovu hvalisanju zbog posjeda i vlasti, govori se i o njegovu postavljanju pitanja sa ponosom i ohlošću: *"Zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ovi rukavi rijeke koji ispred mene teku, - shvaćate li?"* (43/51). Ovdje se govori i o faraonom napuhivanju nad Mūsāom, Allahovim robom i poslanikom, da Mūsā nema nikakva ugleda u ovoj zemlji i ovosvjetskim ponudama i dobrima: *"I zar ja nisam bolji od ovoga bijednika koji jedva umije da govori?"* (43/52). Tu se navodi i prijedlog faraona koji sliči prijedlogu politeista koji su govorili: *"Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?"* (43/53).

Ovo je kao ponovljena kopija ili ista priča koja se ponavlja.

U nastavku teksta objašnjava se i odgovor faraonu od strane zaplašene i potčinjene svjetine usprkos nadnaravnosti koje im je izložio Mūsā (alejhi's-selam), iskušenju i nesreći koja ih je zadesila i traženju od Mūsāa pomoći da zamoli svoga Gospodara da im On skine s njih nesreću i iskušenje.

Nadalje se govori kakva je bila posljedica nakon što ih je Allah obavezao dokazom u saopćenju: *A kad izazvaše Naš gnjev, Mi ih kaznismo i sve ih potopismo, i učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim* (43/55-56).

Eto, oni su ti kasniji, ne uzimaju nikakvu pouku niti se daju opomenuti.

Kroz kazivanje ovog kruga manifestira se jednota poslanstva, programa i smjera, a javlja se i priroda onih koji su oholi i priroda nasilnika kod dočeka poziva na istinu, njihov ponos praznim i ništavnim ponudama ovog svijeta, priroda širokih masa koje su plašili i ugnjetavali velikani i nasilnici tokom brojnih stoljeća.

* * *

Još davno Mi smo poslali Mūsāa sa znamenjima Našim faraonu i glavešinama njegovim, i on je rekao: "Ja sam, doista, Gospodara svjetova poslanik!" (43/46).

I pošto im je donio znamenja Naša, oni su ih, odjednom, počeli ismijavati (43/47).

Ovdje se iznosi događaj prvog susreta Mūsāa i faraona i ukazuje se na improviziranu pripremu za iznošenje osnovnog momenta koji se namjerava ovim kazivanjem na ovom mjestu. To je sličnost protesta faraona i njegovih vrijednosti protestima politeista Arapa i njihovih vrijednosti. Ovdje se sažima činjenica Mūsāova poslanstva. *I on je rekao: "Ja sam, doista, Gospodara svjetova poslanik!"* (43/46). To je gola činjenica koju je objavljivao svaki poslanik da je on *poslanik*, da je Onaj koji ga je poslao *Gospodar svjetova*.

Ovdje se dosta brzo ukazuje i na znamenja koje je Mūsā izložio. Ovo ukazivanje završava se predstavljanjem kako je ta znamenja narod dočekao: *Oni su ih, odjednom, počeli ismijavati* (43/57), kao i sve neznalice koje se drže oholo i visoko.

To ukazivanje popraćeno je iskušenjima kojim je Allah kaznio faraona i njegove glavešine, a koja su podrobnije iznijeta u drugim surama:

I Mi smo im dokaze pokazivali, sve jedan veći od drugoga, i na muke smo ih stavljali ne bi li se dozvali (43/48).

"O, ti, čarobnjače!" - govorili su oni – "zamoli Gospodara svoga, u naše ime, na temelju tebi datog obećanja, mi ćemo sigurno pravim putem poći!" (43/49).

A čim bismo ih nevolje oslobodili, začas bi obavezu prekršili (43/50).

Tako, ovi dokazi koje je pokazao Mūsā (alejhi's-selam) nisu pozivali u vjeru, iman. On je donosio dokaze jedan za drugim od kojih je svaki bio veći od prethodnoga, što potvrđuju Allahove riječi navedene na brojnim mjestima. Sadržaj toga je da nadnaravnost ne upućuje srce koje nije pripremljeno za uputu, da poslanik ne može učiniti gluhom da čuje, niti slijepog uputiti.

Čudne su riječi faraona i njegovih glavešina koje Kur'an donosi ovdje. *"O ti čarobnjače... "Zamoli Gospodara svoga, u naše ime, na temelju tebi datog obećanja, mi ćemo sigurno pravim putem poći!"* (43/49). Oni su pred iskušenjem, oni traže pomoć od Mūsāa da im otkloni ovo iskušenje ali i pored toga oni njemu govore: *"O ti čarobnjače!"* (43/49), kao što mu govore: *"Zamoli gospodara svoga, u naše ime, na temelju tebi datog obećanja."* (43/49). Mūsā im odgovara da je on poslanik *Gospodara svjetova* (7/104). Nema drugog Gospodara. On je Jedini. Međutim, ni nadnaravnosti, ni riječi poslanika ne dotiču srca niti se miješa u tim srcima svjetlost vjerovanja, uprkos tome što oni kažu: *"Mi ćemo sigurno, pravim putem poći!"* (43/49).

A čim bismo ih nevolje oslobodili, začas bi obavezu prekršili (43/50).

Međutim, nadnaravnost je djelovala na široke mase. Istina je našla put da prodre u njihova potčinjena srca. Ovdje se ističe faraon sa svojim ugledom i vlašću, u svom punom sjaju i ukrasu, opčinjavanjem pameti prostih masa jednostavnom logikom. Međutim, on je nalazio ugled među ljudima koji su robovali u vrijeme nasilja i bili potčinjeni blijeskom i sjajem:

I faraon obznani narodu svome: "O narode moj," reče on – "zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ovi rukavi rijeke koji ispred mene teku, - shvaćate li? (43/51).

I zar nisam ja bolji od ovoga bijednika koji jedva umije da govori? (43/52).

Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?" (43/53).

Carstvo Misira i oni rukavci rijeke koji teku pored faraona je nešto sasvim blizu i primijetno masama, lahko je ukazati na njih, ali u poređenju carstva nebesa i Zemlje i onoga što je između njih i Misira nije ravno ni koliko jedne praške. To je nešto što traži vjerničko srce koje osjeća i veže odmjeravanje između toga i između malog i beznačajnog carstva Misira.

Robovski podcijenjene i zanemarene mase sprečava sjaj koji potčinjava i koji je bliže oku da se njihova srca ne trijezne, njihovi umovi ne razmišljaju o kosmičkom širokom i dalekom carstvu.

Osim toga, faraon je znao kako da razigra ova srca i obmani ih bližim sjajem i blijeskom:

I zar nisam ja bolji od ovoga bijednika koji jedva umije da govori? (43/52).

Pod pojmom bijeda želi se reći da Mūsā nije ni car ni vladar, pa ni čuven ni poznat. Možda faraon ukazuje ovim da je Mūsā porijeklom iz tog robovskog i bijednog naroda, naroda Israila, ili kako kaže: *jedva umije da govori* (43/52), to jest, da mu je govor bio kompliciran i nerazumljiv. Ovo je bilo poznato odranije i prije Mūsāova odlaska iz Egipta, poznato je da je imao govornu mahanu. Allah mu je uslišao molbu kada Mu se Mūsā obratio: *"Gospodaru moj," – reče Mūsā- "učini prostranim prsa moja i olakšaj zadatak moj: odriješi uzao sa jezika mog da bi razumjeli govor moj"* (20/25-28). I odriješen mu je uzao, sa jezika i mogao je da objašnjava i postane jasan.

Razumljivo je da je kod jednostavnih i zanemarenih masa faraon, koji vlada carstvom Misira i rukavcima Nila koji teku kroz Misir, bio bolji od Mūsāa i istinite riječi Mūsāove, položaja poslanstva i poziva na spas od bolne patnje:

Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata? (43/53).

Baš tako! Tim praznim i jeftinim ponudama, narukvicama od zlata, da potvrdi poslanstvo Poslanik!? Narukvice od zlata da budu ravne većem broju nadnaravnosti kojima je Allah ojačao Svoga plemenitog Poslanika?! Ili je, možda, mislio sa stavljanjem narukvica od zlata, da to ide zajedno sa carstvom, jer je tada takav kod njih bio običaj, da poslanik može biti car ili vladar?!

Ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki? (43/53).

Ovo je drugi vid suprotstavljanja koji, također, ima podčinjavajući sjaj koga rado prihvaća masa i smatra da je to usmjereno suprotstavljanje. To je suprotstavljanje koje se ponavlja i s kojim je bilo suočeno više poslanika:

I on zavede narod svoj, pa mu se pokori; oni su, doista, bili narod grešni (43/54).

Nasilničko omalovažavanje i zavođenje širokih masa je nešto što ne izaziva čuđenje. Oni prvo izoliraju mase od metoda saznanja, odstrane od njih sve istine, kako bi ih zaboravili i ne navraćali na njih da ih ispituju. Pored toga, oni unose u mase i strah kroz faktore koje oni hoće, tako da duše širokih masa nose u sebi pečat ovih vještačkih faktora. Kada to nasilnici urade, onda im je sasvim lahko zavesti široke mase, lahko ih vode za sobom gdje hoće, bilo desno ili lijevo, mase idu tamo sasvim mirno.

Nasilnici mogu uraditi sa masama ovo samo ako narod griješi i ne ide Pravim Putem, ako se ne drži Allahova užeta, niti to mjeri mjerilom vjerovanja. Međutim, prave vjernike teško je nasilnicima obmanuti, zavesti i poigravati se s njima kao sa peruškom na propuhu. Time Kur'an i objašnjava odgovor širokih masa faraonu riječima:

I on zavede narod svoj, pa mu se pokori; oni su, doista, bili narod grešni (43/54).

Ovdje se završava faza iskušenja, upozorenja i objašnjenja. Allah je znao da ovaj narod ne vjeruje. Nered je zavladao, potčinjena masa nasilniku faraonu koji se ponosi ohološću nije primjećivala jasne dokaze i svjetlo pa se Allahova riječ obistinila i ostvarilo se upozorenje:

A kad izazvaše Naš gnjev, Mi ih kaznismo i sve ih potopismo, (43/55)

i učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim (43/56).

Uzvišeni Allah govori Sam o Sebi, govori o kazni i rušenju pokazujući time Svoju srdžbu i silu na ovom mjestu: *A kada izazvaše Naš gnjev* (43/55), tj. naljutiše Nas da ne može biti više, *Mi ih kaznismo i sve ih potopismo* (43/55), tj. i faraona, njegove glavešine i njegovu vojsku. Oni su potopljeni idući tragom Mūsāa i Mūsāova naroda. Time ih je Allah učinio prethodnicom kakva slijedi svakog kasnijeg griješnika, *učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim* (43/56), koji dolaze poslije njih, spoznaju njihovu namjeru i izvlače sebi pouku.

* * *

Ovako se susreće ovaj krug kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam) sa sličnim krugom kazivanja o Arapima i njihovu suočavanju sa plemenitim Poslanikom. Ovim kazivanjem se učvršćuje Poslanik (alejhi's-selam) i vjernici s njim, upozoravaju se oponenti politeisti sa sudbinom kakva je zadesila prethodnike.

Kod izlaganja ovog kazivanja istina se susreće u skladu sa izloženim krugom, postojećom situacijom i ciljem koji se želi u ovoj postojećoj situaciji. Ovo kazivanje postaje, na ovaj način, predmet odgoja u Božanskom mudrom programu.

* * *

U kontekstu se dalje prelazi sa ovog kruga kazivanja o Mūsāu na kazivanje o Īsāu, a povodom rasprave njegova naroda o njihovu klanjanju melekima i klanjanju nekih sljedbenika Knjige Mesihu. Ovo je donijeto u posljednoj cjelini ove sure.

« وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ * وَقَالُوا : أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ ؟ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا ، بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ * إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ * وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ

يَخْلُفُونَ * وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ، هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ * وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ.

« وَلَمَّا جَاءَ عِيسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ: قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ، وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ * إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ، هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ * فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ.

« هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ؟ * الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ.

« يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ * الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ * ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ * يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ، وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ * وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ * لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ.

« إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ * لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ * وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ * وَنَادَوْا: يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ. قَالَ: إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ.

« لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ، وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ * أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ * أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ؟ بَلَىٰ، وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ.

« قُلْ : إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَانِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ * سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ * فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ * وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌ ، وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ * وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ، وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ، وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ * وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ .

« وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ : مَنْ خَلَقَهُمْ ؟ لَيَقُولُنَّ : اللَّهُ . فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ؟ * وَقِيلِهِ : يَارَبِّ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ .

« فَاصْفَحْ عَنْهُمْ ، وَقُلْ : سَلَامٌ ، فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ » . .

A kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni, zbog toga, zagalamili (43/57)

i rekli: "Da li su bolji naši kumiri ili on?" A naveli su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali, jer su oni narod svađalački (43/58).

On je bio samo rob koga smo Mi poslanstvom nagradili i primjerom za pouku sinovima Israilovim učinili, - (43/59)

a da hoćemo, mogli bismo neke od vas u meleke pretvoriti da vas oni na Zemlji naslijede; (43/60)

i Kur'an je predznak za Smak svijeta, zato nikako ne sumnjajte u nj i slijedite uputstvo Moje, to je pravi put, (43/61)

i neka vas šejtan nikako ne odvrati, ta on vam je, doista, neprijatelj otvoreni (43/62).

A kad je Īsā očita znamenja donio, on je rekao: "Donosim vam mudrost i dolazim da vam objasnim ono oko čega se razilazite. Zato se Allaha bojte i meni se pokoravajte, (43/63)

Allah je i moj i vaš Gospodar, pa se Njemu klanjajte, to je pravi put!" (43/64).

Ali su se stranke između sebe podvojile, pa neka iskuse nesnosnu patnju na Dan bolni oni koji o Njemu krivo govore! (43/65).

Zar ovi čekaju da im Smak svijeta iznenada dođe, a oni bezbrižni? (43/66).

Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili: (43/67)

"O robovi Moji, za vas danas straha neće biti, niti ćete i za čim tugovati; (43/68)

oni koji su u ajete Naše vjerovali i poslušni bili - (43/69)

uđite u džennet, vi i žene vaše, radosni!" (43/70).

Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata, u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju, i u njemu ćete vječno boraviti (43/71).

"Eto, to je džennet koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste radili, (43/72)

u njemu ćete svakovrsnog voća imati od kojeg ćete neko jesti" (43/73).

A nevjernici će u patnji džehennemskoj vječno ostati, (43/74)

Ona im se neće ublažiti i nikakve nade u spas neće imati (43/75).

Nismo im Mi nepravedni bili, oni su sami sebi nepravdu nanijeli (43/76).

Oni će dozivati: "O Mālik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!" - a On će reći: "Vi ćete tu vječno ostati!" (43/77).

Mi vam Istinu šaljemo, ali većini vam je Istina odvratna (43/78).

Ako oni pletu zamke, i Mi ćemo zamke njima postaviti (43/79).

Zar oni misle da Mi ne čujemo šta oni nasamo razgovaraju i kako se među sobom dogovaraju? Čujemo Mi, a izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju (43/80).

Reci: "Kad bi Milostivi imao sina, ja bih se prvi klanjao! (43/81)

Neka je uzvišen Gospodar nebesa i Zemlje, Onaj koji svemirom vlada i koji je iznad onoga kako Ga oni opisuju!" (43/82).

Zato ih ostavi neka se iživljavaju i zabavljaju dok ne dožive Dan kojim im se prijeti, (43/83)

On je Bog i na nebu i na ze,lji, On je Mudri i Sveznajući! (43/84).

I neka je uzvišen Onaj čija je vlast na nebesima i na zemlji, i između njih, On jedini zna kada će Smak svijeta biti, i Njemu ćete se svi vratiti! (43/85).

Oni kojima se oni, pored Njega, klanjaju – neće moći da se za druge zauzimaju; moći će samo oni koji Istinu priznaju, oni koji znaju (43/86).

A ako ih zapitaš ko ih je stvorio, sigurno će reći: "Allah!" Pa kud se onda odmeću? (43/87).

I tako mi Poslanikovih riječi: "Gospodaru moj, ovo su, zaista, ljudi koji neće vjerovati!" (43/88)

ti se oprosti od njih i reci: "Ostajte u miru!" – ta sigurno će oni zapamtiti! (43/89).

U ovoj posljednjoj cjelini ove sure donose se njihove bajke i mitska kazivanja o njihovu klanjanju melekima, prenosi se jedan slučaj njihovog polemiziranja kojeg su oni prakticirali hvaleći svoje slabe doktrinarne stavove, ali ne u namjeri da se dođe do istine, nego iz čistog licemjerstva i nečega što je nemoguće.

Kada im je to bilo rečeno: *I vi, i oni kojima se, pored Allaha, klanjate - bićete gorivo u džehennemu* (21/98) - ovdje se misli na njihove toteme za koje su smatrali da predstavljaju meleke i njih takve obožavali. Bilo im je rečeno: Svaki onaj koji se klanja i sve ono čemu se on klanja osim Allahu bit će u vatri. Kada im je to bilo rečeno, neki donesoše primjer Īsāa sina Merjemina, a njemu su se klanjali neki od njegova naroda, i pitaše, da li će i on biti u vatri. Ovo je rečeno samo radi rasprave i iz licemjerstva, zatim su dodali: Ako se sljedbenici Knjige klanjaju Īsāu, a on je čovjek, onda mi smo na boljem putu, mi smo upućeniji jer se klanjamo melekima, a oni su kćeri Allahove. I ovo je neistina i počiva na neistini.

U povodu ovoga u kontekstu ove sure se spominje nešto o kazivanju Īsāa sina Merjemina. U tome se otkriva istina o Īsāu, njegovu pozivu i razilaženju njegova naroda prije Īsāa i poslije njega.

U nastavku se prijeti svima onima koji su odstupili od Īsāova poziva dolaskom Sudnjeg dana, iznenada. Tu se donosi jedna poduža scena o

Sudnjem danu koja sadrži stranu uživanja onih koji su bogobojazni i stranu bolne kazne onih koji su griješili i prekršaje pravili.

Tu se odbacuju njihove priče i mitska kazivanja o melekima, oslobađa se Allah i čisti od svega onoga čime Ga oni opisuju, predočavaju se Allahovim robovima neka Allahova svojstva, Njegovo apsolutno vlasništvo i gospodarenje nebesima, zemljom, ovim i budućim svijetom, zatim da će se Njemu svi povratiti.

Ova sura završava sa usmjerenjem Poslanika (alejhi's-selam) da ih napusti, odvoji i ostavi ih da rade ono što žele. To je zavijena prijetnja koja odgovara onima koji se prepiru i koji su licemjerni, nakon ovog objašnjenja i jasnoće.

* * *

A kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni, zbog toga, zagalamili (43/57)

i rekli: "Da li su bolji naši kumiri ili on?" A naveli su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali, jer su oni narod svađalački (43/58).

On je bio samo rob koga smo Mi poslanstvom nagradili i primjerom za pouku sinovima Israilovim učinili, - (43/59)

a da hoćemo, mogli bismo neke od vas u meleke pretvoriti da vas oni na Zemlji naslijede; (43/60)

i Kur'an je predznak za Smak svijeta, zato nikako ne sumnjajte u nj i slijedite uputstvo Moje, to je pravi put, (43/61)

i neka vas šejtan nikako ne odvrati, ta on vam je, doista, neprijatelj otvoreni (43/62).

A kad je Īsā očita znamenja donio, on je rekao: "Donosim vam mudrost i dolazim da vam objasnim ono oko čega se razilazite. Zato se Allaha bojte i meni se pokoravajte, (43/63)

Allah je i moj i vaš Gospodar, pa se Njemu klanjajte, to je pravi put!" (43/64).

Ali su se stranke između sebe podvojile, pa neka iskuse nesnosnu patnju na Dan bolni oni koji o Njemu krivo govore! (43/65).

Ibni Ishak u *Siri* kaže:

"Jednog dana sjedio je Allahov Poslanik (alejhi's-selam), kako mi je prenijeto, sa Velidom Ibni Mugireom u džamiji i dođe Nadr ibni Haris i pridruži im se. Tu je bilo više Kurejšija. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je govorio. Njemu se usprotivi Nadr ibni Haris. S njim je razgovarao Poslanik (alejhi's-selam) dok ga nije argumentima smirio, a onda je njemu i svim prisutnima proučio: *I vi i oni kojima se pored Allaha, klanjate – bićete gorivo u džehennemu, a u nj ćete doista ući* (21/98). Tada je ustao Allahov Poslanik (alejhi's-selam) a priđe Abdullah ibni Zibari Temimi i sjede. Velid ibni Mugire mu reče: "Boga mi, Nadr ibn Haris nije ustao radi sina Abdul Muattaliba niti je sjeo. Muhammed je ustvrdio da ćemo mi i bogovi kojima se mi klanjamo biti gorivo Džehennema." Tada reče Abdullah ibni Zibari: "Eto, Boga mi, da sam ja bio tamo priporiječio bih se s njim. Pitajte vi Muhammeda, ako je to tako da li će sve ono što se obožava, osim Allaha, u Džehennem, zajedno sa onim koga obožava? Pa mi obožavamo meleke, Jevreji Uzejra, kršćani Mesiha ibni Merjem." Velid se oduševi riječima Abdullaha ibni Zibarija i svi osatli koji su bili s njim na okupu i smatrali su da je protestovao i sporio se sa Poslanikom. Ovo su prenijeli Posalniku (alejhi's-selam) i on reče: "Svako ko želi da obožava nekoga mimo Allaha taj je s onim koga obožava. Oni obožavaju samo šejtana, a ko im je naredio da ga obožavaju?" Tada je Allah objavio: *A onima kojima smo još prije lijepu nagradu obećali, oni će od njega daleko biti* (21/101), tj. Īsā i Uzejr i drugi rabini i svećenici koji su bili pokorni Allahu Uzvišenom. Sva božanstva osim Allaha, i poslije ovih, smatrao je zavedenim, a objavljeno u vezi sa Īsāom (alejhi's-selam), kako je spomenuto, da je i on obožavan mimo Allaha. Taj njegov dokaz i sporenje zbunilo je Velida i prisutne. *A kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni zagalamili* (43/57), tj. napustili te zbog toga."

Autor djela *Keššaf* navodi u svom tefsiru: "Kada je Poslanik (alejhi's-selam) proučio Kurejšijama ajet: *I vi i oni kojima se, pored Allaha, klanjate bićete gorivo džehennema* (21/98), oni su se jako naljutili. Abudullah ibni Zibari je upitao: "Muhammede, da li to važi samo za nas i naše bogove ili za cijeli narod?" Muhammed (alejhi's-selam) na to odgovara: "To važi za vas, za vaše bogove i sav narod." Tada Abdullah ibni Zibari dodade: "Suprotstvaljam ti se, tako mi gospodara Kabe. Nisi li ti tvrdio da je i Īsā ibni Merjem vjerovjesnik, želeći njemu i njegovoj majci dobro? Ti znaš da kršćani njega obožavaju i Uzejr je obožavan i meleki su obožavani i ako svi

ovi budu u paklu, mi onda volimo da i mi i naši bogovi budemo s njima." Tada su se prisutni obradovali i glasno nasmijali. Poslanik (alejhi's-selam) je ušutio. Tom prilikom je objavljeno: *A onima kojima smo još prije lijepu nagradu obećali* (21/101), objavljen je ovaj ajeta znači kada je Abdullah ibni Zibari donio za primjer Īsāa ibni Merjem i raspravljao sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) što ga kršćani obožavaju. *Odjednom su oni, zbog toga, zagalamili.* (43/57) – tj. Kurejšije dižući galamu i viku, veseli, raspoloženi i nasmijani što su čuli da je Poslanik (alejhi's-selam) ušutkan Zibarinom polemikom, kao što narod pravi smijeh kada ne mogu da donesu dokaz a onda im se to najednom pokaže. Međutim, ko bude čitao termin *jesuddun* sa vokalom "u", onda znači da je izveden taj termin od riječi *sudut* što znači da su oni zbog ovog primjera okrenuli leđa od istine i usprotivili se istini. Neki kažu da je taj termin izveden od riječi se *sadid* što znači "džubbe" (ogrtač otvorenih rukava) i da su to istovjetna dva termina kao što je slučaj i sa terminima *ja' kufu i ja' kifu* itd. I rekli: *"Da li su bolji naši kumiri ili on?"* (43/58) - hoće da kažu da naše božanstvo kod tebe nije bolje od Īsāa, a ako je Īsā gorivo Džehennema, onda je pitanje naših božanstava lakše.

Autor djela *Keššaf* nije spomenuo odakle je prenio ovu verziju. Ona se u cjelini podudara sa verzijom koju prenosi Ibni Ishak.

I iz jednog i drugog prenošenja jasno se očituje pristupanje raspravi i lecemjerstvu pri tome. Istovremeno se jasno primjećuje i priroda ljudi koju ističe Kur'an kad kaže: *jer su oni narod svađalački* (43/58)- tj. često padaju u svadu pri čemu su vješti. Oni znaju od samog početka šta je namjera časnog Kur'ana, šta je namjera Poslanika (alejhi's-selam), ali se oni okreću od Pravog Puta i traže bilo kakvu nejasnoću u izrazu i kroz to nastupaju u ovu dijalošku tradiciju u koju se utopi svaki onaj koji nije iskren i koji je izgubio pravi smjer, koji prezire istinu, oslanja se na nejasnoću u izrazu i u tekstu ili sprovoditelj koji stoji iza Istine. Zato je Poslanik (alejhi's-selam) strogo zabranjivao pretvaranje, a to je ono čime se ne traži istina nego pogreška – neistina na bilo koji način.

Ibni Džerir kaže da mu je prenio u nizu: Ebu Kurejb – Ahmed ibni Abdurrahman – Ubade ibni Ubade – Džafer – Kasim od Ebi Umame (Bog bio zadovoljan s njima): "Allahov Poslanik (alejhi's-selam) istupi protiv ljudi koji su se sporili o Kur'anu. Jako se bio nasrdio. Izgledao je kao da su mu lice polili sirćetom, a onda reče: "Nemojte da izazivate spor oko Allahove Knjige, jer narod nikada nije zalutao osim ako su se sporili." Tada im je proučio: *A naveli su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali, jer su oni narod svađalački* (43/58).

Postoji mogućnost kod interpretiranja riječi Allaha Uzvišenoga: *i rekli: "Da li su bolji naši kumiri ili on? (43/58)*, što objašnjava kontekst ajeta povodom njihovih priča o melekima, a to je da su namjeravali reći da je njihovo klanjanje melekima bolje od klanjanja kršćana Īsāu sinu Merjeminu, jer su meleki, po svojoj prirodi, a po njihovim pričama, bliži srodstvom Allahu Uzvišenom. Pogovor bi bio u riječima Uzvišenog: *A naveli su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali, jer su oni narod svađalački (43/58)*. Ovo bi značilo da je to odgovor na riječi Ibni Zubarija kao što je ranije izloženo, a znači i njihovo donošenje primjera, da je kršćansko klanjanje Mesihu ništavno. Prema tome, postupak kršćana nije dokaz jer su oni odstupili od monoteizma. To kršćansko odstupanje od monoteizma je isto kao i njihovo odstupanje. Otuda nema mjesta poređenju, devijaciji sa devijacijom jer su svi u zabludi. Na ovaku interpretaciju ovog teksta ukazali su i neki drugi mufessiri, i one su bliske.

Nakon ovoga uslijedio je i pogovor:

On je bio samo rob koga smo Mi poslanstvom nagradili i primjerom za pouku sinovima Israilovim učinili, - (43/59)...

Prema tome, Īsā nije božanstvo koje se obožava kao što je prihvatila jedna grupa kršćana pa ga obožavaju. On je samo čovjek koga je Allah nagradio. On nije, uistinu, ništa kriv što oni njega obožavaju. Njega je Allah nagradio da bude uzor Sinova Israila, da se ugledaju na njega i tješe njime. Oni su zaboravili taj ideal i zalutali.

U tekstu se i dalje govori o njihovim pričama i mitskim kazivanjima o melekima u kome im se objašnjava da su meleki Allahova stvorenja kao i oni, a da je Allah htio, mogao ih je zamijeniti melekima na Zemlji ili neke ljude pretvoriti u meleke pa da ih na taj način zamijeni na Zemlji:

a da hoćemo, mogli bismo neke od vas u meleke pretvoriti da vas oni na Zemlji naslijede; (43/60)

Pitanje vezano za stvaranje vraća se Allahovu htijenju. Ono što On hoće da stvori to bude. Nijedno od njegovih stvorenja ne može tražiti srodstvo s Njim. Povezivanje dolazi samo u smislu povezivanja stvorenoga sa Stvoriteljem, roba sa Gospodarom i onoga koji se klanja Onome kome se klanja.

U tekstu se dalje govori o Īsāu (alejhi's-selam) i smaknuću svijeta u koga oni ne vjeruju ili sumnjaju da će se dogoditi:

i Kur'an je predznak za Smak svijeta, zato nikako ne sumnjajte u nj i slijedite uputstvo Moje, to je pravi put, (43/61)

i neka vas šejtan nikako ne odvrati, ta on vam je, doista, neprijatelj otvoreni (43/62).

Brojni hadisi govore o silasku Īsāa (alejhi's-selam) na Zemlju nešto prije Smaka svijeta. A na to ukazuje i ajet : *I Kur'an je predznak za Smak svijeta,* (43/61) u značenju - On zna kada će biti Smak svijeta. U jednom drugom kiraetu stoji: "Innehu le'alemun li's-sa'a", a znači da su to predznaci Smaka svijeta. Ova značenja su veoma bliska.

Ebu Hurejre (Bog bio zadovoljan njime) prenosi da je Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, uskoro će sići među vas Ibni Merjem da pravo presudi. On će razlupati križ, pobiti svinje, nametnuti džizju, obilato će se izliti bogatstvo pa ga neće više niko uzimati, da će biti samo jedna sedžda vrednija od ovoga svijeta i svega što je na njemu."[12]

Džabir (Bog bio zadovoljan njime) prenosi da je Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Još će se jedna grupa moga Ummeta boriti zbog Istine otvoreno sve do Sudnjeg dana. Tada će sići Īsā sin Merjemin. Njihov vladar će mu reći: 'Dođi, budi nam vođa (imam)!' Īsā će reći: 'Ne, jedni drugima ste emiri. Time je Allah ukazao čast ovom Ummetu."[13]

Smak svijeta je jedna od tajni o kojoj nam je govorio Vjerni i Pouzdani, našto je ukazao i Kur'an. Ljudi nemaju niti će imati drugih vijesti o Smaku svijeta osim iz ova dva pouzdana izvora, koji ostaju sve do Sudnjeg dana:

... zato nikako ne sumnjajte u nj i slijedite upustvo Moje, to je pravi put (43/61).

Oni su sumnjali u Smak svijeta, a Kur'an ih poziva na ono što je pouzdano. Odstupili su i od Upute, a Kur'an ih poziva preko Poslanika (alejhi's-selam) da ga slijede. On će ih voditi Pravim Putem koji se namjerava, koji povezuje i koji ne zavodi onoga ko bude njime išao.

Kur'an im objašnjava da njihova odstupanja i napuštanje znači slijeđenje šejtana. Međutim, Poslanik (alejhi's-selam) je preči da bude slijeđen.

---

[12] Navode: Mālik, Buharija, Muslim i Ebu Davud.
[13] Citira Muslim.

i neka vas šejtan nikako ne odvrati, ta on vam je, doista, neprijatelj otvoreni (43/62).

Kur'an neprestano upozorava čovječanstvo na neprekidnu borbu izmedu čovjeka i šejtana koja počinje još od vremena Adema, od prvog sukoba u Džennetu. Najgori nemarnik je onaj koji zna da mu je njegov neprijatelj stalno na čeki i da ga vreba, namjerno, i koji je ranije stalno upozoravan, a on to ne uzima u obzir nego se još više povodi i postaje pravi sljedbenik ovog otvorenog neprijatelja.

Islam podržava čovjeka u ovoj stalnoj borbi koja se odvija izmedu njega i šejtana tokom cijelog čovjekova života na Zemlji, knjiži mu bogatstvo ako pobijedi, bogatstvo kakvo ne pada na pamet čovjeku, a obećava gubitak ako bude ponižen, gubitak kakav, takoder, ne pada na pamet čovjeku. Na taj način moć borbe pretvorila se u stalnu borbu koja čini čovjeka čovjekom i daje mu poseban pečat medu raznovrsnim stvorenjima, raznih obilježja i znakova. Najveći cilj dat čovjeku na Zemlji je da porazi svoga neprijatelja šejtana, da pobijedi zlo, ružnoću i prljavštinu, a da ustali na Zemlji temelje dobra, savjeta i čistote.

Poslije ovog osvrta Kur'an se vraća da oglasi činjenicu Īsāa (alejhi's-selam), da oglasi ono što je on donio i kako je došlo do razilaženja između njegova naroda prije njega, a onda i poslije njega:

A kad je Īsā očita znamenja donio, on je rekao: "Donosim vam mudrost i dolazim da vam objasnim ono oko čega se razilazite. Zato se Allaha bojte i meni se pokoravajte, (43/63)

Allah je i moj i vaš Gospodar, pa se Njemu klanjajte, to je pravi put!" (43/64).

Ali su se stranke između sebe podvojile, pa neka iskuse nesnosnu patnju na Dan bolni oni koji o Njemu krivo govore! (43/65).

Īsā je donio svome narode jasne dokaze, bilo da se radi o nadnaravnostima koje mu je Allah omogućio da ih izvede bilo preko riječi i usmjerenja. Īsā kaže svome narodu: *"Donio sam vam mudrost* (43/63), Knjigu u kojoj je data mudrost, dato mu je mnogo bogatstva, osigurano mu je da ne dođe do posrtaja, da daleko dospije, osigurano mu da ne dođe do nedostatnosti i smanjenosti, osigurani su mu koraci na putu da budu ravnomjerni i osvijetljeni, došao je da im objasni ono u čemu se oni razilaze, a oni su se mnogo razišli u zakonu Mūsāa (alejhi's-selam), razdijelili se u grupe i partije, pa ih je Īsā pozvao da se boje Allaha, da Mu

budu pokorni u svemu što im je on donio od Allaha. Proglasio je monoteizam, iskreno bez sumnje i nejasnoće. *Allah je i moj i vaš Gospodar, pa se njemu klanjajte* (43/64). On nije rekao za sebe da je božanstvo. Nije rekao ni da je sin Božiji. Nije ukazao ni izbliza ni izdaleka da ima vezu sa svojim Gospodarom, osim veze klanjanja sa svoje strane i Božanstvenosti sa strane Allaha, Gospodara svjetova. On im je rekao da je ovo pravi put. U njemu nema nikakvih krivina, nema skretanja ni zablude, ali oni koji su kasnije došli razišli su se u partije kao što su to uradili oni koji su prije njih živjeli i koji su se razdijelili. Razišli su se griješeće, a nisu imali nikava dokaza ni povoda za to: ... *pa neka iskuse nesnosnu patnju na Dan bolni oni koji o Njemu krivo govore* (43/65).

Poslanstvo Īsāovo (alejhi's-selam) bilo je upućeno Sinovima Israila. Oni su očekivali da se oslobode poniženja u kome su živjeli u vrijeme vladavine Rimljana. Dugo su to iščekivali, a kada im je Īsā došao, oni su ga zanijekali i odvojili se od njega u težnji da ga i na križ stave:

Mesih dolazi i nalazi ih da su se pocijepali u grupe i sekte. Najznačajnije su četiri grupe ili sekte:

- grupa *sadukijen* pripadaju Saduku i njegovoj porodici iz oblasti Kehane iz vremena Davuda i Sulejmana. Prema zakonu Sadukovo porijeklo moralo bi dosezati do Haruna brata Mūsāova. Njihov hram je počivao na kipu. U svom sudstvu, poslovima i zanimanjima insistirali su na formama, klanjanju i obredima. Osuđivali su novotarije, a u isto vrijeme su se slobodno ponašali u ličnom životu i uživali u slastima ovog života. Nisu priznavali da će doći do ponovnog proživljenja;

- grupa *ferisije* nije bila na istoj relaciji sa *sadukijama*, nego odvojena. Njeni predstavnici osuđivali su strogost *sadukije* kod vjerskih obreda, formalnost i njihovo nijekanje da će doći do proživljenja i polaganja računa. Glavna karakteristika *ferisijja* je asketizam i sufizam, mada su se neki ponosili i držali visoko u nauci i spoznaji (*ma'rife*). Mesih (alejhi's-selam) je osuđivao ovu njihovu oholost i zviždanje;

- grupa s*amirie*, to je bila mješavina Jevreja i Ašurijina. Vjerovali su u pet knjiga Starog zavjeta poznatih kao Mojsijeve knjige. Sve ostalo su nijekali što je dodato ovim knjigama u kasnijim periodima, a što drugi vjeruju da su to Svete knjige;

- grupa *esin* ili *esinije*, bili su po uticajem nekih filozofskih učenja. Živjeli su u izolaciji. Nisu se miješali sa ostalim jevrejskim grupama. Bili su

strogi prema sebi i živjeli škrtareći. Njihova društva su bila jako organizirana.

Postoje i druge grupe osim ovih, ograničenog broja, neujednačenog vjerovanja i tradicije medu Sinovima Israilovim. One su razbijene zbog pritiska Rimljana, ponižene i ugnjetene. Očekivali su da će ih spasiti *Muhalis,* –Spasitelj svih.

Kada je Mesih (alejhi's-selam) donio i objavio monoteizam: *Allah je i moj i vaš Gospodar, pa se Njemu i klanjajte!" (43/64),* on je sa sobom donio i zakon tolerantnosti, duhovnog čišćenja i pažnje srcem prije formalnog klanjanja. Njemu su se suprotstavili oni koji su odstupili, koji su se pridržavali samo formalnosti u obredima.

Karakteristične su riječi Mesiha (alejhi's-selam) o ovima: "Oni su odlučili u opterećivanju, prisiljavanju naroda da to nose na svojim plećima, a ne pružaju ni prsta da im ga ne otrgnu. Sve što rade to čine samo da bi ljudi vidjeli. Pružaju svoje prste, nose podugu odoru da im rese od pocijepanosti vise, uzimaju sami sobom za sebe prvo mjesto pri gozbama i na skupovima, žele da ih svijet pozdravlja na ulicama i govori im; "Gospodine, moj gospodine, kud god bi išli."

Obraćujući se ovima, on kaže: "O, slijepo rukovodstvo, koje zaračunava i komarca, a guta kamile. Vi čistite pehare i čanke a oni nečisti i uprljani sa unutarnje strane. Teško vama, o, fariseji, licemjeri. Vi ste kao okrečeni grobovi, s vanjske strane lijep sjaj i glnc, a s unutarnje - truhle kosti."[14]

Čovjek, doista, kada čita ove jako dirljive riječi o Mesihu i druge izvore iz ove oblasti skoro da predočava sebi vjerske predstavnike od zanata u ovo naše vrijeme. Ovo je jedno od ponovljenih obilježja ovih predstavnika od zanata – vjerskih službenika koje se može primijetiti i vidjeti u svakom vremenu.

Mesih je, doista, otišao svome Gospodaru, a njegovi sljedbenici se razidoše poslije njega. Razišli su se u grupe i partije. Neke od tih grupa smatraju Īsāa božanstvom, neki da je Božiji sin, a neki vjeruju u trojstvo od kojih je jedan Mesih sin Merjemin. Riječ čistog monoteizma se izgubila, riječ koju je donio Īsā (alejhi's-selam). Nestalo je i poziva upućenog

---

[14] Tekst preuzet iz djela *Abqarijjet'l-Mesih* od Aqqada.

ljudima da traže utočište kod svoga Gospodara i da Mu se iskreno klanjaju:[15]

Ali su se stranke između sebe podvojile, pa neka iskuse nesnosnu patnju na Dan bolni oni koji o Njemu krivo govore! (43/65).

U nastavku ove sure govori se o politeistima Arapima koji se prepiru sa Poslanikom (alejhi's-selam) o Īsāu (alejhi's-selam). To su činile razne grupe i partije poslije Īsāa. Ovdje se govori i o onome što su izazvala mitska kazivanja vezana za Īsāa.

* * *

Kada se tekst dotakao razgovora o griješnicima, u nj su uključene partije koje su se razišle poslije Īsāa (alejhi's-selam) sa onima koji su se prepirali sa Poslanikom (alejhi's-selam) i priključili se tim partijama. Tu se predočava kakva će im biti situacija na Sudnjem danu u jednoj veličanstvenoj i podužoj sceni. Tekst sadrži jednu stranu čestitih, bogobojaznih i plemenitih kako uživaju u Džennetu:

Zar ovi čekaju da im Smak svijeta iznenada dođe, a oni bezbrižni? (43/66).

Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili: (43/67)

"O robovi Moji, za vas danas straha neće biti, niti ćete i za čim tugovati; (43/68)

oni koji su u ajete Naše vjerovali i poslušni bili - (43/69)

uđite u džennet, vi i žene vaše, radosni!" (43/70).

Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata, u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju, i u njemu ćete vječno boraviti (43/71).

"Eto, to je džennet koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste radili, (43/72)

---

[15] Vidi više o ovom razilaženju u dvadesetom džuzu, str. 22, ajet: *Ovaj Kur'an sinovima Israilovim kazuje najviše o onome o čemu se oni razilaze* (27/76).

u njemu ćete svakovrsnog voća imati od kojeg ćete neko jesti" (43/73).

A nevjernici će u patnji džehennemskoj vječno ostati, (43/74)

Ona im se neće ublažiti i nikakve nade u spas neće imati (43/75).

Nismo im Mi nepravedni bili, oni su sami sebi nepravdu nanijeli (43/76).

Oni će dozivati: "O Mālik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!" - a On će reći: "Vi ćete tu vječno ostati!" (43/77).

Scena počinje sa događajem Smaka svijeta, iznenada. Oni ga ne očekuju, ponašaju se nemarno, ne osjećaju da se Smak svijeta približio:

Zar ovi čekaju da im Smak svijeta iznenada dođe, a oni bezbrižni? (43/66).

Ovo iznanеđenje je čudan događaj. Sve se izmijenilo što su poznavali na ovom svijetu.

Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili: (43/67)...

Neprijateljstvo prijatelja provrelo je iz izvora njihove međusobne ljubavi. U životu na ovom svijetu bili su solidarni u zlu i jedan drugoga navodili u zabludu, a danas - oni se međusobno prekoravaju. Jedan drugom prigovara da je slijedio zabludu i zlo. Danas su se oni pretvorili u parničare koji se glože, a bili su prijatelji koji su se dogovarali i došaptavali. *...samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili* (43/67) - međusobna ljubav ovih je trajna, jer su se oni sastajali na putu upute, savjetovali jedni druge na dobro. Otuda se i njihov kraj završava spasom.

I dok se ovi prijatelji spore i glože, cijeli Bitak se zahori plemenitim i cijenjenim Pozivom onih koji su se Allaha bojali i grijeha klonuli.

"O robovi Moji, za vas danas straha neće biti, niti ćete i za čim tugovati; (43/68)

oni koji su u ajete Naše vjerovali i poslušni bili - (43/69)

uđite u džennet, vi i žene vaše, radosni!" (43/70).

Tj. jako se radujte, neka se veselje širi po svom vašem tijelu i dijelovima tijela! Neka se primijeti radost na vama!

Primjećujemo, zatim, okom vizije, kako ih poslužuju posuđem i peharima od zlata. Vidimo ih u Džennetu. Imaju što im duše žele. Pored tih želja imaju i ono čime se oči naslađuju, savršeno lijepo i plemenito:

Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata, u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju (43/71).

Šta može biti veće i ljepše od ovog uživanja? Počašćenost govorom Uzvišenog, Plemenitog:

I u njemu ćete vječno boraviti. "Eto, to je džennet koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste radili, u njemu ćete svakovrsnog voća imati, od njega ćete neke jesti" (43/71-73).

Šta je sa griješnicima koje smo malo prije primijetili i koji se glože:

A nevjernici će u patnji džehennemskoj vječno ostati, (43/74)

To je stalna patnja, žestoka i kritična. Ona se nijednog trena ne smanjuje niti postaje hladnija. Ne javlja se ni tračak nade da bi se mogli spasiti, niti prozorče kroz koje bi se vidjela daleka nada. Oni su očajni, bez nade:

Ona im se neće ublažiti i nikakve nade u spas neće imati (43/75).

Tako su sami sebi uradili i doveli se u ovako težak položaj, sami su sebi nepravdu učinili, nije im nepravda od drugog učinjena:

Nismo im Mi nepravedni bili, oni su sami sebi nepravdu nanijeli (43/76).

Najednom se u atmosferi zahori krik izdaleka, krik koji nosi u sebi znak očaja, panike i tjeskobe:

Oni će dozivati: "O Mālik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!" (43/77).

To je glas kukanja koji dopire iz velike udaljenosti, otuda iza čvrstih vrata Džehennema. To je kuknjava onih griješnika, nevjernika. Oni ne kukaju zato što traže spas, niti pomoć, oni se ne nadaju spasu, nego kukaju u znak traženja propasti, brze propasti koja bi ih oslobodila muke, i prema želji da budu sigurni. Ovaj poziv, zaista, baca gusti odsjen bola i tjeskobe. Mi skoro da primjećujemo iza glasa *upomoć* lica koje je kazna izbezumila i tjelesa koja svoj bol ne mogu da podnesu, pa iz njih izbija taj jaki glas: *"O, Mālik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!"* (43/77).

Odgovor stiže, ali bez nade. Oni ostaju tu gdje i jesu, bez zaštite i pokazivanja interesiranja za njih:

...a on će reći: "Vi ćete tu vječno ostati" (43/77).

Nema ni spasa, ni nade, ni smrti, ni izvršenja, nego: *Vi ćete tu vječno ostati* (43/77).

* * *

U sjeni ove tužne i bolne scene govori se ovima koji su prezirali Istinu, koji su izbjegavali Uputu, koji su išli prema ovoj sudbini, i čudi im se pred svjedocima u najpovoljnijoj atmosferi upozorenja i čuđenja:

Mi vam Istinu šaljemo, ali većini vam je Istina odvratna (43/78).

Ako oni pletu zamke, i Mi ćemo zamke njima postaviti (43/79).

Zar oni misle da Mi ne čujemo šta oni nasamo razgovaraju i kako se među sobom dogovaraju? Čujemo Mi, a izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju (43/80).

Odvratnost prema Istini je ono što je izmijenilo i njih i njihove sljedbenike, a ne nepoznavanje da je to Istina, ne sumnja u iskrenost plemenitog Poslanika. Oni ne znaju da je Poslanik ikad lagao ljudima, pa kako onda da laže na Allaha i tvrdi nešto protiv Njega?!

Oni koji se bore protiv Istine, oni većinom ne da ne znaju da je to istina nego je preziru, jer se ta Istina sukobljava sa njihovim željama. Ona se isprepriječila na putu njihovih strasti. Oni nisu u stanju da savladaju svoje strasti, jer su slabi za to, ali se usuđuju da istupe protiv Istine i njena nosioca. Iz svoje slabosti prema željama i strastima, oni izvlače snagu da bi se suprotstavili Istini i usudili se dići protiv te Istine.

Zato im i prijeti Gospodar moći i veličine, Onaj koji zna šta oni taje, a šta spletkare:

Ako oni pletu zamke, i Mi ćemo zamke njima postaviti (43/79).

Zar oni misle da Mi ne čujemo šta oni nasamo razgovaraju i kako se među sobom dogovaraju? Čujemo Mi, a izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju (43/80).

Njihovo insistiranje na neistini u lice Istine sukobljava se sa odlučnom Allahovom odrebom i Njegovim htijenjem da se obistini i ustali ova Istina. Njihova razmišljanja i prijezir stoje u mraku nasuprot Allahova poznavanja svih tajni i razgovora šapatom. Posljedica je poznata kada slaba i nemoćna stvorenja stanu pred Moćnog, Uzvišenog i Svemogućeg Allaha.

* * *

U kontekstu se ostavljaju ovdje ovi poslije ove strašne prijetnje i govori Poslaniku (alejhi's-selam) šta da im on kaže, a onda da ih prepusti njihovoj sudbini, čiju su sliku malo prije vidjeli:

Reci: "Kad bi Milostivi imao sina, ja bih se prvi klanjao! (43/81).

Neka je uzvišen Gospodar nebesa i Zemlje, Onaj koji svemirom vlada i koji je iznad onoga kako Ga oni opisuju!" (43/82).

Zato ih ostavi neka se iživljavaju i zabavljaju dok ne dožive Dan kojim im se prijeti, (43/83)...

Oni su obožavali meleke sa tvrdnjom da su meleki Allahove kćeri. Medutim, kad bi Allah imao dijete, Poslanik bi bio najobavezniji da mu se klanja, da to prizna on kao Njegov Vjerovjesnik i Poslanik. On je Njemu bliži, on prvi žuri da se Allahu pokori i pokloni Mu se, da pokaže dostojanstvo prema Njegovu djetetu, ako On ima dijete kao što to oni smatraju. Medutim, Poslanik se klanja samo Allahu. Ovo znači, samo po sebi, da ono što oni tvrde, a to je da Allah ima sina, nema nikakve podloge, oslonca ni dokaza. Allah je čist od takve čudne tvrdnje:

"...Neka je uzvišen Gospodar nebesa i Zemlje, Onaj koji svemirom vlada i koji je iznad onoga kako Ga oni opisuju!" (43/82).

Kada čovjek promisli o ovim nebesima i Zemlji, sistemu na njima i skladnosti u njima, kada promisli kakva veličina stoji iza ovog sistema, vlast i dominacija, našto ukazuju riječi Uzvišenog: *Onaj koji svemirom vlada* (43/82), svaka sumnja i svaka tvrdnja takve vrste smanjuje se u njemu i shvatit će svojom prirodom da Stvoritelj ovog svega ne može biti niko sličan, tj. sličan u stvaranju. Oni koji se često glože i vesele, njihove misli liče zabavi i igri, gloženju i propadanju. Ništa od toga ne zaslužuje da se o njemu raspravlja i diskutira nego zaslužuje da bude napušteno, ili zaslužuje upozorenje:

Zato ih ostavi neka se iživljavaju i zabavljaju dok ne dožive Dan kojim im se prijeti, (43/83)...

... na Dan čiju su oni sliku vidjeli; ona će takva će biti toga jednoga dana.

✲ ✲ ✲

Poslije odbacivanja njih i zanemarivanja njihovih pogleda na veličanje Stvoritelja i monoteizma onako kako dolikuje Njegovu gospodarenju nebesima, Zemljom i velikim *Aršom*, kontekst nastavlja:

On je Bog i na nebu i na Zemlji, On je Mudri i Sveznajući! (43/84).

I neka je uzvišen Onaj čija je vlast na nebesima i na Zemlji, i između njih, On jedini zna kada će Smak svijeta biti, i Njemu ćete se svi vratiti! (43/85).

Oni kojima se oni, pored Njega, klanjaju - neće moći da se za druge zauzimaju; moći će samo oni koji Istinu priznaju, oni koji znaju (43/86).

To potvrđuje jednost Božanstva na nebesima i zemlji, da samo On ima ovo svojstvo, da On nema u tome ortaka, da ono što On čini, čini s mudrošću i apsolutnim znanjem u ovom prostranom carstvu.

Slavljenje i veličanje Allaha u riječi *Tebareke* je veličanje Allaha i uzdizanja iznad onoga što oni tvrde i pretpostavljaju. On je *Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih* (78/37). On jedini zna kada će biti Smak svijeta. Njemu se sve vraća.

Toga dana neće moći niko, za koje oni tvrde da su djeca i ortaci Allahovi, da se za druge zauzima, kao što su oni mislili da će ih ti uzeti u zaštitu kod Allaha. Zauzimati se mogu samo oni koji istinu priznaju i vjeruju u tu istinu. Pa ni onaj koji Istinu priznaje neće se moći zauzimati za onoga ko niječe tu Istinu i protivi joj se.

✲ ✲ ✲

Ovdje se Kur'an suočava s njima logikom njihove prirode i s onim o čemu se oni ne mogu prepirati niti u to sumnjati, a to je da je Allah njihov Stvoritelj, pa kako onda mogu da Mu pripisuju ortaka kada mu se klanjaju ili kako mogu da očekuju da će se neko zauzeti kod Allaha za onoga ko Mu je ortaka pripisivao:

A ako ih zapitaš ko ih je stvorio, sigurno će reći: "Allah!" Pa kuda se onda odmeću? (43/87).

Kako onda odstupaju od Istine koju potvrđuje njihova priroda i kako se onda odvajaju od logičkog nepobitnog zaključka?!

* * *

Na kraju ove sure veliča se naredba usmjerenja Poslanika (alejhi's-selam) prema njegovu Gospodaru, Poslanika koji se žali Gospodaru zbog njihova nevjrestva. Kur'an to i ističe, a Allah se zaklinje njime:

I tako mi Poslanikovih riječi: "Gospodaru moj, ovo su, zaista, ljudi koji neće vjerovati!" (43/88).

Ovo je poseban način izražavanja koji u sebi nosi dokaz i nadahnuće snagom ovog izraza i eha, snagom pažnje i zaštite od strane Allaha, Uzvišenoga.

Na to se odgovara zaštitom, sa usmjerenjem Poslanika (alejhi's-selam) da se oprosti i odvoji od njih, da se ne brine i ne poklanja im pažnju, da bude smiren, da usmjerava naredbu mirnim putem u srce čovjeka, sa tolerancijom i zadovoljstvom, ali uz stalno upozorenje onih koji se tvrdoglavo protive onome što ih iščekuje na Dan kada se otkrije pokriveno:

Ti se oprosti od njih i reci: "Ostajte u miru!" - ta sigurno će oni zapamtiti! (43/89).

* * *

سورة الدخان مكية
وآياتها ٥٩

بسم الله الرحمن الرحيم

« حمٓ * وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ * إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُّبَارَكَةٍ ، إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ * فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ * أَمْراً مِّنْ عِندِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ * رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ * رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ * لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ .

« بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ * فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ * يَغْشَى النَّاسَ هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ * رَّبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ * أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ * ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا : مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ * إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ * يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ ، إِنَّا مُنتَقِمُونَ .

« وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ * أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ * وَأَن لَّا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ * وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ * وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ * فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ * فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ * وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْواً إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ * كَمْ تَرَكُوا مِن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ * وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا

فَاكِهِينَ * كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ * فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ ٱلسَّمَاءُ وَٱلْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ * وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ * مِن فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ * وَلَقَدِ ٱخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى ٱلْعَالَمِينَ * وَآتَيْنَاهُم مِنَ ٱلْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُبِينٌ .

« إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ * إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ * فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ * أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ .

« وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ * مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ * إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ * يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَن مَوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ * إِلَّا مَن رَحِمَ ٱللَّهُ إِنَّهُ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ .

« إِنَّ شَجَرَةَ ٱلزَّقُّومِ * طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ * كَٱلْمُهْلِ يَغْلِي فِي ٱلْبُطُونِ * كَغَلْيِ ٱلْحَمِيمِ * خُذُوهُ فَٱعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ ٱلْجَحِيمِ * ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ ٱلْحَمِيمِ * ذُقْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ * إِنَّ هَٰذَا مَا كُنتُم بِهِ تَمْتَرُونَ .

« إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ * فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ * كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ * يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ * لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ ـ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ ـ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ * فَضْلًا مِن رَبِّكَ ، ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ .

« فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ * فَٱرْتَقِبْ إِنَّهُم مُرْتَقِبُونَ » . .

SURA AD-DUḪĀN
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 59 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ha-mīm (44/1).

Tako Mi Knjige jasne, (44/2)

Mi smo počeli da je u Blagoslovljenoj noći objavljujemo, - i Mi, doista, opominjemo - (44/3)

u kojoj se svaki mudri posao riješi (44/4)

po zapovijedi Našoj! Mi smo, zaista, slali poslanike (44/5)

kao milost Gospodara tvoga - On, uistinu, sve čuje i sve zna -, (44/6)

Gospodara nebesa i Zemlje i onoga što je između njih - ako čvrsto vjerujete, (44/7)

drugoga boga osim Njega nema; On život i smrt daje, - Gospodara vašeg i Gospodara vaših predaka davnih! (44/8).

Ali, ovi sumnjaju i zabavljaju se, (44/9)

Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim (44/10)

koji će ljude prekriti. "Ovo je neizdržljiva patnja! (44/11).

Gospodaru naš, otkloni patnju od nas, mi ćemo, sigurno, vjerovati!" (44/12).

A kako će oni pouku primiti, a već im je došao istiniti Poslanik (44/13)

od koga oni glave okreću i govore: "Poučeni - umno poremećeni!" (44/14).

Mi ćemo patnju malo-pomalo otklanjati i vi ćete se sigurno u mnogobožačku vjeru vratiti; (44/15)

ali onoga Dana kada ih svom silom zgrabimo, zbilja ćemo ih kazniti (44/16).

Još davno prije njih Mi smo faraonov narod u iskušenje stavili, kada im je bio došao plemeniti poslanik: (44/17)

"Ispunite prema meni ono što ste dužni, o Allahovi robovi, jer ja sam vam poslanik pouzdani, (44/18)

i ne uzdižite se iznad Allaha, ja vam donosim dokaz očevidni, (44/19)

i ja se obraćam i svome i vašem Gospodaru da me ne kamenujete, (44/20)

a ako mi ne vjerujete, onda me na miru ostavite!" (44/21).

I on pozva u pomoć Gospodara svoga: "Ovo je, doista, narod nevjernički!" (44/22).

"Izvedi noću robove Moje, za vama će potjera poći (44/23)

i ostavi more nek miruje, oni su vojska koja će zaista potopljena biti" (44/24).

I koliko ostaviše bašča i izvora, (44/25)

njiva zasijanih i dvorova divnih, (44/26)

zadovoljstava koja su u radosti provodili! (44/27).

tako to bi, i Mi smo to u nasljedstvo drugima ostavili (44/28)

ni nebo ih ni Zemlja nisu oplakivali, i nisu pošteđeni bili, (44/29)

a sinove Israilove smo ponižavajuće patnje spasili (44/30)

od faraona, - on je bio gord, jedan od onih koji su u zlu svaku mjeru prevršili (44/31)

i znajući kakvi su, između savremenika smo ih odabrali, (44/32)

i neka znamenja puna očite blagodati smo im dali (44/33)

A ovi, doista, govore; (44/34)

"Postoji samo naša prva smrt, mi nećemo biti oživljeni; (44/35)

pretke naše nam dovedite, ako je istina to što govorite!" (44/36).

Da li su silniji oni ili narod Tubba' i oni prije njega? - njih smo uništili jer su nevjernici bili (44/37).

Mi nismo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih da bismo se igrali (44/38).

Mi smo ih stvorili sa ciljem, ali većina ovih ne zna (44/39).

Dan sudnji će svima njima rok određeni biti, (44/40)

Dan kada bližnji neće nimalo od koristi bližnjem biti i kada sami sebi neće moći pomoći, (44/41)

moći će samo oni kojima se Allah smiluje, jer - On je, uistinu, silan i milostiv (44/42).

Drvo zakkum (44/43)

biće hrana grešniku, (44/44)

u trbuhu će kao rastopljena kovina vreti, (44/45)

kao što voda kada ključa vri (44/46).

"Ščepajte ga i usred ognja odvucite, (44/47)

a zatim mu, za kaznu, na glavu vodu koja ključa izljevajte!" (44/48).

"Okušaj, ta ti si, uistinu, "moćni" i "poštovani", (44/49)

ovo je, zaista, ono u što ste sumnjali!" (44/50)

A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnu mjestu biti, (44/51)

usred bašča i izvora, (44/52)

u dibu i kadifu obučeni i jedni prema drugima (44/53).

Eto, tako će biti i Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti (44/54).

U njima će moći, bezbjedno, koju hoće vrstu voća tražiti; (44/55)

u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti i On će ih patnje u ognju sačuvati, (44/56)

blagodat će to od Gospodara tvoga biti; to će, zaista, biti uspjeh veliki! (44/57)

A Kur'an smo učinili lakim, na jeziku tvome, da bi oni pouku primili, (44/58)

zato čekaj, i oni će čekati! (44/59).

Ritam ove sure objavljene u Mekki sliči svojim kratkim stavkama i približnom rimom, svojim snažnim slikama i okriljem nadahnuća, na udarce čekića po strunama okovanog ljudskog srca.

Kontekst ove sure skoro da čini jednu cjelinu, jednu cjelinu jedne ose oko koje se vežu svi njeni konci, bilo da se radi o kazivanju, sceni Sudnjeg dana, stradanju drevnih naroda, sceni Kosmosa, direktnom razgovoru o pitanju monoteizma, proživljenja ili poslanstva. Sve su to sredstva i djelotvorni faktori za budenje ljudskog srca i njegova mobiliziranja za doček činjenice vjerovanja na živi način koji pulsira, koji iznosi onako kao što inače otvoreno iznosi ovaj Kur'an ljudskom srcu.

Sura počinje kazivanjem o Kur'anu i njegovoj objavi - jedne blagoslovljene noći u kojoj se svaki mudri posao riješi po zapovijedi Allaha, kao milost ljudima i upozorenje, daje se do znanja ljudima o njihovu Gospodaru, Gospodaru nebesa i Zemlje i onoga što je izmedu njih, učvršćuju se dokazi o Njegovoj jednosti, da On daje život i smrt, da je On Gospodar i prethodnik predaka i onih koji će kasnije doći.

U kontekstu se potom napušta ovo kazivanje da bi se Kur'an zadržao na pitanju ljudi: *ali, ovi sumnjaju i zabavljaju se* (44/9). Njima se ovdje prijeti strašnom prijetnjom, kao kaznom zbog sumnje i igre: *Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim koji će ljude prekriti. "Ovo je neizdrživa patnja!"* (44/10-11). Vidjet će njihovo moljakanje da im se odstrani patnja. To je dan u kome se neće odstraniti. To je upozorenje dato njima da ova kazna još nije stigla. Sada je ona daleko od njih, pa neka iskoriste priliku prije nego se povrate svome Gospodaru. To će biti stravična kazna: *...ali onoga Dana kada ih svom silom zgrabimo, zbilja ćemo ih kazniti* (44/16).

Sa ove strašne intonacije o sceni kazne i sceni kada budu silom zgrabljeni i kažnjeni, tekst prelazi zajedno s njima na stradanje faraona i njegovih glavešina onog Dana kada im je došao jedan plemeniti poslanik i pozvao ih: *"Ispunite prema meni ono što ste dužni, o Allahovi robovi, jer ja sam poslanik pouzdani, i ne uzdižite se iznad Allaha,* (44/18-19). Odbili su da ga čuju, tako da je Poslanik zbog njih pao u očaj, a onda su oni doživjeli stradanje ubrzo poslije uzdizanja i oholosti. *I koliko ostaviše bašča i izvora, i njiva zasijanih i dvorova divnih i zadovoljstva koja su u radosti provodili! - Tako to bi i Mi smo to u nasljedstvo drugima ostavili, ni nebo ih ni Zemlja nisu oplakivali i nisu pošteđeni bili* (44/25-29).

U svjetlu ove napajajuće scene u kontekstu se prelazi na razgovor o njihovom odbacivanju budućeg svijeta u riječima: *"Postoji samo naša prva*

smrt, mi nećemo biti oživljeni; pretke naše nam dovedite, ako je istina to što govorite!" (44/35-36) - da ih podsjeti na stradanje naroda koji je tako mislio, a ovi nisu ništa bolji od onih pa da se spasu od slične sudbine koju su ti raniji narodi doživjeli.

Ovdje se povezuje proživljenje na budućem svijetu i Allahova mudrost stvaranja nebesa i Zemlje: *Mi nismo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih da bismo se igrali. Mi smo ih stvorili sa ciljem, ali većina ovih ne zna* (44/38-39).

U kontekstu se potom govori o Danu razlučivanja: *"svima njima rok određeni će biti"* (44/40), ovdje se iznosi i strašna scena patnje sa drvetom zvanim *zekkum* i ščepavanjem zbog grijeha i odnošenju usred Džehennema iznad čijih glava se izljeva ključala voda. Ovo je popraćeno plačem i osramoćenjem. *"Okušaj, ta ti si, uistinu, "moćni" i "poštovani", ovo je, zaista, ono u što ste sumnjali* (44/49/50).

Pored njih je i scena uživanja čiji su stanovnici zaronili u uživanje isto kao što su stanovnici pakla zaronili u patnju. Sve se odvija sukladno dubokom odsjenu ove sure i snažnom njenom ritmu.

Ova sura završava se ukazivanjem na Kur'an, kao što je i počela: *A Kur'an smo učinili lahkim na jeziku tvome, da bi oni pouku primili* (44/58), ali popraćeno i žestokom kaznom: *zato čekaj, i oni će čekati!* (44/59).

* * *

To je sura koja navaljuje na ljudsko srce od svoga početka do kraja brzim i konstantnim ritmom, navaljuje na srce čovjeka svojim ritmom kao što navaljuje i svojim slikama i raznim ujedinjenim odsjenima u znaku zaštite i slijeda. S tim se, u ovoj suri, kruži po raznim svjetovima između nebesa i Zemlje, između ovog i onog svijeta, prošlosti i sadašnjosti, nevidenog i primjetnog, smrti i života, zakona stvaranja i Bitka. Premda je sura srazmjerno kratka, ipak je ona ogromno putovanje u svijet nespoznajnog i svijet očevidnoga.

* * *

Ha-mīm (44/1).

Tako Mi Knjige jasne, (44/2)

Mi smo počeli da je u Blagoslovljenoj noći objavljujemo, - i Mi, doista, opominjemo - (44/3)

u kojoj se svaki mudri posao riješi (44/4)

po zapovijedi Našoj! Mi smo, zaista, slali poslanike (44/5)

kao milost Gospodara tvoga - On, uistinu, sve čuje i sve zna -, (44/6)

Gospodara nebesa i Zemlje i onoga što je između njih - ako čvrsto vjerujete, (44/7)

drugoga boga osim Njega nema; On život i smrt daje, - Gospodara vašeg i Gospodara vaših predaka davnih! (44/8).

Ova sura počinje sa dva slova *Ha i Mim* kao zakletvom tim slovima i sa jasnom Knjigom koja je napisana slovima te vrste. Ponavljano je više puta kazivanje o ovim nepovezanim slovima (sigmama) na počecima sura. Što se tiče zakletve ovim slovima i ovom Knjigom, to govori da svako slovo znači nešto nadnaravno, znači činjenicu ili neko Allahovo znamenje o formiranju čovjeka, osposobljavajući ga da govori, da pravilno izgovara slova, simbol između imena slova i njegova glasa, sposobnost čovjeka da dolazi i do saznanja preko tih slova. Sve su to velike istine koje redovno narastaju u srcu kad god čovjek razmisli o njima bez prisnosti i običaja koji odbijaju sve što je novo.

Predmet zaklinjanja je objava ove Knjige u Blagoslovljenoj noći: *Mi smo počeli da je u Blagoslovljenoj noći objavljujemo, - i Mi, doista, opominjemo – u kojoj se svaki mudri posao riješi po zapovijedi Našoj! Mi smo, zaista, slali poslanike kao milost Gospodara tvoga – On, uistinu, sve čuje i sve zna* (44/3-6).

Blagoslovljena noć u kojoj je objavljen Kur'an je noć u kojoj je počela Objava, a Bog najbolje zna. To je jedna od ramazanskih noći o kojoj se kaže: *U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana* (2/185). Kur'an nije objavljen cio te noći, niti je objavljen u toku mjeseca ramazana, nego je počeo stizati tada na ovu Zemlju. Ova noć je bila termin ovog Blagoslovljenog spoja. Ovo je sasvim dovoljno za objašnjenje njegove objave u toku te Blagoslovljene noći.

Ta noć je, doista, blagoslovljena. To je noć u kojoj je otpočelo to otvaranje nad čovječanstvom. To je noć u kojoj se počeo stabilizirati ovaj program u životu ljudi. To je noć u kojoj su ljudi uspostavili kontakt sa velikim kosmičkim zakonom objašnjenim u ovom Kur'anu, na lahak način, onome čija se priroda odaziva i slijedi ga sa blagosti. To je noć na čijoj osnovi počiva učen čovjek koji čvrsto stoji na osnovama prirode i njenom odazivanju, sukladno sa Kosmosom u kome čovjek živi, čist, bez izvještačenosti i opterećenja, živi u njemu na Zemlj, a vezan za visoke sfere u svakom vremenu.

Oni kojima je objavljen Kur'an živjeli su u početku čudan period pod nebeskom zastavom, vezani direktno za Allaha, Koji je sve znao šta im je u dušama i Koji im je dao da osjećaju da je On onaj koji ih motri. Oni su bili uvjereni da ih On ovako kontrolira, da ih tako čuva u svakom koraku i svakoj misli koja im naumpadne. Oni kod Njega prvo traže sklonište, uvjereni da je On blizu i da im se odaziva.

Otišlo je to pokoljenje. Kur'an je i poslije njih ostao otvorena Knjiga vezana za ljudsko srce, i čini s njim, kada mu se srce otvori, ono što ne može učiniti čarolija. Kur'an pretvara osjećaje čovjeka da on ponekad pomisli da je to mitsko kazivanje.

Ovaj Kur'an ostaje jasni, kompletni i povoljni program za izgradnju ljudskog uzornog života u svakoj sredini i svakom vremenu, humanog života koji bi se gajio u njegovoj sredini i u njegovo vrijeme u okviru tog Božanskog programa koji ima karakteristično obilježje sa svim osobinama tog programa bez odstupanja. Ovo je karakteristika samo Allahova programa. To je karakteristika svega što dolazi iz moćne Božanske ruke.

Ljudi proizvode ono što nije slično Allahovom programu, proizvode što im odgovara za jedan period vremena i posebnim uvjetima života. Medutim, Allahov proizvod nosi obilježje stalnosti i kompleksnosti, Allah proizvodi ono što je stalno povoljno i što odgovara potrebama u svakom uvjetu i vremenu, Allah proizvodi ono što dovodi u sklad činjenicu i oblik u čudnoj harmoniji.

Allah je objavio Kur'an te Blagoslovljene noći, prije svega da upozori: *i Mi doista, opominjemo* (44/3). Allah zna koliko je čovjek nemaran, zaboravan i koliko ga je potrebno upozoravati i skretati mu pažnju.

Ova Blagoslovljena noć bila je noć objave Kur'ana, onoga što razlučuje i razdvaja: *u kojoj se svaki mudri posao riješi* (44/4).

Te noći razriješeno je ovim Kur'anom sve, razriješena je Vječna Istina i neistina koja propada, postavljene su granice, označeni znaci za cjelovito ljudsko putovanje poslije te noći, sve do Sudnjeg dana. Nije ostao ni jedan nejasan princip na kome bi počivao život, niti neocrtan u svijetu ljudi, kao što je jasno i ocrtano u cjelovitom drevnom zakonu. Sve se to dogodilo Allahovom željom, naredbom i Njegovim htijenjem da se upućuju poslanici za odvajanje i objašnjenje:

po zapovijedi Našoj! Mi smo, zaista, slali poslanike (44/5).

Sve je to bila Allahova milost ljudima koja se proteže do Sudnjeg dana:

kao milost Gospodara tvoga - On, uistinu, sve čuje i sve zna -, (44/6).

Allahova milost se ne bi manifestirala među ljudima kao što se manifestirala sa objavom ovog Kur'ana ovako lahko, koja se brzinom spaja sa srcem i čini da se odziv Kur'ana odvija kao krvni protok u venama i preobrazuje ljudsko biće u časna čovjeka, a ljudsko društvo u lijepu blagost; to ne bi bilo tako da to nije realnost koju primjećuje ljudsko oko.

Ovo vjerovanje koje je donio Kur'an u svojoj kompleksnosti i skladnosti samo po sebi je lijepo. Čovjek voli i zaljubi se u to vjerovanje, veže srce za njega. Ovdje nije u pitanju savršenstvo, preciznost, naredba o dobru i dobročinstvu jer su ove karakeristike u njoj stalne, one rastu i uzdižu se dok to savršenstvo u njoj ne dostigne poziciju drage i neograničene ljepote koja obuhvata sve dijelove i sve detalje, a onda ih okuplja, usklađuje i povezuje sa glavnim dijelom.

Milost Gospodara tvoga (44/6) objavljena je Kur'anom ove Blagoslovljene noće. *On, uistinu, sve čuje i sve zna* (44/6) - čuje i zna i sve što On daje ljudima, daje sa znanjem i spoznajom. On zna šta govore i šta rade ljudi, zna šta im je povoljno i šta im godi, zna kakvom su zakonu, šeriatu i mirnom usmjerenju oni skloni.

On nadzire ovaj Kosmos, On čuva svakog ko je na njemu i što je u njemu:

Gospodara nebesa i Zemlje i onoga što je između njih - ako čvrsto vjerujete, (44/7)...

Sve što On daje ljudima, On ih time odgaja. To je jedan vid Njegova gospodarenja nad cjelokupnim Kosmosom, vid Njegova zakona koji vlada Kosmosom. On im daje siguran znak da su njihova vjerovanja nesigurna,

potresna i lažna, jer kad priznaju da je Allah stvorio nebesa i Zemlju, onda, kako mimo Njega uzimaju i druga božanstva? Taj postupak čini ovu činjenicu nejasnom u njihovim dušama, čini je površnom i udaljuje je od stalnosti i uvjerljivosti.

On je jedino Božanstvo koje raspolaže životom i smrću. On je Gospodar i onih koji su ranije živjeli i onih koji su kasnije živjeli:

drugoga boga osim Njega nema; On život i smrt daje, - Gospodara vašeg i Gospodara vaših predaka davnih! (44/8).

Davanje života i smrti je činjenica poznata svima. Svi priznaju da i jedno i drugo pripadaju Allahu i da je to izvan domena svakog stvorenja. Ovo se primjećuje samim pogledom i neznatnim razmišljanjem. Scena smrti, kao i scena života, u svakoj slici i obliku, dotiču ljudsko srce i potresaju ga, mobiliziraju ga i pripremaju da se to na njega odrazi, djeluje i pripremi ga, da u njemu dođe do promjene i odgovora na poziv. Osim toga, ova se činjenica često navodi u Kur'anu, upućuje osjećaj čovjeka na tu činjenicu i dotiče srce s vremena na vrijeme.

* * *

Kada ova pozicija dostigne ovu granicu izazova i mobilnosti, kontekst to napušta i osvrće se na prikaz njihove situacije prema ovome. To je proturječna situacija u odnosu kakva bi trebala biti prema stvarnosti ozbiljne pozicije koja ne dopušta da se igra i neozbiljno postupa s njom:

Ali, ovi sumnjaju i zabavljaju se (44/9).

Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim (44/10)

koji će ljude prekriti. "Ovo je neizdržljiva patnja! (44/11).

Gospodaru naš, otkloni patnju od nas, mi ćemo, sigurno, vjerovati!" (44/12).

A kako će oni pouku primiti, a već im je došao istiniti Poslanik (44/13)

od koga oni glave okreću i govore: "Poučeni - umno poremećeni!" (44/14).

Mi ćemo patnju malo-pomalo otklanjati i vi ćete se sigurno u mnogobožačku vjeru vratiti; (44/15)

ali onoga Dana kada ih svom silom zgrabimo, zbilja ćemo ih kazniti (44/16).

Kur'an kaže da se oni poigravaju iza te ozbiljnosti i sumnjaju u ta postojana znamenja pa ih ostavi do strašnog i žestogog Dana:

Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim (44/10)

koji će ljude prekriti. "Ovo je neizdržljiva patnja! (44/11).

Raniji komentatori Kur'ana razilaze se u interpretaciji ajetai *ed-Duhan*. Neki kažu da je to dim koji će se javiti na Sudnji dan, da je to prijetnja njegovim bliskim događajem poput ponovljene prijetnje u Kur'anu. To je Dan koji će doći. Oni njega sačekuju, a očekuje ga i Poslanik (alejhi's-selam). Drugi kažu da se taj dim već dogodio stvarno kao što im se time prijeti. Zatim kontekst govori o politeistima i pozivu Poslanika (alejhi's-selam). Mi ćemo ovdje navesti sažetak i jednog i drugog i lance njihova prenošenja, a onda ćemo popratiti riječima Allaha Uzvišenoga i smatrat ćemo da je to ispravno, ako Bog da.

Sulejman ibni Mihran A'meš kaže prenoseći u nizu od Ebi Dahija, Muslima, Ibni Subejha i Mesruka: "Ušli smo u džamiju u Kufi na vrata Kinde kad tamo jedan čovjek govori svojim prijateljima i objašnjava ajet: *Dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim* (44/10). Znate li vi, pita ovaj, kakav je to dim? To je dim koji dolazi na Sudnji dan, oduzima sluh i vid licemjerima, a vjernike će, zbog tog dima, nešto pogoditi, poput kihavice. Tada nam pristupi Ibni Mes'ud (Bog bio zadovoljan njime) i mi mu to prenesosmo. On se ispruži, a onda se zgrozi i skoči pa reče: "Allah Uzvišeni kaže vašem Poslaniku (alejhi's-selam): *Reci: "Ne tražim ja od vas za ovo nikakvu nagradu i ja nisam izvještačen!"* (38/86). Doista je pametno da čovjek kaže za ono što ne zna: Allah najbolje zna. Ja ću vam sada nešto reći o tome. Pošto su se Kurejšije kasno odazvale na poziv islama, dugo su se protivili Poslaniku (alejhi's-selam). Poslanik ih je prokleo, isto kao što je svojevremeno uradio i Jusuf, pa ih je zadesila napetost i glad tako jako da su počeli jesti i kosti i lešinu, počeli su dizati poglede prema nebesima i nisu vidjeli ništa više osim dima. U drugoj verziji stoji da je neko pogledao u nebesa i primijetio da između njega i nebesa stoji nešto kao dim od napora. Allah Uzvišeni kaže: *Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim koji će ljude prekriti. Ovo je neizdrživa patnja!* (44/10-11).

Tada je došao Poslanik (alejhi's-selam) pa mu je neko rekao: "Allahov Poslaniče, moli Allaha za kišu! Pleme Mudar strada." I Poslanik (alejhi's-selam) obrati se sa molbom Allahu za kišu i pade kiša. Tada je objavljeno: *Mi ćemo patnju malo-pomalo otklanjati i vi ćete se sigurno u mnogobožačku vjeru vratiti (44/15).* Ibi Mes'ud (Bog bio zadovoljan njime) dodaje: "Pa zar će se od njih kazna otkloniti na Sudnji dan? Kada ih je zadesilo blagostanje oni se vratiše u svoje ranije opredjeljenje, i onda Allah objavi: ... *ali onoga Dana kada ih svom silom zgrabimo, zbilja ćemo ih kazniti (44/16).* I Ibni Mes'ud dodade: "Bilo je to na dan borbe na Bedru," i nastavlja- "pet znakova je prošlo: dim, Bizantija, Mjesec, zgrabljenje i potrebe." Ovaj hadis se navodi u Sahihu Muslima i Buharija. Njega prenosi i Imam-i Ahmed u svom *Musnedu*, a nalazi se i kod Tirmizija, zatim kod Nesaija u objašnjenju ovih pojmova i kod Ibni Džerira, Ibni ebi Hatema koji prenosi od A'meša na nekoliko načina. Ibni Mes'ud prihvata ovaj komentar ovog ajeta i kaže da je dim već bio. To prihvataju i neki od ranijih znalaca npr. Mudžahid, Ebu Alija, Ibrāhim, Nah'i, Dahhak i Atije Aufi. Ovo prihvata i Ibni Džerir.

Drugi kažu: Dim se još nije dogodio jer je to znak Smaka svijeta, kao što stoji u hadisu koga prenosi Ebi Surejha Huzejfe ibni Ejsed Gafari (Bog bio zadovoljan njime) i kaže: "Ukazao nam je čast Poslanik (alejhi's-selam) svojim prisustvom dok smo raspravljali na Arefatu o Smaku svijeta. Poslanik (alejhi's-selam) reče: "Neće biti Smaka svijeta dok se ne pojavi deset znakova: izlazak Sunaca sa zapada, pojava dima, pojava životinje (dabbe), izlazak Jedžudža i Medžudža, izlazak Īsāa sina Merjemina, pojava dedždžala, zatim tri pomračenja, pomračenje Istoka, Zapada i Arabijskog poluotoka i pojava vatre koja izbija podno Adena i tjera drugu vatru ili sabire svijet da prenoći s njima tu gdje su prenaćali i u pola dana da odmara s njima tamo gdje su i počivali." Ovaj hadis prenosi samo Muslim u svom Sahihu.

Ibni Džerir kaže: "Prenosili su mi u nizu Muhammed ibni Auf – Muhammed ibni Ismail Ibni Ijjaš - njegov otac – Damdam ibni Zur'a – Šurejh ibni Ubejd – Ebu Mālik Eš'ari (Bog bio zadovoljan njime) i kaže da je Poslanik (alejhi's-selam) rekao: 'Vaš Gospodar upozorava vas sa tri dima, vjernika će nešto snaći kao kihavica, a nevjernika dograbiti i napuhati dok mu se uši ne istegnu. Druga pojava je dabbetu'l-erd i treća dedždžal.' Prenosi Taberani od Hašima ibni Zejda – Muhammeda ibni Ismaila ibni Ijjaša ovo doslovno i kaže: Ibni Kesir ističe u svom tefsiru da je ovaj lanac prenosilaca dobar.

Ibni Džerir i ovo kaže: "Prenio mi je Jakub u nizu prenosilaca Ibni Ulejje – Ibni Džurejdž, Abudullah ibni Ebi Mulejke: 'Poranio sam do Ibni

Abassa jednog dana i on mi reče: "Nisam ni trepnuo do zore." Upitao sam ga: "Zašto?" A on odgovori: "Kažu: izašla zvijezda repatica, pa sam se uplašio da se to nije dim pojavio. Eto zbog toga nisam do zore zaspao." Ovo prenosi Ibni Ebi Hatem od svoga oca u nizu: Ibni Omer – Sufjan – Abdullah ibni Ebi Jezid – Abdullah ibni Ebi Mulejke od Ibni Abassa (Bog bio zadovoljan njime).

Ibni Kesir u svom Tefsiru kaže da je lanac prenošenja ovog hadisa do Ibni Abbasa autentičan. On je stučnjak Ummeta i komentator Kur'ana. Ovaj sud prihvataju mnogi ashabi i tabiini (Bog im se smilovao) navodeći merfu hadis, sahih, hasen, a i druge. Ovo je dovoljan dokaz da je dim jedan od očekujućih znamenja. Ovo je očito rečeno i u Kur'anu. Uzvišeni Allah kaže: *Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dima,* (44/10), tj. očit i jasan dim koga vidi svako. Prema komentaru Ibni Mes'uda (Bog bio zadovoljan njime), to je samo vizija koja se primjećuje u očima ljudi zbog velikog truda i gladi. Allah ovako kaže: *...koji će ljude prekriti* (44/11), tj. prekrit će ih i oslijepiti, a da je to samo vizija koja se odnosi na stanovnike Mekke, politeiste, ne bi bilo o tome rečeno: *koji će ljude prekriti* (44/11). Allahove riječi: *"Ovo je neizdrživa patnja!"* (44/11), bit će upućeno njima kao prijetnja i prijekor isto kao i riječi: *...na Dan kada će grubo u vatru džehennemsku biti gurnuti: "Ovo je vatra koju ste poricali* (52/13-14). Ili će to, možda, jedan drugom govoriti. O tome govore riječi Uzvišenoga: *Gospodaru naš, otkloni patnju od nas, mi ćemo, sigurno vjerovati* (44/12), tj. govorili bi nevjernici kad bi vidjeli Allahovu kaznu da se digne i oslobode kazne, kao i u riječima Uzvišenog Allaha: *A da ti ih je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: "Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!"* (6/27). kao i riječi: *Ti opominji ljude Danom, kada će im kazna doći, kad će oni koji su se ogriješili prema sebi govoriti: "Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazavaćemo se pozivu Tvome i slijedićemo poslanike" – "A zar se prije niste zaklinjali da nećete na onaj svijet"* (14/44) . Ovako Uzvišeni kaže i na to dodaje: *A kako će oni pouku primiti, a već im je došao istiniti Poslanik od koga oni glave okreću i govore: "Poučeni – umno poremećeni!"* (43/13-14). Pita se kako da se opomete, a Poslanika smo im već poslali koji je objasnio poruku poslanstva i upozorio ih, pa i pored toga oni okrenuše glavu od njega, nisu se složili s njim, nego su ga ugonili u laž govoreći: *"Poučeni – umno poremećeni!"* (43/14). Ovo su riječi Uzvišenoga kao i riječi: *Tada će se čovjek sjetiti – a na što mu je sjećanje!?* (89/23). *...a da ti je vidjeti kad ih strava uhvati - umaći neće moći; iz biliza biće ščepani i kada reknu: "Vjerujemo u Poslanika!" A šta će im biti od koristi kad je život na Zemlji bio i prošao.* (34/51-52) i tako do kraja ove sure. *...Mi ćemo patnju malo – po malo*

otklanjati i vi ćete se sigurno u mnogobožačku vjeru vratiti (44/15). Ovdje su moguća dva značenja, jedno da Allah Uzvišeni kaže: " Kad bismo Mi od vas kaznu odstranili i vratili vas u život ovog svijeta, vi biste se ponovo vratili u nevjerovanje i nagonjenje u laž kao što ste to i ranije činili." Ovo se podudara sa riječima Uzvišenoga: *I kad bismo im se smilovali i nevolje ih oslobodili, opet bi oni u zabludi svojoj jednako lutali* (23/75), ili kao što stoji u riječima Uzvišenog: *A kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili da rade ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci* (6/28). Drugo značenje bi bilo da se pod tim misli: "Mi ćemo nešto malo odgoditi kaznu od vas do časa kada za to dođu uzroci, ali i kada se to dogodi vama, vi ćete i dalje insistirati na nasilju i zabludi. Otuda nema potrebe da se skine s njih kazna, nego da ih snađe isto ono kao u riječima Uzvišenoga: *Osim naroda Junusova, kome smo, kada je povjerovao, sramnu patnju u životu na ovom svijetu otklonili i život im još izvjesno vrijeme produžili* (10/98). Njih kazna nije dotakla ni obuzela, nego je povučena zbog postojećeg uzroka kod njih. Katade kaže: "Vi ćete se povratiti u Allahovu kaznu na osnovu riječi Uzvišenoga: *ali onoga Dana kada ih svom silom zgrabimo, zbilja ćemo ih kazbiti* (44/16). To je Ibni Mes'ud objasnio da se to dogodilo na Bedru. Ovo zastupa grupa koja prihvata stav Ibni Mes'uda (Bog bio zadovoljan njime) i grupa koja komentira pojam dim kao što je rečeno, a prenosi se i od Ibni Abassa (Bog bio zadovoljan njime) preko Aufa i Ubejj ibni Ka'ba (Bog bio zadovoljan njima) i ovo je moguće, ali je očito da se radi o Sudnjem danu iako je i dan Bedra bio *zgrabljenje silom*. Ibni Džerir nastavlja: Prenio mi je Jakub u nizu Ibni Ulejje – Halid Huzaa od Ikrimea od Ibni Abbasa da je Ibni Mes'ud (Bog bio zadovoljan njime) istakao da se *silom zgrabljenje* odnosi na Uhud, a ja mislim da se odnosi na Sudnji dan. Ovaj sened kod Ibni Abbasa je sahih. To zastupaju Hasan Basri i Ikrime u dvije najpouzdanije verzije Ibni Abbasa, a Bog najbolje zna, zvaršava Ibni Kesir.

Mi prihvaćamo sud Ibni Abbasa (Bog bio zadovoljan njime) o komentaru vezano za riječ "duhan" – dim da se odnosi na Dan ustajanja, a sud Ibni Kesira iznijet u njegovu komentaru je prijetnja. Slično tome nalazi se na više mjesta u Kur'anu, a u povodu ovoga. To znači da oni sumnjaju i ismijavaju se, pa ostavi ih neka sačekaju taj stravični Dan, kada će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim za kojeg kažu da je to bolna patnja koja predočava sliku njihova poziva za spas. *Gospodaru naš, otkloni patnje od nas, mi ćemo, sigurno, vjerovati!* (44/12). Njima je odgovoreno da im molba neće biti prihvaćena, jer je vrijeme već prošlo: *a kako će oni pouku primiti, a već im je došao istiniti Poslanik od koga oni glave okreću i govore: "Poučeni – umno poremećeni!"* (44/13-14). Njega je poučio dječak nearap, a on je, kako to oni tvrde, umno poremećen.

U odsjenu ove scene u kojoj se nadaju odstranjenju kazne, molba im se ne prihvata, nego im je odgovoreno: Vi imate još priliku, nije sve izgubljeno. Ova kazna vam je nešto malo odgođena, sada vam je odgođena pa vjerujte kao što ste obećali da ćete vjerovati u budući svijet i nemojte se prepirati! Vi sada imate dobro zdravlje, ono dugo ne traje. Oni će se nama vratiti *onoga dana kada ih svom silom zgrabimo (44/16),* na Dan kada će biti taj dim koga ste vidjeli u sceni koju ste primijetili u kur'anskom predstavljanju. *Zbilja ćemo ih kazniti (44/16),* zbog igre kojom se igraju. To je laž kojom lažu i na Poslanika (alejhi's-selam) kada kažu: *Poučeni – umno poremećeni! (44/14),* a on je istiniti i povjerljivi.

Ovim je učinjeno pravo tumačenje ovih ajeta, kao što se nama čini, a Allah najbolje zna šta je On time htio.

* * *

Poslije ovoga tekst Kur'ana ih vodi u drugu šetnju sa kazivanjem o Mūsāu (alejhi's-selam). To kazivanje o Mūsāu iznosi ukratko i završava sa "svom silom zgrabiti na ovoj Zemlji," nakon što im je pokazano "svom silom zgrabljeno" onoga Dana kada će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim:

Još davno prije njih Mi smo faraonov narod u iskušenje stavili, kada im je bio došao plemeniti poslanik: (44/17)

"Ispunite prema meni ono što ste dužni, o Allahovi robovi, jer ja sam vam poslanik pouzdani, (44/18)

i ne uzdižite se iznad Allaha, ja vam donosim dokaz očevidni, (44/19)

i ja se obraćam i svome i vašem Gospodaru da me ne kamenujete, (44/20)

a ako mi ne vjerujete, onda me na miru ostavite!" (44/21).

I on pozva u pomoć Gospodara svoga: "Ovo je, doista, narod nevjernički!" (44/22).

"Izvedi noću robove Moje, za vama će potjera poći (44/23)

i ostavi more nek miruje, oni su vojska koja će zaista potopljena biti" (44/24).

I koliko ostaviše bašča i izvora, (44/25)

i njiva zasijanih i dvorova divnih, (44/26)

i zadovoljstava koja su u radosti provodili! (44/27).

tako to bi, i Mi smo to u nasljedstvo drugima ostavili (44/28)

ni nebo ih ni Zemlja nisu oplakivali, i nisu pošteđeni bili, (44/29)

a sinove Israilove smo ponižavajuće patnje spasili (44/30)

od faraona, - on je bio gord, jedan od onih koji su u zlu svaku mjeru prevršili (44/31)

i znajući kakvi su, između savremenika smo ih odabrali, (44/32)

i neka znamenja puna očite blagodati smo im dali (44/33).

Ovo je šetnja koja počinje sa snažnim doticajem srca radi njegova buđenja da je upućivanje Poslanika njegovu narodu katkada sumnja i iskušenje i davanje vremena onima koji lažu, koji se ohole i drže visoko protiv Allaha, muče Allahova poslanika i vjernike s njim, dovodi do srdžbe poslanika i gubitka strpljenja zbog njihova mučenja i nade da će ih uputiti i da stoji katkada, iza toga, bolno kažnjavanje i žestoko zgrabljenje:

Još davno prije njih Mi smo faraonov narod u iskušenje stavili (44/17).

Iskušavali smo ih blagodatima i vlašću, učvršćivanjem na Zemlji, davanjem blagostanja, bogatstva i dominacije:

...kada im je bio došao plemeniti Poslanik (44/17).

To je bio jedan vid iskušenja u kome se otkriva jedna vrsta njihova odaziva plemenitom Poslaniku, koji ne traži od njih ništa za sebe, nego ih samo poziva na Pravi Put, traži od njih da sve što rade, rade samo radi Allaha, da se ni u čemu ne natječu što bi pripisivali sebi da se time ne uzdižu iznad Allaha.

"Ispunite prema meni ono što ste dužni, o Allahovi robovi, jer ja sam vam poslanik pouzdani, (44/18)

i ne uzdižite se iznad Allaha, ja vam donosim dokaz očevidni, (44/19)

i ja se obraćam i svome i vašem Gospodaru da me ne kamenujete, (44/20)

a ako mi ne vjerujete, onda me na miru ostavite!" *(44/21)*.

To je nekoliko riječi onoga što im je donio njihov plemeniti Poslanik Mūsā (alejhi's-selam).

On traži od njih puni odaziv, kompletno izvršavanje i apsolutnu predanost,[16] apsolutnu predanost Allahu, čiji su oni robovi. Robovi ne treba da se dižu i uspinju iznad Allaha. To je Allahov poziv kojeg im donosi ovaj poslanik i koji ima i dokaz da je on njima upućen kao njihov poslanik od strane Allaha, koji ima neoborivi dokaz i očitu vlast kojoj se srca pokoravaju, da je osiguran Allahom, da se Njemu utiče, da ga ne napadnu i kamenuju, a da su se oni usprotivili vjerovanju pa se on odvaja od njih i traži da se i oni odvoje od njega. To je kraj pravednosti i mira.

Nasilje, međutim, malo kada pristaje na pravdu. Ono se boji Istine, boji se da ne bude lišeno moći, pa malo kada pokušava da se približi ljudima mirom. Otuda se nasilje redovno suprotstavlja Istini, i to gnusno, nikada mirnim putem. Mir znači da Istina nastupa i dominira u svako vrijeme u dušama i srcima, zatim da se iz njih snažno istrgne neistina i da se ona osudi, da se Istina ne izolira niti ostavlja po strani.

Ovdje se kontekst sažima u više krugova kako bi se približio kraju, i to onda kada i iskustvo dolazi do kraja, kada Mūsā osjeti da narod neće da mu povjeruje, neće da se odazove njegovu pozivu, ne želi mira, niti da se povuče od njega. Mūsāu izgleda da su njihova griješenja iskonska i dubokih korijena i nema nade da će ih se oni proći. Tada Mūsā pribjegava svome Gospodaru, traži utočište kod Njega koji mu je posljednji zaklon:

I on pozva u pomoć Gospodara svoga: "Ovo je, doista, narod nevjernički!" *(44/22)*.

Šta drugo može Poslanik nego da se obrati svome Gospodaru, da dobije ono što je daleko od njegove moći? Šta može drugo nego da iznese pred Njega to pitanje i prepusti Njemu da postupi u tome kako On hoće?!

Mūsā je dobio odgovor kao potvrdu od svoga Gospodara za ono što ga je uvrijedio njegov narod. Oni su, doista, griješnici:

"Izvedi noću robove Moje, za vama će potjera poći *(44/23)*

---

[16] Postoji i drugo objašnjenje Allahovih riječi: *Ispunite prema meni ono što ste dužni....* *(44/18)*.tj. dajte mi Sinove Israilove, Allahove robove, predajte mi ih, nemojte ih zadržavati radi potčinjenosti i mučenja. To je isto kao i u riječima Uzvišenoga: *Dopusti da Sinovi Israilovi pođu s nama* *(26/17)*.

i ostavi more nek miruje, oni su vojska koja će zaista potopljena biti" (44/24).

Ovo žurno putovanje može biti samo noću. Ovdje tekst predočava tu scenu, scenu noćnog putovanja sa Allahovim robovima, Sinovima Israilovim, a nagovještava i da je sve potajno, jer je njihovo noćno putovanje bilo daleko od očiju faraona i njegova saznanja. To putovanje bilo je u tišini i miru. Allaha je naredio Mūsāu (alejhi's-selam) da krene sa svojim ljudima i da ostavi more mirnim kao što je i bilo mirno more preko koga je Mūsā prešao sa svojim ljudima, da bi potopio faraona, njegovu vojsku i svitu mu: *Oni su vojska koja će, zaista, potopljena biti* (44/24). Tako se sprovede Allahova moć na očevid vidljivih uzroka, a vidljivi uzroci su, također, jedan vid ove neograničene moći.

Kontekst ove sure sažima kazivanje scene potopa faraona ili njena izlaganja. Tekst se zadovoljava riječima koje su neminovne: *Oni su vojska koja će , zaista, potopljena biti* (44/24). U kontekstu se prelazi sa ove skrivene scene na pogovor koji govori o prezrenosti oholih i silnika, faraona i njegove svite, sklone zajedno s njim na tlačenje i nasilje, sklonosti njega i njegove svite da se ohole čak i protiv Allaha upinjući se i visoko podižući nos pred onim pred kojim apsolutno poginju glave i odobravaju oni koji su njime opčarani, a u stvari on je manji i bjedniji da bi mogao osjetiti Bitak. On plijeni blagodati, ali ga niko neće sačuvati od propadanja. Niko ga neće oplakivati što će mu sve propasti:

I koliko ostaviše bašča i izvora, (44/25)

njiva zasijanih i dvorova divnih, (44/26)

zadovoljstava koja su u radosti provodili! (44/27).

Tako to bi, i Mi smo to u nasljedstvo drugima ostavili (44/28)

ni nebo ih ni Zemlja nisu oplakivali, i nisu pošteđeni bili, (44/29)...

Scena počinje slikama uživanja faraona i svite mu u čemu su se ponosili: bašče, izvori, usjevi, ugledno mjesto u kome im je ukazivano poštovanje i čast, blagodati u kojima su uživali, naslađivali živeći razdragano i veselo.

A onda - sve im se oduzima ili oni sve ostavljaju, drugi narodi nasljeđuju sve to. Na drugom mjestu u Kur'anu stoji: *Eto tako je bilo, i Mi dadosmo da to naslijede sinovi Israilovi* (26/59). Nisu Sinovi Israilovi naslijedili bogatstvo faraonovo, ali su naslijedili slično bogatstvo u drugoj

zemlji. Prema tome, ovdje se ne misli na vrstu bogatstva i blagodati koji su oduzeti faraonu i njegovim glavešinama a da su ga nasilijedili Sinovi Israilovi.

Pa šta onda? Nestalo je ovih nasilnika koji su bili ispunili i oči i duše na Zemlji. Niko nije očajavao i tugovao zbog njihova odlaska, nisu za njima ništa osjećala ni nebesa ni Zemlja, nisu očekivali niti odgodili vrijeme kada je ono došlo:

ni nebo ih ni Zemlja nisu oplakivali, i nisu pošteđeni bili, (44/29)

Ovaj izraz daje odsjen prezira i okrutnosti zbog ovih silnika i oholih. Niko nije pokazivao nikakav osjećaj za njima, ni na Zemlji ni na nebesima. Niko ih nije žalio. Otišli su poput mraka, a na Zemlji su bili nasilnici, gazili su svijet svojom čizmom. Otišli su neoplakani. Kosmos ih prezire zbog odvajanja od njega jer cio Kosmos vjeruje u svoga Gospodara, a oni, eto, ne vjeruju. To su ružne, zle i odbačene duše od ovog Kosmosa, a žive u njemu.

Kad bi nasilnici na Zemlji osjetili o čemu govore ove riječi, oni bi spoznali svoj prijezir kojeg ispoljavaju prema Allahu i ovom Kosmosu, spoznali bi da žive u ovom Kosmosu odbačeni od njeg, odsječeni, ništa ih ne veže sa Kosmosom, prekinuta je veza vjerovanja.

Na suprotnoj strani je scena spasa i odabira:

a sinove Israilove smo ponižavajuće patnje spasili (44/30)

od faraona, - on je bio gord, jedan od onih koji su u zlu svaku mjeru prevršili (44/31)

i znajući kakvi su, između savremenika smo ih odabrali, (44/32)

i neka znamenja puna očite blagodati smo im dali (44/33).

Ovdje se spominje spas Sinova Israilovih od ponižavajuće patnje, nasuprot prijezira s kojim su skončali gordi griješnici, koji su u zlu svaku mjeru pretjerali: *od faraona,- on je gord, jedan od onih koji su u zlu svaku mjeru prevršili* (44/31).

U kontekstu se zatim spominje Allahov odabir Sinova Israilovih, sa znanjem, o svemu o njima, bilo ono dobro ili zlo, spominje se njihov odabir nad ostalima u njihovo vrijeme, razumije se, jer je Allah znao da su oni najbolji narod svoga vremena i najviše zaslužuju da budu izabrani i da se postave za zastupništvo na zemlji, pored svega što se kasnije kazuje o

njihovim devijacijama i odstupanju. Ovo znači da se Allahov izbor i Njegova pomoć katkada odnosi samo na najbolje među stanovnicima toga vremena, makar i ne bili dostigli visok stepen vjerovanja, ali kada se među njima nalazi rukovodstvo koje teži Allahu, Uputom, vidno i ustrajno:

i neka znamenja puna očite blagodati smo im dali (44/33).

Izloženi su izboru ovih znamenja koje im je Allah dao radi iskušenja, a kada je iščezlo vrijeme njihova zastupništva, Allah ih je kaznio zbog njihove devijacije i skretanja; na osnovu rezultata njihova provjeravanja i iskušenja kaznio ih je preko onih koji su protjerani na Zemlji, propisano im je poniženje i siromaštvo, obećano im je da će im se povratiti egzemplarna kazna kad god budu činili nasilje po zemlji sve do Sudnjeg dana.

* * *

Poslije ovog zadržavanja na stradanju faraona i njegovih glavešina, spasa Mūsāa i njegova naroda, zatim njihova iskušenja znamenjima Allahovim, poslije faraonove smutnje i njegova kažnjavanja, poslije svega ovoga, Kur'an se osvrće na stav politeista u vezi sa proživljenjem i sakupljanjem, u vezi sa njihovom sumnjom u Dan proživljenja i njihova prijezira toga, u kontekstu se vraća da poveže pitanje proživljenja, planiranja cjelokupnog Kosmosa i njegove izgradnje, istinito i ozbiljno, a koje zahtijeva ovo proživljenje i okupljenje:

A ovi, doista, govore: (44/34)

"Postoji samo naša prva smrt, mi nećemo biti oživljeni; (44/35)

pretke naše nam dovedite, ako je istina to što govorite!" (44/36).

Da li su silniji oni ili narod Tubba' i oni prije njega? - njih smo uništili jer su nevjernici bili (44/37).

Mi nismo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih da bismo se igrali (44/38).

Mi smo ih stvorili sa ciljem, ali većina ovih ne zna (44/39).

Dan sudnji će svima njima rok određeni biti, (44/40)

Dan kada bližnji neće nimalo od koristi bližnjem biti i kada sami sebi neće moći pomoći, (44/41)

moći će samo oni kojima se Allah smiluje, jer - On je, uistinu, silan i milostiv (44/42).

Svi politeisti Arapi doista govore da nema druge smrti do ove kada umremo, a nema ni drugog života poslije ovoga, nema okupljanja. Oni nazivaju *prvom smrću* raniju koja prethodi vremenskom terminu u kome im se obećava da će biti proživljeni i sakupljeni. Iz toga izvlače zaključak da nema druge smrti do ove kada je i kraj, izvlače zaključak da se od njihovih roditelja koji su umrli ovom smrću i koji su otišli niko nije vratio niti se iko okupio. Oni traže da se to dogodi ako je okupljanje istinito.

U ovom svom traženju oni zanemaruju mudrost proživljenja i okupljanja i ne shvaćaju da je to jedan od krugova u nizu nastanka čovjeka, koji ima posebnu mudrost određenog cilja radi nagrađivanja za ono što je bilo u prvom krugu, da bi pokorni dobili častan kraj prvog kruga koji im je omogućio ispravne korake na putovanju kroz ovaj život, a da bi griješnici dospjeli na ponižavajući kraj kojeg su im omogućili njihovi katastrofalni i degenerirajući koraci u prljavom šljamu. To je mudrost koja traži proživljavanje i okupljanje nakon protoka faze života na zemlji, to je mudrost koja sprečava da proživljenje bude neka vrsta igre koja bi se završila prema želji ili ćudi pojedinaca ili ograničene skupine ljudi, da bi povjerovali u proživljenje i okupljanje. Oni ne mogu da kompletiraju svoje vjerovanje ukoliko ne budu vjerovali i u ono što je neviđeno kod ovog pitanja, pitanja o kojem ih obavještavaju poslanici i traže razmišljanje o prirodi ovog života i o Allahovoj mudrosti u stvaranju života na ovoj osnovi. Samo ovo ramišljanje dovoljno je da se vjeruje u budući svijet i da se potvrdi okupljanje.

Prije nego ih tekst Kur'ana ovdje uputi da razmišljaju o samom Kosmosu, on snažno dotiče njihova srca činjenicom stradanja prošlih naroda i nasljednika vladara Himjere na Arabijskom poluotoku. Ovo kazivanje na koje se misli ovdje u tekstu mora da je bilo poznato slušaocima, našto se ukazuje dosta brzo da im žestoko potrese njihova srca i upozori ih da će im kraj biti kao što je bila sudbina ovih ranijih:

Da li su silniji oni ili narod Tubba' i oni prije njega? - njih smo uništili jer su nevjernici bili (44/37).

U sjeni ovog spomena i zatresanja njihovih srca zbog ovog poimanja vodi ih da pogledaju u konstruiranje nebesa i Zemlje, uskladivanje ovog Kosmosa, zatim kakva namjera, istina i raspored stoje iza ove harmonije:

Mi nismo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih da bismo se igrali (44/38).

Mi smo ih stvorili sa ciljem, ali većina ovih ne zna (44/39).

Dan sudnji će svima njima rok određeni biti, (44/40)

Dan kada bližnji neće nimalo od koristi bližnjem biti i kada sami sebi neće moći pomoći, (44/41)

moći će samo oni kojima se Allah smiluje, jer - On je, uistinu, silan i milostiv (44/42).

Lijep osvrt i veoma ugodno poredenje stvaranja nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, i pitanja proživljenja i okupljanja, ljudska priroda može to lahko shvatiti, ali samo kada to posmatra na ovaj način.

Činjenica je da razmišljanje o detaljima mudrosti, očitoj svrsi, vidljivoj harmoniji u stvaranju nebesa i Zemlje, zatim razmišljanje o stvaranju svega i svačega onako kako je potrebno i koliko je potrebno za ostvarivanje cilja stvorenog svijeta i njegove skladnosti sa svime što okružuje čovjeka, te namjera u stvaranju, količinski i formom koje je Allah za tu svrhu stvorio, govori o nemogućnosti slučajnog stvaranja bilo čega, bilo ono malo ili veliko, u planiranju ovih ogromnih stvorenja i njihovih harmoničnih dijelova.

Činjenica je da razmišljanje o svemu ovome izaziva dojam da sve stvoreno ima svoj cilj, da ništa nije uzaludno u njemu, da sve opstoji na istini, da u tome nema ni najmanje neistine, da to sve ima svoj kraj koji još nije došao, da ne dolazi sa ovom smrću, poslije kratkog putovanja na ovoj planeti; to sve govori da je budući svijet i pitanje kazne i nagrade na tom svijetu sigurno i neminovno sa stanovišta čiste logike ovog ciljanog planiranja i zdanja života i ovog Bitka kako bi se u tom življenju ostvario prirodni kraj u ovosvjetskom životu, bio on dobar ili loš. Ova dobra i ova smutnja koja je čovjek počinio na osnovu svoje spremnosti i skladnosti za jedno od tog dvoga i na osnovu samo njegovog truda i želje u izboru jednog od to dvoje i na osnovu tog izbora, primit će i nagradu na kraju kruženja.

Stvaranje čovjeka sa ovom dvojnom spremnošću i odbacivanje uzaludnosti djelovanja Uzvišenog Allaha, govori, nepobitno, da čovjek ima određenu sudbinu koja će se završiti istekom njegovog zemaljskog putovanja. Ovo je srž pitanja budućeg svijeta. Poslije svega ovoga i poslije usmjerenja pogleda na mudrost i cilj u stvaranju nebesa i Zemlje, dolaze riječi Uzvišenoga:

Dan sudnji će svima njima rok određeni biti, (44/40)

Dan kada bližnji neće nimalo od koristi bližnjem biti i kada sami sebi neće moći pomoći, (44/41)

moći će samo oni kojima se Allah smiluje, jer - On je, uistinu, silan i milostiv (44/42).

Ove riječi dolaze kao nešto prirodno i čvrsto povezano sa onim što je bilo prije. Ova mudrost traži da bude Dan sudnji na kome će doći do razlučivanja između stvorenja, do presude između upute i zablude, kada će se dobrom djelu ukazati čast, a zlu prezrenje, kada će ljudi biti lišeni svake veze koju su imali na Zemlji, lišeni svakog bližnjega i svake povezanosti, kada će se vratiti svome Gospodaru, svako sam samcat, upravo onako kao što je i stvoren, svi će dočekati nagradu za ono što su radili, niko im neće moći pomoći, niko im se neće moći smilovati, moći će samo onaj kome se njegov Uzvišeni, Moćni, Milostivi i Dobri Gospodar smiluje, oni kojima je Uzvišeni Allah omogućio da odu i rade i vrate Uzvišenom da prime od Njega nagradu. Između njihova odlaska i povratka postoji samo prilika za rad, postoji samo područje iskušenja.

Ovo zahtijeva očita mudrost koja je došla do izražaja u stvaranju ovog svijeta, u stvaranju nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, uistinu, u jasnoj odredbi i namjeri koja govori iz svega u ovom Bitku.

* * *

Nakon potvrđivanja ovog principa, njima se predočava jedna od scena Dana razlučivanja, s kakvom kaznom okončavaju griješnici, a sa kakvim uživanjem pokornici. To je stravična scena koja je potpuno u skladu sa odsjenom ove sure i njene stroge atmosfere:

Drvo zakkum (44/43)

biće hrana grešniku, (44/44)

u trbuhu će kao rastopljena kovina vreti, (44/45)

kao što voda kada ključa vri (44/46).

"Ščepajte ga i usred ognja odvucite, (44/47)

a zatim mu, za kaznu, na glavu vodu koja ključa izljevajte!" (44/48).

"Okušaj, ta ti si, uistinu, "moćni" i "poštovani", (44/49)

ovo je, zaista, ono u što ste sumnjali!" (44/50)

A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnu mjestu biti, (44/51)

usred bašča i izvora, (44/52)

u dibu i kadifu obučeni i jedni prema drugima (44/53).

Eto, tako će biti i Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti (44/54).

U njima će moći, bezbjedno, koju hoće vrstu voća tražiti; (44/55)

u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti i On će ih patnje u ognju sačuvati, (44/56)

blagodat će to od Gospodara tvoga biti; to će, zaista, biti uspjeh veliki! (44/57).

Scena započinje sa predočenjem drveta *zekkum,* a nakon potvrde da je to hrana griješnika, uslijedilo je grozno, strašno i zaprepašćujuće predočenje. Drvo *zekkum* je hrana poput vode koja ključa, koja vri. Ono je kao rastopljena kovina koja vri u stomacima kao što voda vri kada ključa. Tamo je taj griješnik, tamo je onaj koji se oholio i podigao protiv Allaha i Njegova Poslanika. Tu je i visoka naredba, izdaje se stražarima da ga ščepaju onako kako to odgovara "časnom" položaju tog griješnika:

"Ščepajte ga i usred ognja odvucite, (44/47)

a zatim mu, za kaznu, na glavu vodu koja ključa izljevajte!" (44/48).

Uzmite ga snažno i ščepajte bez samilosti, vucite ga uvredljivo i okrutno, gdje nema nikakva plemenitog postupka, vucite ga bez ikakva obzira. Tamo mu izlijevaju vodu koja ključa iznad glave, vodu koja peče i prži. Zgrabite ga jako, vucite ga, gurajte ga, teglite ga, pržite ga i pecite, kaznite ga i osramotite:

"Okušaj, ta ti si, uistinu, "moćni" i "poštovani", (44/49)...

Ovo je kazna Uzvišenog i Plemenitog za ono što nije časno i plemenito. To je kazna zbog onoga što je rađeno protiv Allaha i Poslanika:

ovo je, zaista, ono u što ste sumnjali!" (44/50).

Vi ste sumnjali u ovaj Dan, a i ismijavali i ironizirali ga.

Između uzimanja i ščepavanja, izlivanja i prženja, kazne i poniženja na nekoj od površina, čovjek baca pogled, i na drugu stranu, gdje primjećuje *one koji su se Allaha bojali* (44/51), koji su se pribojavali ovog Dana, kad oni *na sigurnom mjestu* (44/51), tu nema nikakva straha niti bojazni, nema stege niti vučenja po zemlji, nema ščepavanja niti izlijevanja ključale vode, nego samo uživanje, uživaju i osjećaju se ponosnim *usred bašča i izvora* (44/52), *...u dibi i kadifi* (44/53), u *sundusu* – nježnoj svili i *istebreku* - debeloj svili, sjede jedni prema drugima i sijele. Sve je ovo popraćeno i njihovom ženidbom sa hurijama, ženama krupnih očiju da bi se s njima kompletirala ugodnost. Ovi koji su u Džennetu oni su i domaćini, oni traže što žele. *U njima će moći, bezbjedno, koju hoće vrstu voća tražiti* (44/55). Oni neće očekivati kraj ovog uživanja. Uživanju kraja nema. Tamo neće biti ni smrti. Jednom su osjetili smrt, više je neće osjetiti. (To je suprotno onome što su nevjernici govorili: *"Postoji samo naša prva smrt, mi nećemo biti oživljeni* (44/35). Da, to je prva smrt, ali iza nje stoji pakao i uživanje). *On će ih patnje u ognju sačuvati* (44/56) - kao dato dobro od strane Allaha Uzvišenoga. Spas od muke i patnje može uslijediti samo zahvaljujući Njegovoj dobroti i milosti. *Blagodat će to od Gospodara tvoga biti; to će, zaista, biti uspjeh veliki* (44/57). O, kako je to velik uspjeh!

* * *

U sjeni ove žestoke, snažne i jako impresivne scene završava se ova sura uz podsjećanje na blagodat poslanstva i zaplašivanje posljedicama poricanja:

A Kur'an smo učinili lakim, na jeziku tvome, da bi oni pouku primili, (44/58)

zato čekaj, i oni će čekati! (44/59).

Ovo je kraj koji sažima atmosferu ove sure i njen odsjen. On je u punom skladu sa početkom ove sure i njenim hodom. Ona je počela spominjanjem Kur'ana, njegovom objavom radi upozorenja i podsjećanja. U kontekstu ove sure navedeno je i ono što čeka poricatelje: *Ali onoga dana kada ih svom silom zgrabimo, zbilja ćemo ih kazniti* (44/16). Ovaj kraj podsjeća ih i na Allahovu blagodat kod olakšanja shvaćanja Kur'ana donijetog preko arapskog jezika Poslaniku (alejhi's-selam) koga oni razumiju i spoznaju njegovo značenje, a podsjeća ih i plaši posljedicama i sudbinom izraženim uobičajenim riječima: *Zato čekaj, i oni će čekati* (44/59).

سُورَةُ الجَاثِيَةِ مَكِّيَّة
وَآيَاتُهَا ٣٧

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« حم * تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ * إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ * وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ * وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا، وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ .

« تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ، فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ؟* وَيْلٌ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ * يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ، ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا ، فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ * وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا ، أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ * مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ ، وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ * هَٰذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ .

« اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ ، وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ ، وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ * وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ ، إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ .

« قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ ، لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا

يَكْسِبُونَ * مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ، ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ .

« وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ، وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ،
وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ * وَآتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ ، فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ
مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ ، بَغْيًا بَيْنَهُمْ ، إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ * ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ
لَا يَعْلَمُونَ * إِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ، وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ،
وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ * هَٰذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ .

« أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ؟ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ! * وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ؛
وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ، وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ .

« أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ ، وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ ، وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ ،
وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً : فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ ؟ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ؟ » .

SURA EL-DŽASIJE
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 37 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ha-mīm (45/1).

Knjigu objavljuje Allah, Silni i Mudri! (45/2).

Na nebesima i na Zemlji, zaista, postoje dokazi za one koji vjeruju; (45/3)

i stvaranje vas i životinja koje je razasuo dokazi su za ljude koji su čvrsto ubijeđeni; (45/4)

i smjena noći i dana i kiša koju Allah s neba spušta da pomoću nje zemlju, nakon mrtvila njezina, oživi i promjena vjetrova - dokazi su za ljude koji imaju pameti (45/5).

To su Allahovi dokazi koje ti kao istinu navodimo, pa u koje će, ako ne u Allahove riječi i dokaze Njegove oni vjerovati? (45/6).

Teško svakom lašcu, velikom grešniku! (45/7).

On čuje Allahove riječi kad mu se kazuju, pa opet ostaje ohol kao da ih ni čuo nije, - njemu patnju neizdržljivu navijesti (45/8).

A kad sazna za neke Naše ajete, on im se ruga. Takve ponižavajuća patnja čeka (45/9).

Pred njima je džehennem, i ni od kakve koristi im neće biti ono što su stekli, ni kumiri koje su, pored Allaha, prihvatili, njih čeka muka golema (45/10).

Ovaj Kur'an je prava uputa, a one koji ne vjeruju u dokaze Gospodara svoga čeka patnja nesnosna (45/11).

Allah vam daje da se morem koristite da bi lađe, voljom Njegovom, po njemu plovile, da biste mogli da tražite blagodati Njegove i da biste bili zahvalni (45/12).

I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju (45/13).

Reci vjernicima da oproste onima koji ne očekuju Allahove dane u kojima će On nagraditi ljude za ono što su radili (45/14).

Onaj koji čini dobro - sebi ga čini, a onaj koji radi zlo - radi protiv sebe, a na kraju ćete se Gospodaru svome vratiti (45/15).

Sinovima Israilovim smo Knjigu i vlast i vjerovjesništvo dali i lijepim jelima smo ih bili opskrbili, i iznad svih naroda ih uzdigli, (45/16)

i jasne dokaze o vjeri smo im dali, a oni su se podvojili baš onda kad su do saznanja došli, i to zbog neprijateljstva i međusobne zavisti. Gospodar tvoj će im na Sudnjem danu sigurno presuditi u onome oko čega su se razišli (45/17).

A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju, (45/18)

jer te oni nikako ne mogu od Allahove kazne odbraniti; nevjernici jedni druge štite, a Allah štiti one koji Ga se boje i grijeha klone (45/19).

Ovaj Kur'an je putokaz ljudima i uputstvo i milost onima koji čvrsto vjeruju (45/20).

Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju! (45/21).

A Allah je nebesa i Zemlju mudro stvorio i zato da bi svaki čovjek bio nagrađen ili kažnjen prema onome što je zaslužio, nikome neće biti učinjeno nažao (45/22).

Reci ti Meni ko će uputiti onoga koji je strast svoju za boga svoga uzeo, onoga koga je Allah, znajući ga, u zabludi ostavio i sluh njegov i srce njegovo zapečatio, a pred oči njegove koprenu stavio? Ko će mu, ako neće Allah, na pravi put ukazati? Zašto se ne urazumite? (45/23).

Ova mekkanska sura predstavlja jedan vid dočeka islamskog poziva od strane politeista, predstavlja njihov metod suočavanja sa dokazima ove sure i njenim znamenjima, govori o njihovoj tvrdoglavosti kod suočavanja sa istinama islamskog poziva i pitanjima koja poziv tretira, govori i o njihovom slijedenju strasti, kada se predaju potpuno bez ikakve jasne istine ili valjana dokaza. Ova sura predstavlja i način kako je Kur'an tretirao njihova nepromijenjena i protjerana srca predata uživanju, zatvorena za svaku uputu. Kur'an ih suočava sa kategoričkim, snažnim, jako dojmljivim Allahovim znamenjima i dokazima, podsjeća ih na Allahovu kaznu, a predočava im i nagradu, govori o Allahovu zakonu i upoznaje ih sa zakonima koji su vladali u prošlosti u ovom Bitku.

Kroz ajete ove sure i njihova predočenja narodu koji se suočio sa pozivom u Mekki primjećujemo da jedna grupa tih ljudi insistira na zabludi, suprotstavlja se oholo istini, da su jako tvrdoglavi, da se loše ponašaju u odnosu na Allahovo pravo i pravo Njegovih riječi. To ocrtavaju ovi ajeti i iznose poniženje, upozorenje i prijetnju sramnom, bolnom i velikom kaznom od strane Allaha, kakvu su zaslužili:

To su Allahovi dokazi koje ti kao istinu navodimo, pa u koje će, ako ne u Allahove riječi i dokaze Njegove oni vjerovati? (45/6).

Teško svakom lašcu, velikom grešniku! (45/7).

On čuje Allahove riječi kad mu se kazuju, pa opet ostaje ohol kao da ih ni čuo nije, - njemu patnju neizdržljivu navijesti (45/8).

A kad sazna za neke Naše ajete, on im se ruga. Takve ponižavajuća patnja čeka (45/9).

Pred njima je džehennem, i ni od kakve koristi im neće biti ono što su stekli, ni kumiri koje su, pored Allaha, prihvatili, njih čeka muka golema (45/10).

Ovaj Kur'an je prava uputa, a one koji ne vjeruju u dokaze Gospodara svoga čeka patnja nesnosna (45/11).

Vidimo i drugu grupu ljudi, možda su oni sljedbenici Knjige koji loše poimaju i procjenjuju, ne vrednuju kako valja pravu činjenicu vjerovanja, ne primjećuju osnovnu razliku između sebe - a oni su ti koji čine loša djela - i vjernika koji čine dobra djela. Kur'an ih podsjeća da tamo postoji osnovna razlika kod odmjeravanja ovih dviju grupa, potvrđuje da im je sud loš i da loše poimaju ovo pitanje i ukazuje na postavljanje ovog pitanja u Allahovim mjerilima na principu osnovne pravde u cijelom Bitku od samog početka stvaranja i formiranja:

Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju! (45/21).

A Allah je nebesa i Zemlju mudro stvorio i zato da bi svaki čovjek bio nagrađen ili kažnjen prema onome što je zaslužio, nikome neće biti učinjeno nažao (45/22).

Vidimo također još jednu grupu koja ne zna da rasuđuje nego se predaje samo strastima. To im je njihovo božanstvo kome se ta grupa klanja i pokorava svemu što primijeti. Primjećujemo ovu grupu ljudi kako su jedinstveno predstavljeni u ovom ajetu, a to je slika u kojoj im se čudi i javno govori o njihovoj nemarnosti i sljepilu:

Reci ti Meni ko će uputiti onoga koji je strast svoju za boga svoga uzeo, onoga koga je Allah, znajući ga, u zabludi ostavio i sluh njegov i srce njegovo zapečatio, a pred oči njegove koprenu stavio? Ko će mu, ako neće Allah, na pravi put ukazati? Zašto se ne urazumite? (45/23).

Vidimo ovu grupu ljudi kako negira i budući svijet. Neograničeno sumnjaju u proživljenje i polaganje računa, tvrdoglavo na tome insistiraju i traže dokaz za ono što ne postoji na zemlji, a Kur'an usmjerava ovu grupu

na postojeće dokaze koji govore da su proživljenje i polaganje računa istina, a oni se tome suprotstavljaju.

"Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme uništi" - govore oni. A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju (45/24).

A kad im se Naši ajeti jasni kazuju, samo se ovim riječima izgovaraju: "Pretke naše u život povratite, ako je istina to što govorite" (45/25).

Reci: "Allah vam daje život, zatim će učiniti da poumirete, a poslije će vas na Sudnjem danu sabrati, u to nema nikakve sumnje, ali većina ljudi ne zna" (45/26).

Moguće je da ovi svi čine jednu grupu ljudi od kojih je poteklo i jedno i drugo, grupu koju Kur'an tu i tamo opisuje u ovoj suri, a moguće je da to budu i brojne grupe koje su se suprostavljale islamskom pozivu u Mekki, među koje spadaju i neki sljedbenici Knjige, a takvih je bilo veoma malo u Mekki, a možda je ovo samo ukazivanje na ovu grupu da bi stanovnici Mekke uzeli pouku, a ne znači da ih je takvih bilo u Mekki u to vrijeme.

U svakom slučaju Kur'an se suočava sa tim ljudima, sa njihovim osobinama i postupcima i govori o njima u ovoj suri. Kur'an se suočava s njima sa Allahovim znamenjem u horizontu i u samim njima. Upozorava ih na polaganje računa na Sudnji dan, omogućava im da vide ono što se zbilo sa narodima prije njih koji su odstupili od ispravne Allahove vjere.

Kur'an ih suočava sa Allahovim znamenjem u ovom jednostavnom i jako dojmljivom stilu:

Na nebesima i na Zemlji, zaista, postoje dokazi za one koji vjeruju; (45/3)

i stvaranje vas i životinja koje je razasuo dokazi su za ljude koji su čvrsto ubijeđeni; (45/4)

i smjena noći i dana i kiša koju Allah s neba spušta da pomoću nje zemlju, nakon mrtvila njezina, oživi i promjena vjetrova - dokazi su za ljude koji imaju pameti (45/5).

To su Allahovi dokazi koje ti kao istinu navodimo, pa u koje će, ako ne u Allahove riječi i dokaze Njegove oni vjerovati? (45/6).

Kur'an ih suočava i po drugi put, ali u formi uživanja u Allahovoj blagodati koju im je Allah dao, a koje oni zanemaruju da se sjete i da razmisle o njima:

Allah vam daje da se morem koristite da bi lađe, voljom Njegovom, po njemu plovile, da biste mogli da tražite blagodati Njegove i da biste bili zahvalni (45/12).

I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju (45/13).

Kur'an ih suočava i sa njihovom situacijom kakva će ona biti na Sudnjem danu, koga oni negiraju ili se prepiru o njemu:

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji! A na dan kad nastupi Čas oživljenja, oni koji su laži slijedili biće izgubljeni (45/27).

I vidjećeš sve narode kako na koljenima kleče; svaki narod biće pozvan prema svojoj Knjizi: "Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali! (45/28).

Ova Knjiga Naša o vama će samo istinu reći, jer smo naredili da se zapiše sve što ste radili" (45/29).

One koji su vjerovali i dobra djela činili, Gospodar njihov će u džennet Svoj uvesti. To će biti uspjeh očiti! (45/30).

A onima koji nisu vjerovali: "Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, ali, vi ste se oholili i narod nevjernički postali (45/31).

Kad se govorilo: 'Allahovo obećanje je, zaista, istina! i u Čas oživljenja nema nimalo sumnje' - vi ste govorili: 'Mi ne znamo šta je Čas oživljenja, mi samo zamišljamo, mi nismo ubijeđeni;'" (45/32).

i ukazaće im se gnusna djela njihova i sa svih strana će ih okružiti ono čemu su se rugali, (45/33)

i reći će se: "Danas ćemo mi vas zaboraviti kao što ste vi zaboravili da ćete ovaj vaš Dan doživjeti, vatra će vam prebivalište biti i niko vam neće moći pomoći (45/34)

zato što ste se Allahovim riječima rugali i što vas je život na Zemlji bio obmanuo." Od toga Dana ih iz džehennema niko neće izvući niti će se od njih tražiti da odobrovolje Allaha (45/35).

Pa, neka je hvaljen Allah, Gospodar nebesa i Gospodar Zemlje, Gospodar svih svjetova! (45/36).

Njemu ponos i dika na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri! (45/37).

Kur'an ovdje ne ostavlja nikakve sumnje u pravednost nagrade i u pojedinačnu odgovornost. Kur'an govori da je ovaj princip duboko ukorijenjen u formiranje cjlokupnog Bitka i da na ovom principu počiva ovaj Bitak, kako se kaže u riječima:

Onaj koji čini dobro - sebi ga čini, a onaj koji radi zlo - radi protiv sebe, a na kraju ćete se Gospodaru svome vratiti (45/15).

I onda Kur'an odgovara onima koji smatraju, istovremeno dok čine zla djela, da su oni kod Allaha kao vjernici koji čine dobra djela:

A Allah je nebesa i Zemlju mudro stvorio i zato da bi svaki čovjek bio nagrađen ili kažnjen prema onome što je zaslužio, nikome neće biti učinjeno nažao (45/22).

* * *

Ova sura u cjelini je jedinstvena u razmatranju svojih tema, medutim, mi smo je podijelili u dvije cjeline da bi bilo lakše izložiti je i i razložiti.

Ona počinje nepovezanim slovima *Ha – mīm* (45/1) i ukazivanjem na Časni Kur'an: *Knjigu objavljuje Allah, Silni i Mudri!* (45/2), a završava zahvalom Allahu i Njegovim apsolutnim gospodstvom, Njegovim veličanstvom i uzvišenošću, nasuprot onih koji zanemaruju Allahova znamenja i ismijavaju im se i ohole: *Pa, neka je hvaljen Allah, Gospodar nebesa i Gospodar Zemlje, Gospodar svih svjetova! Njemu ponos i dika na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri!* (45/36-37).

Kontekst ove sure nastavlja sa izlaganjem svojih tema sa lahkoćom, umjerenošću i objašnjenjem, donosi detaljna i snažna objašnjenja na način koji je sasvim suprotan kontekstu ranije izložene sure Ed-Duhan, a koja je snažnog ritma poput čekića koji tuku po srcu.

Allah je Stvoritelj srca, Onaj koji je poslao Kur'an, Kur'an koji obuhvata srce ponekad sa jakim udarcima, ponekad sa nježnim i blagim doticajem i objašnjenjem koje upućuje, a ponekad sa objašnjenjem koje vodi na Pravi Put, ovisno o vrstama srca i njihovim razlikama, ovisno o situacijama srca i njihovim stavovima. Allah je Dobar i Sveobaviješteni, On je Snažni i Mudri.

Sada da pređemo na detaljno izlaganje.

* * *

Ha-mīm (45/1).

Knjigu objavljuje Allah, Silni i Mudri! (45/2).

Na nebesima i na Zemlji, zaista, postoje dokazi za one koji vjeruju; (45/3)

i stvaranje vas i životinja koje je razasuo dokazi su za ljude koji su čvrsto ubijeđeni; (45/4)

i smjena noći i dana i kiša koju Allah s neba spušta da pomoću nje zemlju, nakon mrtvila njezina, oživi i promjena vjetrova - dokazi su za ljude koji imaju pameti (45/5).

Ovdje se spominju dva slova *Ha – mīm* (45/1), a poslije njih: *Knjigu objavljuje Allah, Silni i Mudri* (45/2), u njima je dokaz izvora ove Knjige kao što smo to ranije iznijeli govoreći o isprekidanim slovima, sigmama na počecima sura. S obzirom da je ova nadnaravna Knjiga sačinjena od sličnih tih slova, a oni, Arapi, nisu u stanju da sačine takvo nešto,onda je to dokaz koji ukazuje da je ova Knjiga objavljena od strane Allaha *Silnoga, Moćnoga* koga ništa ne može u djelu spriječiti, *Mudroga* koji sve stvara kako hoće, Koji vrši svako djelo mudro. Ovo je pogovor koji odgovara atmosferi sure i raznim vrstama ljudi koje su ovdje izložene.

Prije nego što se u kontekstu Kur'ana prijeđe na izlaganje ljudi i njihova stava prema ovoj Knjizi, ukazuje se na Allahova znamenja rasprostrta u Kosmosu oko ljudi. Samo jedno od tih znamenja bilo bi dovoljno da ih uputi ka vjerovanju, da usmjeri njihova srca prema tim znamenjima kako bi ih probudila i otvorila zapreke u njima, mobilizirala

osjećaje o Allahu koji je objavio ovu Knjigu i koji je Stvoritelj velikog Kosmosa:

Na nebesima i na Zemlji, zaista, postoje dokazi za one koji vjeruju (45/3).

Ova znamenja razasuta po nebesima i Zemlji ne ograničavaju se na nešto bez nečeg drugoga niti na neko stanje bez drugog stanja. Gdje god čovjek pogleda naći će tamo Allahova znamenja koja će mu otvoriti oči da ga uvede u ovaj čudni Kosmos.

Koja stvar u Kosmosu nije znamenje?

Nebesa sa svojim ogromnim tijelima, ogromnim svemirima, ona su, uprkos njihovoj vleičini, proširena poput malih mrvica u vasioni, ogromnoj strašnoj, ali i lijepoj vasioni!

Kruženje ovih tijela po njihovim putanjama, precizno i konstantno i harmonično, što odgovara ljepoti kakve se oko ne može zasititi niti srce napuniti.

Ova prostrana i široka Zemlja u odnosu na čovjeka je kao atom, ili kao praška u odnosu na velike zvijezde, a onda i u odnosu na vasionu u kojoj kruži. Ona bi lutala da nije moći koja njome vlada i uključuje njeno djelovanje u kosmički čvor u kome ništa ne luta.

Kada bi nestala samo jedna osobenost podobnosti - koju je Allah podario prirodi ove Zemlje u njenom posebnom kosmičkom mjestu, - podobnosti za nastanak i razvoj života na Zemlji, kada bi nestala samo jedna od manjih osobina čije su namjere određene i koje su nagomilane i skladno složene ili kada bi samo jedna od njih bila zamijenjena, onda život na Zemlji ne bi mogao postojati niti trajati.[17]

Svaka stvar na Zemlji i svako živo biće, je znamenje. Svaki dio svake stvari i svakog živog bića na Zemlji je znamenje. Sasvim sićušno i veoma ogromno je znamenje. Ovaj mali list na velikom stablu ili neznatni plod su znamenje. Znamenje svojom formom i obujmom, znamenje svojom bojom i doticajem, znamenje svojom ulogom i sastavom. Dlaka na tijelu životinje ili čovjeka je znamenje, znamenje svojom osobenošću, bojom i obujmom. Peruška na krilu ptice je znamenje, znamenje u svojoj materiji, skladnosti i ulozi. I gdje god čovjek baci pogled na zemlji ili prema nebu, primijetit će

[17] V. komentar riječi Uzvišenog Allaha *Koji je sve stvorio i kako treba uredio (25/2)*, 19. džuz *U okrilju Kur'ana*, str. 12-15.

da su se nagomilala ova znamenja koja govore njemu, njegovu srcu, sluhu i vidu.

Međutim, ko je taj koji primjećuje ova znamenja i osjeća ih? Kome se predstavljaju sama sobom ova znamenja? Za koga su znamenja?

...za one koji vjeruju (45/3).

Vjerovanje je taj element koji otvara srca da dočekaju eho, svjetlo i upozorenje, da osjete Allahova znamenja razasuta po Zemlji i nebesima. Vjerovanje govori i obraća se srcima svojom jednostavnošću da ožive, podignu se i postanu dobra, da uberu skrivene i javne nagovještaje koji su pohranjeni u Kosmosu koji ukazuju na graditeljsku Ruku vidljivu u svemu što je On satkao i kreirao, u stvarima i u svemu živom. Sve što proizlazi iz ove Ruke - sve je to nadnaravnost koju niko ne može kreirati, nijedno Allahovo stvorenje.

U kontekstu se ljudi prenose sa obzorja Kosmosa ka samim njima, što je bliže njima i što je još osjetljivije. Kur'an kaže:

i stvaranje vas i životinja koje je razasuo dokazi su za ljude koji su čvrsto ubijeđeni; (45/4)...

Stvaranje čovjeka u ovom čudnom sastavu sa ovim jedinstvenim osobenostima i ovim lijepim, detaljnim, raznovrsnim i brojnim ulogama je nadnaravnost koju mi često zaboravljamo zbog njena stalnog ponavljanja i njene blizine. Medutim, sastav samo jednog organa čovjekova je pitanje koje izaziva čuđenje, zbunjenost i značaj pa čovjek vrti glavom zbog ovog čudnog sastava.

Život u najjednostavnoj svojoj formi je nadnaravnost, npr. u amebi koja ima samo jednu ćeliju. Nadnaravnost je čak i u onome što je manje od amebe, pa kako onda da ne bude mudžiza i u ovom veoma složenom čovjeku. On je u svom duševnom sastavu složeniji od svog organskog sastava.

Oko čovjeka su brojna stvorenja koja hode po zemlji, raznovrsna i raznorodna, raznih obilika i obujmova. Stvorenja koja može samo Allah pobrojati. I svako to stvorenje, bilo najmanje ili najveće, nadnaravnost je u svom stvaranju, nadnaravnost u svom postupku, nadnaravnost u skladnosti života na ovoj zemlji kako nijedna vrsta ne bi prešla odredenu granicu svoje vrste, da bi sačuvala svoje biće i nastavila da živi kako bi se spriječilo njeno nasilje nad drugim vrstama u cilju likvidacije i uništenja. Ruka koja čvrsto drži uzde svih vrsta daje da se povećava ili smanjuje ta

vrsta, shodno mudrosti i procjeni, daje da se u svakoj od tih vrsta nađu određene specifičnosti, moći i uloge koje bi sačuvale ravnotežu između nje i ostalih vrsta.

Orlovi su ptice grabljivice koje žive dugo, ali nasuprot tome, oni nose malo jaja i imaju malobrojnu ptičad u odnosu na vrapca i čvorka. Mi možemo samo da pretpostavimo kakva bi bila situacija kad bi orlovi imali razmnožavanje poput vrabaca, kako bi oni dokrajčili sve ptice.

Velika zmija, također, u svijetu životinja je kao divlja, a kako bi izgledalo kada bi se ona razmnožavala poput gazele ili ovce, onda, zaista, ne bi preostalo nikakva mesa niti hrane u šumi, ali Ruka koja drži konce čini da je razmnožavanje ove velike zmije ograničeno na poželjnu količinu tako da se održavaju u životu npr. gazele i ovce zahvaljujući poznatom uzroku.

Samo jedna muha snese u jednom ciklusu stotine hiljada jajašcadi. Nasuprot tome, ona živi samo oko dvije sedmice. Kako bi izgledalo kad ne bi bilo ovog ograničenja za muhe i kad bi one živjele mjesecima ili godinama. Onda bi muhe prekrivale sva tijela i pojele čak i oči. Međutim, Ruka koja svima vlada unijela je ravnotežu, sukladno tačnoj procjeni, u čemu se vodi računa o svakoj potrebi, o svakoj situaciji i uvjetima.

I tako dalje i tako dalje, u samom stvaranju i osobinama i u rasporedu i ocjeni događa se to isto u svijetu ljudi i u svijetu životinja. U svemu ovome je znamenje koje govori, ali - za koga govori, ko je taj ko ga vidi, razmišlja o tome i spoznaje ga?

...za ljude koji su čvrsto ubijeđeni (45/4).

Ubjeđenje je pripremno stanje srcima da bi ona osjetila, pala pod utjecaj i obratila se. To je ubjeđenje koje stavlja srca u mirni, stabilni položaj da dočekuju kosmičke činjenice u miru sa lahkoćom i pouzdanjem, bez ikakve uznemirenosti, iznenađenja i potresa, da iz najmanjega do čega dođu, formiraju najveće rezultate i djela u ovom kosmosu.

Kontekst prevodi srca dalje iz samih njih i kretnje svega živoga oko njih u kosmičke prostore i manifestacije, u uzroke života ljudima i svemu živom oko njih koje nastaju iz tih kosmičkih pojavnosti:

...i smjena noći i dana i kiša koju Allah s neba spušta da pomoću nje zemlju, nakon mrtvila njezina, oživi i promjena vjetrova - dokazi su za ljude koji imaju pameti (45/5).

Smjena noći i dana su dvije manifestacije koje svojim ponavljanjem u ljudskim dušama stvaraju nešto što je uobičajeno što dovodi do toga da čovjek ne posvećuje tome pažnju. Međutim, kakvo bi čudo bilo koje bi čovjek osjetio suočavajući se po prvi put sa noću ili sa danom? Otvoreno srce pjesnika najbolje poznaje ovo čudo, ono vazda govori o tome, vazda vidi Allahovu ruku koja vlada cjelokupnim Kosmosom kad god pogleda noć i dan.

Ljudska spoznaja se povećava, njegovo znanje o nekim kosmičkim pojavama se širi. Ljudi znaju da su noć i dan dvije pojave koje su nastale iz kruženja Zemlje oko svoje ose ispred Sunca u svakih dvadeset i četiri sahata. Međutim, čudo neće biti umanjeno ni najmanje ovom spoznajom, jer ovo okretanje Zemlje ima i druga čuda. Okretanje ovog tijela oko samog sebe određenom brzinom dok plovi u prostoru i pliva u vasioni, ne oslanjajući se ninašto osim na Moć i odredbu koja ga drži, upravlja vasionom kao i sitemom koji se ne mijenja. Ova moć dotiče sve živo i sve stvari na površini slobodne Planete koja plovi u vasioni!

Ljudsko saznanje se povećava tako da oni spoznaju važnost ovih dviju pojava koje se dešavaju na površini Zemlje, spoznaju važnost toga za život i sve živo. Znaju da je podjela vremena između noći i dana u ovom omjeru na površini Zemlje osnovni faktor za nastanak života i opstanak živoga, jer kad ne bi bilo ovih dviju pojava u ovom omjeru i u ovoj regularnosti, došlo bi do izmjene u svemu na Zemlji, posebno u ljudskom životu. Zbog toga ove dvije pojave izazivaju još više pažnje u ljudskom osjećaju, pažnje koja se ne smanjuje:

I kiša koju Allah s neba spošta, da pomoću nje zemlju, nakon mrtvila njezina oživi (45/5).

Upotrijebljen je termin *er-rizk*. Katkada se pod njim misli na kišu koja pada iz neba, kao što su to shvatali raniji komentatori Kur'ana. Međutim, *rizk* koji dolazi iz neba ima šire značenje. Eto, ove zrake koje također stižu iz neba ništa manje ne utječu na život na zemlji od vode. Štaviše, to je faktor koji čini da nastaje voda Allahovom odredbom, jer sunčeva toplota je ta koja djeluje da dođe do isparavanja vode iz mora pa da se zgusne i pada u vidu kiše, da poteku izvori i rijeke, da time oživi zemlja nakon njena mrtvila, da oživi zahvaljujući vodi, toploti i svjetlu skoro podjednako.

...i promjena vjetrova (45/5)- koji idu čas prema sjeveru, čas prema jugu, istoku i zapadu, ponekad odstupajući, ponekad idući pravo, katkada

topli, a ponekad hladni, sukladno preciznom sistemu koji je predviđen u formiranju ovog čudnog Kosmosa u kome je sve detaljno proračunato, ništa nije ostavljeno slijepoj slučajnosti. I promjena vjetrova ima veze sa okretanjem Zemlje i njenim dvjema pojavama, sa noću i danom, sa padanjem opskrbe koja dolazi iz visina. Sve to surađuje međusobno ostvarujući Allahovo htijenje u stvaranju Kosmosa i Njegovom postupku kako On hoće. U svemu tome su znamenja izložena u Kosmosu, ali za koga su izložena?

...za ljude koji imaju pameti (45/5).

I pamet ovdje ima svoju ulogu. Ona na ovom mjestu ima svoj prostor.

* * *

Ovo su neka Allahova kosmička znamenja. On ukazuje na njih ovim inspirativnim ukazivanjem vjernicima koji su uvjereni i koji su pametni, ukazuje im tim kur'anskim Allahovim ajetima koja dotiču srca, osvješćuju pameti, obraćajući se prirodi direktno njenim jezikom, jakom unutarnjom sponom koja postoji između tih srca i ovog Kosmosa, koja ne traže drugo buđenje do buđenje riječima koje nadahnjuju kao što su ajeti ovog Kur'ana. Onaj koji ne vjeruje u ova znamenja – ajete nema nade da bi vjerovao i u druga. Onoga koga ne probude ova nadahnjujuća ukazivanja, neće ga probuditi ni vika ako nema ovog glasa na koji se odgovara!

To su Allahovi dokazi koje ti kao istinu navodimo, pa u koje će, ako ne u Allahove riječi i dokaze Njegove oni vjerovati? (45/6).

Nijedan govor neće dostići Allahove riječi izložene u Kur'anu. Nijedno kreiranje neće dostići Allahovo kreiranje u Kosmosu. Nijedna istina neće dostići Allahovu istinu u stalnosti, jasnoći i uvjerenju u tekstu: *pa u koje će, ako ne u Allahove riječi i dokaze Njegove oni vjerovati?* (46/6).

Ovdje za onoga koji ne vjeruje ne odgovara niša drugo do samo prijetnja i egzemplarna kazna:

Teško svakom lašcu, velikom grešniku! (45/7).

On čuje Allahove riječi kad mu se kazuju, pa opet ostaje ohol kao da ih ni čuo nije, - njemu patnju neizdržljivu navijesti (45/8).

A kad sazna za neke Naše ajete, on im se ruga. Takve ponižavajuća patnja čeka (45/9).

Pred njima je džehennem, i ni od kakve koristi im neće biti ono što su stekli, ni kumiri koje su, pored Allaha, prihvatili, njih čeka muka golema (45/10).

Ovi ajeti predstavljaju, kao što smo naveli u predgovoru ove sure, jedan vid dočeka ovog poziva u Mekki od strane politeista, njihovo insistiranje na neistini, njihovo oholo držanje prema riječi jasne Istine, njihovo oholo ponašanje u odnosu na ovu Istinu. Njima ona kao da ne dopire do njihovih ušiju. To predstavlja njihovo loše ponašanje prema Allahu i Njegovoj Knjizi, zatim, i odgovor Kur'ana prema ovim njihovim postupcima, na način ponižavanja, prijetnje, kazne i nagovještaj o bolnoj neugodnoj i velikoj kazni:

Teško svakom lašcu, velikom grešniku! (45/7).

Termin *el-vejl* ovdje upotrijebljen znači propast, *ef-fak* - lažac koji insistira na laži, a *essim* - veliku bliskost grijehu. Prijetnja je kompletna za svaku od ovih osobina. To je prijetnja koja potiče od Moćnog, Snažnog, Silnog Allaha, Moćnog da uništi i sruši, iskrenog obećanja kazne i prijetnje, a to je strašna, grozna i zaplašujuća prijetnja. Ovom velikom griješniku znak njegovog griješenja je da on insistira na neistini, ustaje protiv Istine, drži se visoko i oholo, ne povinjava se Allahovim znamenjima, niti se ponaša dostojno i kako valja prema Allahu:

On čuje Allahove riječi kad mu se kazuju, pa opet ostaje ohol kao da ih ni čuo nije (45/8).

Ova odvratna slika, iako je slika grupe politeista u Mekki, ipak, ona se ponavlja u svakom paganstvu, ponavlja se i danas i sutra. Koliko je ljudi na Zemlji i među onima koji kažu da su muslimani i koji čuju Allahove ajete kada im se uče, a oni se i poslije toga ponašaju oholo kao da ništa čuli nisu, jer ti ajeti ne odgovaraju njihovim željama, niti idu prema njihovim htijenjima. Ti ajeti ne sarađuju s njima na neistini, niti im potvrđuju zlo koje čine, niti idu s njima njihovim smjerom:

Njemu patnju neizdrživu navijesti (45/8).

Termin koji je ovdje upotrijebljen *bešare*, znači navijestiti neko dobro, a ovdje je upotrijebljen radi ismijavanja, jer onaj ko ne sluša upozorenje, onda neka ga i snađe nesreća i stradanje. To je izraženo ovim

terminom, glasom vesele vijesti, da bi se što više predočilo ismijavanje i omalovažavanje.

A kad sazna za neke Naše ajete, on im se ruga (45/9).

Ruga im se nakon što je saznao njih i njihov izvor. Ovo je još gore i još štetnije. I ova slika se također ponavlja počev od prvog paganstva pa nadalje. Koliko ima ljudi, pa i među onima koji kažu da su muslimani, koji se ismijavaju Allahovim ajetima, koje oni znaju, ali ih oni uzimaju kao predmet za ismijavanje, ismijavaju i one koji vjeruju u njih i one koji žele da se ljudi vrate ovim ajetima.

takve ponižavajuća patnja čeka (45/9).

Ponižavanje je odgovarajuća nagrada onome ko ismijava Allahova znamenja, a zna ih.

To je bliska prisutna kazna, premda njeno vrijeme nastupa nešto kasnije, ali ona je u svojoj suštini tu, postoji.

... pred njima je džehennem (45/10).

Termin *min veraihim* ovdje upotrijebljen znači nešto više od osnovnog značenja. Njegov odsjen je da oni ne vide, jer je Džehennem iza njih. Oni ga se ne boje jer ga zanemaruju, međutim, Džehennem ih neće mimoići, oni će dopasti u Džehennem:

...i ni od kakve koristi im neće biti ono što su stekli, ni kumiri koje su, pored Allaha, prihvatili (45/10).

Ništa im neće koristiti ono što su posjedovali. Njihov posao, makar bio i dobar, praška je koja ne vrijedi ništa, jer je postavljena na nečemu što nije vjerovanje. Njihovi posjedi su prolazni, ništa im oni pomoći neće. Njihovi prijatelji, mimo Allaha, bili oni božanstva, pomagači, vojnici ili drugovi, ne mogu im ni pomoći ni zauzeti se za njih.

Njih čeka muka golema (45/10).

Pored toga što je to ponižavajuća kazna, ipak je njihov grijeh ismijavanja Allahovih ajeta nešto ružno što zaslužuje ovakvo ponižavanje, nešto što je veliko i što zaslužuje i veliku kaznu.

Ovo je kraj ovog odlomaka u kome se navodi ismijavanje Allahovih ajeta, odvraćanje od njih i držanje oholo prema njima, držanje oholo prema

riječi o istini ovih ajeta, i kazna onome koji ne vjeruje u Istinu sažetu u riječima:

Ovaj Kur'an je prava uputa, a one koji ne vjeruju u dokaze Gospodara svoga čeka patnja nesnosna (45/11).

Istina je, doista, da je ovaj Kur'an uputa, čista i prava uputa, sama uputa, koju ne prožima nikakva zabluda, pa onaj koji ne vjeruje ni poslije toga u ove ajete i ovu njihovu istinu, zaslužuje bolnu patnju koju predstavlja potvrđivanje značenjem "žestoka i bolna." Nesnosni bol je jaka kazna, a kazna kojom im se prijeti je kazna *patnja nesnosna* koja se stalno ponavlja i potvrđuje neprekidno. To je kazna koja odgovara djelu onoga ko ne vjeruje u čistu, otvorenu uputu.

* * *

Poslije ove zaplašujuće i strašne prijetnje u kontekstu Kur'ana se dotiču srca nježnim doticajem, podsjećajući ih na Allahovu blagodat koju im je Allah potčinio u ovom prostranom Kosmosu:

Allah vam daje da se morem koristite da bi lađe, voljom Njegovom, po njemu plovile, da biste mogli da tražite blagodati Njegove i da biste bili zahvalni (45/12).

I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju (45/13).

Ovo malo stvorenje, ovaj čovjek, uživa, zaštitu Allaha Uzvišenoga u obilatoj mjeri koja mu dopušta da potčini ogromna kosmička stvorenja, da se njima koristi na razne načine time što je upućen da spozna neke tajne Allahovog zakona koji vladaju Bitkom i prema kome se odvija sve i ne suprotstavlja mu se. Da nije ove upute na neke od ovih tajni, čovjek ne bi mogao, sa svojom mizernom i ograničenom snagom da se koristi bilo kakvom većom energijom ovog Kosmosa, štaviše, ne bi moga da živi sa tim energijama Kosmosa; - on mali patuljak, a ovo, - ogromna snaga, energija, obujmovi i tijela.

More je jedno od ovih ogromnih silina koje je Allah potčinio čovjeku, uputio ga na neke tajne njegova formiranja i njegovih osobenosti pa je upoznao ove lađe koje presijecaju ovo ogromno stvorenje. One prolaze povrh silnih valova i ne plaše ih se: *da bi lađe, voljom Njegovom, po njemu*

plovile (45/12). Uzvišeni Allah je stvorio more sa ovim osobinama, stvorio materiju ovih lađa sa ovim osobinama, dao i osobine atmosferskog pritiska, brzinu vjetrova, Zemljinu težu i ostale kosmičke specifičnosti kao pomoć da bi lađa mogla da plovi morem. On je uputio čovjeka na sve ovo i omogućio mu da se njime koristi, da se koristi morem i u drugim oblastima: *da biste mogli da tražite blagodati Njegove* (45/12) kao što su ribolov i lov radi ukrasa. Tako isto i radi trgovine, saznanja, iskustva, sporta, šetnje i svake Allahove vrline u morima, čemu teži živo biće.

Allah je potčinio čovjeku more i lađu da postižu Allahove blagodati, da Mu se zahvaljuju na blagodatima i dobru na ovom potčinjavanju i ovoj uputi: *i da biste bili zahvalni* (45/12). Allah upućuje srce čovjeka putem Kur'ana prema ispunjenju ovog prava, povezivanju sa tim horizontom i spoznaji jednote koja je između njega i Kosmosa vezane za izvor i jednote smjera – prema Allahu.

Iz specifičnosti mora što je spomenuto prelazi se na općost i sveobuhvatnost, jer je Allah potčinio ovom čovjeku sve što je na nebesima i Zemlji, sve snage, energije uživanja i dobra, sve što je povoljno čovjeku i što ulazi u okvir njegovog zastupništva:

I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega (45/13).

Sve što postoji u ovom Bitku od Njega je i vraća se Njemu. On je njegov Stvoritelj, Onaj koji njime vlada, koji ga potčinjava ili dominira njime. A ovo malo stvorenje, čovjek, opskrbljen je od strane Allaha spremnošću da spozna jedan dio kosmičkih zakona, da time potčinjava moći u ovom Kosmosu i energije koje nadmašuju njegovu moć i njegovu energiju da se ne može ni porediti. Sve je to Allahov dar čovjeku. U svemu tome su znamenja za onoga ko hoće da razmišlja i promišlja, za onoga ko hoće da prati srcem i razumom doticaje graditeljske ruke koja raspoređuje i upravlja ovim moćima i energijama.

To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju (45/13).

Razmišljanje neće biti uredu, dobro i potpuno, sve dok ne prijeđe snagu i energiju koje otkrivaju njihovu tajnu, dok ne prijeđe na izvor ovih moći i energija, na zakone koji njima vladaju, na sponu između ovih zakona i prirode čovjeka. Ove veze olakšavaju čovjeku povezivanje sa tim zakonima i upoznavanju, a da nije tih veza, čovjek nikada ne bi mogao doći u vezu sa ovim zakonima niti ih spoznati, ne bi mogao znati niti njima

raspolagati, ne bi mogao potčiniti niti koristiti bilo šta iz okvira ovih moći i energija.

* * *

Kada je kontekst ove sure dostigao ovaj snažni momenat koji povezuje srce vjernika sa srcem ovog Bitka i kada ga kontekst podsjeti na izvor stvarne Moći, što znači upućivanje u tajne ovog Bitka, onda to poziva vjernike da se uzdignu, da se vinu visoko u prostranstva horizonta isturenih prsta, da se suoče sa slabima i nemoćnima, čija srca nisu povezana sa tim djelotvornim i bogatim izvorom, a poziva ih i da gaje simpatije i sažaljenja prema siromasima, ispred kojih stoji zavjesa, te ne mogu da sagledaju svijetle, snažne i velike istine prema onima koji nisu upoznali Allahove dane u kojima se ispoljavaju Njegova veličina, tajne i zakoni.

Reci vjernicima da oproste onima koji ne očekuju Allahove dane u kojima će On nagraditi ljude za ono što su radili (45/14).

Onaj koji čini dobro - sebi ga čini, a onaj koji radi zlo - radi protiv sebe, a na kraju ćete se Gospodaru svome vratiti (45/15).

Ovo je časno usmjerenje onima koji vjeruju da se ponašaju sa saosjećanjem prema onima koji se ne nadaju Allahovim danima, saosjećaju oprost, moć i nadmoć, veličinu i uzdizanje. Činjenica je da su oni koji se ne nadaju Allahovim danima siromasi, da zaslužuju sažaljenje katkada zbog lišenosti tog bogatog izvora koji je prepun kajanja, milosti, moći i dara, izvor vjerovanja u Allaha i smirenosti, Njegove zaštite, pribjegavanje Njemu u teškim i mučnim časovima, zaštite onih koji su lišeni prave spoznaje koja bi ih dovela do Stvoritelja kosmičkih zakona, moći i bogatstva koji stoje iza toga. Vjernici koji raspolažu riznicom vjerovanja i njegovim bogatstvom i koji uživaju u Allahovoj milosti i Njegovu obilju preči su za oprost od onih koji su lišeni toga zbog svojih karakteristika i gluposti.

Ovo s jedne strane, a s druge strane je da ovi vjernici prepuste u cjelini sve Allahu, da On nagradi dobročinitelja za njegovo dobro djelo i kazni počinitelja lošeg djela, da im oprostom loših djela uknjiži ta djela u protokol dobrih djela, zbog toga što oni nisu činili smutnje na Zemlji niti se protivili Allahovim odredbama i Njegovoj zabrani ni u jednom slučaju:

...u kojima će On nagraditi ljude za ono što su radili (45/14).

Ovo je popraćeno pojedinačnim obavezama, pravednom nagradom i potvrdom da će se sve vratiti Jedinom Allahu na kraju ovog kruženja.

Onaj koji čini dobro - sebi ga čini, a onaj koji radi zlo - radi protiv sebe, a na kraju ćete se Gospodaru svome vratiti (45/15).

Na ovaj način se šire grudi vjernika, uzdiže se njegov osjećaj, on podnosi pojedinačne greške i osobine glupaka na čijim očima je bila koprena, bez slabosti, bez tjeskobe, a to je još više, još prostranije, još jače, to je nositelj baklje Upute, baklje svjetla za uputu onih koji su lišeni upute, to je nositelj balzama za liječenje onih koji su lišeni pravog izvora, to je nagrada za njegov rad, njega neće zadesiti ništa zbog počinjenog zla. Na koncu, sve pripada Allahu i svi se Njemu vraćaju.

* * *

Poslije ovoga se u suri govori o vjerničkom rukovođenju čovječanstvom. Ovo rukovođenje koncentrisano je na kraju na islamsko poslanstvo, pa se ukazuje na razilaženje sinova Israilovih u pogledu njihove Knjige nakon što im ju je Allah dao, a dao im je i vlast i poslanstvo. Ovim je prestala zastava rukovođenja i vlasti i prenijeta je na nositelja posljednjeg poslanstva. To je bilo dok je ovaj nositelj bio još u Mekki, a poziv konstantno opkoljen i ugrožavan. Međutim, priroda poziva je uvijek ista, ona je takva od njegova nastanka pa sve do prestanka:

Sinovima Israilovim smo Knjigu i vlast i vjerovjesništvo dali i lijepim jelima smo ih bili opskrbili, i iznad svih naroda ih uzdigli, (45/16)

i jasne dokaze o vjeri smo im dali, a oni su se podvojili baš onda kad su do saznanja došli, i to zbog neprijateljstva i međusobne zavisti. Gospodar tvoj će im na Sudnjem danu sigurno presuditi u onome oko čega su se razišli (45/17).

A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju, (45/18)

jer te oni nikako ne mogu od Allahove kazne odbraniti; nevjernici jedni druge štite, a Allah štiti one koji Ga se boje i grijeha klone (45/19).

Ovaj Kur'an je putokaz ljudima i uputstvo i milost onima koji čvrsto vjeruju (45/20).

Ovo je rukovođenje prije islama pripadalo Sinovima Israilovim jer su oni bili nosioci objavljenog vjerovanja koje je Allah odabrao za taj historijski period. Čovječanstvo vazda mora imati rukovođenje koje je objavljeno jer je rukovođenje zemaljsko strast, neznanje, ono je nepotpuno. Allah je stvoritelj ovog čovječanstva i On je jedini koji propisuje tom čovječanstvu zakon koji se ne bazira na strasti i želji jer su svi ljudi Njegovi robovi. To je zakon koji je bez propusta i bez manjkavosti. To je zakon koga je Allah dao ljudima, a On zna najbolje koga je stvorio. On je Dobar i Sveobaviješten.

Sinovima Israilovim smo Knjigu i vlast i vjerovjesništvo dali (45/16).

Tevrat im je bio Allahov zakon. Oni su imali vlast da uspostave ovaj zakon. Njima je dato i vjerovjesništvo nakon Mūsāova poslanstva i Knjiga za uspostavljanje zakona. Među njima je bilo više vjerovjesnika koji su dolazili srazmjerno dugo vremena, jedan za drugim kroz historiju.

...i lijepim jelima smo ih bili opskrbili (45/16).

Njihova zemlja i njihova vjerovjesništva bila su u okviru svete zemlje, plodne, koja je davala mnogo dobra i protezala se između Nila i Eufrata.

... iznad svih naroda ih uzdigli (45/16).

Njihovo uzdizanje i davanje prednosti nad ostalim stanovništvom bilo je samo za to vrijeme, u svakom slučaju. Prvi znak davanja prioriteta bio je njihov izbor da rukovode na osnovu Allahova zakona, zatim davanju Knjige njima, vlasti i poslanstva:

i jasne dokaze o vjeri smo im dali (45/17).

Sve ono što im je dato iz oblasti zakona bilo je sasvim jasno, odlučno i razumljivo. U tome nije bilo nikakve nejasnoće, skrivenosti, krivine ili odstupanja. Tamo nije postojao nikakav povod za razilaženje u vezi sa ovim jasnim zakonom, kao što se desilo s njihove strane. To njihovo razilaženje nije uslijedilo zbog nejasnoće o ovom pitanju niti zbog njihova neznanja šta je ispravno u vlasti.

... a oni su se podvojili baš onda kad su do saznanja došli (45/17).

To je, doista, uslijedilo zbog njihove međusobne zavidnosti, zbog gloženja i griješenja, premda su znali šta je istina i šta je pravo. Razišli su se:

...i to zbog neprijateljstva i međusobne zavisti (45/17).

Time prestaje njihovo rukovođenje na Zemlji, propalo je njihovo zastupništvo, a njihov postupak poslije toga predat je Allahu za obračun na Dan ustajanja:

Gospodar tvoj će im na Sudnjem danu sigurno presuditi u onome oko čega su se razišli (45/17).

Potom Allah daje zastupništvo na Zemlji novom poslanstvu i novom poslaniku da bi povratio zakon i učvrstio ga, uspostavio objavljeno rukovođenje i njegovu čistotu, da bi se sudilo na osnovu Allahova zakona, a ne želja ljudi u ovom rukovođenju.

A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju, (45/18)...

Na ovaj način očišćeno je ovo pitanje i stavljeno do znanja: ili Allahov zakon ili strasti onih koji ne znaju. Tamo treće pretpostavke stalnoga nema, a nema ni načina iznalaženja neke sredine između pravičnog Allahova zakona i prevrtljivog zakona zasnovanog na strastima. Nikada niko neće zanemariti Allahov zakon a da njime tada ne zavladaju strasti. Sve što je izvan Allahova zakona je želja i strast, čemu teže i čeznu oni koji ne znaju.

Allah, Uzvišeni, upozorava Svoga Poslanika (alejhi's-selam) da ne slijedi strasti onih koji ne znaju. Oni mu ne mogu ništa pomoći bez Allaha, oni uzimaju za prijatelje i pomagače jedni druge, oni ne mogu njemu ništa naštetiti pa ni tada i kada se međusobno potpomažu, jer je Allah njegov zaštitnik i pomagač:

...jer te oni nikako ne mogu od Allahove kazne odbraniti; nevjernici jedni druge štite, a Allah štiti one koji Ga se boje i grijeha klone (45/19).

Ovaj ajet sa prethodnim ajetom određuje, zaista, pravac nosiocu ovog poziva i definira ga. Tu ne treba dodavati nikakve riječi, nikakav komentar, niti objašnjenje.

A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju, (45/18)

jer te oni nikako ne mogu od Allahove kazne odbraniti; nevjernici jedni druge štite, a Allah štiti one koji Ga se boje i grijeha klone (45/19).

To je, doista, jedini zakon koji zaslužuje da se ovako opiše. Sve drugo su samo želje koje proističu iz neznanja. Otuda nosilac ovog Poziva mora da slijedi samo ovaj Zakon, da zamenari sve želje i strasti. On ne može odstupati ni u čemu od ovog Zakona zbog nekih želja, jer nosioci tih želja i strasti ne mogu mu ništa pomoći, oni samo huškaju njega jer su oni prijatelji i pomagači jedni drugima. Oni se međusobno potpomažu i oslanjaju jedni na druge protiv nosilaca ovog Allahova zakona, pa otuda nije ni dozvoljeno da se nada pomoći od nekih od njih, ili da ga navedu na strasti koje ih međusobno povezuju. Oni su nesposobni i nemoćni da mu naštete jer je Allah zaštitnik onih koji se Njega boja. Gdje je i kakva je razlika između jednog i drugog zaštitništva?! Gdje su neznalice, poniženi, slabi, koji pomažu jedni druge u odnosu na nosioca zakona koga pomaže Allah, zaštitnik bogobojaznih?!

U pogovoru na ovo odlučno i kategoričko objašnjenje govori se o klonjenju od grijeha, zatim o primjerima koji se navode o tome u Kur'anu – strpljenju, uputi i milosti onima koji čvrsto vjeruju:

Ovaj Kur'an je putokaz ljudima i uputstvo i milost onima koji čvrsto vjeruju (45/20).

Kur'an opisuje da putokaz ljudima obuhvata i značenje upute i rasvjete. Kur'an je, sam po sebi, putokaz koji otkriva pravac kao što putokaz otkriva ljudima smjer. Prema tome, Kur'an je, sam po sebi, uputa. On je i milost, ali ovo sve ovisi o čistom vjerovanju, ovisi o pouzdanju koje ne može pomutiti sumnja niti poremetiti nemir, niti se može ušuljati sumnja u to vjerovanje. Kada srce čisto vjeruje i bude pouzdano, ono spoznaje svoj pravac, ne zamuckuje, ne potuca niti odstupa. Tada mu se sasvim jasno javlja put, horizont je sasvim osvijetljen, cilj potpuno definiran, staza prava. Tada Kur'an, tom srcu, postaje svjetlo, uputa i milost, zahvaljujući ovom čvrstom vjerovanju.

* * *

Ovaj razgovor je popraćen o štićeništvu griješnika, jednih prema drugima i štićeništvu Allaha onih koji čvrsto vjeruju, govori o prirodi ovog Kur'ana u odnosu na one koji čvrsto vjeruju, da je Kur'an putokaz, uputa i

milost vjernicima. Ovaj razgovor je popraćen i kategoričkim razdvajanjem između situacije onih koji čine zlo i situacije onih koji čine dobra djela, a koji su vjernici. Zatim osuđuje izravnjavanje njih u vlasti jer se oni potpuno razlikuju u Allahovoj tezulji. Allah je uspostavio nebesa i Zemlju na temelju pravde i pravičnosti. Pravda je osnova u formiranju ovog Kosmosa:

Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju! (45/21).

A Allah je nebesa i Zemlju mudro stvorio i zato da bi svaki čovjek bio nagrađen ili kažnjen prema onome što je zaslužio, nikome neće biti učinjeno nažao (45/22).

Moguće je da se ovdje govori o sljedbenicima Knjige koji su odstupili od nje, činili loša djela, a i dalje smatrali da su u redovima vjernika, smatrali su da je to dovoljno pa da budu muslimani koji čine dobra djela i da su jednaki u procjeni Allahovoj bilo u životu ili poslije smrti, tj. kod obračuna i nagrađivanja. Moguće je da je ovo govor koji ima opću poruku da bi se objasnila vrijednost klanjanja Allahu u Njegovu mjerilu, prevaga tasa vjernika koji čine dobra djela i osuda izjednačenja između onih koji su činili loša djela i onih koji su činili dobra djela, bilo u životu ili nakon smrti. To izjednačenje protivi se stalnoj i temeljnoj osnovi u zdanju cjelokupnog Bitka, osnovi istine koja je predstavljena u zdanju Kosmosa, a također i u Allahovu zakonu, na kome je uspostavljen ovaj Kosmos, a i ljudski život koji se ostvaruje u razlici između onih koji čine dobra djela i onih koji čine loša djela u svim situacijama. Razlika je i u nagradi svake osobe na osnovu upute ili zablude koju je činila, razlika je i u ostvarenju pravde svim ljudima *nikome neće biti učinjeno nažao* (45/22). Smisao temeljitosti istine u zdanju Kosmosa i njena povezivanju sa Allahovim zakonom prema ljudima, suđenju njima na Dan obračuna i nagrade, smisao toga ponavlja se često u Kur'anu jer je temeljitost istine glavni osnov ovog vjerovanja. Istina je primarna i kod ljudi, i u horizontu, i zakonu Kosmosa, i zakonu ljudi. Istina je osnov Islamskog shvatanja o Kosmosu, životu i čovjeku.[18]

* * *

[18] Rasprava pod ovim naslovom će uskoro biti objavljena, ističe autor.

Usputno uz ovu stalnu osnovu ukazuje se i na prertljive želje i strasti koje neki uzimaju sebi za božanstvo i klanjaju se tome, odlutaju tako daleko da se poslije ne mogu uputiti na Pravi Put, sačuvaj nas, Bože!

Reci ti Meni ko će uputiti koji je strast svoju za boga svoga uzeo, onoga koga je Allah, znajući ga, u zabludi ostavio i sluh njegov i srce njegovo zapečatio, a pred oči njegove koprenu stavio? Ko će mu, ako neće Allah, na pravi put ukazati? Zašto se urazumite? (45/23).

Kur'anski kreatorski izraz ocrtava čudni uzorak ljudske duše kada ona napusti ovaj osnovni princip ili temelj i povede se za prevrtljivom željom i strašću i kada počne obožavati tu strast, povinjavati joj se i činiti od nje izvor svojih poimanja, sudova, osjećaja, kretanja i, najzad, činiti je božanstvom kojoj se on pokorava, božanstvom koje uzima sebi za zaštitnika, prihvaća od nje prevrtljiva i promjenjiva ukazivanja sasvim poslušno i predano. Kur'an ocrtava ove slike i čudi im se uz jaku osudu njih:

Reci ti meni ko će uputiti onoga koji je strast svoju za boga svoga uzeo? *(45/23).*

Jesi li ti njega vidio? To je, doista, čudno stvorenje koje zaslužuje takvo čuđenje. On time i zaslužuje da ne bude upućen, da ga ne snađe Allahova milost upute jer u njegovu srcu nije preostalo mjesta za uputu pošto se on klanja svojim bolesnim strastima:

...onoga koga je Allah, znajući ga, u zabludi ostavio *(45/23).*

Na osnovu Allahova znanja on i zaslužuje zabludu, ili na osnovu istine da se ne može suprotstaviti svojim strastima, ne može da odbije prihvatanje svoje strasti za božanstvo, nego se njoj pokorava. To zahtijeva da ga Allah ne uputi nego da ga zavede i da ga ispuni sljepilom:

... i sluh njegov i srce njegovo zapečatio, a pred oči njegove koprenu stavio! *(45/23).*

Time su mu prekriveni prozori kroz koje ulazi ovo svjetlo i ti otvori kroz koje se uvlači uputa. Poremećena su čula spoznaje njegovim pokoravanjem strastima. Njegova pokornost je klanjanje i puna predanost:

Ko će mu, ako neće Allah, na pravi put ukazati *(45/23).*

Ova Uputa je Allahova uputa, niko ne može nekoga uputiti ili zavesti. To je Allahovo djelo. U tom djelu ne učestvuje niko, čak ni odabrani Njegovi poslanici.

Zašto se ne urazumite? (45/23).

Ko se urazumi, probudit će se i doći k sebi, oslobodit će se mreža strasti i vratiti stabilnom i jasnom putu koji ne zavodi one koji idu njime.

« وَقَالُوا : مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا ، وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ ، وَمَا
لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ، إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ * وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ
حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا : ائْتُوا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * قُلِ : اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ، ثُمَّ
يُمِيتُكُمْ ، ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ، وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ .

« وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ *
وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا ، الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ *
هَٰذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ ، إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ * فَأَمَّا الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ، ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ * وَأَمَّا
الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِمِينَ ؟ *
وَإِذَا قِيلَ : إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ، وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا ، قُلْتُمْ : مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ ،
إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا ، وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ * وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا ، وَحَاقَ بِهِمْ
مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ * وَقِيلَ : الْيَوْمَ نَنْسَاكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ،
وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ ، وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ * ذَٰلِكُمْ بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا ،
وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ، فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا ، وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ .

« فَلِلَّهِ ٱلْحَمْدُ ، رَبِّ ٱلسَّمَاوَاتِ ، وَرَبِّ ٱلْأَرْضِ ، رَبِّ ٱلْعَالَمِينَ * وَلَهُ ٱلْكِبْرِيَاءُ فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ، وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ » . .

"Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme uništi" - govore oni. A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju (45/24).

A kad im se Naši ajeti jasni kazuju, samo se ovim riječima izgovaraju: "Pretke naše u život povratite, ako je istina to što govorite" (45/25).

Reci: "Allah vam daje život, zatim će učiniti da poumirete, a poslije će vas na Sudnjem danu sabrati, u to nema nikakve sumnje, ali većina ljudi ne zna" (45/26).

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji! A na dan kad nastupi Čas oživljenja, oni koji su laži slijedili biće izgubljeni (45/27).

I vidjećeš sve narode kako na koljenima kleče: svaki narod biće pozvan prema Knjizi: "Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali! (45/28)

Ova Knjiga Naša o vama će samo istinu reći, jer smo naredili da se zapiše sve što ste radili." (45/29).

One koji su vjerovali i dobra djela činili, Gospodar njihov će u džennet Svoj uvesti. To će biti uspjeh očiti! (45/30).

A onima koji nisu vjerovali: "Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, ali vi ste se oholili i narod nevjernički postali (45/31).

Kad se govorilo: 'Allahovo obećenje je, zaista, istina! i u Čas oživljenja nema nimalo sumnje' – vi ste govorili: 'Mi ne znamo šta je Čas oživljenja, mi samo zamišljamo, mi nismo ubijeđeni;'" (45/32),

i ukazaće im se na gnusna djela njihova i sa svih strana će ih okružiti ono čemu su se rugali, (45/33),

i reći će se: "Danas ćemo mi vas zaboraviti kao što ste vi zaboravili da ćete ovaj vaš Dan doživjeti, vatra će vam prebivalište biti i niko vam neće moći pomoći (45/34)

zato što ste se Allahovim riječima rugali i što vas je život na Zemlji bio obmanuo." Og toga Dana ih iz džehennema niko neće izvući niti će se od njih tražiti da odobrovolje Allaha (45/35).

Pa, neka je hvaljen Allah, Gospodar nebesa i Gospodar Zemlje, Gospodar svih svjetova! (45/36).

Njemu ponos i dika na nebesima i na zemlji, On je Silni i Mudri! (45/37).

Ovo je posljednji odlomak sure koji donosi riječi politeista u kojima odbijaju budući svijet, proživljenje i obračun. U ovom dijelu odgovara im se kroz realnost njihova nastanka koji se ne može zanijekati. To je bliska realnost njima. Poslije ovoga dolazi do izlaganja jedne od scena Sudnjeg dana koga oni vide kao realnost, mada još nije došlo njegovo vrijeme, jer kur'anski način predstavljanja izlaže tu scenu živo, oličeno kao da je oni vide vlastitim očima kroz ove riječi Kur'ana.

Ova sura završava zahvalom Allahu Jedinome kome pripada gospodstvo na nebesima i Zemlji i svim svjetovima u nebesima i na Zemlji, a onda i veličanjem Njegove uzvišenosti koja je jedinstvena na nebesima i na Zemlji, pred kojom se ne može podići čak ni buba niti uzoholiti bilo kakav oholnik. On je Silni i Mudri!

* * *

"Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme uništi" - govore oni. A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju (45/24).

A kad im se Naši ajeti jasni kazuju, samo se ovim riječima izgovaraju: "Pretke naše u život povratite, ako je istina to što govorite" (45/25).

Reci: "Allah vam daje život, zatim će učiniti da poumirete, a poslije će vas na Sudnjem danu sabrati, u to nema nikakve sumnje, ali većina ljudi ne zna" (45/26).

Tako su oni bili kratkovidni, mislili su da je život, po njihovom sudu, samo ovaj dio koga oni vide na ovom svijetu, očima, vide kako jedno pokoljenje umire, a drugo živi. Prema onom što je očito, tu se ne miješa Ruka smrti, nego to dolazi kao posljedica dana i vremena koje je prošlo,

tako oni umiru. Prema tome, vrijeme je to koje dokrajči njihov rok života, a smrt dotiče njihova tijela i oni umiru.

Ovo je površni stav, koji ne prelazi očitu pojavnost, ne razmišljaju kakve tajne stoje iza toga, ne razmišljaju odakle im je došao život, a kada je došao, ko će ga odstraniti od njih. Smrt ne pogađa tijela prema određenom sistemu i određenom broju dana, kako to oni misle, tj. da prolazak vremena plijeni njihov život. Djeca umiru kao i starci, zdravi umiru kao i bolesni, jaki umiru kao i slabi. Prema tome, vrijeme se ne može uzeti kao faktor smrti. To će primijetiti svako ko gleda na ovo pitanje razumski i razmišljajući i koji pokušava da spozna i sazna prave uzroke.

Zbog toga Uzvišeni Allah kaže:

A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju (45/24).

Oni misle na način koji je nepouzdan i slab, koji ne počiva na razmišljanju, koji se ne oslanja na znanje niti ukazuje na spoznaju činjenica. Oni ne gledaju šta stoji iza manifestacije života i smrti, kakva je to tajna, što bi potvrdilo da postoji i drugo htijenje, ne htijenje čovjeka, što bi potvrdilo drugi uzrok, a ne protok dana:

A kad im se Naši ajeti jasni kazuju, samo se ovim riječima izgovaraju: "Pretke naše u život povratite, ako je istina to što govorite" (45/25).

Ove njihove riječi kao i ranije ukazuju na površnost njihovog gledanja koje ne spoznaje zakone stvaranja, mudrost Allaha u tome i tajnu života i smrti koja je nagomilana iza života i smrti i vezana za tu Allahovu složenu mudrost. Ljudi žive na ovoj Zemlji da bi im se dala prilika da rade, da bi ih Allah iskušao u onome što im je omogućio i dao. Ljudi zatim umiru kada dođe vrijeme koje je Allah odredio, i obračun kada će polagati račun za ono što su radili, kada će se javno manifestirati rezultat tog iskušenja u periodu života i kada se oni više neće vratiti pošto umru. Ne postoji nikakva druga mudrost koja bi zahtijevala da se oni vrate prije određenog dana. Oni se ne vraćaju zbog toga što je neka grupa ljudi predložila da se vrate, jer prijedlog ljudi ne mijenja rokove velikih zakona na kojima je uspostavljen ovaj Bitak. Prema tome, ne postoji mogućnost za ovakav jednostavan prijedlog s kojim su se oni suočavali sa jasnim Allahovim ajetima: *"Predke naše u život povratite, ako je istina to što govorite!"* (45/25) .

Zašto da im Allah pretke povrati prije Svoje odredbe sukladno Njegovoj visokoj mudrosti? Da bi se oni zadovoljili Allahovom odredbom vezanom za oživljenje mrtvih? O, kakvo čudo! Zar Allah ne stvara i ne daje

novi život pred njihovim očima u svakom momentu sukladno zakonu nastanka života?

Reci: "Allah vam daje život, zatim će učiniti da poumirete, a poslije će vas na Sudnjem danu sabrati, u to nema nikakve sumnje." (45/26).

Ovo je ta mudžiza koju oni žele da vide u svojim precima. Eto, ona se dešava pred njihovim očima, pred samim njihovim očima i pred njima samima. Allah je taj koji daje život. On je taj koji daje i smrt. Prema tome, nema nikakva čuda da će On oživjeti ljude i sakupiti ih na Sudnjem danu. Tu nema nikakvog razloga koji bi dao povod sumnji, u vezi sa ovim pitanjem, čije sličnosti oni gledaju pred sobom:

...ali većina ljudi ne zna (45/26).

Ova predstavljena činjenica popraćena je univerzalnim načelom kojem se sve vraća:

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji! (45/27).

Allah je zaštitnik svemu i svačemu na svijetu. On je Kreator svega, On je Moćan da da život i da ga vrati svemu i svakome na svijetu.

* * *

Zatim im se predočava scena ovog dana u koga su oni sumnjali:

A na dan kad nastupi Čas oživljenja, oni koji su laži slijedili biće izgubljeni. I vidjećeš sve narode kako na koljenima kleče; svaki narod biće pozvan prema svojoj Knjizi: "Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali!" (45/27-28).

U kontekstu im se brzo predstavlja u prvom ajetu posljedica onih koji su laži slijedili. Oni su gubitnici ovog Dana u koga su nekada sumnjali. Zatim, kad pogledamo kroz ove riječi Kur'ana, primijetit ćemo veliku i prostranu površinu na kojoj su se okupila pokoljenja u grupama koja su nekada živjela na ovoj planeti, dugo ili kratko. Vidjet ćemo da oni kleče na koljenima razlikujući se narod od naroda i iščekujući strašni obračun. To je strašna scena sa velikom gužvom na Dan kada se okupljaju ta brojna pokoljenja na jednom platou. Strašno je i pogledati samo izgled te scene, jer svi kleče na koljenima, a strašno je i zbog onoga što slijedi u obračunu.

Strašno je, prije svega, i stajati pred Silnim i Moćnim, pred Onim koji obilato daje i dijeli, pred kim se nije zahvalilo na Njegovoj blagodati i nije priznavalo Njegovo učinjeno dobro od strane većine ovih koji ovako ovdje stoje.

Onda će se reći svima koji kleče i koji gledaju, svakog momenta kad svaki sjaj prerasta u grubost i kada staje dah:

"Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni, prema tome kako ste postupali! Ova Knjiga Naša o vama će samo istinu reći, jer smo naredili da se zapiše sve što ste radili..." (45/28-29). Tada će saznati da se ništa nije zaboravilo niti izgubilo. A kako da se zaboravi ili izgubi kad je sve zapisano, a Allahovu znanju ništa ne može izmaći niti se izgubiti.

Ovdje se nagomilala gomila i razni narodi. I bez obzira na pokoljenja i razlike u rasama, gomila se podijelila na dvije grupe koje su okupile svu ovu gomilu naroda: grupu onih koji su vjerovali i grupu onih koji nisu vjerovali. To su dva jedinstvena tabora kod Allaha, to su dvije partije. Allahova stranka i šejtanova partija. Svi ostali narodi, vjere, nacije i rase uključeni su u njih dvije:

One koji su vjerovali i dobra djela činili, Gospodar njihov će u džennet Svoj uvesti. To će biti uspjeh očiti! (45/30).

Ovi se već odmaraju nakon dugog iščekivanja, nakon nemira i uzbuđenja. U tekstu je ovo njihovo pitanje vrlo brzo i jednostavno izloženo da bi se susreli sa prijatnim okriljem.

Zatim pogledamo, kroz ove iste riječi, na drugu grupu, kad tamo - šta primjećujemo? Primjećujemo dugo korenje i sramno razglašavanje, primjećujemo spominjanje najgorih riječi i djela:

A onima koji nisu vjerovali: "Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, ali, vi ste se oholili i narod nevjernički postali (45/31).

Kad se govorilo: 'Allahovo obećanje je, zaista, istina! i u Čas oživljenja nema nimalo sumnje' - vi ste govorili: 'Mi ne znamo šta je Čas oživljenja, mi samo zamišljamo, mi nismo ubijedeni;'" (45/32).

Kako vidite stanje, kako gutate istinu?

Kontekst ih ovdje ostavlja na moment da bi kazao nešto što se dogodilo sa ovim stradalnicima:

...i ukazaće im se gnusna djela njihova i sa svih strana će ih okružiti ono čemu su se rugali..., (45/33).

Zatim se vraća k njima sramoteći ih, grdeći ih, iznoseći njihovu nemarnost, omalovažavajući ih i ukazujući na bolnu sudbinu:

I reći će se: "Danas ćemo Mi vas zaboraviti kao što ste vi zaboravili da ćete ovaj vaš Dan doživjeti, vatra će vam prebivalište biti i niko vam neće moći pomoći zato što ste se Allahovim riječima rugali i što vas je život na Zemlji bio obmanuo" (45/34-35).

Ovdje se nad njima spušta zastor da bi se iznijela njihova zadnja sudbina. Ostavljeni su u Džehennemu, ne mogu izaći, niti se od njih traži izvinjenje niti udobrovaljavanje:

Od toga Dana ih iz džehennema niko neće izvući niti će se od njih tražiti da odobrovolje Allaha (45/35).

Mi sa ritmom ovih riječi kao da čujemo kako vrata zalupiše, a to je posljednje njihovo zatvaranje. Scena se završi. Poslije toga ne dolazi do bilo kakve izmjene niti modifikacije.

* * *

Ovdje progovara glas zahvale Allahu i neograničeno slavljenje iznijeto na kraju u ovoj suri, a poslije ove snažno upečatljive scene:

Pa, neka je hvaljen Allah, Gospodar nebesa i Gospodar Zemlje, Gospodar svih svjetova! (45/36).

Njemu ponos i dika na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri! (45/37).

Oglašava se glas zahvale obznanjujući jednotu Gospodstva u ovom Bitku, jednotu i na nebesima i na Zemlji, i u čovjeku i u džinu i u ptici i u divljači i u svemu ostalome i svačemu što je u Kosmosu. Svi su oni u zaštiti jedinoga Gospodara koji ih raspoređuje i čuva i kome pripada zahvala na ovom čuvanju i ovom raspoređivanju.

Čuje se glas veličanja Allaha. U njemu se oglašava apsolutna veličina da pripada Allahu u Kosmosu - u kome sve veliko postaje malim i pred kim povija šiju svaki nasilnik i predaje se svaki odmetnik.

Sa ovom veličinom, uzvišenim, moćnim i mudrim Božanstvom, završava ova sura, *On je Silni i Mudri* (45/37). Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova.

Kraj dvadeset i petog džuza, slijedi dvadeset i šesti, koji počinje surom El-Ahkaf.